POLIROM

Lily King

Euforia

BIBLIOTECA POLIROM

Roman finalist la National Book Critics Circle Awards 2014

Lily King

Euforia

Traducere din limba engleză şi note
de Sînziana Dragoş

POLIROM
2017

Lily King, *Euphoria*

Originally published in the United States of America in 2014 by Atlantic Monthly Press, an imprint of Grove Atlantic Inc.

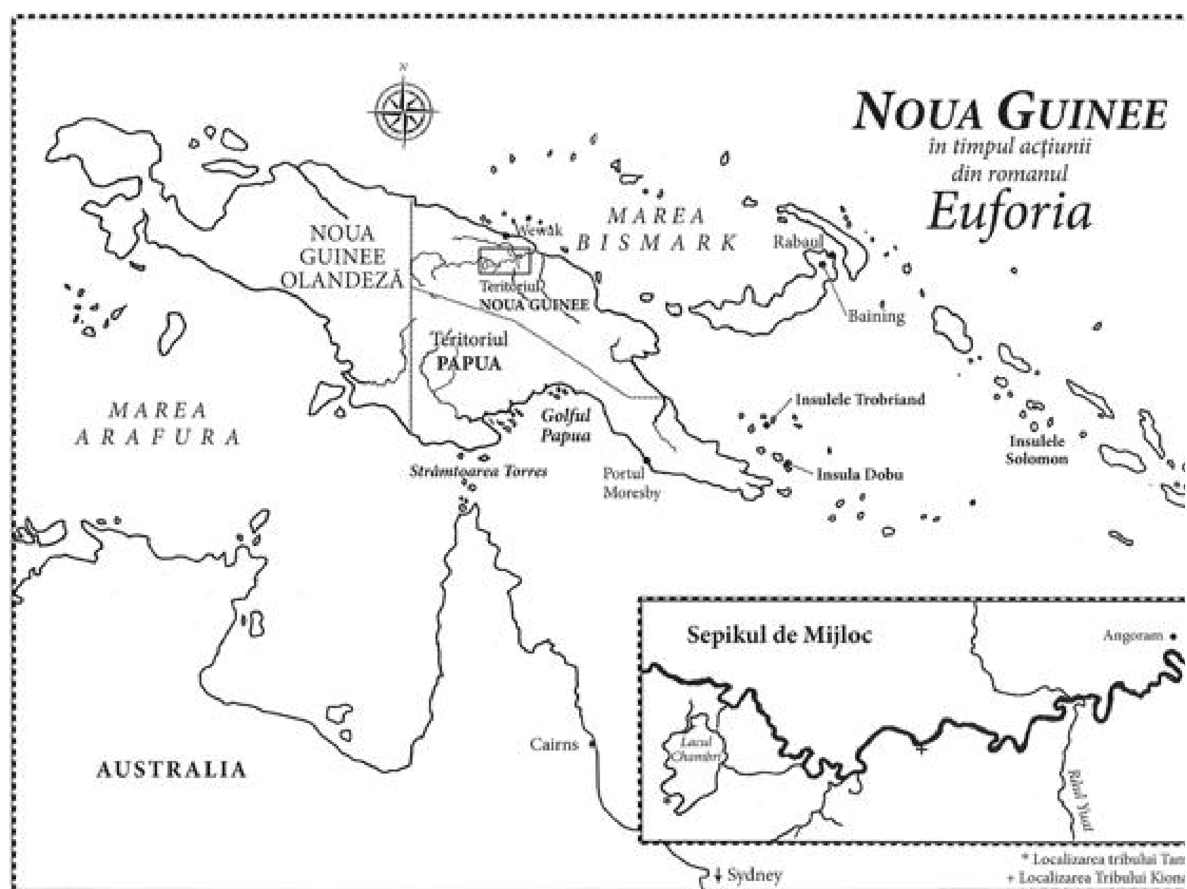
www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-6964-6
ISBN PDF: 978-973-46-6965-3
ISBN print: 978-973-46-6776-5

Coperta: Carmen Parii
Foto copertă: Hemis/Alamy Stock Photo

Scriitoarea americană LILY KING (n. 1963) a studiat literatura engleză la University of North Carolina at Chapel Hill, absolvind și un masterat la Syracuse University. Predă cursuri de *creative writing* la universități și licee din Statele Unite și din străinătate. Romanul său de debut, *The Pleasing Hour* (1999), a primit Barnes and Noble Discover Award. Au urmat *The English Teacher* (2005), distins cu Maine Fiction Award, și *Father of the Rain* (2010), laureat cu New England Book Award for Fiction și Maine Fiction Award. Romanul *Euforia*, publicat în 2014, a primit Kirkus Prize și a fost nominalizat de *The New York Times Book Review* printre cele mai bune zece cărți ale anului 2014. Lily King trăiește alături de familia ei în Maine.

Pentru mama mea, Wendy, cu toată dragostea

NOUA GUINEE
în timpul acțiunii
din romanul
Euforia
MAREA
BISMARK
Wewak
Rabaul
Baining
NOUA
GUINEE
OLANDEZĂ
Teritoriul
NOUA GUINEE
Teritoriul
PAPUA
Insulele Trobriand
Insulele
Solomon
MAREA
ARAFURA
Golful
Papua
Insula Dobu
Strâmtoarea Torres
Portul
Moresby
Sepikul de Mijloc
Angoram
Lacul
Chambri
AUSTRALIA
Cairns
Sydney

„Disputele pricinuite de femei sunt predominante în lumea primitivă din Noua Guinee.“

Margaret Mead

„Contrar opiniei generale, experiența constă mai mult în imaginație.“

Ruth Benedict

1

Când tocmai părăseau tribul Mumbanyo, cineva a azvârlit ceva spre ei. Plutea la câțiva metri de pupa canoei. Ceva maro deschis.

— Încă un copil mort, a spus Fen.

La vremea aceea, el îi spărsese ochelarii, așa că ea nu-și dădea seama dacă glumește.

Înaintea lor se ivea deschizătura luminoasă din dreptul cotiturii țărmului verde-închis prin care avea să treacă barca. Ea și-a ațintit privirea într-acolo. Nu și-a mai întors capul. Puținii oameni din tribul Mumbanyo aflați pe plajă cântau și băteau pentru ei gongul morții, dar ea nu s-a întors să-i vadă pentru ultima oară. De fiecare dată când cei patru vâslași – aflați în picioare, strigând către consătenii lor sau către alte canoe – trăgeau la rame în același timp, o pală ușoară de vânt îi atingea pielea umedă. Rănile o înțepau și li se întărise coaja de parcă se grăbeau să se vindece în adierea scurtă a aerului uscat. Vântul se oprea și se pornea, se oprea și se pornea din nou. Își dădea seama că între instalarea senzației și conștientizarea ei era un interval măricel și știa că o să o apuce febra din nou. Oamenii s-au oprit din vâslit ca să înjunghie o țestoasă gât-de-șarpe și au tras-o în barcă pe când se mai zbătea încă. În spatele ei, Fen murmura un bocet

pentru țestoasă, suficient de încet să nu-l audă nimeni în afară de ea.

La confluența dintre Yuat și Sepik îi aștepta o șalupă. La bord se aflau două perechi de albi și omul care conducea barca, Minton, pe care Fen îl cunoștea din Cairns. Femeile purtau rochii apretate și ciorapi de mătase, iar bărbații smochinguri. Nu se plângeau de căldură, ceea ce însemna că locuiau aici, bărbații poate conduceau mine sau plantații ori aplicau legi care să le protejeze. În orice caz, nu erau misionari. Nu ar fi putut răbda să dea cu ochii de vreun misionar în ziua aceea. Una dintre femei avea un păr auriu strălucitor, cealaltă, gene ca niște ferigi negre. Amândouă purtau poșete de mărgele. Albul neted al brațelor lor părea artificial. Îi venea să o atingă pe cea de lângă ea, să-i ridice mâneca și să vadă până unde se-ntindea albul, la fel cum făceau cei din triburile de pe unde umblase ea, care simțeau nevoia să o atingă de cum își făcea apariția. Citise mila din privirile acelor femei atunci când ea și Fen se urcaseră la bordul șalupei, cu bagajele lor ponosite și ochii arzând de malarie.

Când a pornit, motorul a răsunat atât de puternic, de brusc, încât și-a dus mâinile la urechi ca un copil. L-a văzut pe Fen cum se strâmba, gata să facă și el la fel, și a zâmbit involuntar, dar lui nu i-a plăcut că ea băgase de seamă și s-a îndepărtat să vorbească cu Minton. Ea s-a așezat lângă femei pe banca de la pupă.

— Dar ce se sărbătorește? a întrebat-o pe Tillie, cea cu părul auriu.

Dacă ar fi avut ea părul acela, băștinașii nu s-ar fi putut abține să o atingă întruna. Nu ar fi fost posibil să meargă pe

teren cu un astfel de păr.

Cu tot zgomotul motorului, amândouă au reușit să o audă și au râs.

— E Ajunul Crăciunului, prostuțo.

Deși nu putea să fi trecut prea mult de la prânz, băuseră deja destul și nu i-ar fi picat atât de greu s-o facă cineva „prostuță“, dacă nu ar fi fost îmbrăcată cu un furou murdar de bumbac peste pijamaua lui Fen. Avea o mulțime de răni, o tăietură adâncă în palmă de la un spin de palmier sago, o durere în glezna dreaptă, vechea ei nevrită la brațe, căpătată în Insulele Solomon, și o înțepătură între degetele de la picioare care-i provoca mâncărimi și spera că nu era tot pecingine. Când lucra, putea să nu ia în seamă toată această suferință, dar acum o lovea mai tare uitându-se la femeile acelea cu perle și ciorapi de mătase.

— Crezi că o să vină și locotenentul Boswell? a întrebat-o Tillie pe Eva.

— Ea crede că e un bărbat minunat.

Aceasta, Eva, era mai înaltă, trupeșă și nu purta inele.

— Eu nu cred. Și nici tu, a spus Tillie.

— Dar tu ești femeie *măritată*, dragă.

— Doar nu te-aștepți să nu mai bagi oamenii în seamă din clipa în care ți-ai pus inelul pe deget! a răspuns Tillie.

— Nu despre mine e vorba, ci despre soțul tău.

În mintea ei, Nell înșira:

– podoabe la gât, încheieturile mâinilor, degete
– doar fața vopsită
– accentuarea buzelor (roșu închis) și a ochilor (negru)
– șolduri puse în evidență prin strângerea taliei
– conversație competitivă

– elementul prețuit este bărbatul, nu atât posedarea lui, cât abilitatea de a-l seduce

Nu se putea dezbăra de obiceiul acesta.

— Ai studiat băștinașii? a întrebat-o Tillie.

— Nu, tocmai vine de la balul de la Palatul Plutitor[1]. Eva avea un pronunțat accent australian, ca și Fen.

— Da, a răspuns Nell. Din iulie. Adică din iulie anul trecut.

— *Un an și jumătate* pe râulețul ăla? s-a mirat Tillie.

— Doamne Dumnezeule! a exclamat Eva.

— Mai întâi am petrecut un an în munții de la nord, la tribul Anapa, a urmat Nell. Și apoi alte cinci luni și jumătate cu tribul Mumbanyo, în sus pe râul Yuat. Am plecat mai devreme de-acolo. Nu mi-au plăcut.

— Să-ți placă? a întrebat Eva. Cred că a-ți păstra capul pe umeri ar putea fi un țel mult mai realist.

— Erau canibali?

Nu era bine să le răspundă cinstit. Nu știa cine sunt bărbații lor.

— Nu, ei înțeleg și respectă pe deplin noile legi.

— Dar nu sunt *noi*, a intervenit Eva. Au fost introduse acum patru ani.

— Cred că un trib străvechi ca al lor găsește că totul este nou. Dar se conformează. Și pun ghinionul pe seama imposibilității de a ucide.

— Dar vorbesc despre asta? a întrebat Tillie.

Se mira de ce toți albii întrebau de canibalism. Se gândea la Fen, când s-a întors de la vânătoarea aceea care a durat zece zile, la încercarea lui jalnică de a-i ascunde. Da, am gustat, a izbucnit el în cele din urmă. Și chiar au dreptate, are gust de

porc bătrân. Asta era o glumă printre cei din tribul Mumbanyo, că misionarii aveau gust de porc bătrân.

— Vorbesc despre asta cu nostalgie.

Cele două femei – chiar și Eva cea înaltă și insolentă – s-au strâmbat de scârbă.

Apoi Tillie le-a întrebat:

— Ați citit cartea despre Insulele Solomon?

— Unde toți copiii preacurvesc prin tufișuri?

— Vai, Eva!

— Am citit-o. Nell nu s-a putut abține. V-a plăcut?

— A, nu știu, a răspuns Tillie. Și nici nu înțeleg de ce se face atâta zarvă pe tema asta.

— S-a făcut vreo zarvă? a întrebat Nell.

Nu auzise nimic despre felul în care fusese primită cartea în Australia.

— Așa aș zice.

Ar fi vrut să întrebe cine făcuse zarvă și pentru ce anume, dar unul dintre bărbați se apropie de ele cu o sticlă uriașă de gin, umplându-le din nou paharele.

— Soțul dumitale a zis că n-o să vrei, i-a spus el scuzându-se că nu îi dăduse și ei.

Fen era cu spatele la ea, dar îi putea ghici expresia de pe chip numai după cum stătea cu spinarea arcuită și călcâiele ușor ridicate. Probabil încerca să compenseze hainele mototolite și îndeletnicirea lui ciudată cu privirile dure, masculine. Își permitea să zâmbească ușor doar la glumele făcute de el.

Încurajată după câteva sorbituri din băutură, Tillie și-a urmat interogatoriul.

— Și ce scrii despre triburile astea?

— Totul e amestecat în mintea mea acum. Nu știu niciodată ce-am să fac până nu mă întorc la biroul meu din New York.

Era conștientă de propria dorință de a se lua la întrecere cu ele, de a-și arăta superioritatea față de aceste femei curate, arătoase, prin evocarea unui birou în New York.

— Și-acolo vă duceți acum, înapoi la biroul din New York?

Masa ei de lucru. Biroul ei. Fereastra oblică ce dădea spre Amsterdam Avenue, colț cu 118th St. Uneori distanța putea fi resimțită ca o cumplită claustrofobie.

— Nu, acum mergem la Victoria, să cercetăm băștinașii.

— Vai, sărăcuța de tine, arăți destul de istovită și așa.

— Dar putem noi să-ți spunem de pe-acum tot ce vrei să știi despre ei, a spus Eva.

— Greu n-a fost decât în ultimele cinci luni, la tribul acesta de pe urmă.

Nu-i venea în minte cum să-i descrie. Ea și Fen nu căzuseră de acord asupra nici unui element despre tribul Mumbanyo. El îi desființase orice argument. Iar acum se minuna de golul din capul ei. Tillie o privea cu îngrijorarea superficială produsă de beție.

— Uneori se întâmplă să dai peste o cultură care îți sfâșie sufletul, a continuat ea în cele din urmă.

— Nellie, a strigat-o Fen. Minton zice că Bankson mai e încă aici, spuse el, arătând cu mâna în susul fluviului.

Sigur că mai e, s-a gândit în sinea ei, dar i-a răspuns:

— Ăla care ți-a furat plasa de fluturi? Încerca să glumească.

— Dar nu mi-a furat nimic.

Cum se exprimase el atunci? Se aflau pe un vas care venea din Insulele Solomon și era una din primele lor discuții.

Flecăreau despre foștii lor profesori. Haddon mă plăcea pe mine, spusese Fen, dar plasa de fluturi i-a dat-o lui Bankson.

Bankson le stricase planurile. În ’31 se duseseră să cerceteze două triburi din Noua Guinee. Dar cum Bankson se afla deja pe fluviul Sepik, au luat-o spre nord, pe munte, la tribul Anapa, cu speranța că peste un an, când se vor întoarce, el va fi plecat și vor avea de unde să-și aleagă subiecte de cercetare de la triburile de pe malul fluviului, ale căror culturi mai puțin izolate cuprindeau tradiții artistice, economice și spirituale mai bogate. Dar Bankson era tot acolo, așa că au căutat să se îndepărteze de el și de tribul Kiona pe care-l cerceta, luând-o spre sud, de-a lungul unui afluent al Sepikului numit Yuat, unde au dat peste tribul Mumbanyo. Încă din prima săptămână și-a dat seama că era o greșeală să rămână acolo, dar i-au trebuit cinci luni să-l convingă pe Fen să plece.

Fen a venit lângă ea.

— Ar trebui să mergem să-l vedem.

— Cum așa?

Nu mai pomenise de asta vreodată. Și de ce acum, când aranjaseră deja totul să plece în Australia? Cu patru ani în urmă mai fusese la Sidney cu Haddon, cu Bankson și cu plasa de fluturi și nu credea că se împăcaseră prea bine.

Băștinașii Kiona ai lui Bankson erau războinici, căpeteniile Sepikului de dinainte de guvernarea australiană îi înfrânseseră, dezbinând satele, distribuindu-le parcele de pământ pe care ei nu și le doreau, aruncându-i în închisoare pe cei ce se opuneau. Războinici neîntrecuți la rândul lor, cei din tribul Mumbanyo povesteau despre faptele de vitejie ale tribului Kiona. Acesta era motivul pentru care voia să-l viziteze pe Bankson. Găina din curtea vecinului e întotdeauna

mai grasă, îi spunea ea adesea. Dar nu puteai să nu fii invidios pe triburile pe care le cercetau alții. Până când nu așterneai clar pe hârtie, informațiile despre tribul tău păreau confuze.

— Crezi că o să-l vedem în Angoram? a întrebat ea.

Nu aveau cum s-o pornească așa, haihui, după Bankson. Se hotărâseră să plece în Australia. Banii n-o să le ajungă mai mult de o jumătate de an și le va lua câteva săptămâni bune să se acomodeze cu băștinașii aborigeni.

— Mă îndoiesc. Sunt convinsă că se ține cât mai departe de oficialități.

Viteza bărcii era năucitoare.

— Trebuie să prindem barca aia cu motor mâine la Port Moresby, Fen. Tribul Gunai e o alegere bună.

— Și despre Mumbanyo tot așa ai spus când am plecat acolo, că e o alegere bună.

A zornăit cuburile de gheață în paharul gol. Părea că mai are și altceva de zis, dar s-a îndreptat spre Minton și spre ceilalți bărbați.

— Ești măritată de mult? a întrebat-o Tillie.

— În mai se fac doi ani. Am făcut ceremonia cu o zi înainte de a veni aici.

— Grozavă lună de miere!

Au izbucnit în râs. Sticla de gin a făcut din nou ocolul pe la toți.

În următoarele patru ore și jumătate, Nell s-a uitat la perechile acelea elegante cum beau, se tachinează, flirtează, se jignesc, își cer scuze, se despart și se împacă. Le studia chipurile tinere și stânjenite, își dădea seama cât de subțire era pojghița de încredere în sine, cât de ușor se risipea când credeau că nu-i vede nimeni. Din când în când, soțul lui Tillie

ridica brațul să arate câte ceva pe mal: doi băieți cu un năvod, vreo pisică marsupială care atârna de ramuri ca un sac, vreun vultur pescar ce plana înspre cuib, vreun papagal roșu care imita zgomotul motorului. Încerca să nu se gândească la satele pe lângă care treceau, la casele înălțate, la vetrele cu focul aprins și la copiii care răscoleau fânul cu sulițe în căutare de șerpi. Toți oamenii aceia de care ei îi era dor, triburile pe care nu le va vedea nicicând și cuvintele pe care nu le va auzi vreodată, spaima că ar fi putut să treacă chiar atunci pe lângă oameni pe care ar fi vrut să-i studieze, cărora ar fi putut să le deschidă mintea și care i-ar fi iluminat propria inteligență, oameni cu un mod de viață plin de înțeles pentru ea. În schimb se uita la occidentalii aceia și la Fen, care vorbea apăsat cu bărbații, chestionându-i agresiv despre ocupațiile lor, dar răspunzând defensiv atunci când ei se interesau de munca lui, care venea să o caute și o pedepsea mai apoi aruncându-i vorbe aspre și bătând brusc în retragere. A făcut asta de vreo patru-cinci ori, vărsându-și inconștient necazul pe ea. Nu încetase încă să o pedepsească pentru că dorise să plece din Mumbanyo.

— E chipeș bărbatul ăsta al tău, nu? a întrebat Eva, când nu le auzea nimeni. Pun pariu că e și mai și dacă se aranjează.

Barca a încetinit, iar în lumina apusului apa strălucea cu irizări rozalii. Ajunseseră. Trei băieți în pantaloni albi, cămăși albastre și șepci roșii au ieșit în fugă din Clubul Angoram ca să lege barca la mal.

— Atent! s-a răstit Minton la ei în pidgin[2]. Incet, incet.

Între ei vorbeau în dialectul tribului lor, Taway, mai mult ca sigur. Însă pasagerilor care coborau din barcă le-au urat

„*Good evening*“ cu un accent britanic evident. Dar ea se întreba cât de multă engleză știau de fapt.

— Ce mai faci? l-a întrebat ea pe cel mai mare dintre ei.

— Bine, vă mulțumesc, doamnă.

Îi amintea de arcașul lor din tribul Anapa, atât de sigur pe sine și gata oricând să zâmbească.

— Aud că e Ajunul Crăciunului.

— Da, doamnă.

— Sărbătoriți și voi?

— Sigur că da, doamnă.

Au ajuns și la ei misionarii.

— Și tu ce-ți dorești? l-a întrebat ea pe cel mijlociu.

— Un năvod de pescuit, doamnă.

Se străduia să răspundă la fel de scurt și impersonal ca celălalt băiat, dar a izbucnit în cele din urmă:

— Ca ăla pe care l-a primit fratele meu anul trecut.

— Și primul lucru pe care l-a făcut, m-a prins pe mine cu el! s-a repezit cel mai mic.

Cei trei băieți au râs, dezvăluindu-și dinții de un alb strălucitor. La vârsta lor, cei mai mulți băieți din tribul Mumbanyo nu mai au prea mulți dinți, din cauza cariilor sau a luptelor, iar puținii rămași au pete stacojii de la nuca de betel[3] pe care o mestecau.

Și tocmai când băiatul cel mai mare începuse să-i explice, Fen a strigat-o de pe rampa de coborâre. Perechile de albi ajunse deja pe mal păreau că râd de ei, de femeia îmbrăcată cu o pijama bărbătească murdară, străduindu-se să vorbească cu băștinașii, și de australianul costeliv și bărbos, care poate fi sau nu chipeș, târându-și bagajele și strigându-și nevasta.

Ea le-a urat Crăciun fericit, iar ei s-au amuzat copios și i-au făcut aceeași urare. Tare ar mai fi vrut să rămână ghemuită toată noaptea acolo, la docuri, alături de băieții aceia.

După câte își dădea seama, Fen nu era furios. Și-a mutat bagajele pe umărul celălalt și i-a oferit brațul drept de parcă ar fi fost îmbrăcată în rochie de seară. Ea și-a întins brațul stâng și el a apucat-o cu putere. Rana de pe braț o ustura de la strânsoare.

— E Ajunul Crăciunului, ce Dumnezeu! Numai la muncă îți stă gândul?

O tachina mai degrabă, aproape împăciuitor. Acum suntem aici, părea că spune brațul ce-l cuprindea strâns pe al ei. S-a terminat cu Mumbanyo. A sărutat-o, iar asta i-a accentual durerea, dar nu s-a plâns. Nu-i plăcea să o vadă puternică, dar nici slabă n-o voia. Cu multe luni în urmă se săturase de boală și de bube. De câte ori îi creștea febra, el o pornea în drumeții de peste patruzeci de mile. Când îi intrase un vierme mare, alb sub pielea piciorului, și l-a scos singur cu briceagul.

Li s-a dat o cameră la etajul al doilea. Dușumelele vibrau din pricina muzicii din sala de mese a clubului de dedesubt.

Ea a atins unul dintre paturi. Era acoperit cu cearșafuri albe, scrobite și avea o pernă umflată. A tras la o parte cearșaful de deasupra bine prins sub saltea și s-a vârât în pat. Nu era decât un pat vechi și îngust de campanie, dar ei i s-a părut că se scufundă într-un nor, un nor curat, neted și apretat. A simțit cum o cuprinde un somn greu, ca în copilărie.

— Bună idee! a spus Fen, scoțându-și pantofii.

Avea și el un pat al lui, dar a împins-o ca să se așeze lângă ea, așa că a fost nevoită să se răsucească spre el ca să nu cadă din pat.

— E timpul să procreăm! a lălăit el.

Și-a băgat mâinile în chiloții ei de bumbac, a prins-o de fund și a lipit-o de el. Asta îi amintea cum obișnuia ea să ciocnească păpușile de hârtie, când se făcuse prea mare ca să se mai joace cu ele, dar nu se îndura să le lase în pace. Asta n-a funcționat așa că i-a luat mâna și i-a dus-o spre mădularul său. După ce l-a apucat zdravăn, și-a pus mâna peste a ei și a început să o miște în sus și în jos într-un ritm pe care ea îl cunoștea foarte bine, dar el nu ar fi lăsat-o nici în ruptul capului să facă după placul ei. Răsuflarea i s-a întețit și adâncit curând, dar a durat destul de mult ca penisul lui să dea cel mai mic semn de întărire. Le scăpa printre mâini asemenea unei meduze. Oricum nu era momentul potrivit. Urma să-i vină ciclul.

— Căcat! a mormăit Fen. La dracu!

Accesul acesta de mânie părea că l-a stârnit oarecum, că dintr-odată mădularul le-a țâșnit din mână, uriaș, întărit, stacojiu.

— Hai, bagă-l înăuntru, a spus Fen, bagă-l acum!

Nu era chip să stai de vorbă cu el, să-i explici despre uscăciune, momente propice, accese de febră sau răni care se vor deschide când se vor freca de cearșafurile de pânză, pătându-le de sânge, iar cameristele Taway vor crede că este sânge menstrual și, din superstiție, vor fi nevoite să ardă niște cearșafuri atât de curate și de frumoase.

Așa că s-a conformat. Puținele părți ale trupului ei care nu o dureau îi erau amorțite, dacă nu moarte de-a binelea. Fen se zbătea deasupra ei. Când a terminat i-a spus:

— Poftim, uite-ți copilul.

— Cel puțin picioarele! a răspuns ea, după ce și-a recăpătat vocea.

Fen a râs. Băștinașii Mumbanyo credeau că sunt necesare mai multe încercări pentru a face un copil.

— Las' c-ajungem noi și la brațe mai la noapte.

Și-a răsucit fața spre ea și a sărutat-o.

— Și-acum hai să ne pregătim de petrecere.

În colțul cel mai îndepărtat se înălța un pom uriaș de Crăciun. Părea a fi adevărat, de parcă l-ar fi adus cu vaporul tocmai din New Hampshire. Încăperea era înțesată mai mult cu bărbați, proprietari și paznici, căpitani de ambarcațiuni, reprezentanți ai administrației australiene, vânători de crocodili, experți în împăierea animalelor, negustori, contrabandiști și câțiva miniștri care beau din greu. Femeile frumoase de pe vas păreau că strălucesc, fiecare înconjurată de un cerc de bărbați. Chelneri din tribul Taway încinși cu șorțuri albe purtau tăvi cu șampanie. Aveau mâini și picioare lungi, nasuri subțiri, fără găuri pentru cercei sau cicatrici ornamentale. Bănuia că erau un neam nerăzboinic, la fel ca Anapa. Dar ce s-ar întâmpla dacă s-ar înființa un post de guvernator în susul râului Yuat? N-ai fi avut cum să faci un Mumbanyo să-și pună un șorț alb. Ți-ar fi tăiat beregata pe loc.

A luat un pahar de șampanie ce i se oferea de pe o tavă. Dincolo de tavă și de brațul chelnerului, în partea cealaltă a încăperii, a zărit lângă un copac un bărbat, poate chiar mai înalt decât copacul, care mângâia o ramură cu degetele.

Cum ea nu avea ochelarii, chipul meu trebuie să i se fi părut o pată rozalie printre multe altele, dar, de îndată ce mi-

am ridicat capul, a părut să-și dea seama că eram eu.

1. Floating Palais de Danse, celebru salon de dans din anii 1920, construit pe fluviul Torrens din Adelaide (Australia), denumit și Taj Mahalul de pe Torrens, scufundat în 1928.

2. Pidgin, amestec de două sau mai multe limbi, în care o limbă mai larg răspândită este modificată gramatical și ca pronunție la contactul cu dialecte sau limbi folosite foarte restrâns. În cazul de față, limba modificată este limba engleză.

3. În original, *betel nut*, tabac de mestecat, obținut din semințele palmierului areca (*areca catechu*) înfășurate în frunze de betel (*piper betle*).

2

Cu trei zile în urmă mă dusesem să mă înec în fluviu.

„Vorbești serios, Andi?“ Întrebarea îmi răscolea întregul trup la intervale regulate, uneori rostită de propria mea voce, alteori de vocile fraților mei: a lui Martin, pătrunsă de ironia situației, a lui John, ceva mai îngrijorată, dar cu o sprânceană ușor ridicată. Pe când străbăteam tufișurile la marginea satului, înspre nord-vest, către un loc pustiu pe malul apei, aerul părea rarefiat. Mă aflam cu câțiva pași mai aproape de Londra, nu cu mulți. Bună, Mami; la revedere, Mami. Eu te-am iubit, zău că da, înainte de a mă izgoni din emisfera aceea însângerată. Nu îmi dădeam seama dacă mai puteam inspira oxigen. Nu-mi mai simțeam limba. Iete, nu-și mai simțește limba, ai? îl auzeam pe Martin strigând către John cu vocea bătrânei noastre bucătărese. John râdea prea tare ca să poată răspunde. Pietrele erau de-a dreptul ridicole și se ciocneau cu zgomot de coapsele mele. Acum frații mei râdeau de jacheta de in a tatălui nostru, cea pătată de ou de care-și aducea aminte Martin. Ce haz a mai făcut, nu-i așa, Andy, când am binevoit să i-o arăt. Înaintam cu greu prin lăstărișul des, cu frații în urma mea, imitându-mă și râzând în spatele meu, John spunându-i lui Martin să nu-l mai facă să râdă că se scapă pe el. Am ajuns în locul unde fiul lui Teket fusese

mușcat de vipera morții. A murit pe loc – sistemul respirator se blochează complet. Așa au unii noroc, nu? a zis Martin. E nostim că atunci când ai un scop, toată nefericirea dispare. Sentimentul acela care mă cuprinsese cu mult timp în urmă și care se lipise de mine ca ceara dispăruse și, în mod ciudat, mă simțeam binedispus, îmi revenise pofta de viață, frații mei fiindu-mi mai aproape ca niciodată. Ca și cum ar fi fost gata să vorbească de-adevăratelea din nou. Poate că toate sinuciderile sunt fericite până la urmă. Poate că tocmai în acel moment înțelegi care e sensul – acela că, după ce te naști, mori. Acesta este singurul lucru pentru care suntem cu toții sortiți, spre care ne-ndreptăm și de care nu ne putem feri la nesfârșit. Până și răposatul meu tată ar fi de acord cu asta. Oare așa o fi simțit și Martin când se îndrepta în pas de defilare spre Piccadilly? Așa mi l-am imaginat întotdeauna, nu pășind liniștit sau alergând, ci mărșăluind, mărșăluind ca John care mărșăluia spre războiul ce l-a prăpădit. Și-apoi pistolul, din buzunar la ureche. Nu la tâmplă, ci la ureche. Ținuseră să ne precizeze asta, nu știu de ce. De parcă ar fi intenționat să-și înăbușe auzul, nu viața. Îi atinsese oare metalul pielea? Oare o fi așteptat să simtă răceala lui sau a făcut-o într-o clipă, dintr-o singură mișcare? O fi râs? Nu-l vedeam decât pe Martin râzând în clipa aceea. Lui Martin nimic nu i se păruse vreodată prea serios. Și cu siguranță nu un tânăr cu un pistol la ureche în Piccadilly Circus. Asta m-a necăjit cel mai mult când am aflat, când directorul a venit și m-a scos de la ora de franceză. De ce fusese Martin atât de serios tocmai în privința asta? Nu putuse să aleagă altceva? Simțeam cum mă năpădește disperarea, ca o sufocare mentală. Când va afla bătrânul Prall de la biroul meu se va simți la fel ca mine în

cancelaria directorului, cu privirea pierdută către feriga de pe pervaz, temându-mă că Martin nu o luase în serios. Nici Prall nu va ști dacă să râdă sau să plângă. Nenorocitul ăla de Bankson s-a dus să se înece în fluviu, ar bolborosi el, trecând pe culoar pe lângă Maxley sau Henin. Și atunci cineva o să izbucnească în râs. Și de ce n-ar face-o? Dar eu nu m-aș putea duce înapoi să stau acolo singur sub plasa de țânțari. Dacă nu aș porni-o spre fluviu (sclipea acum printre frunzele verzi ceruite de mărimea unor talgere), aș fi nevoit să merg tot înainte. Și aș ajunge în cele din urmă la tribul Pabei. Nu i-am cunoscut niciodată. Jumătate dintre ei fuseseră băgați la zdup pentru că refuzau să se supună noilor reglementări.

M-am îndreptat către apă. Mi-am mușcat limba cu putere. Apoi încă și mai tare. Nu simțeam nimic, deși îmi dăduse sângele, metalic, inuman. Am pășit direct în fluviu. Da, fusese, bineînțeles, o singură mișcare, din buzunar la ureche și bang! Apa era caldă și jacheta de in nu se ridica. Atârna grea, lipită de mine. Am auzit o mișcare în spatele meu. Vreun crocodil, probabil. Și pentru prima dată nu mi-a fost frică. Să fii mâncat de un crocodil. Să-ți zbori creierii în Piccadilly Circus, fantastic. Crocodilii sunt animale sacre pentru cei din tribul Kiona. Poate că am să devin un personaj din mitologia lor, nefericitul acela alb care s-a prefăcut în crocodil. M-am scufundat. Mintea nu-mi era liniștită, dar nu eram nefericit deloc. Din păcate, fusesem întotdeauna în stare să-mi țin răsuflarea. Martin, John și cu mine ne luam la întrecere. Ei se amuzau că tocmai cel mai mic dintre noi trei avea plămânii cei mai mari, că mai degrabă leșinam decât să mă dau bătut. Andy, parc-ai fi o capră miotonică[1], îmi spunea tata deseori.

M-au apucat cu atâta forță și atât de iute, că am înghițit apă și, deși mă scoseseră la suprafață, nu puteam respira. Fiecare dintre ei își încleștase câte un braț peste umerii mei. M-au târât spre țărm, răsucindu-mă pe o parte, lovindu-mă ca pe o turtă de sago[2], ridicându-mă apoi în capul oaselor, boscorodindu-mă pe limba lor în tot acest timp. Mi-au găsit în buzunare pietrele. Le-au scos cei doi bărbați ale căror trupuri se uscaseră deja, căci nu purtau nimic altceva decât niște frânghii în jurul taliei, în vreme ce eu mă scufundam tras de greutatea hainelor. Cu pietrele din buzunarele mele au făcut pe plajă o grămăjoară și au început să vorbească în dialectul Kiona – mult mai stâlcit decât mine – explicându-mi că știau că eu sunt omul lui Teket din Nengai. Pietrele sunt frumoase, dar periculoase. N-ai decât să le aduni cât vrei, dar lasă-le pe mal dacă ai chef să te duci să înoți. Și oricum nu se înoată cu hainele pe tine. Și asta e periculos. Și nici de unul singur nu e bine să înoți. Dacă umbli singur, nu dai decât de belele. M-au întrebat dacă știam să mă duc înapoi. Erau aspri și scumpi la vorbă. Adulți care n-aveau timp de pierdut cu un copil din cale afară de mare.

— Da, le-am răspuns eu, acum mi-e bine.

— Noi nu putem merge mai departe de-aici.

— Nu-i nimic.

Am luat-o înapoi pe jos. Îi auzeam în spatele meu cum o porneau în susul fluviului. Vorbeau repede și tare în dialectul Pabei. Am auzit un cuvânt pe care-l știam, *taiku*, pietre în Kiona. Cineva l-a pronunțat mai întâi, apoi altcineva, mai tare. Apoi au râs în hohote, ținându-se de burtă. Râdeau la fel ca englezii înainte de război, când eram eu mic.

Dacă tot rămăsesem în viață de Crăciun, mi-am făcut bagajul și m-am dus să-l petrec împreună cu bețivanii de la administrația guvernamentală din Angoram.

1. *Fainting goat* (eng.), specie de capre domestice cu o malformație congenitală din cauza căreia, atunci când animalul se sperie, mușchii lui înțepenesc pentru 5-10 secunde.
2. Făină obținută din trunchiul palmierului sago, folosită ca aliment de bază în Asia.

3

— Bankson, Doamne! Ce bucurie să dau cu ochii de tine!

Îl știam pe Schuyler Fenwick ca pe un lingău înțepat și arțăgos care nu prea mă avea la suflet. Dar când i-am întins mâna, mi-a dat-o la o parte și m-a luat în brațe. L-am îmbrățișat și eu, iar administratorii australieni matoliți au izbucnit într-un râs zgomotos. Îmi ardea gâtul de emoția neașteptată și nici nu am apucat să-mi revin bine, că m-a și prezentat soției lui.

— Uite-l pe Bankson, i-a spus el, de parcă numai despre mine ar fi vorbit tot timpul.

— Nell Stone, s-a prezentat ea.

Nell Stone? Fen se însurase cu Nell Stone? Era el pus numai pe șotii, dar asta părea a fi de-adevăratelea.

Din tot ce auzisem despre Nell Stone, nimeni nu pomenise vreodată că ea ar fi fost atât de firavă sau de suferindă. Mi-a întins o mână care avea în palmă o rană încă nevindecată. Dacă i-o strângeam, ar fi însemnat să-i produc și mai multă durere. Zâmbetul i s-a înfiripat firesc, dar restul chipului îi era livid și ochii părea că-i sticlesc de durere. Avea fața mică și ochii fumurii asemeni unui cuscus, micuțul marsupial pe care copiii Kiona îl țin ca animal de companie.

— Sunteți rănită.

Era cât pe ce să spun *bolnavă.* I-am atins mâna ușor, în treacăt.

— Rănită, dar nu ucisă.

A mormăit ceva ca un hohot de râs. Buze frumoase pe un chip îngrozitor de obosit.

„Să sângerez puțin am să mă-ntind“, îmi răsunau în minte versurile baladei, „Ș-apoi am să mă scol, cu tine să mă lupt din nou“[1].

— Ce grozav că mai ești încă aici, a spus Fen. Credeam că ai plecat deja.

— Ar fi trebuit să plec de mult. Băștinașii mei Kiona ar ține-o o săptămână întreagă numai în petreceri dacă m-aș căra. Dar întotdeauna se mai găsește o bucățică pe care să o îndeși la loc, chiar dacă nu se potrivește nicidecum.

Au izbucnit cu toții în râs, ca o încuviințare plină de înțelegere ce-mi calma ca un balsam nervii zdrobiți.

— Așa arată întotdeauna când ești pe teren, nu-i așa? a spus Nell. Dar când te întorci, se așază totul înapoi la locul lui.

— Da?

— Sigur, dacă ți-ai făcut treaba cum trebuie.

— Chiar așa?

Trebuia să scap de tonul acela arțăgos.

— Haideți să mai luăm ceva de băut. Și de mâncat. Nu vreți să mâncați? Sigur că vreți. Haideți să stăm jos!

Simțeam că mi se urcă inima în gât și nu mă gândeam decât cum să fac să-i mai țin, să-i mai țin acolo. Simțeam cum singurătatea țâșnește din mine și se strânge ca o gușă și nu știam cum să fac să nu bage de seamă.

În celălalt capăt al încăperii erau câteva mese goale. Ne-am îndreptat către cea din colț, printr-un nor de fum de țigară,

înghesuiți între niște ofițeri de patrulă albi și niște căutători de aur care beau la greu și strigau unii la alții. Orchestra a început să cânte „Doamna din Spania“[2], dar nimeni nu dansa. Am oprit un chelner, i-am arătat spre masă și i-am cerut să ne aducă de mâncare. Ei mergeau înaintea mea, Fen mult mai în față, Nell se mișca mai încet, șchiopătând de piciorul stâng. Iar eu mă aflam chiar în spatele ei. Rochia ei albastră de bumbac era boțită la spate.

În mintea mea, Nell Stone trebuia să fie mai bătrână, mai impunătoare. Nu-i citisem ultima carte care a făcut-o celebră în ultima vreme, acea carte care făcea ca simpla menționare a numelui ei să stârnească imagini senzuale de pe plaje tropicale, dar mi-o închipuisem ca pe o gospodină americană tipică, rătăcită printre escapadele sexuale ale băștinașilor din Insulele Solomon. Dar Nell Stone pe care o vedeam era aproape o fetișcană, cu brațe subțiri și cu părul strâns la spate, într-o coadă groasă.

Ne-am așezat la o masă mică. Deasupra noastră atârna un portret trist al regelui.

— De unde veniți? am întrebat eu.

— Am pornit-o din munți, a răspuns Nell.

— Din partea de sus?

— Nu, din Torricelli.

— Un an cu un trib fără nume.

— Le-am dat noi numele după muntele lângă care trăiau. Anapa.

— N-ar fi putut fi mai plicticoși nici dacă ar fi fost *morți*, a spus Fen.

— Erau foarte blânzi și cumsecade, dar subnutriți și lipsiți de vlagă.

— Sufocant de plicticoși vrei să spui, a urmat Fen.

— Fen n-a făcut altceva decât să meargă la vânătoare un an întreg.

— Păi ăsta era singurul mod de a te ține treaz.

— Iar eu mi-am petrecut timpul cu femeile și copiii în grădină, cultivând pământul cât să le ajungă de mâncare.

— Și acum de-acolo veniți?

Încercam să-mi dau seama unde și cum ajunsese în halul acesta.

— Nu, nu. Am plecat de acolo prin…, a răspuns Fen întorcându-se către Nell.

— Iulie.

— Am coborât de-acolo și ne-am strecurat ceva mai aproape de tine. Am găsit un trib pe Valea Yuatului.

— Ce trib?

— Mumbanyo.

— N-am auzit de ei.

— Războinici de temut, a spus Fen. I-ar da gata pe Kiona ai tăi, pun pariu. Au terorizat toate celelalte triburi în susul și în josul râului Yuat. Și chiar între ei s-au chinuit.

— Și pe noi la fel, a adăugat Nell.

— Doar pe tine, a răspuns Fen.

Chelnerul ne-a adus mâncarea: friptură de vacă, piure de cartofi și păstăi groase de fasole galbenă – dintr-acelea din care credeam că nu o să mai văd vreodată. Am înfulecat carnea, vorbind în același timp, fără să ne sinchisim să punem mâna la gură sau să ne așteptăm rândul. Ne întrerupeam unii pe alții și ne luam vorba din gură. Ne criticam între noi, deși ei, poate și pentru că erau doi, se ambalau mai tare. Din genul întrebărilor pe care le puneau – Fen despre religie și totemuri

religioase, ceremonii, tactici de luptă, genealogie, Nell despre economie, alimentație, forme de guvernare, structuri sociale și creșterea copiilor – am dedus că își împărțiseră clar temele de cercetare și m-am simit un pic gelos. În toate scrisorile adresate facultății mele de la Cambridge, le cerusem să-mi trimită un coleg, vreun tânăr aflat la începutul carierei, care să aibă nevoie de îndrumare. Dar toți voiau să-și aloce propriile teritorii de cercetare. Sau poate că, deși mă străduiam să nu mă dau în vileag, simțiseră în scrisorile mele că mi se împotmoliseră gândurile, că cercetarea stagna și de aceea se țineau deoparte.

— Ce-ai pățit la picior, am întrebat-o.

— Mi l-am scrântit urcând pe muntele Anapa.

— Cum, acum optsprezece luni?

— A trebuit să o care pe targă, a spus Fen, amuzat.

— M-au înfășurat în frunze de bananier și arătam ca un porc legat fedeleș pe care aveau de gând să-l mănânce.

Amândoi au izbucnit dintr-odată într-un hohot puternic de râs, de parcă nu s-ar mai fi amuzat de asta până atunci.

— În cea mai mare parte a timpului eram întoarsă pe dos, a urmat ea. Fen o luase înainte și a ajuns acolo cu o zi mai devreme și nu mi-a trimis nici măcar un bilețel.

— Eu eram singurul cu pușcă, a spus Fen. Ne-au avertizat că aveau loc atacuri frecvent. Triburile alea mor de foame acolo sus, iar noi duceam toată hrana cu noi.

— Sigur e ruptă.

— Ce?

— Glezna ta.

— Da, a răspuns ea uitându-se spre Fen cu prudență, după cum mi s-a părut mie. Cred că da.

Atunci am văzut că nu mâncase la fel de mult ca mine și ca Fen. Își împinsese mâncarea de colo colo prin farfurie.

Un scaun s-a răsturnat în spatele meu. Doi ofițeri se luaseră la trântă, trăgându-se de uniforme și bălăngănindu-se ca doi dansatori beți, până când unul dintre ei și-a scos pistolul și a început să-l agite cu putere pe sub nasul celuilalt. Când au fost despărțiți, fețele lor arătau de parcă fuseseră râcâite cu o greblă, iar mâinile le erau mânjite de sânge. Zumzetul vocilor s-a întețit și dirijorul orchestrei îi îmbia pe toți să danseze pe o melodie zgomotoasă și zvăpăiată. Dar nu-l lua nimeni în seamă. În partea cealaltă a încăperii s-a iscat o altă luptă.

— Haideți să plecăm, am spus eu.

— Să plecăm? Unde? a întrebat Fen.

— Vă duc cu mine în susul fluviului. E loc berechet la mine acasă.

— Noi am închiriat camere sus, a spus Nell.

— N-o să puteți dormi. Și dacă o să dea foc la casa asta, n-o să aveți nici unde să puneți capul. Ăștia o duc tot într-o beție de cinci zile. Și am niște doctorii pentru rănile astea ale tale, am spus eu arătând spre palmele ei și spre plăgile pe care le observasem pe brațul stâng. Nu pare să le fi tratat în nici un fel.

Mă ridicasem în picioare de-acum, învârtindu-mă în jurul lor, așteptând să accepte. Trosc, pleosc. Am nevoie de voi. Am nevoie de voi. Așa că am schimbat tactica și i-am spus lui Fen:

— Spuneai că vrei să-i vezi pe băștinașii Kiona.

— Sigur că da, mi-ar plăcea tare mult. Dar mâine dimineață noi plecăm la Melbourne.

— Cum așa?

În cele câteva ore de când eram împreună, nu pomeniseră că ar pleca din Noua Guinee.

— Avem de gând să încercăm să furăm un trib de la Elkin.

— Nu.

Nu intenționasem să spun asta, oricum nu pe un ton atât de țâfnos.

— De ce?

La aborigeni? Nu aveau cum să se ducă la aborigeni.

— Și cu băștinașii Mumbanyo ce faceți? N-ați stat acolo decât cinci luni.

Fen i-a făcut semn lui Nell să răspundă.

— Nu am mai putut sta acolo, a început ea. *Eu*, cel puțin, n-am mai putut deloc. Și ne-am gândit că poate în Australia am găsi o regiune care n-a fost revendicată.

Cuvântul „revendicat“ m-a făcut să înțeleg. Bănuiesc că și ea și-a dat seama că o să pricep.

— Să nu care cumva să plecați din Sepik din pricina mea! Eu nu am zona în stăpânire și nici n-aș vrea să o am. Pentru fiecare afurisit de băștinaș Navajo, sunt optzeci de antropologi, dar mie mi-au dat un fluviu de șapte sute de mile. Nimeni nu îndrăznește nici măcar să se apropie. Toți cred că e „al meu“. Dar eu nu-l vreau!

Îmi dădeam seama de tonul plângăcios al vocii mele. Și nu-mi păsa câtuși de puțin. Le-aș fi căzut și în genunchi dacă ar fi fost nevoie.

— Vă rog să rămâneți. Vă pot găsi și mâine un trib – sunt aici cu sutele – oricât de departe de mine, dacă așa vreți.

Au acceptat atât de repede, fără ca măcar să se uite unul la celălalt, încât după aceea m-am întrebat dacă nu cumva mă manipulaseră cu ușurință în tot acel răstimp. Dar nu avea

importanță. Poate că aveau nevoie de mine. Dar eu aveam și mai multă nevoie de ei.

În timp ce-i așteptam să-și adune bagajele din camera de sus, încercam să-mi aduc aminte de toate triburile de care auzisem că s-ar afla de-a lungul fluviului. Primii care mi-au venit în minte erau băștinașii Tam. Informatorul meu, Teket, avea o verișoară măritată cu un băștinaș Tam și folosea întotdeauna cuvântul „pașnic“ ori de câte ori povestea cum era când a fost acolo. Văzusem și eu câteva femei Tam vânzându-și peștele la piață și băgasem de seamă cât de inteligent și de tăios se purtau, cum – față de băștinașii din alte triburi care se dădeau ușor bătuți – țineau piept celor din tribul Kiona ce se tocmeau la sânge. Dar lacul Tam era prea departe. Trebuia să mă gândesc la un trib mai apropiat.

Au coborât cu bagajele.

— Să nu-mi spuneți că doar atât aveți?

— Nu, nu chiar, a rânjit Fen.

— Am trimis restul la Port Moresby, a spus Nell.

Se schimbase într-o cămașă bărbătească albă și pantaloni bej, de parcă s-ar fi așteptat să se apuce din nou de lucru a doua zi dimineață.

— Pot să trimit vorbă să vi le aducă înapoi. Adică, dacă aveți de gând să rămâneți.

Am apucat doi dintre sacii lor și am ieșit, înainte să poată să se răzgândească.

Urechile îmi răsunau de liniștea care se instalase dintr-odată. Cu lumina electrică revărsată prin ferestrele sediului administrației guvernamentale, cu muzica tot mai îndepărtată și iarba tunsă pe care o simțeam sub tălpi, aveam impresia că tocmai ieșisem de la o petrecere dansantă de la Cambridge

într-o noapte caldă. Când mi-am întors capul, Fen o luase de mână.

Am trecut drumul, pe lângă chei, printr-o deschizătură în lăstăriș, și-am ieșit pe plaja micuță unde îmi ascunsesem canoea. Chiar și pe întuneric i-am văzut cum se schimbă la față. Cred că își închipuiseră o barcă adevărată, cu bănci și perne.

— Pe asta am câștigat-o singur! E o canoe de luptă. Am primit-o pentru că am împușcat un mistreț.

Am încercat să le risipesc dezamăgirea cu o risipă de energie, azvârlindu-le bagajele în barcă și alergând înapoi pe plajă să iau motorul pe care îl ascunsesem după un smochin mare.

Când l-au văzut, le-a mai venit inima la loc. Crezuseră că aveam de gând să vâslesc până în satul meu, ceea ce ar fi durat toată noaptea și o mare parte din dimineața următoare.

— Ei, așa ceva n-am mai văzut până acum, a spus Fen în timp ce eu instalam motorul.

Am așezat sacii în partea dinainte, improvizând un fel de pat pe care să poată dormi Nell. I-am făcut semn să se așeze acolo, l-am pus pe Fen în mijloc și am împins câțiva metri barca. După ce am sărit și eu în ea, am tras de cablu și am apăsat tare pe accelerație. Și dacă au mai avut vreun comentariu, nu i-am putut auzi din pricina huruitului motorului, care ne-a făcut să o zbughim spre Nengai, prin apa întunecată și vălurită.

1. Versuri din balada populară engleză „Sir Andrew Barton“ sau „Child Ballad 167“, care relatează povestea unui corsar scoțian, Andrew Barton: „I will lay me down for to bleed awhile…/ Then I'll rise and fight with you again“.

2. „The Lady of Spain“, cântec foarte popular în anii 1930, compus de Tolchard Evans, pe versuri de Erell Reaves.

4

Am crescut crezând în știință, așa cum alții cred în Dumnezeu sau în zei sau în crocodil.

Dacă te-ai afla în fața unui glob pământesc și ai trage cu arcul spre Noua Guinee, săgeata ar ieși pe partea cealaltă în Anglia, în satul Grantchester, la marginea Cambridge-ului. Hemsley House, casa în care am crescut eu, a fost în stăpânirea a trei generații de oameni de știință din familia Bankson, fiecare masă, sertar și dulap fiind înțesate cu obiecte științifice: ocheane, eprubete, cântare manuale, lupe de buzunar, busole, ochelari cu lupă, un telescop de cupru, cutii cu lamele de sticlă, ace de insectar, geode, fosile, oase, dinți, lemn pietrificat, gândaci și fluturi înrămați și mii de carcase de insecte răspândite peste tot care se pulverizau când le atingeai.

Tata a studiat zoologia la St. John’s College din Cambridge, a devenit profesor și apoi inspector acolo, după cum era de așteptat. A cunoscut-o pe mama în 1897, s-au căsătorit în luna iunie a aceluiași an și au avut trei copii în trei ani: pe John, pe Martin, apoi pe mine.

Tata avea o mustață mare care ascundea, adesea, un zâmbet. I-am înțeles umorul de-abia când am crescut și deja și-l pierduse. Așa că îl luam în serios, ceea ce-l amuza și pe el. Toată copilăria mea, el a studiat ouă. La început le punea la

clocit în camera doicii, apoi, când ea a protestat, le-a dus afară, în șopron. Când erau gata, le lua pe fiecare în parte, notând numărul țarcului, al găinii și data când fuseseră ouate, apoi le descojea și cerceta embrionul în amănunțime. Creștea șoareci, porumbei, cobai, capre și iepuri, cultiva gura leului și mazăre și le studia îndeaproape. Nu și-a pierdut niciodată admirația pentru Mendel[1]. Era convins că teoriei lui Darwin îi lipsea un element, așa cum credea Darwin însuși, căci trebuia să existe o explicație a modului în care fenotipul se transmite de la o generație la alta. Concepția sa despre genetică a început cu imaginea unui val sau a unei vibrații. Cariera sa – cu urcușuri și coborâșuri, uneori hulit, alteori slăvit – s-a datorat curiozității sale, dorinței lui de cunoaștere. Era un apostol al științei, căutând veșnic întrebări și răspunsuri, și se aștepta ca fiii lui să fie la fel.

La vremea când am ajuns în Noua Guinee, în 1931, la vârsta de douăzeci și șapte de ani, mama și cu mine eram singurii membri ai familiei rămași în viață, iar ea devenise o mare povară psihologică pentru mine, deopotrivă neajutorată și despotică, un tiran care părea că nu știe ce să pretindă ultimului său supus. Dar nu fusese așa întotdeauna. Îmi amintesc că în copilăria mea era blândă și bună, deși eu eram cel mai mic copil al ei. Îmi amintesc că întotdeauna ne trimitea la tata pentru orice problemă, așteptând decizia lui în toate privințele, fără să fie în stare să ne dea răspunsuri nici la cele mai neînsemnate întrebări: putem să aducem păienjeni în casă dacă-i ținem în borcane? Putem să punem dulceață pe pietre ca să vedem dacă furnicile roșii vor încerca să o care? Între noi era o legătură specială pentru că ea nu dorea ca eu să cresc, ceea ce nu voiam nici eu. Iar frații mei nu simplificau

lucrurile deloc. John era de acord cu tot ce spunea tata, iar Martin nu accepta aproape nimic. Nici una din aceste opțiuni nu mi se părea grozavă, așa că eu eram mulțumit să mă cuibăresc cât mai mult timp la sânul mamei.

Una din primele amintiri clare pe care le am este vizita la mătușa Dottie, sora tatei, în vara anului 1910. Era una dintre numeroasele noastre mătuși nemăritate, și mie mi se părea cea mai interesantă. Avea o colecție nemaipomenită de gândaci, prinși în ace, etichetați și înrămați pe numeroase plăci de aramă pătrate așezate pe catifea. Unele femei colecționau bijuterii, mătușa Dottie avea gândaci de toate culorile și formele, pe care îi găsea în New Forest, la zece mile de casă. Iar noi mergeam cu ea în fiecare zi, bălăngănindu-ne gălețile de cizmele de cauciuc. Acolo se afla un iaz care-i plăcea ei, cam la vreo oră de mers, și era prima care intra de-a dreptul în apă, noroiul trecându-i uneori mai sus de cizme. Și nu o dată am fost nevoiți să o tragem afară, unindu-ne forțele toți trei – cu mine în coadă, pe uscat – și râzând prea tare ca să fim de vreun ajutor, dar mătușa Dottie își juca rolul până la capăt, prefăcându-se că s-a înnămolit și că se scufundă, ca apoi să ne lase să o tragem încet afară din apă. Întotdeauna prindea în plasă cele mai uimitoare vietăți – vreo broască râioasă dungată, vreun triton cu creastă, vreun fluture coadă de rândunică, și singurul care putea s-o întreacă din când în când era John, care avea mai multă răbdare decât Martin și decât mine să scoată broaște la suprafață. Aceasta este imaginea care-mi vine în minte când mă gândesc la John: un băiat de doisprezece ani, înaintând în iazul aburind și fremătând din New Forest, într-o zi călduroasă de iulie, cu găleata într-o mână și plasa în cealaltă, scrutând suprafața

sticloasă a apei. După ce a murit, am primit o scrisoare de la un ofițer, coleg de-al lui, în care spunea că John considera războiul ca fiind o lungă excursie didactică. „Prin aceasta nu vreau să înțelegeți că nu se concentra atunci când era nevoit. După cum sunt convins că ați aflat de la comandanții lui, era un soldat extrem de curajos și de serios. Dar în timp ce camarazii săi se plângeau că erau nevoiți să stea într-un șanț adânc de zece picioare, John exclama bucuros că a găsit fosila vreunei moluște din pliocen sau că a zărit vreo specie rară de șoim zburând pe cer. Tare-i mai plăcea să trăiască pe acest pământ și, deși ne-a părăsit și pe noi și pe el prea devreme, am convingerea că acolo se simte ca acasă.“ Mamei nu i-a plăcut această scrisoare și nici ideea că John s-ar fi aflat „acasă“, atâta timp cât trupul lui fusese spulberat pe un câmp din Belgia, dar eu îmi găseam o oarecare alinare în ea. După moartea lui John, nu aveam parte de prea multă alinare, așa că eu încercam să o iau de unde se putea.

John avea cel mai mare potențial pentru a îndeplini aspirațiile pe care tata le avea pentru noi. Era un naturalist împătimit. Descoperirea unei specii extrem de rare de omizi pe care o făcuse la cincisprezece ani a fost consumată în *Registrul entomologilor.* În ultimul său an la Charterhouse School a luat un premiu pentru biologie. Dacă războiul nu i-ar fi întrerupt drumul, ar fi ajuns cu siguranță cel de-al patrulea Bankson care să devină profesor la Cambridge. Cel puțin așa credem noi. John ar fi putut să-l îmblânzească pe tata, iar Martin ar fi avut libertatea de a-și urma visele. Dar John nu voia să ucidă lucrurile pe care le studia. Și nu-l interesau nici ouăle, nici mazărea, nici celulele și nici ceea ce se numea plasma germinativă. Pe el îl pasionau picioarele cu trei

articulații ale gândacilor și penele năpârlite ale raților sălbatice. Tot ce voia el era să stea în natură și să se tăvălească pe câmp. Dar nu are nici un rost să ne ciorovăim pe seama lui John. El a dispărut, și la fel și întregul său potențial și exclamația lui de bucurie din tranșeele de la Rosières, când a găsit o fosilă în zidul gros de pământ.

Încercând să-l îmbuneze pe tata și să-i aline suferința cumplită după moartea lui John, Martin a studiat biologia, zoologia și chimia organică. Și doar pe furiș, printre picături, mai scria câte o poezie sau o piesă. Dar avea note proaste și era tare nefericit și, în cele din urmă, a trebuit să-i spună adevărul. Pe el îl interesa mai mult să scrie. Tata era un cititor avid și un mare iubitor de artă; ne ducea la British Museum și la Tate și, când eram copii, ne citea seara din Blake și Tennyson. Dar nu credea că oamenii obișnuiți pot fi creatori de artă. Arta adevărată era pentru el ceva anormal, o transformare rară, care nu se petrecea doar pentru că cineva și-o dorea. Așa că o considera o curată și exasperantă pierdere de timp pentru un om obișnuit. Pe de altă parte, știința avea nevoie de o armată de oameni bine instruiți. Știința era domeniul în care cei cu o inteligență și o educație deasupra mediei puteau să se afirme și să lărgească orizonturile cunoașterii. Știința avea nevoie de genii ieșite din comun, dar îi trebuiau și pălmași de rând. Tata dăduse lumii trei asemenea pălmași. Nu puteai să-l convingi cu nimic. Nu știu ce s-a întâmplat între tata și Martin în cei trei ani petrecuți împreună după moartea lui John. Eu eram la școală, la Warden House, apoi la Charterhouse, dar cred că și-au scris multe scrisori. „Tata a mai primit încă o scrisoare de la Martin“, îmi scria adesea mama. Nu-mi povestea mai mult,

dar asta însemna că tata era foarte agitat și că mama îmi scria ca să creeze impresia că e tot timpul ocupată. Toată această ceartă o obosea, deși nu ținuse niciodată decât partea tatei. Chiar și după ce el a murit.

Îndelungații mei ani petrecuți la internat au fost marcați de moarte. Când aveam doisprezece ani, am fost anunțat în timpul orei de latină că John murise. Asta se întâmplase cu frații atâtor colegi, că nu se mai deranjau să ne scoată de la ore. Primeai un bilet scris pe hârtia galbenă a directorului adjunct și ți se preciza că poți să ieși din clasă dacă simți nevoia. Nici cel mai slab de înger dintre noi nu ar fi recunoscut în ruptul capului o astfel de slăbiciune, așa că am rămas în clasă în timp ce profesorul își vedea de lecția lui, iar colegii mei făceau orice altceva în afară de a se uita spre mine. La început, cel puțin, nu-ți dădeau lacrimile. Te simțeai mai degrabă ca și cum ai fi fost scufundat în alcool etilic, așa cum anesteziam noi insectele acasă. Doar noaptea plângeai, căci toți plângeau în jurul tău, clase întregi de băieți care plângeau pe întuneric după frații lor. „Lacrimile nesfârșite nu-s, și ale noastre au secat."[2] Acesta este versul meu preferat din toate poeziile despre război.

Și chiar și așa, mi-a trebuit mult timp ca să mai pot simți din nou ceva.

În timpul trimestrului de primăvară, la Charterhouse, am fost scos din sala de studiu și trimis în biroul directorului. El mi-a spus că Martin s-a împușcat și a murit. Părinții mei deciseseră că eu trebuia să termin trimestrul și apoi să vin acasă. Martin se sinucisese chiar în ziua de naștere a lui John, sub statuia lui Anteros din Piccadilly Circus[3]. A urmat o anchetă și o audiere, iar fotografia lui a apărut pe prima

pagina a ziarului *Daily Mirror*. A fost sinuciderea care a făcut cea mai mare vâlvă din istoria Angliei. Trebuie să fi fost un subiect predilect de conversație în absența mea. Dar față de mine nimeni nu sufla nici un cuvânt.

Mi-am început studiile la Cambridge, unde am urmat zoologia, chimia organică, botanica și fiziologia. În vacanța aceea de Crăciun plănuisem să merg în Spania cu niște colegi, dar înțelegerea a căzut în ultima clipă și m-am pomenit străbătând cele trei mile până la casa părinților mei, iar tata m-a pus să-l întovărășesc la British Museum, unde cerceta neobișnuitele pene dungate ale unor potârnichi cu picioarele roșii. Trimestrul următor am început să-mi dau seama, așa cum i se întâmplase și lui Martin înaintea mea, că nu eram făcut pentru știință. Și totuși nu aveam încotro, *trebuia* să fiu făcut pentru știință. Martin demonstrase clar că nu merita să alegi nici o altă cale. Rostul vieții este să înțelegi structura și compoziția lumii naturale – aceasta era ideea cu care crescusem. A te abate de la ea era sinucidere curată. Când mi s-a ivit ocazia să plec în Galapagos – când am simțit că l-am prins pe Dumnezeu de-un picior – m-am angajat imediat. Acolo mi se va reaprinde scânteia, acolo mă voi lumina. Dar am descoperit că e la fel de plicticos să lucrezi pe o barcă cum e să studiezi cu tata în sala păsărilor de la British Museum. Mi-am dat seama că toată teoria aceea darwiniană despre canarii cu cioc mare care se hrănesc cu nuci și canarii cu cioc mic care se hrănesc cu larve era o prostie pentru că ei mâncau cu toții râme bucuroși, la grămadă. Singura descoperire pe care am făcut-o era că-mi plăcea clima caldă și umedă. Niciodată nu mă simțisem atât de bine. Și am revenit acasă neîncrezător

în viitorul meu ca om de știință. Eram convins că nu îmi puteam petrece viața într-un laborator.

Am făcut un curs de psihologie. M-am înscris în Societatea Arheologică de la Cambridge și m-am pomenit într-un tren care ducea la Cheltenham, spre un șantier arheologic. Îmi plăcea o fată din Societate pe care o chema Emma și speram să aranjez în așa fel încât să stau lângă ea, dar alt tip a avut aceeași idee și a fost mai abil, așa că eu am rămas de unul singur în spatele lor. Lângă mine s-a așezat un domn mai în vârstă, evident, profesor de la Cambridge. După ce mi-a trecut amărăciunea că pierdusem fata, am început să stăm de vorbă. Era curios să afle despre călătoria mea în Galapagos, nu atât despre păsări, cât despre metișii din Ecuador. Mi-a pus tot felul de întrebări la care nu am știut să răspund, dar mi-a stârnit curiozitatea și mi-a părut rău că nu mă gândisem la ele cât fusesem acolo. Acesta era profesorul A.C. Haddon și așa am purtat eu prima discuție despre o materie care am aflat că se numea antropologie. Până la capătul drumului, m-a invitat să îmi continui partea doua a studiilor cu etnologia. O lună mai târziu, m-am transferat de la cursurile de biologie. Era un pic înspăimântător să treci de la o știință fizică extrem de organizată și bine structurată, la o știință socială în curs de formare, care nu avea nici douăzeci de ani, ca și cum te-ai fi aruncat în gol. La vremea aceea, antropologia își schimba obiectul de studiu de la oameni morți de mult, la cercetarea oamenilor vii, renunțând treptat la convingerea că modelul occidental reprezenta progresul natural și inevitabil al oricărei societăți.

Am plecat în prima mea cercetare de teren în vara de după absolvire. Nu știam cum să fug mai repede. În iarna aceea

murise tata (fusesem alături de el, putusem să-mi iau rămas bun și asta îmi ușura situația), dar mama se agăța de mine mai tare decât de obicei. Devenise incredibil de neajutorată, dar și insensibilă în același timp. Nu-mi dau seama dacă încerca să compenseze absența tatei sau dacă dispariția lui îi dezvăluia o parte a personalității ei care rămăsese ascunsă în timpul îndelungatului lor mariaj. Oricum, mama dorea cu înfrigurare să-i fiu în preajmă, dar era, în același timp, dezgustată de bărbatul care își imagina că deveneam. Ea credea că antropologia este o știință slabă, falsă, o fantasmagorie de cuvinte lipsite de substanță sau de scop. Era ferm convinsă că până și o scurtă călătorie de cercetare îmi punea în pericol convingerile și așa fragile.

Pentru început se presupunea că trebuia să descopăr un trib de-a lungul fluviului Sepik din teritoriul mandat al Noii Guinee[4], care nu fusese încă invadat de misionari și de industrie. Dar când am ajuns la Port Moresby, mi s-a spus că acolo nu puteai fi în siguranță. Tocmai avuseseră loc numeroase atacuri. Așa că m-am dus în insula New Britain, unde am studiat tribul Baining, niște băștinași groaznici care au refuzat să-mi spună ceva până când nu le-am învățat limba și, chiar și atunci, s-au împotrivit. Mă trimiteau la câte cineva cale de o jumătate de zi de mers pe jos și, când veneam înapoi, aflam că ei făcuseră o ceremonie în lipsa mea. N-am putut să scot nimic de la ei și, nici măcar după un an de zile, nu am reușit să le reconstitui genealogia din cauza nenumăratelor cuvinte tabu, care îi împiedicau până și să rostească cu voce tare numele anumitor rude. Trebuie să mărturisesc însă că nici nu aveam habar de ceea ce trebuia să fac. În prima lună umblam de colo colo măsurându-le capul cu un șubler până

când cineva m-a întrebat de ce făceam asta și nu am știut ce să răspund, în afară de faptul că așa mi se indicase. M-am descotorosit de șubler, dar n-am priceput de fapt ce ar fi trebuit să cercetez. În drum spre casă, m-am oprit câteva luni la Sydney. Haddon preda acolo la universitate și m-a făcut asistentul lui la orele de etnografie. În timpul liber, lucram la o monografie despre tribul Baining. După ce a citit-o, Haddon a declarat că eram primul care mărturisise vreodată că a întâmpinat greutăți în munca de antropolog, că nu-i înțelegea pe băștinași când vorbeau între ei, că nu văzuse cu ochii lui o ceremonie completă, că fusese înșelat și batjocorit. A fost cucerit de inocența mea, căci pentru mine a fi susținut contrariul ar fi însemnat o înșelăciune la fel de mare ca cea a bietului Kammerer[5] care injectase tuș în picioarele broaștelor-mamoș ca să dovedească teoria eredității care susține că trăsăturile dobândite după naștere pot fi transmise mai departe. La sfârșitul trimestrului am făcut o mică cercetare de teren pe fluviul Sepik ca să vedem câteva triburi și să-mi dau seama ce pierdusem pentru că nu mă dusesem acolo de la început. Băștinașii Kiona chiar mi-au plăcut, fie și pentru simplul fapt că atunci când le-am pus o întrebare prin intermediul unui translator, mi-au răspuns. Am rămas acolo patru nopți, și peste o săptămână mă întorceam în Anglia.

Trecuseră trei ani. Credeam că-mi fusese de ajuns pentru o vreme cât călătorisem, dar iarna mohorâtă combinată cu pisălogeala necontenită a maică-mii și cu muceda inteligență îngâmfată care mocnea asemenea mucegaiului în orice colțișor al Cambridge-ului m-au împins să mă reîntorc la tribul Kiona de îndată ce mi-a fost cu putință.

1. Gregor Johann Mendel (1822-1884), călugăr din Silezia, recunoscut postum drept părintele geneticii.
2. „Tears are not endless and we have no more.“ Citat din poezia „Hardness of Heart“ de Edward Shillito (1872-1948), preot englez și autor al unor volume de poezie dedicate Primului Război Mondial.
3. Referire la una dintre cele mai faimoase sculpturi din Londra, monumentul dedicat Lordului Shaftesbury din Piccadilly Circus, creat de Alfred Gilbert în 1893, reprezentându-l pe Anteros (personaj mitologic, fratele lui Eros), simbolul iubirii împărtășite, altruiste și milostive a Lordului pentru săraci. În mod eronat se crede că statuia îl reprezintă pe Eros, personaj mitologic care întruchipează dragostea frivolă, oarbă.
4. Papua Noua Guinee, a doua insulă ca mărime din lume, situată în sud-vestul Oceanului Pacific, descoperită în sec. al XVI-lea de spanioli și portughezi, divizată ulterior între Germania și Anglia. Partea de sud devine protectorat britanic la sfârșitul sec al XIX-lea, trecând apoi sub autoritatea Commonwealth-ului Australiei și rămânând posesiune britanică până în 1975, când își obține independența.
5. Paul Kammerer (1880-1926), cercetător austriac de origine evreiască, susținător al teoriilor lui Lamark, a fost subiectul unui scandal uriaș în lumea științei, după ce s-a dovedit că experimental său asupra broaștelor-mamoș a fost o impostură.

5

Satul băștinașilor Nengai în care stăteam eu se afla la patruzeci de mile spre vest de Angoram. Pe drum drept, ar fi fost jumătate din această distanță, dar Sepikul, cel mai lung fluviu din Noua Guinee, este extrem de sinuos, un adevărat Amazon al Pacificului de Sud, care face atât de multe coturi, încât a dat naștere – din câte am aflat eu vreo zece ani mai târziu, în cu totul alte împrejurări – la peste cincisprezece mii de lacuri, unde cotitura fluviului este atât de strânsă, încât se gâtuie de-a binelea. Dar dacă te afli într-o pirogă în toiul nopții, chiar de-ar fi una cu motor, nu ai cum să-ți dai seama de traseul anevoios și încurcat al drumului. Tot ce simți e că fluviul o ia pur și simplu într-o direcție și-apoi, la un moment dat, într-alta. Te obișnuiești cu musculițele care-ți intră în ochi și în gură, cu proeminențele lucioase și încrețite ale crocodililor și cu plescăitul și fojgăiala miilor de vietăți nocturne care se îmbuibă și ele acum, când animalele care le amenință pe ele de obicei dorm. Așa că nu mai simți că cele douăzeci de mile în plus nu sunt de nici un folos. Cel mult, ți-ai putea dori ca drumul să fie chiar mai lung.

Luna subțire poleia apa cu o pojghiță argintie. Așa cum sperasem, Nell s-a cuibărit între sacii lor cu bagaje și părea că stă confortabil. M-am simțit ușurat când a închis ochii, de parcă ar fi fost propriul meu copil beteag care avea nevoie să

se odihnească, și mă tot gândeam la asta în timp ce pălăvrăgeam cu Fen. Nu vorbeam despre munca noastră, ci despre Cambridge, unde el stătuse încă un an după ce eu am plecat să studiez tribul Baining, și despre Sydney, unde ne-am întâlnit prima dată. Am vorbit despre fotbal, prim-ministrul MacDonald și India. Ultima dată când auzisem de el, Ghandi începuse o altă grevă a foamei, dar nici unul dintre noi nu știa cum se terminase. Istoria rămăsese suspendată timp de luni de zile. Iar faptul că nu știam era o consolare.

După o oră și mai bine de întuneric deplin pe ambele maluri, am dat de o cotitură unde am văzut focuri și trupuri împodobite cu ghirlande pe o plajă de pe țărmul sudic. Era o festivitate în satul Kamindimimbut. Mirosul de mistreț fript ajungea până la noi, iar bubuitul asurzitor al tobelor ne zguduia pieptul.

Acum, când scriu această poveste, îmi vine greu să cred că următorul război mondial avea să se izbucnească peste numai șase ani sau că peste nouă ani japonezii vor prelua de la australieni controlul asupra fluviului Sepik și a întregului teritoriu al Noii Guinei sau că eu voi permite guvernului Statelor Unite să mă stoarcă de toate cunoștințele mele despre zona aceasta. Oare Fen sau Nell ar fi făcut și ei la fel? Cei de la OSS[1] o numeau contribuție antropologică. Un epitet generos pentru prostituția științifică.

La sfârșitul lui `42, am condus o operațiune de salvare pe fluviul Sepik, chiar în acest sat, și după aceea, toți bărbații, femeile, copiii din Kamindimimbut au fost uciși de japonezii care au aflat că niște băștinași Olimbi ne ajutaseră să-i găsim pe cei trei agenți americani ținuți ostatici în zonă. Peste trei

sute de oameni măcelăriți doar pentru că eu știam care pâlc anume de case, care fâșie de nisip le aparținea.

— Dar cu femeile cum te descurci, Bankson? m-a întrebat din senin Fen, după ce am trecut de Kamindimimbut.

Eu am râs.

— Asta e o întrebare un pic cam personală pentru o primă călătorie cu canoea, nu crezi?

— Mă întrebam dacă nu cumva ai luat-o pe urmele lui Malinowski[2]. Sayers a fost acum un an în Insulele Trobriand și spunea că acolo erau neobișnuit de mulți adolescenți creoli.

— Și tu crezi asta?

— Tu nu l-ai văzut pe omul ăsta! Eu și cu Nell l-am luat de la gara din New York și singurul lucru pe care mi l-a spus a fost: „Nu-mi trebuie altceva decât un martini în pahar și o fată-n așternut“. Serios, omule! E greu singur. Eu nu cred că aș mai rezista.

— Data viitoare o să-mi iau și eu un fel de partener. E și cu mult mai eficient.

— Eu n-aș merge atât de departe.

Și-a aruncat în apă țigara fumată până la filtru, descriind un scurt arc portocaliu. Am încetinit ca să poată să-și aprindă alta și apoi am accelerat din nou.

Uneori, noaptea, mi se părea că barca nu-mi era împinsă de motor, ci că, atât ea, cât și motorul erau împinse chiar de fluviu, valurile din jur fiind doar o butaforie, ca o recuzită de teatru care se mișca în jurul nostru.

— Uneori mi-aș dori să fi pornit-o pe mare, am urmat eu, poate doar de dragul de a rosti cu voce tare un gând trecător pe care cineva l-ar fi putut înțelege.

— Nu mai spune! Și de ce oare?

— Cred că mă simt mai bine pe apă decât pe uscat. Devin eu însumi, cum se spune.

— Căpitanii de vas pe care i-am cunoscut eu erau labagii cu toții.

— Ar fi frumos să faci o treabă care să nu constea în dezlegarea unui mare nod invizibil, nu-i așa?

Nu mi-a răspuns, dar nici nu mi-a păsat. Eram măgulit că ajunsesem deja la acest stadiu, că mințile noastre puteau să hoinărească fără jenă. Am trecut printr-un roi mare de licurici, mii și mii zburau pe lângă noi, de parcă țâșneam printre stele.

Siluetele întunecate de pe țărm îmi deveneau tot mai cunoscute: copacul dracului, înalt și întunecat, pe care eu îl numesc Big Ben, colțul de bazalt, malul înalt de noroi al celui mai vestic cătun Kiona. Probabil că încetinisem viteza bărcii, căci Fen m-a întrebat:

— Ne apropiem?

— Mai avem o milă sau două.

— Nell, a strigat-o el pe un ton neutru, nu atât ca o întrebare, cât mai degrabă ca un test.

Mulțumit că dormea încă, s-a aplecat către mine și m-a întrebat încet:

— Băștinașii Kiona au vreun obiect sacru pe care să-l hrănească și să-l ocrotească, undeva în afara satului?

Mă mai întrebase și altele de felul acesta cât ne aflasem în Angoram.

— Au, desigur, obiecte sacre – unelte, măști și tigve de războinici bătrâni.

— Și le țin în case ceremoniale?

— Da.

— Mă refer la ceva mai mare. Ceva tăinuit. Despre care s-ar putea să nici nu-ți fi povestit ție, dar să simți că există totuși.

Ce voia să zică era că, după aproape doi ani, ei mi-ar fi ascuns vreun aspect vital al societății lor. L-am asigurat că îmi arătaseră toate obiectele totemice pe care le aveau.

— Mi-au spus că obiectele lor sacre proveneau din cele Kiona.

— Așa ți-au spus ție băștinașii Mumbanyo? La ce se refereau? Fă-mi hatârul și mai întreabă-i o dată. Trebuie să fie ceva ca un fluier, pe care îl țin uneori izolat și trebuie să-l hrănească.

— Să-l hrănească?

— Poți să-i întrebi cât timp stau eu pe-aici? S-ar putea ca informatorul tău să nu-ți spună adevărul, dar cel puțin am să pot să-i văd reacția.

— Tu l-ai văzut? am întrebat eu.

— Am aflat despre el doar cu câteva zile înainte de a pleca.

— Și l-ai văzut?

— Într-un fel, ei mi l-au oferit.

— Ți l-au dat ție?

— Da, așa cred. Ca pe un dar. Dar apoi un alt clan – știi, în satul nostru erau două clanuri rivale – l-a luat înapoi înainte să apuc să mă uit bine la el. Am vrut să o conving pe Nell să mai rămânem acolo, dar nu-i chip să o convingi să se răzgândească odată ce i-a intrat ceva în cap.

— Dar de ce a vrut să plece?

— Cine știe de ce! Nu corespundeau pe deplin ideilor din tema ei. Și ea e cea care dictează. Lucrăm pe banii primiți de ea. Vrei să-l întrebi pe omul tău? Dacă au vreun fluier sacru?

— I-am descusut deja de mii de ori despre lucruri de felul acesta, dar, bine… am s-o mai fac o dată.

— Mulțumesc, omule! Măcar să-l vedem la față, să vedem ce poate.

Țărmul meu se zărea după cotul fluviului.

— Mai ai plasa aia de fluturi? m-a întrebat el.

— Ce?

— Aia pe care ți-a dat-o Haddon la Sydney. Nu-ți aduci aminte? Am fost foarte invidios.

Dar eu nu-mi aminteam de așa ceva.

Am oprit motorul și am vâslit mai departe, ca să nu trezesc întreg satul.

De data asta, Fen a zgâlțâit-o.

— Nell, am ajuns. Am ajuns la faimoșii Kiona.

— Șșșt, să nu-i sculăm! a șoptit ea. Că altminteri putem fi omorâți de săgețile Marilor Războinici de pe Sepik.

— Prinți, a spus Fen. Prinții de pe Sepik.

Casa mea era separată de alte case din sat și nu fusese locuită ani de-a rândul. Era clădită în jurul unui eucalipt curcubeu[3], care intra prin podea și ieșea prin acoperiș. Băștinașii Kiona credeau că este un copac vrăjit, în jurul căruia se adună la taifas rudele lor moarte, și unii chiar se țineau departe, făcând un ocol considerabil când treceau pe lângă casa mea. Se oferiseră să-mi facă o casă mai aproape de vatra satului, dar, cum auzisem atâtea povești despre antropologi care așteptaseră luni de zile să li se clădească o casă, fusesem bucuros să mă instalez acolo. Îmi era teamă că lui Nell îi va fi greu să folosească scara abruptă, care era de fapt un stâlp masiv cu niște scobituri în loc de trepte, dar ea s-

a urcat cu ușurință, ținând și lanterna în mână. Copacul nu l-a băgat de seamă decât când a intrat și s-a luminat încăperea. Am auzit-o exclamând foarte americănește: „Wow!“.

Fen și cu mine am adus sus bagajele, iar eu am aprins cele trei lămpi cu petrol ca să dau impresia de spațiu mai larg. Eucaliptul ocupa o bună parte a încăperii. Nell i-a mângâiat trunchiul. Se cojise și lemnul era neted, vârstat cu portocaliu, verde aprins și violet. Nu cred că era primul eucalipt curcubeu pe care-l vedea, dar era un specimen ieșit din comun. Și-a trecut palma peste o fâșie albastră. Aveam sentimentul ciudat că ei chiar comunicau, de parcă i-aș fi prezentat un vechi prieten, și acum se înțelegeau de minune. Adevărul este că și eu am mângâiat copacul acela de nenumărate ori, am vorbit cu el, am plâns cu fruntea pe el. Mi-am făcut de lucru adunându-mi medicamentele și căutând sticla de whiskey, pentru că eram obosit și destul de vulnerabil din pricina nopții nedormite și a călătoriei lungi, și nu eram sigur că nu o să-mi dea lacrimile chiar acolo, în fața lor, dacă mi-ar fi pus vreo întrebare despre copacul meu.

— A, chiar la asta mă și gândeam! a exclamat Fen când s-a uitat în cana de tinichea pe care i-am întins-o.

Noi doi ne-am așezat pe micile divane făcute de mine din scoarță de copac și fire de capoc[4], în timp ce Nell umbla de colo-colo. Îmi simțeam trupul de parcă am fi plutit încă pe apă.

— Nu scotoci chiar peste tot, Nell, i-a strigat el peste umăr, apoi mi s-a adresat mie: Americanii sunt antropologi atât de buni pentru că sunt al dracului de băgăcioși.

— Recunoști deci că sunt un bun antropolog? a întrebat ea din camera mea de lucru.

— Ba zic că-ți bagi nasul unde nu-ți fierbe oala.

Ea stătea aplecată peste masa mea de lucru și privea atentă, fără să atingă nimic. Vedeam că era o coală de hârtie în mașina de scris, dar nu-mi aminteam ce conținea.

— Rănile alea ale ei trebuie pansate, am spus arătând spre medicamentele pe care le pusesem pe cufărul dintre noi.

Fen a încuviințat din cap.

— Eu n-am văzut niciodată pe altcineva cum lucrează pe teren.

— Pesemne că pe mine nu mă pui la socoteală, a spus Fen.

— Frunze de mango vrei să zici? Ai aici o întrebare despre frunze de mango.

— Și-acum o să vezi cum o să-ți rezolve ea problema, deși n-a ajuns aici decât de cinci minute.

M-am prefăcut că nu înțeleg despre ce e vorba și m-am dus la ea, în cealaltă încăpere. Ea se uita la harababura de carnete, hârtii și indigouri.

— Uite, asta mă face să-mi fie dor de muncă.

— Dar n-au trecut decât câteva zile, nu?

— Eu n-am reușit să mă apuc de treabă cu băștinașii Mumbanyo așa.

Se uita la grămada mea de hârtii de parcă ar fi fost o comoară, de parcă ar fi fost sigură că din ea va ieși cumva ceva serios.

Am văzut la ce se referea; era o notiță: *frz mgo pe morm??*

I-am explicat că fusesem la înmormântarea unui băiat dintr-un alt cătun Kiona și că pe mormântul lui se puseseră cu mare grijă frunze de mango.

— Mai văzuseși aranjamentul acela și în altă parte?

— Nu, alt model de fiecare dată. Dar nu pot să-mi dau seama care e ideea centrală a acestor modele.

— Vârsta, sexul, condiția socială, modul în care a murit, forma lunii, poziția stelelor, locul în familie, al câtelea a fost la naștere.

S-a oprit să-și tragă sufletul. Părea că mai are încă alte patruzeci și cinci de idei.

— Ba nu, ei îmi tot ziceau că nu există nici un model.

— Atunci poate că nu e.

— Aceeași bătrână care le spune pe șoptite ce să facă.

— Și dacă o întrebi direct pe ea?

— Ia mai lasă-l în pace, Nell, i-a strigat Fen de pe divan. El e aici de mult mai mult timp decât tine, pentru numele lui Dumnezeu!

— Nu-i nimic, nu-mi strică o mână de ajutor. E singura femeie din zonă care nu vrea să vorbească cu mine.

— Nici măcar indirect, printr-o rudă?

— Fiul ei a fost ucis de un alb.

— Știi în ce împrejurare?

— Au avut loc niște lupte în josul fluviului și administratorii au făcut o razie și au băgat la zdup jumătate de sat. Tânărul acesta se afla în vizită la vărul lui, fără să aibă nimic de-a face cu lupta, așa că s-a împotrivit arestării și a murit lovit în cap.

— Ți-ai cerut iertare?

— Ce să fac?

— I-ai adus ofrande femeii aceleia pentru greșeala alor tăi?

— Dar porcii ăia cu greu pot fi numiți semenii mei.

— În mintea ei sunt. Oamenii ăștia nu cred că sunt mai mult de zece-doisprezece ca noi pe lumea asta.

— I-am dat sare și chibrituri și am încercat să o îmbunez cum am știut mai bine.

— Ei au vreun ritual oficial de iertare?

— Nu știu.

M-a privit scoasă din sărite.

— Nu-ți poți permite să ai pe cineva atât de pornit împotriva ta. O să afle toată lumea și o să se poarte în consecință. Femeia asta îți pune bețe în roate.

Fen a chicotit în spatele nostru.

— Uite că nu ți-a luat mult de data asta! Ai depășit orice record. Ce zici, să-i punem toate notițele pe foc?

Tot ce s-a putut citi pe chipul ei a fost o ușoară îmbujorare.

— Îmi pare rău… eu n-am vrut să… a spus ea, întinzând brațul pe jumătate spre mine.

— Sunt convins că ai dreptate. Ar trebui să văd cum aș putea să-mi cer iertare.

Cum nu părea să mă creadă după tonul vocii sau după expresia feței, mi-am cerut din nou scuze. Dar nu am rămas descumpănit de ceea ce îmi spusese. Dimpotrivă. Eram înnebunit, disperat să aflu mai mult. Idei, sugestii, opinii critice asupra modului meu de cercetare. Poate că Fen se săturase de toate astea, dar eu nu avusesem deloc parte de ele.

— Hai să vedem cum putem să vindecăm rănile astea de război!

M-am dus în fundul casei să aduc medicamentele pe care le adunasem.

— Hai că i-ai tras o săpuneală bună, nu-i așa? l-am auzit pe Fen spunându-i.

Dar nu am auzit dacă Nell i-a răspuns. Când m-am întors, se așezase lângă el și-i revenise paloarea aceea ciudată,

gălbuie de pe chip.

Cum Fen nu dădea semne că ar fi vrut să o oblojească el, i-am cerut să-mi întindă palma stângă mai întâi, aceea cu tăietura adâncă. Nu puteam înțelege cum de trataseră astfel de răni cu atâta nepăsare. Septicemia e unul dintre pericolele cele mai mari când te afli pe teren.

— Medicamentele noastre dispar într-o săptămână, a spus Fen, citindu-mi gândul. De câte ori primim câte un transport, Nell le folosește pe toate pe zgârieturile și bubele copilașilor ei.

Am turnat iod pe rană, am uns-o cu vaselină boricată și am înfășurat-o cu pansament de bumbac. La început i-am simțit mâna ușoară, dar curând și-a lăsat-o moale și grea în palma mea.

Trebuie să recunosc că lucram încet. După mână, m-am ocupat de celelalte răni, două pe braț, una pe gât și – după ce și-a ridicat pantalonul – alta pe gamba dreaptă. Mi se păreau a fi mici ulcerații tropicale, nu vreo formă de *framboesia*[5]. Bănuiam că mai avea și altele, dar nu-mi venea să-i cer să-și scoată hainele de pe ea. I-am dat aspirină pentru febră. Așezat lângă ea, Fen ne-a privit o vreme până când i s-au închis ochii.

— Trebuie să mă lași să-mi cer iertare pentru ce ți-am zis mai devreme, a spus ea. În legătură cu frunzele.

— Ritualul oficial de iertare cere să juri că nu o să fugi la aborigeni.

— Jur, a spus ea, ridicându-și brațul bandajat.

— Acum spune-mi ce-ați pățit la băștinașii Mumbanyo. Doar dacă nu vrei să te culci.

— M-am odihnit în barcă. Îți mulțumesc pentru pansamente, acum mă simt mult mai bine, a spus ea, sorbind

o primă înghițitură de whiskey. Tu știi ceva despre Mumbanyo?

— N-am auzit niciodată de ei.

— Fen îți va spune o cu totul altă poveste decât a mea.

Rănile îi sclipeau din pricina vaselinei cu care le unsesem.

— Spune-mi-o pe-a ta.

Rugămintea mea părea să o descurajeze, de parcă i-aș fi cerut să scrie pe loc o întreagă monografie despre ei. Și, când tocmai credeam că va spune că e prea obosită, s-a pornit. Erau un trib înstărit, spre deosebire de Anapa care abia reușeau să-și dobândească hrana zilnică. Râul lor era bogat în pește și toți cultivau tutun în zona aceea. Aveau destulă mâncare și cochilii pe care le foloseau pe post de bani. Dar erau înspăimântați de atacurile asupra lor, aproape paranoici, și terorizau zona, punând stăpânire pe ea prin amenințări violente.

— N-am simțit niciodată atâta aversiune față de niște oameni până acum. Aproape ca o repulsie fizică. Nu sunt o neinițiată, știu câte ceva despre zona asta. Am văzut morți, sacrificii, cicatrici urâte de tot. Eu nu sunt chiar..., a urmat ea privindu-mă intens. Ăștia își ucid primul născut. Își omoară toți gemenii. Și asta nu într-un ritual, cu emoție și cu vreo ceremonie. Îi azvârl pur și simplu în fluviu sau în lăstăriș. Iar pe cei pe care-i păstrează abia dacă au grijă de ei. Îi poartă sub braț, ca pe un ziar sau îi aruncă într-un coș cu pereții tari și trag capacul peste ei, iar când copilul plânge, nu fac decât să râcâie un pic coșul. Acesta e cel mai tandru gest pe care-l fac ei, să râcâie peretele exterior al coșului. Când fetele împlinesc șapte sau opt ani, tații lor se culcă cu ele. Și atunci nu e de

mirare că oamenii ăștia cresc bănuitori, răzbunători și ucigași. Iar Fen…

— Și pe el l-au fascinat?

— Da, l-au captivat pe de-a întregul, l-au vrăjit. A trebuit să-l scot de-acolo, a urmat ea, încercând să râdă. Ei ne tot spuneau că se poartă cum nu se poate mai bine pentru că eram noi acolo, dar că asta nu poate dura la nesfârșit. Puneau tot ce era rău pe seama lipsei de vărsare de sânge. Am plecat cu șapte luni mai devreme. Poate că ai băgat de seamă – emanăm, așa, un fel de duhoare a eșecului.

— Nu, n-am simțit.

Aș fi vrut să-i povestesc despre propriul meu sentiment al înfrângerii, dar mi s-a părut că e prea mult de explicat. Așa că, în schimb, m-am uitat la pantofii ei cu șireturi, ca de școlăriță, aproape la fel de tociți ca ai mei. Nu eram sigur că mai are toate degetele de la picioare, căci ele sunt primele atacate de ulcerațiile acestea tropicale.

— În mașina de scris e o scrisoare pentru mama ta, mi-a spus ea.

— Da, așa fac eu. Dragă mamă, mai lasă-mă în pace. Cu dragoste, Andrew.

— Andrew?

— Da.

— Dar nimeni nu-ți spune așa.

— Nimeni, doar mama.

Simțeam că vrea să afle mai mult.

— Ei i-ar plăcea să mă știe într-un laborator la Cambridge. Mă amenință în fiecare scrisoare că-mi taie fondurile. Iar eu nu pot să lucrez aici fără sprijinul ei. Noi n-avem burse de

cercetare, așa cum aveți voi în America. Și nici n-am scris vreo carte de succes, n-am scris nimic, de altfel.

Apoi m-a întrebat despre restul familiei, așa că m-am gândit că ar fi bine s-o opresc.

— Toți ceilalți din familia mea au murit, așa că, se pare, i-a rămas multă energie pentru mine.

— Cine sunt toți ceilalți?

— Tata și frații mei.

— Și cum au murit?

Acesta e genul tipic de antropolog american! Fără să schimbe vorba, cu delicatețe, fără nici un fel de „sincere condoleanțe“ sau măcar „îngrozitor!“, ci doar un „cum naiba s-a întâmplat așa ceva?“ aruncat direct, fără ocolișuri.

— John a murit în război. Martin, într-un accident acum câțiva ani. Iar tata a făcut un stop cardiac, cel mai probabil din pricina tristului adevăr că tot ce a rămas de pe urma lui eram doar eu, o stârpitură.

— N-aș zice că ești stârpitură.

— Ba da, creierul meu e o stârpitură. Frații mei erau geniali în felul lor.

— Oricine devine geniu când moare tânăr. Și la ce se pricepeau ei așa de bine?

I-am povestit despre John, despre găleata și cizmele lui de cauciuc, despre fluturele rar și fosilele din tranșee. Apoi despre Martin.

— Tata credea că strădaniile lui Martin de a scrie poezie reprezentau un hybris nemăsurat.

— Fen mi-a spus că tatăl tău a formulat termenul de „genetică“.

— Fără vreo intenție. Voia să predea un curs despre Mendel și ceea ce pe atunci era denumit plasma genelor[6]. Și a simțit nevoia unui termen mai demn decât plasmă.

— Și a vrut să-i continui tu cercetările?

— El nu și-a putut închipui că noi am putea face altceva. Pe el doar asta îl interesa. Considera că era de datoria noastră.

— Și când a murit?

— În iarna asta se fac nouă ani.

— Deci a aflat că tu i-ai încălcat dorința.

— Știa că studiez etnografia cu Haddon.

— Și credea că asta e o știință mai puțin importantă?

— Nu era nicidecum o știință. Nu pentru el.

Îl auzeam și acum spunând răspicat: „O tâmpenie absolută!“.

— Și mama ta are aceeași convingere?

— Compară-l pe Stalin cu Lenin! Am aproape treizeci de ani, dar sunt complet subjugat de ea. Tata a lăsat-o pe ea să țină baierele pungii.

— Ei, dar ai reușit să-ți clădești propria închisoare la ceva distanță de ea!

Simțeam că trebuia să o îmbii să se ducă la culcare. Ai nevoie să te odihnești, ar fi trebuit să-i spun, dar nu am făcut-o.

— N-a fost un accident. Cu Martin. S-a sinucis.

— De ce?

— Era îndrăgostit de o fată care l-a respins. S-a dus la ea acasă cu o poezie pe care o scrisese, iar ea nu a vrut să o citească. Așa că s-a dus și s-a așezat sub statuia lui Anteros în Piccadilly Circus și s-a împușcat. Am și acum poezia aia. Nu e dintre cele mai grozave ale lui. Dar sângele îi ridică statutul.

— Și tu câți ani aveai atunci?

— Optsprezece.

— Eu credeam că în Piccadilly e statuia lui Eros.

A apucat un creion de pe masa mea de lucru. Pentru o clipă, am crezut că avea de gând să-și ia notițe.

— Așa se crede. Dar el e fratele lui geamăn, răzbunătorul dragostei neîmpărtășite. Poetic până la capăt!

Celor mai multe femei le place să facă mare caz de vreo rană din viața ta, zgândărindu-i coaja subțire, ca să te mângâie apoi, după ce au făcut-o să te usture. Dar Nell nu era așa.

— E vreo parte care-ți place cel mai mult din chestia asta?

— Care chestie?

— Cercetarea ta.

Vreo parte care să-mi placă? În momentul acesta se găseau prea puține lucruri care să nu mă facă să o iau din nou la fugă spre fluviu, cu pietrele în buzunare. Așa că am clătinat din cap.

— Spune tu mai întâi.

La început a părut surprinsă, de parcă nu s-ar fi așteptat să-i azvârl înapoi întrebarea. Și-a strâns ochii cenușii.

— Știi? Vine un moment, cam după vreo două luni de teren, când crezi că ai înțeles, în sfârșit, locul unde te afli. Și dintr-odată simți că începe să-ți aparțină. Dar e o iluzie – nu te afli acolo decât de opt săptămâni – și urmează o cruntă disperare că nu vei înțelege nimic niciodată. Dar în clipa aceea, locul ăla ți se pare că-i al tău cu totul. E un moment de foarte scurtă și deplină euforie.

— Ei, fir-ar să fie! am râs eu.

— Tu n-ai simțit asta?

— O, Doamne! Nicidecum! Pentru mine, o zi bună e atunci când se întâmplă ca nici un plod să nu-mi fure chiloții, să mi-i străpungă cu bețe și să mi-i aducă înapoi îndesați cu șobolani.

Am întrebat-o apoi dacă chiar credea că ar fi posibil să înțelegem cu adevărat o altă civilizație. I-am mărturisit că, pe măsură ce stau mai mult aici, mi se pare tot mai prostească această strădanie și că a început să mă intereseze mult mai tare felul în care credem că am putea fi obiectivi noi, cei care am ajuns aici fiecare cu propriile concepții despre bunătate, forță, masculinitate, feminitate, dumnezeire, civilizație, bine și rău.

Ea mi-a răspuns că păream la fel de sceptic ca tata. Zicea că nimeni nu are doar o singură perspectivă, nici măcar în așa-numita știință importantă a lui. În tot ce facem pe lumea asta, zicea ea, suntem îngrădiți de subiectivitate. Dar perspectiva noastră poate avea o anvergură uriașă dacă îi dăm libertatea să se desfășoare. Uită-te la Malinowski, mai zicea ea. Uită-te la Boas[7]. Ei defineau civilizațiile pe care le studiau așa cum le vedeau, așa cum înțelegeau *ei* punctul de vedere al băștinașilor. Soluția este, a urmat ea, să te descotorosești de toate ideile tale despre ceea ce ar fi „normal“.

— Și chiar dacă eu reușesc să fac asta, oricine vine după mine va spune cu totul altă poveste despre Kiona.

— Fără îndoială.

— Și-atunci ce rost mai are?

— Păi nu e nici o diferență față de cercetarea de laborator. Ce rost are să cauți răspunsuri? Ceea ce descoperi tu va fi întotdeauna înlocuit de adevărul altcuiva. Într-o bună zi, până și Darwin va părea un Ptolemeu demodat care a perceput doar ceea ce putea vedea cu ochii lui și nimic mai mult.

— Aici m-am împotmolit un pic.

Mi-am șters fața cu mâinile – cu mâinile mele sănătoase, căci trupului meu îi priau tropicele, doar mintea amenința că mă lasă baltă.

— Pe tine nu te preocupă astfel de probleme?

— Nu. Dar am fost întotdeauna convinsă că numai părerea mea e bună. E un mic defect de-al meu.

— Un defect american.

— Poate, dar îl are și Fen.

— Un defect al coloniilor, atunci. Acesta e motivul pentru care te-ai apucat de treaba asta, să poți să-ți spui părerea, obligându-i pe alții să străbată mii de kilometri ca să-și scrie propriile cărți dacă ar vrea să te contrazică?

Ea a zâmbit cu toată gura.

— Ce e?

— E a doua oară în noaptea asta când îmi vine în minte un fleac la care nu m-am mai gândit de ani de zile.

— Ce anume?

— Primul meu raport de evaluare de la școală. Pe mine m-au dat la școală numai după ce am împlinit nouă ani, iar caracterizarea profesorului la sfârșitul primului trimestru suna cam așa: „Elinor manifestă un entuziasm exagerat pentru propriile sale idei și o evidentă lipsă de entuziasm pentru ideile altora, mai ales ale profesorului“.

— Și când ți-ai amintit prima dată de asta? am râs eu.

— Când am ajuns aici și am început să-mi vâr nasul peste tot pe masa ta de lucru. Toate notițele, lucrările și cărțile tale… am simțit că mă năpădesc tot felul de idei, ceea ce n-am mai simțit de multă vreme. Credeam că n-o să mai am vreodată senzația asta. Se pare că nu mă crezi!

— Ba da. Mă îngrozește însă cum ar putea arăta excesul de entuziasm, dacă ceea ce văd eu acum e lipsă de entuziasm.

— Dacă semeni cumva cu Fen, atunci n-o să-ți placă deloc.

Bănuiam că nu semăn nici pe departe cu Fen.

S-a uitat spre soțul ei, cufundat într-un somn adânc lângă ea, cu buzele strânse și fruntea încruntată, de parcă ar fi refuzat să fie hrănit.

— Voi doi cum v-ați cunoscut?

— Pe un vapor. După prima mea cercetare de teren.

— A, poveste de dragoste pe vas.

Comentariul a sunat aproape ca o întrebare, de parcă aș fi vrut să știu dacă s-a întâmplat prea în pripă, așa că am adăugat iute:

— Așa e cel mai bine.

— Da, destul de brusc. Eu mă întorceam din Insulele Solomon. Un grup de turiști canadieni de pe vas se mirau foarte tare că mersesem să studiez băștinașii de una singură, iar eu îi răsplăteam cu tot felul de povești. Fen a cam dat târcoale pe margini vreo câteva zile. Eu nu știam cine este – nimeni nu-l cunoștea – dar era singurul bărbat de vârsta mea și nu voia în ruptul capului să danseze cu mine. Și-apoi, așa dintr-odată, a venit la mine la micul dejun și m-a întrebat ce visasem noaptea trecută. Am aflat că el studia visele unui trib numit Dobu și că se ducea la Londra să predea. Să-ți spun cinstit, a fost o mare surpriză să aflu că australianul acela cu părul negru vâlvoi era antropolog ca și mine. Amândoi ne întorceam din prima noastră deplasare pe teren și aveam multe de povestit. Era atât de energic și plin de umor. Băștinașii Dobu sunt vrăjitori cu toții, așa că Fen tot făcea vrăji și farmece anumitor oameni, iar apoi ne ascundeam ca să

vedem dacă funcționează. Ne purtam ca niște copii mici, bucuroși să ne fi găsit un prieten printre toți adulții ăia scorțoși. Iar lui Fen îi place să arboreze o atitudine de frondă care, la început, este foarte atractivă. Toți ceilalți pasageri nu au mai contat deloc. Am vorbit și am râs tot drumul până la Marsilia. Două luni și jumătate. După atâta timp petrecut împreună, chiar ești convins că poți cunoaște un om.

Rămăsese cu privirea pierdută peste umărul meu stâng. Părea că nu băgase de seamă că încetase să mai vorbească. Mă întrebam dacă nu cumva o fi adormit cu ochii deschiși. Apoi i s-au luminat din nou trezindu-se la viață.

— El a plecat să predea un semestru la Londra. Iar eu m-am întors acasă, la New York, să-mi scriu cartea. Ne-am căsătorit în anul următor și am venit aici.

Părea istovită.

— Haideți să vă aranjez patul, am spus eu ridicându-mă.

Am intrat în mica încăpere cu plase de țânțari în care dormeam. Cearșafurile de pe rogojină nu mai fuseseră schimbate de săptămâni întregi și aveam hainele împrăștiate peste tot. Am îndesat totul într-o ladă pe care o foloseam pe post de noptieră și am pus cearșafuri curate pe rogojină, străduindu-mă să încropesc un pat cât mai apropiat de realitate. Aveam o pernă frumoasă, luată de la mama de acasă, dar fulgii se lipiseră între ei din pricina umezelii, așa că părea a fi făcută mai degrabă din lut decât din puf.

Am auzit-o râzând în spatele meu. Venise de partea cealaltă a plasei de țânțari și se uita cum încercam să înfoi perna.

— Nu-ți bate capul cu asta, te rog. Mai bine arată-mi unde e latrina, dacă ai așa ceva.

Am dus-o afară. La tropice, latrina trebuie construită ceva mai departe de casă. Am învățat asta pe pielea mea, cât am trăit cu băștinașii Baining. Cerul se luminase, așa că nu avem nevoie de lanternă. Nu îmi dădeam seama cum arăta latrina, căci nu mă așteptasem vreodată că o va folosi o femeie, așa că aveam de gând să-mi arunc o privire înainte de a o lăsa să intre, dar ea a ajuns acolo prima și a intrat fără să o mai pot opri.

M-am văzut pus într-o situație delicată. Simțeam că se cuvenea să rămân prin preajmă, dacă s-ar ivi cumva vreun șarpe sau vreun liliac, căci eu dădusem peste asemenea creaturi în spațiul acela mic, sau vreo vulpe zburătoare[8], ori pasărea fermecată, auriu-roșcată, despre care Teket credea că e o închipuire de-a mea. Dar, în același timp, consideram că ai nevoie de intimitate ca să-ți faci nevoile. Până să mă hotărăsc eu care era distanța potrivită la care să o aștept, am auzit-o șiroind puternic și îndelung. Apoi a ieșit pe ușă și a pornit-o șchiopătând înapoi pe potecă alături de mine, cu o energie renăscută.

Când am intrat din nou în casă, Fen se răsucise pe o parte și răsufla pufăind adânc, asemenea unei balene eșuate la mal. Mi s-a părut un sunet extrem de intim și îmi părea rău că nu îl dusesem în dormitor înainte să fie cuprins de un somn atât de profund. Am crezut că Nell se va duce la culcare, dar a venit după mine în spatele casei, unde aveam de gând să-mi fac o ceașcă de ceai și să mă gândesc apoi unde i-aș putea duce să găsească un trib cumsecade.

A vrut să știe care era cea mai tare descoperire pe care o făcusem aici și i-am povestit despre un ceremonial al băștinașilor Kiona numit Wai, pe care-l văzusem o singură

dată, imediat după sosirea mea, și despre bănuielile mele că acesta ar implica și travestism. M-a întrebat dacă am încercat vreodată să aflu ce cred ei despre asta.

— Cum adică, am râs eu, să-l întreb așa: „Nmebito, știai că, arătându-ți latura feminină în noaptea aia, ai creat un echilibru în comunitatea voastră, adesea amenințat de agresivitatea masculină extrem de puternică a civilizației voastre?“. Asta vrei să spui?

— Poate mai degrabă ceva de genul: „Crezi că bărbații care devin femei și femeile care se fac bărbați produc bucurie și pace?“.

— Dar ei nu gândesc așa.

— Cum să nu! Se gândesc la locul unde au pescuit cu o zi în urmă, ce folos le-a adus, unde o să meargă în ziua următoare. Se gândesc la copiii lor, la neveste, la neamuri, la datorii și promisiuni.

— Dar nu am nici o dovadă că băștinașii Kiona își analizează propriile ritualuri în căutarea unui înțeles.

— Sunt convinsă că unii o fac. Doar că s-au născut într-o lume în care cugetatul nu-și are locul, așa că tendința slăbește, asemeni unui mușchi nefolosit. Și ai nevoie să-i ajuți să și-o revigoreze.

— Tu asta faci?

— Nu chiar dintr-odată, dar așa fac. Înțelesul se află în *ei*, nu în tine. Tu nu trebuie decât să-l scoți la iveală.

— Tu presupui că ei au capacități analitice, dar eu nu sunt convins de asta.

— Dar sunt oameni, cu minți omenești complet funcționale. Dacă nu aș crede că sunt oameni ca și mine, nu

m-aș afla aici, a urmat ea, cu obrajii îmbujorați. Pe mine nu mă interesează zoologia.

Observați, observați, observați, așa am fost învățat. Fără să împărtășești descoperirile cu subiecții tăi sau să le ceri chiar lor să le analizeze.

— Dar nu cumva metoda asta i-ar putea crea subiectului o conștiență care ar altera apoi rezultatele?

— Cred că simpla observare, fără a împărtăși ceea ce descoperi, face ca totul să devină extrem de artificial. Ei nu înțeleg de ce te afli tu acolo. Dacă ești sincer cu ei, atunci și ei devin mai relaxați și mai deschiși.

Arăta din nou ca un cuscus, cu chipul vioi și cu ochii aceia mari și cenușii ușor lipsiți de concentrare.

— N-am putea să stăm jos și să ne bem ceaiul?

— Freud spunea că oamenii primitivi sunt asemenea copiilor occidentali, a spus ea după ce ne-am așezat. Eu nu cred asta nici în ruptul capului, dar majoritatea antropologilor nu o pun la îndoială, așa că pornim de la această premisă, de dragul argumentației, că orice copil caută să înțeleagă. La patru ani o întrebam pe mama care era cam gravidă: „Ce rost au toate astea? Care toate astea? m-a întrebat ea. Toată *viața* asta“. Mi-aduc aminte cum s-a uitat la mine și m-am simțit de parcă spusesem ceva rău, foarte rău. A venit și s-a așezat lângă mine la masă și mi-a spus că pusesem o întrebare foarte importantă la care nu am să pot răspunde decât când voi fi bătrână, foarte bătrână. Dar nu avea dreptate. După ce a născut și a adus copilul acasă, am fost convinsă că am descoperit rostul. Pe fetiță o chema Katie, dar toată lumea îi zicea „bebelușul lui Nell“. Era bebelușul meu. Eu îi făceam tot ce-i trebuia: o hrăneam, o schimbam, o îmbrăcam, o duceam

la culcare. La nouă luni s-a îmbolnăvit. Pe mine m-au trimis la o mătușă, în New Jersey, și când m-am întors, dispăruse. Nu m-au lăsat să-mi iau măcar rămas bun de la ea. N-am apucat s-o ating sau să o iau în brațe. Dispăruse, așa cum dispare un preș sau ca un scaun. Simt că mi-am învățat toate lecțiile vieții înainte de a împlini șase ani. Pentru mine, rostul constă în alți oameni, dar ei pot dispărea. Bănuiesc că nu e nevoie să-ți spun asta.

— Cei din tribul Kiona dau tuturor câte un nume sacru, un nume tainic de spirit, pe care să-l folosească în lumea de dincolo. Eu le-am dat alte nume lui John și lui Martin și îmi pare că m-a ajutat un pic. Mi-i aduce mai aproape cumva, am spus eu, simțindu-mi inima că bate cu putere. Katie a fost singura ta sora?

— Nu, mama a mai avut un băiat peste doi ani. Michael. Dar nu m-am putut apropia de el. Spuneam tot felul de răutăți despre el. Cred că de-asta m-au trimis la școală, în cele din urmă. Să mă țină departe de bietul Michael.

— Și cum te înțelegi cu el acum?

— Nu prea grozav. E cam supărat pe mine, acum că nu mi-am schimbat numele după Fen, și asta a apărut în ziare în mai multe locuri.

Auzisem și eu despre asta pe undeva.

— Dar tu ai fost apropiat de frații tăi? m-a întrebat ea.

— Da, dar nu mi-am dat seama decât după ce au murit.

Simțeam că vorbele mi se înțepenesc în gât, dar m-am căznit să le las să iasă.

— Când a murit John aveam doisprezece ani și m-am gândit: măcar dac-ar fi fost Martin. Credeam că aș fi suportat mai ușor dacă ar fi fost vorba de Martin, pentru că îmi era

mult mai apropiat și mă enerva foarte tare. John îmi era ca un unchi mult iubit, care venea acasă și mă lua cu el la vânătoare de broaște și îmi aducea jeleuri. Martin mă chinuia și se maimuțărea la mine. Apoi, șase ani mai târziu, a murit Martin și m-am simțit…

În clipa aceea mi s-a încleștat gâtul de tot și nu l-am mai putut deschide oricât m-am forțat. Ea rămăsese cu ochii ațintiți la mine, încuviințând din cap, în tăcerea care se lăsase între noi, de parcă eu aș fi rostit mai departe vorbe pline de înțeles.

1. OSS: Oficiul de Servicii Strategice (Office of Strategic Services), agenție de informații a SUA în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, precursoare a CIA (Central Intelligence Agency).
2. Bronislaw Kasper Malinowski (1884-1942), antropolog polonez, unul dintre cei mai importanți ai sec. XX, care a făcut cercetări etnografice, unele chiar în Insulele Trobriand.
3. *Eucalyptus deglupta*, specie de eucalipt întâlnită în pădurile tropicale din New Britain, Noua Guinee, cu înălțimi de până la 75 m și coaja multicoloră, de la care i se trage numele de eucalipt curcubeu.
4. *Ceiba pentandra*, copac tropical din Asia de Sud-Est, din ale cărui semințe se obține un fel de vată ca de bumbac.
5. Boală tropicală, afecțiune infecțioasă a pielii și a oaselor, produsă de germenul *Treponema Pertenue*, care se manifestă inițial prin leziuni inflamate care seamănă cu boabele de zmeură.
6. *Gene plasma* (eng.).
7. Franz Uri Boas (1858-1942), antropolog american de origine germană, considerat părintele antropologiei moderne și întemeietor al antropologiei americane.
8. *Pteropus vampyrus*, specie sud-est asiatică de liliac, de dimensiuni foarte mari.

6

Nu ai prea multă intimitate după o plasă de țânțari. A doua zi dimineață, pe când Fen și cu mine stăteam la masa mea de lucru, uitându-ne la o hartă a fluviului pe care o schițasem împreună, Nell s-a întors pe spate și s-a ridicat încet în capul oaselor. Și-a sprijinit obrazul pe genunchi și a rămas nemișcată mult timp.

— Cred că azi se simte mai rău, am spus eu.

La malarie, febra produce și o durere puternică de cap, ca și cum te-ar fi lovit cineva cu toporul în ceafă.

— Nellie, hai sus! Trebuie s-o luăm din loc! a strigat el, fără să-și întoarcă capul. Avem de mers la niște triburi azi.

Apoi a șoptit către mine:

— Toată chestia e să nu te lași, dacă nu te miști, te-a dat gata.

— Din câte știu eu, nu poți întotdeauna să faci asta.

Când avusesem eu febră, îmi simțeam trupul ca de plumb și mă socoteam norocos dacă puteam ajunge până la oala de noapte. Am adus cutia cu medicamente.

— Eu mă duc la budă, i-a spus el prin plasa de țânțari. Te rog să nu ne ții pe loc.

Poate că i-o fi răspuns, dar eu n-am auzit-o. Stătea în continuare cu obrazul apăsat pe genunchi. Fen s-a făcut nevăzut în jos, pe stâlpul improvizat ca scară.

Nu era dezbrăcată – purta aceeași cămașă și pantalonii din seara trecută – dar am evitat să o salut. Voiam să-i creez iluzia de intimitate. Mi-am făcut de lucru răsucind niște cartofi dulci pe jar, apoi am spălat vasele în fundul casei, deși nu erau decât două farfurii și două cești care nu aveau nevoie decât să fie șterse puțin.

— Ai dormit vreun pic?

M-am întors cu fața. Era așezată la masă.

— Puțin, am răspuns.

— Mincinosule!

Avea două pete mari roșii în obraji, ca o păpușă, dar buzele îi erau lipsite de culoare, și ochii, galbeni, sticloși. Am scos în palmă patru aspirine.

— Prea multe?

Ea s-a aplecat peste masă, uitându-se îndeaproape la pastile.

— Perfect!

— Ai nevoie de ochelari.

— Am călcat pe ei acum o lună.

— Bankson, a venit un tip, a strigat Fen de jos. Nu-mi dau seama ce vrea.

— Cobor imediat.

I-am adus apă lui Nell pentru pastile și m-am dus la cufărul mai mic din birou. Am cotrobăit cu mâna pe fundul lui zgrunțuros până am dat, într-un colț, de cutiuță. Nu o deschisesem de când mi-a dat-o mama înainte de a pleca.

— Nu știu dacă ți se potrivesc, i-am spus întinzându-i-o.

Ea a deschis-o. Aveau rame simple de sârmă, mult mai subțiri decât mi le aminteam eu. De culoarea cositorului.

— N-ai nevoie de ei?

— Erau ai lui Martin.

Ni-i adusese un polițist la câteva luni după moartea lui. Fuseseră șterși de curând și li se agățase un bilețel de puntea nazală. Ea părea că a înțeles, i-a scos cu grijă din cutia înnegrită și i-a pus la ochi.

— A, a exclamat, îndreptându-se spre fereastră. Au ieșit pe fluviu cu plasele de pescuit!

S-a întors apoi spre mine, ținând ramele ochelarilor la ochi cu amândouă mâinile, de parcă nu i-ar fi stat singure.

— Și dumitale ți-ar prinde bine să te mai bărbierești, domnule Bankson.

— Sunt buni deci?

— Cred că sunt ceva mai mioapă decât Martin, dar suntem pe-aproape.

Era minunat să auzi vorbindu-se despre Martin la timpul prezent.

— Păstrează-i.

— N-aș putea…

— Am o mulțime de lucruri de-ale lui.

Nu era adevărat. Mai era un vreun pulover sau două în dulapul mamei, dar cam asta era tot. De îndată ce i-a sosit cufărul de la Londra, tata le-a poruncit servitorilor să ducă toate lucrurile lui Martin la magazinele de caritate.

— Crăciun fericit! i-am urat eu.

Ea a zâmbit, amintindu-și de sărbătoare.

— O să am mare grijă de ei.

Ochelarii erau mari pentru fața ei mică de animăluț marsupial, dar i se potriveau cumva. Pe teren ești mereu hăituit să ți se ia orice posezi, așa că era o senzație plăcută să poți oferi ceva ce nu ți s-a cerut.

— Bankson, ajută-mă!

Am coborât la Fen, care se înfrunta cu unul dintre informatorii mei, Ragwa, ce venise să mă ia la o ceremonie de alegere a numelui în cătunul surorii sale. Ragwa adoptase poziția de intimidare a băștinașilor Kiona, cu brațele arcuite și bărbia în față, iar Fen nu făcea decât să-l încurajeze, repetând aceleași gesturi, nu-mi dădeam seama dacă în bătaie de joc sau de-adevăratelea.

— Întreabă-l despre obiectul acela sacru, mi-a șoptit el.

Dar Ragwa nu mi-a lăsat nici un răgaz, spunându-mi că pe nevastă-sa o apucaseră durerile facerii și că nu va putea veni cu mine în ziua aceea. După care, a rupt-o la fugă.

— Așa se comportă toți?

— E îngrijorat pentru nevastă-sa. Naște prematur.

Cu câteva săptămâni în urmă, Ragwa îmi luase mâna și mi-o apăsase pe pântecele nevestei lui. Am simțit cum se mișca pruncul sub pielea încordată. Nu mai simțisem asta niciodată și nici nu știam, pe onoarea mea, că se poate întâmpla așa ceva. Am rămas cu senzația asta în palmă mult timp după aceea. Era ca și cum mi-aș fi pus mâna pe suprafața oceanului și-aș fi simțit un pește. Ragwa s-a prăpădit de râs când mi-a văzut expresia feței.

— Pot să ajut și eu la naștere? a întrebat Nell din pragul ușii.

— Credeam că o să plecăm, a spus Fen, fără să-i bage de seamă ochelarii.

— Dar dacă se naște prematur copilul…

— Lasă, că s-au mai născut copii aici și fără tine, Nell.

— Știi, eu am oarece experiență, mi-a spus Nell.

— E foarte frumos din partea ta, dar aici e tabu ca femeile fără copii să asiste la naștere.

— Și la băștinașii Anapa era la fel, a încuviințat ea, dar vocea își pierduse din intensitate și am simțit că spusesem ceva nepotrivit.

— Și trebuie să vedem dacă putem găsi ceva, Nellie, i-a spus Fen pe un ton mult mai blând decât până acum.

I-am plimbat mai întâi prin sat și peste o oră am pornit spre tribul Ngoni. Pledasem pentru acest trib pentru că erau războinici iscusiți, ceea ce i-ar fi plăcut lui Fen, și tămăduitori renumiți, ceea ce știam că o va interesa – și ajuta – pe Nell. Dar motivul adevărat pentru care alesesem tribul Ngoni era că se afla la nici o oră de mers cu barca de satul meu.

De îndată ce am pornit pe fluviu, ni s-a făcut foame. Luaserăm cu noi hrană care să ne ajungă pentru câteva zile, dacă ar fi fost nevoie. Ne-am apucat să mâncăm cu mâinile, băgându-ne degetele în cartofii dulci copți, calzi încă, și în miezul răcoros de jackfruit. Aveam grijă ca mâncarea să ajungă și la Nell, la prova bărcii, și mă asiguram că mănâncă. După ce s-a hrănit, părea că și-a mai revenit un pic, a început să privească înainte și să se întoarcă spre mine, cu părul în bătaia vântului, curioasă să afle despre tesle, arici de mare Kina și cât mai multe povestiri cosmologice.

Tribul Ngoni se afla imediat după bancul de nisip pe care trebuia să-l ocolesc întotdeauna cu grijă noaptea. Colibele cătunului erau grupate câte trei, cam la cincisprezece picioare depărtare de malul abrupt, și, asemenea tuturor locuințelor din zonă, erau înălțate pe niște stâlpi care le fereau de dăunători și de apă, atunci când se revărsa fluviul.

— Nu există plajă aici? a întrebat Nell.

Nu mă gândisem la asta. Avea dreptate. Malul se prăvălea brusc în apă.

— E cam mohorât, a spus Fen, nu prea e soare pe-aici.

Auzind huruitul motorului, câțiva bărbați s-au adunat la marginea apei.

— Hai să mergem înainte, Bankson! a spus Nell. Să nu ne oprim aici.

Apoi am trecut pe lângă băștinașii Yarapat, dar Fen a găsit că locuințele erau prea aproape de pământ. A trebuit să-i arăt dealul – căci băștinașii Yarapat viețuiau pe o culme înaltă –, dar el fusese inundat odată, când se afla în Insulele Amiralității, așa că am mers mai departe.

Nu le-a plăcut cum arăta nici satul următor.

— N-au o artă grozavă, a spus Nell.

— Cum adică?

— Chipul acela, a urmat ea, referindu-se la masca enormă agățată la intrarea casei ceremoniale pe care o puteam vedea de pe fluviu. E prea grosolan. Am văzut unele mult mai bune în alte părți.

— Noi avem nevoie de artă, Bankson! a strigat Fen afectat, noi avem nevoie de artă, de teatru și de balet, dacă nu ți-e cu supărare.

— Vrei să ne oprim aici? l-a întrebat Nell.

— Nu.

Ne aflam acum la patru ore depărtare de Nengai și soarele apunea iute, așa cum se întâmplă la ecuator. Și nici nu ne dăduserăm încă jos din barcă. Mai știam un singur trib, Wokup, după aceea mi se terminau toate cunoștințele în partea aceasta a fluviului. Băștinașii Wokup aveau plajă, locuințe la înălțime și o artă considerabilă.

Când am ajuns acolo, am îndreptat barca direct spre mijlocul plajei, hotărât să nu cedez nici unei obiecții pe care ar fi inventat-o ei. Deși îmi concentram privirea dincolo de ea, spre țărm, o simțeam pe Nell imitând încrâncenarea aspră de pe chipul meu. Dar cum eram convins că fusese mult prea cârcotașă la adresa celorlalte triburi, nu mă puteam amuza în nici un fel.

Nimeni nu ne-a ieșit în întâmpinare la auzul motorului. Am auzit o strigare, și nu venea de la o tobă, după aceea, niște străfulgerări de mișcări rapide, țipătul unui copil, iar apoi liniște.

Eu mai cunoscusem câțiva băștinași Wokup. Nu se putea spune că nu mai văzuseră albi – de-acum nimeni din partea aceasta a fluviului nu mai putea susține așa ceva. Majoritatea triburilor aveau câte o poveste cu cineva care fusese băgat la pușcărie sau momit de racolatori – mierloi, cum li se spunea pe-aici – să fie dus la mină. Am tras canoea pe țărm și am rămas să așteptăm în ea, ca să nu deranjăm și mai mult. S-a auzit o a doua strigare și, câteva clipe mai târziu, s-au îndreptat spre noi să ne salute trei bărbați. Nu le vedeam spatele, dar cicatricele țuguiate de pe brațe erau mai lungi decât modelul pieli de crocodil a tribului Kiona, asemenea unor șuvițe de păr sau unor raze de soare. Cu excepția unor brățări, erau goi pușcă. S-au așezat pe nisip. Chiar dacă nu văzuseră cu ochii lor, știau că albii dispun de arme pe care ei nu le posedau – cuțite cu tăiș de oțel, puști, pistoale, dinamită. Știau că acestea puteau să acționeze brusc, fără vreo avertizare. Dar nouă nu ne este frică, părea că spun ei, cum ședeau așa, cu picioarele desfăcute, spinările încovoiate și priviri aprige.

Bărbatul din mijloc m-a recunoscut din piața de la Timbunke și mi s-a adresat stâlcit în dialectul Kiona. Din câte am reușit să înțeleg, cătunul aștepta atacul unui alt trib din mlaștini. Conform ierarhiei de pe Sepik, triburile din mlaștini erau inferioare, lipsite de putere și sărăcite, dar absolut imprevizibile. Le-am explicat că prietenii mei ar fi vrut să locuiască la ei ca să le înțeleagă modul de viață și că au multe daruri, dar mi-au tăiat vorba înainte să termin. Nu era momentul potrivit, a repetat el. Era vorba despre atacul acesta, dar mai era ceva ce nu am înțeles. Un moment nepotrivit! Eram bineveniți să rămânem peste noapte – căci nu ne putea asigura că ajungem teferi înapoi acasă pe întuneric, mai ales dacă se pornea și atacul dușmanilor –, dar trebuia neapărat să plecăm a doua zi dimineață.

— Nu-mi dau seama cât de adevărate sunt toate acestea, le-am spus lui Nell și Fen, după ce le-am tradus tot ce spusese șeful de trib. S-ar putea să aștepte ceva, vreun stimulent.

— Spune-i că-i putem da sare și chibrituri pentru tot tribul, să le ajungă zece ani, a spus Fen.

— Nu-i putem minți.

— Lasă că mai avem încă o mulțime la Port Moresby.

Dacă încercam să verific întrebând-o pe Nell, s-ar fi simțit jignit, dar mi se părea imposibil ca, după un an și jumătate, să mai aibă încă atâtea provizii.

— Noi călătorim cu bagaje multe, a spus ea.

Am început să-i traduc asta șefului de trib, dar înainte să apuc eu să termin, el și-a ridicat mâna ofensat. Ne-a explicat că ei nu duceau lipsă de nimic și că nu aveau nevoie de nimic de la noi, dar, pentru siguranța noastră și a oamenilor lui, ne va îngădui să rămânem acolo peste noapte.

I-am urmat pe cei trei băștinași Wokup până în mijlocul satului, unde au trimis un băiat să urce pe scara unei case și, peste câteva minute, a coborât de acolo o femeie cu cinci copii. Fără să ne privească, s-au îndreptat spre una din celelalte trei case. Odată ajunși înăuntru, copiii au început să scâncească. Mânioși, adulții i-au făcut să tacă.

Șeful ne-a făcut semn să urcăm. Mai întâi s-a suit Fen cu bagajul, apoi mi-a dat mâna ca să mă ajute să urc motorul. Era o locuință mică. Bănuiam că era cea de a doua sau a treia soție a șefului de trib, a cărui casă învecinată era mult mai mare. L-am văzut urcând scara și dispărând în locuința sa.

Ne aflam aproape pe întuneric. Toate deschizăturile erau astupate cu pânză din coajă de copac[1] vopsită în negru. În sat era liniște. Aproape că auzeam cum ne țâșnește sudoarea prin pori.

— Mama lor! Ar fi putut să ne ofere și ei ceva de mâncare! a exclamat Fen.

Nell i-a făcut semn să tacă.

El a cotrobăit prin bagaj. Credeam că avea de gând să caute vreo conservă dosită, dar a scos un revolver. Am simțit că mi se urcă sângele în cap ca o înțepătură.

— Bagă-l la loc, Fen, a spus Nell. Nu o să avem nevoie de el.

— Păreau porniți. N-ai văzut sulițele alea mari?

Nell nu a răspuns.

— Sulițele sprijinite de casele de dincolo de cea a șefului de trib. Nu le-ai văzut? a întrebat el destul de emoționat. Erau atât de ascuțite, poate chiar otrăvite!

— Fen, potolește-te! i-a tăiat-o ea cu asprime.

El a a dat drumul pistolului înapoi în sac.

— Ăștia nu știu de glumă.

S-a pornit cu mișcări rapide, aplecat, spre ușă și a privit prin crăpătura din coaja de copac.

— Cred că ar trebui să dormim pe rând, Bankson.

Oricum, nu puteam să dormim prea mult. În casă nu intra nici un pic de aer și insectele erau cumplite. Am mâncat din ce aveam la noi, am jucat câteva partide de bridge la lumina lumânării, apoi ne-am aranjat culcușurile. Cei din tribul Wokup dormeau în hamace acoperite, nu în saci asemenea tribului Kiona sau pe rogojini ca Baining. Eu l-am ales pe cel din colțul cel mai îndepărtat. Părea a fi mult mai mic decât îmi trebuia mie, așa că i-am spus lui Fen că o să stau eu de veghe primul. El mi-a făcut semn către arma din bagaj, dar a lăsat-o acolo.

Am ridicat puțin pânza din coajă de copac și m-am așezat în prag, sprijinit de o grindă. Pe deasupra fluviului plutea, din loc în loc, o ceață ușoară. În spatele meu, Nell și Fen încercau să se cuibărească în hamacele lor.

— E ca și cum ai dormi într-un pliculeț de ceai, l-am auzit spunând.

Nell a râs și a spus ceva ce nu am auzit și care l-a făcut și pe Fen să râdă. Era prima dată când m-am simțit singur alături de ei, și senzația asta m-a izbit drept în stomac. Chiar dacă se aflau acum aici, ei se aveau unul pe celălalt și aveau să plece din nou, lăsându-mă singur.

Afară se întețeau zgomotele junglei. Croncănituri, lovituri, scârțâituri. Gemete, mârâituri, plescăituri. Zumzete, pocnituri, zbârnâituri. Toate viețățile păreau că mișună. În unele nopți proaste la Nengai, îmi închipuiam că toate se îndreptau încetișor spre mine.

Am încercat să mă gândesc doar la viitorul imediat, la ziua de mâine, și nu la marea întindere de timp care amenința să vină. Va trebui să-i duc la Lacul Tam. Încă trei ore de mers în susul fluviului. La șapte ore depărtare de mine. În cazul acesta, vizitele mele, dacă m-aș încumeta la așa ceva, vor trebui să fie aranjate din timp și, cu siguranță, nu vor putea fi prea dese. Voi fi nevoit să rămân peste noapte, să le stric tabieturile. Mi-era rușine să simt o nevoie atât de mare să fiu cu acești oameni aproape străini și, pe când stăteam acolo, pe întuneric, m-am străduit să mă gândesc doar la ce aveam eu de lucru, deși nu cred că exista o cale mai rapidă să-mi stârnească gânduri de sinucidere. Dar mai devreme vorbisem din nou cu Nell despre Wai și, în timp ce vorbeam, mi-a venit ideea că poate, plecând de la acest ceremonial, aș putea spune povestea tribului Kiona. Aveam sute de pagini de notițe, dar nu ajunsesem nicidecum să îi înțeleg pe deplin. Luând naștere pentru a marca prima dată când un tânăr ucidea un om, acest ceremonial Wai se petrecea mai rar acum, și nu în cinstea unui omor, ci pentru a marca orice ispravă mai de soi a unui tânăr: prima dată când prinde un pește, prima dată când vânează un mistreț, prima canoe construită. Și totuși în ultimii doi ani s-au întâmplat multe astfel de prime fapte fără să fie sărbătorite și, deși mi se promitea un alt ceremonial Wai curând, părea că n-o să se mai întâmple vreodată.

Am închis ochii și mi-am amintit ceremonia așa cum o văzusem. Era în prima lună de când ajunsesem acolo și stăteam alături de femei – la marile adunări, eram adesea așezat împreună cu femeile, copiii și bolnavii mintali. În stânga mea se afla Tupani-Kwo, una dintre cele mai bătrâne femei din sat. Am reușit să-i pun câteva întrebări, dar nu am

prea înțeles multe dintre răspunsurile ei. Era mare învălmășeală. Mai întâi veneau tatăl și unchii băiatului sărbătorit, îmbrăcați cu niște fuste zdrențuite și încinși cu niște frânghii în jurul pântecelor, asemenea femeilor gravide. Abia mergeau – de parcă ar fi fost bolnavi sau muribunzi. Apoi veneau femeile, purtând pe cap podoabe bărbătești și coliere făcute din obiecte care simbolizează uciderea și tigve mari portocalii în formă de penis în dreptul organelor sexuale. Ele purtau cutiile[2] bărbaților și loveau în ele cu bețele scobite pentru pudra de corali[3] cu mișcări de du-te-vino, ca să facă mare zgomot și să se vadă ciucurii care se legănau agățați de capetele lor, reprezentând fiecare câte un om ucis. Femeile pășeau drepte și mândre și părea să le placă această ipostază. Băiatul împreună cu tovarășii săi au dat fuga spre ele cu niște ciomege mari. Femeile au lăsat cutiile jos, au apucat bețele și i-au cotonogit pe bărbați, punându-i pe fugă.

M-am strecurat încet înăuntru ca să-mi iau carnetul de notițe și lumânarea de citronelă. Fen și Nell erau doar niște grămezi întunecate, agățate în hamacurile lor. Întors în prag, am transcris ultima mea discuție cu Tupani-Kwo despre întâmplările din ziua aceea. Eram surprins de entuziasmul care mă cuprinsese brusc. Gândurile îmi veneau cu iuțeală și eu le notam, oprindu-mă o singură dată ca să-mi ascut creionul cu briceagul. Mi-am adus aminte de euforia lui Nell și am râs tare, de unul singur. Această revărsare de cuvinte a fost singura formă de exaltare pe care o simțisem vreodată pe teren.

În spatele, meu sforile tari ale hamacului au scârțâit și a apărut Nell, așezându-se lângă mine, cu picioarele goale

proptite de prima treaptă a scării. Am constatat că avea toate cele zece degete de la picioare.

— Nu pot să dorm dacă altcineva lucrează, a spus ea.

— Am terminat, am spus eu, închizând carnețelul.

— Ba nu, continuă, te rog, e foarte liniștitor.

— Oricum îmi căutam cuvintele. Și nu cred că o să le găsesc.

Ea a râs.

— Ce e așa de nostim? am întrebat.

— Îmi aduci aminte de tot felul de chestii.

— Ia spune-mi!

— E o întâmplare pe care mi-o tot povestește tata. Eu nu mi-o amintesc. El zice că pe la trei sau patru ani am făcut o mare criză de plâns și m-am încuiat în dulapul mamei. I-am sfâșiat rochiile și i-am azvârlit pantofii peste tot, făcând un zgomot îngrozitor, apoi a urmat o tăcere îndelungată. „Nellie?“ m-a strigat mama. „Ai pățit ceva?“ Și se pare că am răspuns: „Am scuipat pe toate rochiile și pălăriile tale, și acum aștept să-mi vină mai mult scuipat“.

Am râs. Parcă o și vedeam copil, cu fața rotundă și o claie sălbatică de păr.

— Promit că asta e ultima povestioară din copilăria lui Nell Stone cu care te mai plictisesc.

— Mai reușești încă să-ți distrezi părinții?

Asta era ceva de care nu-mi închipuiam că mai sunt capabil.

— Nicidecum, a râs ea.

— De ce?

— Am scris o carte despre viața sexuală a copiilor băștinași.

— Asta e ceva mai puțin onorabil decât scuipatul pe pălării, nu-i așa?

— Doar un pic, a spus ea împrumutându-mi accentul.

Și-a pus ochelarii lui Martin. Îi ținuse în mână în tot acest timp.

— Reacțiile la carte au fost total disproporționate. Am fost bucuroasă să fug din țară.

— Îmi pare rău că nu am citit-o.

— Ai o scuză destul de bună.

— Ar fi trebuit să cer cuiva să mi-o trimită.

— Nu prea a prins în Anglia, a spus ea. Haide, du-te să te culci acum. Stau eu de veghe. Ah, uită-te la lună!

Luna era ca o coajă de pâine, partea ei neluminată apărând din spate ca o aură abia zărită.

— „Ieri, pe-nnoptate, luna cea nouă văzut-am cu cea veche-n brațele sale“, a recitat ea cu un pronunțat accent scoțian.

— „Și tare mă tem, mă-nspăimânt, stăpâne al meu“, am continuat eu.

— „Că mare nenorocire ne paște.“

— „Și n-au mers o leghe, nici măcar o leghe“, am urmat eu, cu un accent și mai pronunțat.

— „O leghe, nu mai spun trei…“

— „Că valul s-a-ntunecat și vântul tare-a suflat…“

— „Și marea grozav s-a tulburat“[4], a recitat ea împreună cu mine.

Deși aveam ochii ațintiți la lună, am simțit din vocea ei că zâmbește.

Uneori, americanii te pot uimi cu ceea ce știu.

Nu-mi dau seama ce am mai vorbit după aceea, cât timp a trecut până s-a auzit o plesnitură și o bușitură în spatele

nostru. Am sărit în picioare. Fen căzuse din hamac. Am ținut lumânarea mai aproape de el, în timp ce Nell se apleca deasupra lui. Avea ochii închiși și când l-a îmboldit puțin, întrebându-l dacă a pățit ceva, a răspuns:

— Cam tare patul ăsta. Dă-i una cu pantoful, idiotule, a pufnit el, rostogolindu-se pe partea cealaltă.

— Cred că se chinuie să deschidă o sticlă de bere.

Ne-am prăpădit de râs și l-am lăsat în pace. Într-un colț, sub hamacul meu, mi-am făcut un culcuș din hainele de rezervă. Nu credeam că am să pot, dar am dormit destul de bine și, când m-am trezit, ei împachetaseră deja, așteptând să mă scol și eu.

Aproape toți băștinașii Wokup se adunaseră pe plajă să ne conducă. Chiuiau și urlau, iar copiii se aruncau în apă.

— Mult mai bucuroși să-și ia rămas bun decât să ne întâmpine, nu-i așa? a zis Fen.

— Și nici nu a fost vreun atac dinspre mlaștini, am observat eu.

— Așa se pare, a adăugat Nell.

Fen m-a rugat să-l las să conducă el barca, așa că am încetinit și am schimbat locurile, clătinându-ne. A apăsat pe accelerație și am pornit în viteză.

— Fen! a țipat Nell, râzând.

S-a întors cu fața spre noi, atingându-mi gambele cu genunchii.

— Nu pot să mă uit! Să-mi spui tu când o să ne izbim de ceva.

Vântul îi sufla spre mine părul pe care nu și-l mai împletise. Febra și părul desfăcut, castaniu cu șuvițe arămii și

aurii îi lăsau pe chip o iluzie de sănătate.

Dacă nu o să le placă tribul Tam, o să plece în Australia. Așa că asta era ultima mea ocazie să-i conving. Și îmi dădeam seama că era sceptică. Dar Teket fusese de multe ori să-și vadă verișoara din tribul Tam și, dacă măcar jumătate din ce-mi spusese era adevărat, îmi închipuiam că ar trebui să fie pe placul acestor doi antropologi mofturoși.

— Ar fi trebuit să vă aduc aici de la bun început, am spus, fără a fi intenționat să rostesc cu voce tare. A fost un gest egoist din partea mea.

Ea zâmbit și l-a atenționat pe Fen să nu ne omoare înainte de a ajunge acolo.

Câteva ore mai târziu, am văzut afluentul pe care trebuia să mergem. Fen a întors barca înspre el, făcând să intre apă în ea. Era un râu îngust, maroniu-gălbui. Soarele dispăruse și aerul răcoros ne mângâia fețele.

— Apa nu e adâncă, a spus Fen.

— Ai dreptate, am spus, uitându-mă să văd fundul apei.

Nu venise încă sezonul ploios. Malurile erau înalte, ca niște ziduri de pământ pe care se încolăceau rădăcini albe. Căutam din ochi deschizătura de care-mi povestise Teket. Spusese că era imediat după cotitură. Mergând cu o barcă cu motor, ar fi putut apărea foarte repede.

— Pe-acolo, am spus, arătând la dreapta.

— Pe-aici? Unde?

— Chiar aici.

Barca s-a opintit, apoi a intrat într-un canal micuț și întunecat, printre ceea ce Teket numea *kopi*, niște tufe care arătau ca manglierii[5] de apă dulce.

— Cred că glumești, Bankson! a exclamat Fen.

— Asta-i o mlaștină, nu-i așa? a întrebat Nell. A, Fen prins în mlaștini![6]

— Mlaștină?! Doamne, ajută!

Locul era atât de îngust, că nu putea trece decât o canoe prin el. Ramurile ne zgâriau brațele și, pentru că încetinisem barca, ne-au năpădit nori de insecte.

— Poți să te rătăcești de tot pe-aici.

Teket îmi spusese că nu era decât un singur drum.

— Haide, mergi înainte pe firul apei!

— Ca și cum aș putea s-o iau în altă parte! Ce de insecte, lua-le-ar dracu'!

Am mers mult timp prin acest coridor îngust, încrederea lor în mine diminuându-se de la o clipă la alta. Voiam să le spun tot ce aflasem de la Teket despre băștinașii Tam, dar era mai bine să ajungă acolo descurajați.

— Ești sigur că-i ajunge benzina pentru tot drumul?

Și tocmai atunci culoarul s-a deschis.

Lacul era uriaș, cu un diametru de cel puțin douăsprezece mile. Apa era neagră ca tăciunele și era înconjurată de dealuri de un verde strălucitor. Fen a încetinit și am plutit în derivă o vreme. Dincolo de apă se întindea o plajă lungă și, paralel cu ea, în apă, cam la douăzeci de iarzi depărtare de țărm, se afla un banc de nisip alb, strălucitor. Sau ceea ce crezusem eu că era un banc de nisip, căci, dintr-odată, s-a ridicat, fărâmițându-se și făcându-se nevăzut în văzduh.

— Vulturi pescari! am spus eu. Vulturi albi!

— Vai, Bankson! a exclamat Nell. Ce minunăție!

1. *Bark cloth*, o bucată de pânză, obținută prin umezirea și lovirea repetată a scoarței anumitor copaci.

2. *Lime boxes*, cutii în care bărbații își țineau pudra de corali folosită pentru prepararea nucii de betel.

3. *Lime sticks*, bețe din lemn/bambus, folosite ca spatulă pentru a scoate pudra de corali.

4. Citat din „Sir Patrick Spens“, una dintre cele mai cunoscute balade scoțiene din ciclul „Child Ballads“:

„I saw the new moon late yestreen
With the old moon in her arm;
And if we go to sea, master,
I fear we'll come to harm.
They had not sailed a league, a league,
A league but barely three,
When the lift grew dark, and the wind blew loud,
And gurly grew the sea“.

5. *Mangrove* (engl.): arbust sau mic copac tropical care crește pe malul apelor sărate sau dulci.

6. Joc de cuvinte: *fens* (engl.) înseamnă mlaștini.

7

Am cunoscut-o pe Helen Benjamin abia în 1938, când am participat amândoi la Congresul Internațional de Antropologie și Etnologie de la Copenhaga. M-am dus la masa rotundă condusă de ea, unde se discuta despre eugenie. Ea era singura împotriva acestei idei și singura care susținea ceva logic. Felul în care vorbea și își mișca mâinile mi-a adus aminte de Nell. De îndată ce dezbaterea s-a terminat, m-am ridicat și m-am îndreptat spre ușă. Dar ea a reușit să coboare iute de pe scenă și să mă prindă din urmă pe holul de la intrare, înainte ca eu să apuc să mă strecor afară. Părea că-mi cunoaște toate părerile și sentimentele și mi-a mulțumit că am venit la dezbaterea ei. Mi-a întins un plic mare. Asta era ceva cu care eram deja obișnuit, ca unii oameni să creadă că aș putea să-i ajut să-și publice manuscrisele, dar venind din partea lui Helen nu avea nici nu sens. Cartea ei, *Arc of Culture*, avusese un mare succes, și bruma de recunoaștere pe care o dobândisem până atunci – prin Schemă și prin cartea mea despre tribul Kiona – se datora în mare parte operei ei.

Nu am deschis plicul decât când mă aflam în tren, înapoindu-mă la Calais. Mândru de mine, mi-am vârât mâna în plicul cafeniu. Nu era un manuscris, ci o cărticică din hârtie albă de scris îmbrăcată în pânză din scoarță de copac,

împăturită în două și cusută pe mijloc. Și, prins cu o agrafă, era un bilet de la Helen:

> De câte ori ajungea într-un loc nou, făcea câte una dintr-astea și le ținea ascunse în căptușeala unui cufăr, ferite de ochi iscoditori. Pe celelalte le-am păstrat eu, dar pe aceasta cred că e bine să o ai dumneata.

Nu erau mai mult de patruzeci de pagini, multe nescrise până la sfârșit. Notițele descriau trei luni și jumătate, începând cu prima ei zi petrecută la tribul Tam.

03.01

04.01 Am legat carnetul ăsta nou ieri dar m-au intimidat prea tare paginile astea albe și goale ca să pot scrie vreun cuvânt. Voiam să scriu despre Bankson, dar am simțit că nu se cuvine. I-am scris lui Helen în schimb, și-am reușit să nu pomenesc de el nici măcar o dată. Corpul meu se simte mai bine. Ce jalnic că o mare parte din durere a dispărut când i-a acordat cineva un pic de atenție.

Casa asta provizorie pe care ne-au dat-o se numește Casa lui Zambun. Sau poate că ar trebui să scriu Xambun – să sune mai grecește. După felul cum pronunță ei, Xambun, cu voce joasă & plin de speranță, de parcă simpla rostire ar putea aduce mai aproape ceva puternic, sunt convinsă că e un spirit sau un strămoș, deși nu simt nimic aici așa cum am simțit în alte case făcute special pentru morți. Și dacă ar fi un spirit, de ce ne-ar lăsa pe noi să-i profanăm casa?

Aș vrea să scriu mai mult, dar sunt prea multe simțiri care mă gâtuiesc.

06.01 Dar de ce oare s-a făcut atâta zarvă în jurul lui? Dacă a fost cumva vreodată rece sau arogant sau limitat cele 25 de luni petrecute cu tribul Kiona trebuie să-l fi vindecat de tot. Greu de crezut poveștile despre inimi zdrobite lăsate în urmă în Anglia. Plus că Fen zice că e anormal. Dar ce-am văzut eu e o prăjină de om șovăitor, răvășit, inexplicabil de vulnerabil. Un zgârie-nori pe lângă mine. Nu cred că am mai văzut atâta sensibilitate și înălțime puse la un loc. Bărbații foarte înalți sunt de obicei distanți și nepăsători din fire (William, Paul G. etc.). Port ochelarii fratelui său mort.

Ieri rămăsesem în apa joasă de la mal făcându-i cu mâna și mi-am amintit o zi de toamnă când aveam vreo 8 sau 9 ani și frate-meu și cu mine ne jucaserăm pentru prima dată cu niște copii nou-veniți în cartierul nostru și noi am fost chemați la masă dar am rămas în curte înfrigurați de lăsarea bruscă a serii însă încinși de la alergat și mă apucase o teamă cumplită că n-o să ne mai jucăm niciodată așa, că n-o să mai fie niciodată la fel. Nu-mi aduc aminte dacă premoniția mea s-a adeverit. Îmi amintesc doar greutatea din piept când urcam treptele din spate.

Sunt obosită în seara asta. Încercarea de a învăța o nouă limbă – a 3-a în 18 luni – cercetând un nou grup de oameni care dacă n-ar fi chibriturile & lamele de ras ar prefera să fie lăsați în pace nu mi s-a mai părut atât de descurajantă până acum. Cum s-a exprimat B? Ceva despre cum tot ce vedem sunt băștinași care se căciulesc dinaintea albilor. Niciodată sau foarte rar reușim să întrevedem cum a fost de fapt înaintea noastră. El e profund disperat că toată această strădanie nu are nici un sens. Așa să fie? Să mă fi amăgit eu? În toți anii ăștia irosiți?

10.01 Cred că mi-am făcut o prietenă. O femeie numită Malun. A venit azi să ne aducă niște cești drăguțe din coji de cocos, câteva vase de gătit & o plasă plină de cartofi dulci & pește afumat. Vorbește câteva dialecte locale, dar foarte puțin pidgin. Așa că n-am făcut decât să dăm din mâini și să râdem. Este mai în vârstă, trecută de perioada fertilității, cu capul ras ca toate femeile măritate de aici, musculoasă și morocănoasă până când izbucnește în chicote de râs care par să ia naștere împotriva voinței ei puternice. Până la sfârșitul vizitei a ajuns să-mi încerce pantofii.

Am fost azi după masă să văd cum merg lucrările la propria noastră casă. Îmi place locul pe care l-am ales, chiar la răspântia dintre poteca femeilor și cea a bărbaților (bineînțeles că bărbații au priveliștea cea mai frumoasă spre apă) de unde vom putea să observăm mai bine tot ce se petrece. Sunt vreo 30 de oameni care muncesc în acest moment și Fen îi dirijează pe toți doar cu cele câteva cuvinte pe care le știe în dialectul Tam, dar mai ales cu vocea lui puternică și poruncitoare la nevoie. Bine că nu mi se adresează mie.

Cuceresc încetul cu încetul câțiva copii. Mă duc pe câmpul unde se joacă în spatele caselor de dormit ale femeilor sau o iau în jos spre lac unde se scaldă și stau acolo pe vine și aștept. Azi am adus cu mine un trenuleț de jucărie roșu aprins și l-am împins cu zgomot prin nisip. Curiozitatea a fost mai mare decât teama și s-au apropiat până când am făcut „UUU, ciu-ciu!“, apoi s-au împrăștiat și eu am râs și în cele din urmă trenul i-a momit înapoi. Cât am stat cu ei am adăugat cel puțin 50 de cuvinte noi în micul meu vocabular. Toate părțile corpului și cuvinte legate de peisaj. Ei nu se plictisesc ca adulții să explice lucrurile. Le place să le știe pe toate. Și ăștia

sunt copilași probabil între 3 și 8 ani. Sunt independenți, atât de diferiți de Kirakira însoțiți la tot pasul de adolescenți care-i păzesc. Aici fetele mai mari încep să pescuiască și să țeasă pe la 9 sau 10 ani, iar băieții încep să învețe olăritul și meșteșuguri decorative. Așa că pruncii umblă de capul lor. Ah, micuțele Piya & Amini cu burticile lor rotunde și cingătorile lor din scoarța arborelui lalea. Îmi vine să le iau în brațe și să le port cu mine peste tot, dar deocamdată se țin la câțiva metri depărtare de mine, uitându-se temătoare în jur să se asigure că nu apare vreun adult.

11.01 Astăzi după-masă Fen a adus niște băieți, un servitor, un arcaș și un bucătar. I-a ales de pe șantier, deși arcașul pare prea firav ca să fie în stare să ne prindă mai mult de o rață sau vreun chițcan. Iar servitorul Wanji s-a legat la cap cu un șervet de bucătărie și-a șters-o să se laude la prietenii lui și dus a fost. Dar bucătarul, cum a văzut cartofii dulci și peștele, s-a și apucat de gătit fără să scoată vreo vorbă. Îl cheamă Bani și e serios și tăcut, nu cred că se simte în largul lui aici printre oamenii ăștia vorbăreți și gălăgioși. Dacă ar fi un pic mai mare ar putea deveni un bun informator, dar nu cred că are mai mult de 14 ani. Eu și Fen nu ne-am înfruntat încă pe tema informatorilor. Astăzi la prânz i-am spus să aleagă el mai întâi. Mi-a răspuns că nu contează pe cine alege, că până la urmă o să-l vrea tot pe al meu. Așa că i-am spus că poate să-și aleagă, apoi îmi aleg eu și după aia poate să-și aleagă din nou. Am râs pe cinste pe tema asta. I-am spus că următoarea mea carte se va numi *Cum să te porți cu bărbatul tău în sălbăticie.*

Mi-am găsit un dascăl de limbă. Karu. Știe puțin pidgin din copilărie, când a stat lângă un punct de patrulă în Ambunti. Datorită lui, vocabularul meu are mai bine de 1000 de cuvinte & mi le repet zi & noapte deși parcă mi-ar plăcea să petrec mai mult timp fără preocupări lingvistice. Putem să ne studiem mai bine unul pe altul fără vorbe. Noua mea prietenă Malun m-a dus astăzi la o casă de femei unde se împleteau și se reparau năvoade de pescuit și am stat cu fiica ei însărcinată Sali & cu mătușa ei din partea tatălui & cu cele patru fiice adulte ale mătușii. Încep să le deprind ritmul sacadat al limbii, felul în care răsună râsul lor, înclinarea capului. Încep să-mi dau seama cum sunt legăturile dintre ele, ce le place & ce le displace în încăpere așa cum n-aș putea dacă aș fi în stare să vorbesc. Nu-ți dai seama ce piedică e de fapt limba în comunicare decât când nu dispui de ea, cât de mult te încurcă asemenea unui simțământ extrem de dominant. Când nu înțelegi cuvintele, ești nevoit să fii mult mai atent la orice altceva. Odată cu înțelegerea prin vorbire se pierd atât de multe. Atunci te bizui doar pe cuvintele lor iar cuvintele nu sunt întotdeauna cele mai demne de încredere.

13.01 Petrecut 4 ore dactilografiat notițele din 2 zile de lucru. Terminat numărătoarea azi, 17 locuințe, 228 persoane. Cu greu l-am desprins pe Fen de la construcție ca să-l descos despre casele bărbaților unde nu pot intra.

Din când în când, dacă nu sunt atentă, mă pomenesc gândindu-mă la B când m-a pansat în prima noapte și preț de câteva secunde totul se clatină un pic în mine. Poate că e bine că nu s-a mai întors atât de repede cum a promis.

17.01 Malun a venit azi cu un coș enorm și cu o expresie foarte serioasă. Mi-a explicat că Xambun e fiul ei. A deschis capacul coșului și mi-a arătat sute de frunze de palmieri înnodate, câte un nod pentru fiecare zi de când plecase. Simțeam că îmi creșteau 4 urechi încercând să pun cap la cap ce-mi spunea. Mi-a trebuit ceva timp, dar am înțeles că Xambun nu era mort. Momit de racoleri ca să muncească la o mină, Edie Creek bănuiesc eu. Mi-a spus că era un bărbat trupeș, înalt, înțelept, bun alergător, bun înotător, excelent vânător (Bani & Wanji mi-au confirmat toate acestea mai apoi și multe altele. Xambun pare să fie pentru ei Paul Bunyan[1], George Washington & John Henry[2] toți la un loc). Malun voia să știe dacă noi îi cunoaștem pe cei care-l răpiseră. Încep să cred că acesta poate fi motivul pentru care ne-au primit ei atât de repede, credeau că am putea ști ceva despre Xambun. Mi-a părut rău că nu știam. Ce comoară ar fi fost un astfel de om, ce perspectivă ar fi avut el asupra propriilor lui semeni. Malun e convinsă că va veni acasă foarte curând. Eu nu știam suficiente cuvinte și nici nu mă lăsa inima să-i spun ce știam despre acele mine de aur. Nu i-am spus nici că s-ar putea să nu aibă libertatea să plece. Ah, câtă dragoste & teamă în ochii ei pe când mângâia coșul plin de noduri.

1. Erou legendar din folclorul american, un tăietor de lemne căruia i se atribuie forțe ieșite din comun.
2. Erou legendar afro-american, faimos pentru forța cu care străpungea stâncile pentru construirea tunelurilor de cale ferată.

8

Când mă așezam să-i scriu mamei în fiecare săptămână, aveam trei obiective:

1) Să-i dovedesc că mai eram încă în viață

2) Să o conving că activitatea mea era valoroasă și că se îndrepta rapid în direcția corectă

3) Să dau de înțeles fără a o spune de-a dreptul că aș prefera să mă aflu în casa ei din Grantchester decât oriunde altundeva pe pământ.

Primul obiectiv era, desigur, cel mai ușor. Îl îndeplineam de îndată ce scriam „Dragă Mamă“. Celelalte două implicau o oarecare înșelăciune, iar ea îmi mirosea fățărnicia mai ceva ca demonii care adulmecă moartea.

Dar acum mai aveam un al patrulea obiectiv: să nu pomenesc de Nell Stone. Destul de ușor de făcut, ați putea crede. Și totuși, incredibil de greu. Smulsesem deja trei scrisori din mașina de scris. Le-am mototolit și le-am azvârlit pe fereastră, iar micul Kanshi și doi prieteni de-ai lui le rostogoleau de colo colo cu niște bețe de trestie. Am aruncat-o și pe a patra, și băieții au început să strige încântați, iar bunica lui Kanshi le-a strigat de sub plasa ei de țânțari că trăgea un pui de somn și să facă bine să se ducă să se înece.

Am băgat în mașina de scris încă o coală de hârtie.

Dragă mamă,

Astăzi cred că e întâi februarie. Au mai rămas trei luni. S-ar putea ca această scrisoare să ajungă în pragul ușii tale odată cu mine. La vremea aceea, grădina va fi înflorită și vom putea lua ceaiul sub liliac și pomii de rosaceae și totul va fi din nou bine în lumea mea.

Sper ca scrisoarea mea să te găsească sănătoasă și sper că te-a ocolit gripa. Ați avut o iarnă blândă?

Mi-era teamă că mai pusesem această întrebare și în ultimele două scrisori, dar am mers mai departe.

Când o să primești scrisoarea, iarna va fi oricum o amintire îndepărtată și ne vom căzni să găsim metode de a îndepărta păduchii de pe tufele de trandafiri Felicia și de a opri plantele cățărătoare[1] să năpădească partea de sud a casei. Ca în fiecare vară!

Așa cum ți-am mai spus, în aceste trei săptămâni m-am concentrat asupra ritualurilor mortuare ale tribului Kiona. Ieri am asistat la o ceremonie mortuară în care au dezgropat craniul unui bărbat mort mai demult și l-au acoperit cu lut și i-au remodelat o față adevărată cu nas, gură și bărbie. Bietul artist a fost mult batjocorit pentru felul în care a redat trăsăturile răposatului, dar în cele din urmă s-a căzut de acord asupra unei forme și s-a îndeplinit ceremonia mortuară *mintshanggu*. Capul a fost așezat pe o platformă, iar bărbații s-au strecurat sub ea cântând la fluiere pentru femeile care ascultau neclintite, de parcă erau în transă. Apoi femeile s-au ridicat și au adus ofrande spiritului răposatului și au făcut incantații cu numele clanului matern al acelui om. Nimeni nu a știut să-mi spună de cât timp murise. Se plângea, dar nu cu suspine teatrale cum scot oamenii la înmormântări, ci cu un plâns mult mai natural. Natural! Mi se pare că folosesc fără discernământ acest cuvânt. Ceea ce este *natural* pentru un englez s-ar putea să nu fie deloc natural pentru, să zicem, un

Aici m-am oprit. Mă simțeam ca un școlar care murea de nerăbdare să scrie mai repede cuvântul.

american, ca să nu mai pomenim de un trib din Noua Guinee.

Aici antenele ei vor tresări. Cu siguranță va simți ceva.

Descopăr că sunt mult mai interesat de problema subiectivității, a perspectivei limitate a antropologului decât de tradițiile și obiceiurile tribului Kiona. S-ar putea ca știința să fie doar o modalitate de autoinvestigare.

Și de ce nu aș pomeni de ei?

Am niște musafiri, colegi antropologi care, fără să știu de ei, se află în zonă cam de când sunt și eu aici. Sunt un cuplu căsătorit. El este din Queensland, un zdrahon cât toate zilele pe care l-am cunoscut la Sidney, iar ea e americancă, destul de cunoscută. E o ființă bolnăvicioasă, măruntă şi arată ca un Darwin feminin.

Iată! Asta n-ar trebui să o alarmeze, nu-i așa? Ba da, o s-o alarmeze destul de tare. Am apucat coala de hârtie din partea de sus și am tras tare, rupând-o în două. La dracu! Am scos și cealaltă bucată din mașina de scris, le-am făcut cocoloș și le-am azvârlit afară băieților care au chiuit din nou văzându-le. Încălcare totală a obiectivelor #2 și #4. În ultima vreme, după câteva fraze, scrisorile către mama deveneau scrisori către Nell. În minte îmi rămăseseră doar discuțiile cu ea și mă simțeam străbătut de senzația că vorbesc cu ea, senzație care mă răvășea, mă trezea brusc din somn, așa cum te trezești în puterea nopții dintr-o boală năprasnică.

Înainte de a pleca de la ei, mi-am strecurat în bagaj un exemplar al cărții ei. Am citit-o din scoarță în scoarță de îndată ce m-am întors acasă. Și am citit-o din nou a doua zi. Era cel mai puțin pretențios studiu etnografic pe care-l citisem vreodată, abundent în descrieri și concluzii ample, sărac în analize metodice. Într-o scrisoare recentă, Haddon luase în zeflemea succesul de care s-a bucurat în America studiul *The Children of Kirakira*, spunând în glumă că ar trebui să ne luăm cu toții în călătoriile de documentare câte o femeie romancier. Cu toate acestea, ea scria cu o impetuozitate pe care o resimțeam mulți dintre noi, dar nu aveam curajul să o dăm în vileag, pentru că eram prea ancorați în tradițiile vechilor științe. Simțeam de prea mult timp că tot ce fusesem învățat să fac în scrierea academică era să-mi plec capul, pe când Nell Stone își înălța capul și-l rotea în toate direcțiile. Era stimulativ și ațâțător și simțeam nevoia să o văd din nou.

M-am pornit de câteva ori spre lacul Tam, dar m-am întors după nici o oră, încercând să mă conving singur că era prea repede, că nu mă așteptau și că nu-și puteau încă permite să fie deranjați de un oaspete. N-aș fi decât o pacoste care să se țină după ei în timp ce se străduiau să-și facă în doar șapte luni munca de un an de zile. Dacă ar fi fost mai aproape, aș fi putut să trec pe la ei cu un pretext. Fen îmi spusese că voia să mergem la vânătoare cam peste două săptămâni, dar mi-ar fi trimis vorbă dacă într-adevăr intenționa s-o facem.

Bănuiam că Fen nu era disciplinat ca Nell, dar avea o minte ageră, o ușurință pentru limbi străine și un mod ciudat, aproape artistic, de a vedea lucrurile. Băgase de seama că, pe plajă, băștinașii Kiona își răsturnau canoele pe o parte, cu toate uneltele de pescuit adunate în față. Arată ca stranele de

dinaintea altarului dintr-o biserică de țară, spusese el, și acum nu mai puteam să concep acest aranjament altfel.

Simțeam că-i iubesc, îi iubesc pe amândoi ca un copil. Îmi era dor de ei mult mai mult decât le-ar putea fi lor de mine. Ei se aveau unul pe celălalt. Ei nu aveau de unde ști ce însemnau douăzeci și cinci de luni petrecute singur în această colibă. Nell fusese în Insulele Solomon timp de un an și jumătate, dar locuise cu guvernatorul și cu soția lui și se bucurase de compania prietenilor și a oaspeților lor. Fen trăise singur printre băștinașii Dobu, dar nu pomenise el că se dusese la nunta fratelui său la jumătatea perioadei? Iar căminul lui era la doar o mie de mile depărtare.

Afară, băieții trecuseră la arcuri cu săgeți, exersându-și trasul la țintă pe un fruct de papaia care se rostogolea repede. Arcul unuia dintre ei s-a rupt, și el a dat fuga în tufișuri, a scos o ramură de bambus și, folosindu-se doar de dinți și de mâini, a descojit-o și s-a reîntors la joc.

Nell și Fen îmi alungaseră orice gând de sinucidere. Dar ce puseseră în loc? Dorințe aprige, un val uriaș de simțăminte din care nu înțelegeam mare lucru, un fel de durere care părea a nu fi altceva decât dorința. Doresc. Intranzitiv. Fără complement. Opusul dorinței de a muri. Dar aproape la fel de insuportabilă.

1. În eng., *Russian vine* (*fallopia baldschuanica*).

9

20.01 Urmărit femeile la pescuit, cerul aproape neluminat încă. Bărcile plutesc pe apa netedă neagră, din oalele de la pupă se ridică coloane de fum albastru-argintiu și se risipesc în aer. Unele femei umblă prin apa rece până la piept ca să-și verifice capcanele. Altele s-au urcat deja în barcă încălzindu-se la focurile mici.

Ieri ni s-au atribuit semnalele de tobe despicate[1]. Ne-au luat prin surprindere cu o mică ceremonie. Semnalul lui Fen constă în 3 bătăi lungi urmate de 2 scurte. Al meu are 6 bătăi iuți ca niște pași, spuneau ei, imitând mersul meu iute. Bărbații din clanurile lui Malun & Sali au dansat, dar o bătrână de lângă mine se plângea că tânăra generație nu învață pașii cum trebuie.

24.01 Casa noastră nu e gata încă, dar copiii vin acum dimineața la mine, împreună cu oricine vrea să arunce sau să rostogolească arșice în timp ce îndură interogatoriile mele șovăitoare. Râd de mine și mă imită, dar îmi răspund la întrebări. Din fericire cuvintele din graiul Tam sunt scurte – 2 & 3 silabe – nu ca cele cu 6 sil. ale Mumb., dar nu mă așteptam la 16 genuri și numere. Fen nu notează nimic, absoarbe cuvintele ca pe lumina soarelui și înțelege sintaxa oarecum de la sine. El se face înțeles perfect și oamenii tind mult mai puțin să râdă de el căci este mult mai înalt decât toți și de la el primesc cele mai multe chibrituri & țigări & sare.

30.01 Ne-au venit bagajele și corespondența de la Port Moresby. O singură scrisoare de la Helen. Ea primise probabil vreo 30 de la mine în acest interval. Două pagini. Nici nu merita să plătească timbrul. În principal despre cartea ei, care e aproape gata. La sfârșit strecoară: „În ultima vreme m-am văzut cu o fată pe nume Karen, asta dacă nu cumva ai aflat deja de la Louise“. Ceea ce era bineînțeles adevărat. O scrisoare foarte rece. Iar ale mele către ea atât de pline de scuze & regrete & confuzie. Uneori mă trezesc în puterea nopții gândindu-mă: Ea l-a părăsit pe Stanley pentru mine. Inima

începe să-mi bată puternic – și apoi îmi aduc aminte că totul s-a întâmplat deja și o văd stând pe cheiul din Marsilia cu pălăria ei albastră și mă văd pe mine coborând de pe vas împreună cu Fen. Noaptea aceea la Gertie acasă când m-a întrebat dacă prefer să fiu cea care iubește un pic mai mult sau un pic mai puțin. Mai mult, i-am răspuns. Nu de data asta, mi-a șoptit ea la ureche. Eu sunt cea care iubește întotdeauna mai mult. Eu nu i-am spus, dar eu iubesc fără să simt nevoia să posed. Pentru că atunci nu știam care e diferența.

Bagajele noastre au sosit cu 3 bărci lungi cu pânze care probabil că au trecut cu greu prin canalele acelea. Băștinașii au crezut că erau atacați și ne-a luat extrem de mult să-i convingem. Numeroasele obiecte moderne pe care le-am primit i-au făcut să-și schimbe modul în care ne percep (deși nu dau încă semne de *Vailala*[2]) și parcă mi-aș fi dorit să fi cerut doar niște hârtie în plus & cadourile pe care le promisesem. Dar mă bucur pentru saltea & pentru masă, pentru uneltele mele de lucru, pentru culori & păpuși & cutiile cu creioane colorate ca să nu mai trebuiască să se bată pentru culoarea violet & lutul de modelat & cartoline.

Au trecut 5 săptămâni de când ne-a adus Bankson aici. Și nu s-a întors. A fost atât de bun cu noi, că nu pot chiar să-i port pică. Fen își manifestă supărarea mai tare susținând că a spus că va veni înapoi peste două săptămâni ca să meargă cu el într-o expediție în care Fen să-i poată arăta tribul Mumbanyo. Probabil că am fost o povară prea mare pentru el cu ciondănelile & mofturile noastre și cu toate bolile mele. Dar acum suntem mai bine. El ne-a văzut în forma noastră cea mai proastă și într-un fel cred că prezența lui, entuziasmul manifestat față de fiecare dintre noi în parte ne-a ajutat să ne reamintim ceea ce ne place la celălalt. Această parte a călătoriei a fost mai liniștită decât altele. Cred că vom pleca de aici nevătămați, poate chiar cu un copil. Îmi întârzie ciclul de-acum cu patru zile.

01.02 Astăzi am înțeles prima glumă. Mă uitam cum se împletesc plasele de țânțari în cea de a 2-a casă a femeilor. Stăteam lângă o femeie numită Tadi și am întrebat-o ce o să facă cu scoicile[3] pe care le câștigă iar ea mi-a răspuns că soțul ei o să le folosească pentru a-și cumpăra o altă nevastă. „Nu știu cum să termin plasa asta mai iute“, a spus ea. Noi ne-am prăpădit de râs.

Am tot revenit în mintea mea la acea discuție cu Helen pe treptele Centrului Schermerhorn despre felul în care fiecare cultură are un spirit specific. Îmi aduc aminte cel puțin o dată pe zi ce mi-a spus în noaptea aceea. Oare eu am spus vreodată ceva care să-i revină cuiva în minte în fiecare zi timp de 8 ani? Ea tocmai se reîntorsese de la băștinașii Zunis iar eu nu fusesem nicăieri și încerca să-mi spună că nimic din ce ni se predă nu ne

ajută să discernem sau să evaluăm acel specific unic pe care trebuie să-l absorbim și să-l redăm în scrierile noastre. Mi se părea atât de bătrână la vremea aceea – să tot fi avut 36 de ani – și credeam că o să-mi ia douăzeci de ani să deprind ceea ce îmi spunea ea, dar am înțeles imediat ce am ajuns în Insulele Solomon. Și acum sunt acaparată de acest nou spirit, atât de diferit de lipsa de umor a tribului Anapa și de gustul atât de amar al celor din tribul Mumbanyo, de acest spirit complex și atât de bogat în înțelesuri din care de-abia încep să sorb, și cum aș putea să explic aceste diferențe unui american de rând care își va arunca doar o privire la fotografie și va vedea bărbați și femei negre cu nasurile străpunse de oase și-i va arunca de-a valma într-o grămadă etichetată „Sălbatici“? Dar de ce te gândești la omul de rând? m-a întrebat Bankson în cea de a doua noapte. Ce are el de-a face cu miezul gândirii și al schimbării? Când am încercat să-i explic că bunica mea a fost publicul meu imaginar pentru *Children of the KK*, cred că i-a fost rușine de rușinea mea. Aceste discuții cu B îmi tot revin în minte. Poate și pentru că lui Fen nu-i mai place să vorbească cu mine despre munca noastră. Îl simt cum se reține, de parcă ar crede că dacă le rostește cu voce tare eu am să folosesc ideile în următoarea mea carte. E jalnic să mă gândesc acum la lunile petrecute pe vapor în drum spre casă – la libertatea discuțiilor noastre, lipsa de conștiență și inhibiție. Totul se reduce din nou la ideea de posesiune. De îndată ce am publicat cartea și cuvintele mele au devenit o marfă de schimb, s-a rupt ceva între noi.

Așa că îmi tot repet în cap, așa cum se-nvârte discul unui patefon, ceea ce am discutat eu și cu B. El se înțepenise în structuralismul acela enervant englezesc & cu măsurarea capetelor & analogiile cu coloniile de furnici, cu atât de puțină pregătire acceptabilă pentru cercetarea de teren ca să știi cum să dobândești ceea ce ai nevoie. Mi-e teamă că în tot acest timp el nu făcuse altceva decât să vorbească despre vreme cu băștinașii Kiona. Se pare că știe o mulțime de lucruri despre sezonul ploios. Care, până acum, a fost destul de blând, nu mai mult de câteva picături. Nu-mi place când nu se pornesc ploile ca acum. Tensionează totul. *Oma muni*. Sunt de rău augur. Am învățat asta azi de la Malun. Dar ea pomenea și despre un cartof dulce deosebit de încovoiat.

04.02 Am parcurs toată corespondența acum. Scrisori amănunțite și încântătoare de la Mary G. & Charlotte. Altele de mântuială de la Edward, Claudia & Peter. Boas m-a făcut să râd, spunând că misionarii dau fuga în număr mare în Insulele Solomon ca să-și convertească sufletele nenorocite. Parcă sunt amețită. Investigații în cazul răpirii copilului Lindbergh & servitoarea care a înghițit soluție de lustruit argintăria[4], Bonus Army

evacuată de către Hoover[5], Ghandi într-o nouă grevă a foamei. Și apoi chestia cu cartea. Dacă aș fi fost măritată cu un bancher aș fi putut oare să mă bucur mai mult de acest succes? Aș putea să fiu în stare să-i arăt scrisoarea directorului Asociației Antropologilor Americani sau invitația de la Berkeley? Încep să resimt toată minimalizarea asta, că nu-mi permit nici măcar câteva clipe de jubilare doar pentru mine înainte de a le suprima cu putere. Dar el mă ia prin surprindere, îmi smulge din mână scrisoarea de la Sir James Frazer și exclamă: Bravo ție, Neli vaneli, trebuie s-o punem în ramă!

53 scrisori de la cititori. Fen citește câteva maimuțărindu-se: „Dragă Doamnă Stone, mi se pare extrem de ironic să pretindeți că îi *eliberați* pe copiii noștri cu descrierile dumneavoastră grafice ale unor comportamente a căror simplă lectură îi va condamna la flăcările eterne ale iadului". Modul cum a pronunțat flăcările iadului m-a făcut să-mi dea lacrimile de râs – scrisoarea era de la dna Merne de pe vapor, care exclama mereu dezaprobându-ne comportamentul în tot timpul cât am traversat Oceanul Indian, până când s-a dat jos în cele din urmă la Aden. Ne împăcăm bine când ne aducem aminte de vapor. Oare așa se întâmplă cu toți bărbații, îi leagă de tine numai primul imbold al dragostei sau al sexului? De ce trebuie să evoci mereu acele prime săptămâni când simpla lui mișcare prin încăpere te face să-ți azvârli hainele de pe tine? Cu Helen era atât de diferit. Dorința izvorăște din altă parte, la mine cel puțin. De undeva mai adânc? Nu știu. Singurul lucru pe care îl știu e că stau trează toată noaptea simțind că mi se sfâșie stomacul, atât de cumplită este durerea de a o fi pierdut. Și mi-e ciudă că am fost forțată să aleg, că atât Fen cât și Helen m-au pus să aleg, să fiu singura lor iubire, când eu nu voiam o singură iubire. Ce mult mi-a plăcut poezia aia de Amy Lowell când am citit-o prima dată, cum iubita ei a fost la început ca vinul roșu, ca apoi să devină pâine[6]. Dar mie nu mi s-a întâmplat așa. Iubirile mele rămân mereu doar vin pentru mine și totuși eu devin prea repede pâine pentru ele. A fost nedrept cum am fost nevoită să aleg atunci la Marsilia. Probabil că am făcut alegerea convențională, alegând calea cea mai ușoară pentru munca, reputația mea și firește pentru un copil. Un copil care nu mai vine. Alarmă falsă și luna aceasta.

08.02 În propria noastră casă. Cu toate lucrurile noastre & rutina & mirosul de lemn proaspăt. Sunt ca o bătrână doamnă din perioada victoriană care primește oaspeți dimineața & iese să-și facă propriile vizite după-amiaza. Mintea îmi alunecă prea ușor și prea frecvent de la copiii pe care se presupune că trebuie să-i studiez la femeile care sunt atât de diferite de agitatele Anapa & necioplitele dar neputincioasele femei Mumb. Femeile

astea din tribul Tam sunt ambițioase și-și câștigă proprii bani. Dar le dau o parte din ei soților lor ca să-și ia o nevastă nouă sau fiilor lor ca să plătească prețul unei mirese, iar restul și-l păstrează pentru ele. Vânzarea ele o fac, chiar și a ceramicii produse de bărbați. Și-și fac propriile alegeri matrimoniale, tinerii dându-le târcoale de parcă ar fi niște fetișcane. Totul depinde de deciziile femeilor. Descopăr aici o răsturnare fascinantă a rolurilor sexuale. Fen nu e de acord (ce surpriză!).

Dar acum că s-a terminat casa lucrează mai mult. I-am repartizat o mulțime de teme bune: relațiile de rudenie, structura socială, politica, tehnologia, religia. Totuși se concentrează prea mult asupra relațiilor de rudenie, așa cum a făcut cu religia și totemurile la Mumb. Crede că începe să discearnă un fel de structură pe care nu vrea nici în ruptul capului să mi-o dezvăluie și mie. Asta îi dă un țel & energie, așa că nu mă pot plânge prea mult.

09.02 Fen și cu mine tocmai am avut cearta pe care am tot încercat s-o evit. Nimic care să degenereze prea tare – acum se comportă mult mai bine. E o chestie rămasă de la Mumbanyo. S-a concentrat într-atât pe nenorocita aia de teorie a relațiilor de rudenie, încât le-a exclus pe toate celelalte, așa că acum nu avem nimic despre modul de guvernare, despre religie, tehnologie etc. Bănuia că era vorba de un sistem sexual încrucișat, bărbații îl moștenesc de la mame și fetele de la tați, și s-a entuziasmat pe tema asta interogându-i toată ziua pe cei din casele bărbaților și petrecând uneori toată noaptea încercând să-i dea de capăt. Și acum s-a ales praful de tot și refuză să mai facă altceva, nu vrea să cerceteze care ar fi de fapt modelul și nici să se apuce de altă temă. I-am cerut să-i dau eu comerțul alimente & nutriție (unde am adunat deja destule) în schimbul relațiilor de rudenie și politicii, dar refuză. Așa că voi fi nevoită să le fac eu pe toate fără să știe el.

10.02 Vise intense cu Helen la Marsilia. Deși au trecut trei ani tot acolo am rămas, alergând între două hoteluri, încercând să mă împart în două. H pe chei cu pălăria ei albastră, cu buzele fremătând: L-am părăsit pe Stanley, primele cuvinte pe care mi le-a spus, și Fen care nu ne-a lăsat răgazul promis, venind chiar în spatele meu, fără să lase loc de îndoială, de explicație. Ce zile nenorocite. Și totuși revin la ele ca un dependent de opiu.

Vreau prea mult. Așa am vrut mereu.

Și-n tot acest timp sunt conștientă de o disperare și mai mare, de parcă Helen & cu mine suntem ca niște vase ce cuprind disperarea tuturor femeilor și chiar a unor bărbați. Cine suntem și încotro ne îndreptăm? De ce, în ciuda marelui nostru „progres“, suntem atât de neputincioși să pricepem & să avem înțelegerea & capacitatea de a ne reda libertatea adevărată unul

altuia? Cu tot accentul pe care-l punem pe individ, de ce suntem încă atât de orbiți de dorința de a corespunde cerințelor? Charlotte mi-a scris că umbla zvonuri despre Howard și Paul, iar Howard s-ar putea să-și piardă slujba la Yale. Și nepotul ei, care-și dă doctoratul la Wisconsin, a fost declarat nebun și băgat într-un azil de stat când s-a descoperit că era conducătorul Partidului Comunist de acolo. Cred că ce caut eu mai presus de orice în munca mea de cercetare în locurile astea uitate de Dumnezeu este libertatea, să găsesc un grup de oameni care-și acordă spațiu unul altuia să existe sub orice formă simt nevoia să o facă. Poate că n-o s-o găsesc pe de-a-ntregul într-o singură cultură, dar s-ar putea să găsesc bucăți din ea în mai multe culturi, aș putea să o reconstitui ca pe un mozaic și să o dezvălui lumii. Dar lumea e surdă. Lumea – prin care înțeleg de fapt Occidentul – nu e interesată de schimbare sau de autoperfecționare și într-o zi mohorâtă ca asta mi se pare că rolul meu este doar să adun date despre aceste culturi ciudate acum cât se mai poate, până când mineritul occidental și agricultura nu le anihilează. Și apoi mi-e teamă că fiind conștientă de nenorocirea ce-i așteaptă îmi pierd obiectivitatea observării și îmbrac totul într-o nostalgie mohorâtă.

Starea mea de spirit e destul de rea, se încarcă cu tot molozul pe măsură ce se desfășoară: căsnicia mea, munca, soarta lumii, Helen, dorința dureroasă de a avea un copil, chiar și Bankson, un bărbat pe care îl cunosc de 4 zile și pe care s-ar putea să nu-l mai văd vreodată. Toate aceste hărțuieli se anulează una pe alta asemenea unei ecuații algebrice pe care nu o pot rezolva.

12.02 Mare agitație azi dimineață pe lac. Bărcile femeilor care plecaseră mai devreme liniștite s-au întors pe fugă cu strigăte & cu barca plescăind în apă și când m-am dus pe plajă am văzut că țipetele veneau de la o femeie, Sali, gemete adânci și chiote ascuțite și apoi un strigăt puternic ca al unui leu de munte săgetat în coapsă. A coborât din canoe clătinându-se și s-a ghemuit în nisip ca să nască. Femeile mai în vârstă au așternut pânză din coajă de copac sub ea. Au început cu toatele să cânte cântece ca să ademenească copilul să iasă. Am așteptat să se instituie tabuurile și să fie alungată lumea, dar nimeni nu mi-a spus să plec, nici măcar cei câțiva bărbați care se adunaseră pe sub pomii din spatele nostru. L-am zărit pe Wanji printre ei și l-am trimis acasă să aducă apă fiartă & prosoape. M-am strecurat lângă Malun.

Am asistat la această naștere. Am văzut cum se ivește capul copilului și intră la loc, se ivește din nou și se retrage ca o lună care trece iute prin toate stadiile și apoi s-a împins dintr-odată prin labiile de un roșu aprins în timp ce Sali urla, apoi a amuțit încât am crezut că murise, dar după aceea a început din nou să țipe și s-a ivit un umăr, ca un nod mititel în comparație cu

capul uriaș și la următorul val de durere am tras de umărul micuț și a ieșit și celălalt umăr, urmat de burtă și de piciorușele grăsulii și iacătă-l, un băiețel, ca adus de un val. Malun & sora ei au râs de lacrimile mele, dar eu eram copleșită de apariția vieții și mi-am adus aminte de picioarele dolofane ale surorii mele Katie, plină de speranța sălbatică și egoistă că și corpul meu – acum că a văzut cât de simplu era – va fi capabil într-o bună zi de așa ceva. Malun a rupt cordonul ombilical cu dinții și a legat buricul cu un fir de trestie. O mulțime de mâini s-au întins ca să-i șteargă învelișul alb și m-am întrebat dacă de aici pornea mitul Regelui Australiei în care credea tribul Mumbanyo, că primul om se leapădă de pielea sa albă. Wanji a sosit în cele din urmă cu apa fierbinte și prosoapele, dar nu am avut nevoie de ele. Pe când am pornit-o pe plajă Kolun, soțul lui Sali, a venit și și-a luat pruncul fără șovăială, iar copilul s-a cuibărit ca un pisoiaș în scobitura umărului său. Câțiva bărbați cu fluiere au început să cânte o melodie dezlânată. Sali mergea fără vreun ajutor și sporovăia cu cele două surori și cu verișoara ei. Tare mi-ar fi plăcut să înțeleg ce le spunea, dar vorbeau prea repede, prea intim.

16.02 Copilul lui Sali a murit. Nu a vrut să sugă.

17.02 Fen e îngrozitor. I-a pus cătușe lui Wanji penru că a luat câteva benzi elastice fără să ceară voie și acum Wanji bocește și Fen urlă, iar băiatul lui Sali tot mort este.

1. *Slit gong*, un fel de instrument de percuție folosit pentru comunicarea la distanță în Africa, Asia de Sud-Est și Oceania, făcut dintr-un buștean golit printr-o despicătură longitudinală, care atunci când este lovit răsună ca un gong.
2. *Vailala Madness*, un fel de religie dezvoltată de popoarele primitive la contactul cu lumea civilizată, care constă în credința că va veni o ambarcațiune condusă de spiritele morților și va aduce obiecte aparținând civilizației (conserve, unelte, aparate, arme). Participanții la acest cult se manifestau prin mișcări convulsive, transe și glosolalie (limbaj ininteligibil).
3. În multe societăți primitive, cochiliile scoicilor sunt folosite ca monedă de schimb.
4. Referire la răpirea copilului faimosului aviator american Charles Lindbergh în 1932, eveniment care a făcut multă vâlvă în presa americană.
5. Mișcare a foștilor veterani americani din Primul Război Mondial care, în vara anului 1932, au reclamat neachitarea plății pentru certificatele lor de veterani și au fost reprimați cu forțe armate, la ordinul președintelui Hoover.
6. Referire la poemul „Decade“ al poetei americane Amy Lowell (1874-1925).

10

Visa copii morți, a notat ea în caietul cu pânză din scoarță de copac. Copii arzând. Copii prinși în desișurile copacilor. Copii năpădiți de furnici. Stătea întinsă în pat și număra câți prunci morți văzuse în ultimii doi ani. Primul fusese băiatul din tribul Anapa scos din pântecele mamei sale moarte ca să nu-i bântuie. Fetița Minalana, de nici măcar un an de zile, mușcată de un păianjen cu spatele roșu. La tribul Mumbanyo nu prea erau ceremonii de înmormântare pentru copiii mici. Dădeai peste ei pe jumătate îngropați sau prinși printre trestiile din apă. Orice prunc considerat o pacoste sau bănuit că era al altui bărbat. Iar bărbații puteau evita tabuul post-partum împotriva împerecherii dacă aruncau copilul. La tribul Anapa văzuse cinci cazuri, la Mumbanyo șaptesprezece și acum copilul lui Sali. Douăzeci și trei de prunci morți. Douăzeci și patru dacă îl socotește și pe al ei, un cocoloș întunecat înfășurat într-o frunză de bananier, îngropat sub un copac, pe care nu o să-l mai vadă vreodată.

I-a auzit sub casă, așteptând-o. Copilul de nouă ani al lui Sema care sughița și chicotea și frățiorul ei care scâncea, probabil ca să mai capete din trestia de zahăr pe care i-o clătina maică-sa deasupra capului. A auzit cuvintele care însemnau a mânca și dulce, precum și numele ei Nell-Nell.

Era uimită că mai veneau. Că nu puseseră moartea copilului lui Sali pe seama prezenței ei la naștere. Cel puțin nu încă. Când se dusese să o vadă pe Sali seara trecută, ea își pusese capul pe umărul lui Nell și îl ținuse așa mult timp. Pruncul ei fusese îngropat cu două zile în urmă într-un luminiș, la jumătate de oră depărtare. Sali îl purtase în brațe, cu trupșorul vopsit cu lut roșu, fața cu alb, pieptul lui micuț împodobit cu cochilii. Într-o mânuță îi puseseră o bucată de turtă de sago, în cealaltă, un fluier micuț de copil. Tatăl a săpat o groapă nu foarte adâncă. Chiar înainte de a-l pune în mormânt, Sali a stors câteva picături de lapte din sânul ei plin pe buzele lui vopsite, și Nell tare și-ar fi dorit ca acele buze să se miște, dar nu s-a întâmplat așa și l-au acoperit cu pământ cenușiu, nisipos.

Fen a intrat sub plasa de țânțari aducându-i o ceașcă de cafea. S-a așezat pe pat, și ea s-a ridicat să ia ceașca.

— Mulțumesc.

Tolănit de-a latul patului, a strivit cu pantoful o gărgăriță de un albastru deschis și a rămas cu privirea pierdută la pânza care acoperea fereastra. Avea un cap mic, comparativ cu înălțimea și talia lui. Asta făcea ca ochii și umerii să-i pară mai mari decât erau de fapt. Barba de culoare închisă îi creștea repede. Se răsese cu o seară în urmă, dar îi crescuse deja la loc, nu doar mici tuleie de un albastru închis care apar după câteva ore ca un nor de furtună, ci păr de-adevăratelea, câte două-trei fire ieșind din fiecare por. Peste tot, femeile îl considerau chipeș. La început, când erau pe vaporul din Oceanul Indian, și ea îl văzuse frumos.

Știa că plânsese și nu voia să se uite la ea.

— Nu vreau decât să țin un copil în viață.

— Știu, a spus el, fără să o atingă.

Dedesubt începuseră să bată cu bețele în stâlpi.

— Unde te duci azi? a întrebat ea.

— Mă duc să ajut la canoe.

Lucrul la canoe, pe care îl făcea în ultimele cinci zile, consta în scobirea miezului unui arbore uriaș de pâine în așa fel încât să poată încăpea opt oameni înăuntrul lui. Însemna încă o zi fără să noteze ceva, o altă zi în care să nu adune date concrete.

— Luro se duce la Parambai astăzi să ajute la rezolvarea conflictului despre prețul de mireasă al lui Mwroni.

— Al cui?

— Al lui Mwroni, verișoara lui Sali.

— Dar eu o să merg să-i ajut cu canoea, Nell.

— Noi nu știm încă nimic despre cum negociază ei…

— Nu e vina mea că nu ai rămas însărcinată.

Minciuna atârna greu între ei.

— Eu continui să-mi fac datoria.

Erau șapte luni de-acum, s-a gândit ea. Știa și el asta.

Îl auzea după perdeaua transparentă pe Bani pregătindu-i lui Fen micul dejun și cântând. Nu înțelegea cuvintele. Cântecele erau întotdeauna lăsate la urmă. Adesea erau nume, o înșiruire de strămoși, fără pauze între cuvinte *Madatulopanararatelam banokanitwogo-mrainountwuatniwran,* cânta el blând cu glas pițigăiat. Era atât de serios, încât cu greu îți aduceai aminte că nu era decât un băiețel.

Bani îi spusese că el nu era Tam din naștere. Era din tribul Yesan, furat de cei din tribul Tam în timpul unui atac prin care erau pedepsiți că răpiseră o fată de-a Tamilor de care era

îndrăgostit un Yesan. El credea că nu avea nici doi ani când s-a întâmplat asta. L-a întrebat cine l-a crescut, și el a răspuns că mai mulți oameni. L-a întrebat cine era familia lui aici, și el a răspuns că Fen și cu ea.

— Dar pe mama ta o mai vezi? l-a iscodit ea.

— Uneori. Dacă merg la piață cu femeile. E foarte slăbănoagă.

Nell nu pricepuse ce însemna *tinu*, slăbănog, până când el nu și-a supt stomacul și și-a strâns brațele pe lângă corp. Avea cicatrice de inițiere de la umăr la încheietura mâinii și pe spate, niște umflături țuguiate pe care le făceau prin infectarea deliberată a rănilor.

— Și ce simți când o vezi?

— Simt că sunt bucuros că nu sunt slăbănog și urât ca ea.

— Și ea? Ea ce simte?

— Ea simte că femeile noastre Tam cer prea mult pentru pește. Asta spun mereu ochii ei triști.

A răsunat semnalul de tobă al lui Fen.

— Ei, fir-ar să fie! a pufnit el, ridicându-se iute de pe saltea. De ce e atât de al dracului de încet?

— Nu fi aspru cu el.

L-a auzit că-i spune lui Bani să-i pună mâncarea într-un coș.

— Hai mai repede!

Zgomotul de jos creștea pe măsură ce Fen cobora pe scară. I-a auzit salutându-l, și Fen le-a urat *baya ban* de mai multe ori. Bună ziua, bună ziua. Copiii întindeau cu siguranță mâinile să-l atingă și își băgau degetele în buzunarele lui. A sunat din nou semnalul de tobă al lui Fen și l-a auzit

strigându-le cu un accent extraordinar, pe care ea nu-l va căpăta niciodată: *Fen di lam.* Vine Fen!

S-a sculat și s-a îmbrăcat cu o rochie pe care o purtase toată săptămâna, albă cândva, cumpărată pe câțiva bănuți pe 8th Street.

— *Meni ma*, a strigat ea, ridicând transperantele ferestrei.

— *Damo di lam*, i-au răspuns câteva glasuri. Venim acum!

— *Meni ma*, a strigat ea din nou, căci rareori se întâmpla să ajungă să spui un lucru doar o singură dată.

Cei din tribul Tam foloseau repetiții teatrale când vorbeau.

— *Damo di lam*.

Casa a început să se zgâlțâie pe măsură ce urcau pe scară.

— *Damo di lam*.

Luquo a intrat primul.

— *Baya ban*, a mormăit el o singură dată, grăbindu-se să apuce creioanele colorate și hârtia și să se vâre în colțul lui. Unchiul lui va veni să-l ia în mai puțin de un ceas, mustrându-l că a venit aici în loc să meargă pe poteca bărbaților, să ajute la amestecarea pigmenților. Dar Luquo se săturase de anii îndelungați de ucenicie pe care trebuie să-i facă băieții. Îi plăcea să vină la casa femeii albe. Nu stătea pe vine ca ceilalți, ci se așeza în patru labe, cu hârtia sub el, cu mușchii încordați, clătinându-și ușor trupul gol, pe măsură ce apăsa tare cu creionul pe hârtie. Îi plăceau culorile intense și bogate și tocea creioanele așa cum se spunea despre van Gogh că plesnea pensulele. Tare i-ar fi plăcut să-i poată arăta un tablou de van Gogh, autoportretele, căci Luquo desena întotdeauna un portret, un om înspăimântător cu pene și oase și vopsea, nu o mască, nu un cap, ci un trup întreg de bărbat. Fratele meu, răspundea el ori de câte ori era întrebat, Xambun, urla el.

Altora le plăcea să vorbească. Amini, o fetiță de șapte-opt ani, încerca să-i pună lui Nell tot atâtea întrebări câte îi punea și ea. Amini voia să știe de ce purta pânza aia pe ea, de ce folosea o furculiță ca să mănânce, de ce purta pantofi. Și mai voia să știe cum făcea Nell toate lucrurile pe care le avea. Astăzi, pe când Nell îi întindea păpușa ei favorită, Amini a întrebat-o ceva ce nu a înțeles. Amini a repetat, apoi a arătat spre degetele lui Nell. Voia să știe de ce le avea pe toate. Puțini adulți din tribul Tam aveau toate degetele. Tăierea degetelor reprezenta un ritual de plângere a morții unei rude apropiate.

— Noi nu ne tăiem degetele, i-a spus Nell, folosind cuvântul *nai* – celălalt pronume pentru noi – pe care îl învățase, care nu includea și persoana căreia i te adresai.

În ciuda acestei înflorituri gramaticale, Amini a zâmbit, așa cum făceau toți când o auzeau vorbind.

— Dar tu pentru cine plângi? a întrebat-o ea vioaie, de parcă ar fi întrebat care e culoarea preferată a lui Nell.

— Pentru sora mea, i-a răspuns ea. Katie.

— Katie, a repetat Amina.

— Katie, a spus Nell.

— Katie.

— Katie, au repetat și alți câțiva care stăteau pe vine și mestecau, desenau, împleteau.

Bătrânul Sanjo găsise o țigară de-a lui Fen și o molfăia încet. Katie, a murmurat toată suflarea. Era ca și cum intra un suflu de viață în ceva odinioară neînsuflețit. Nimeni din casă nu a mai pronunțat numele ei după ce-a murit.

Astăzi nu veniseră femei deloc. Nu erau prea multe de obicei, căci pescuiau dimineața, dar astăzi nu era chiar nici

una. Și bărbații care veniseră erau agitați, încruntați, plini de nemulțumire.

Bătrânul Sanjo a făcut semn către mașina ei de scris de dincolo de plasa de țânțari. Pielea de sub braț i s-a întins ca aripa unui liliac, atât de subțire că era aproape transparentă.

Îi promisese că îi va arăta cum funcționează.

— *Obe*, i-a spus ea. Da.

Aproape toți s-au ridicat.

— Doar Sanjo, a spus ea.

L-a dus dincolo. El împungea cu degetul plasa de țânțari bine întinsă în rama de lemn. S-a întors iarăși ca să mai împungă încă o dată.

— Nu, i-a spus ea.

El a privit de jur împrejur, de-a lungul încăperii cu plasă de țânțari în care se aflau. Părea că voia să iasă. Toți se holbau cu nasurile proptite de plasă.

A rupt o foaie de hârtie din caiet și a vârât-o în mașina de scris.

Sanjo a dactilografiat ea iute. El s-a dat înapoi auzind zgomotul. Câțiva copii s-au pornit să țipe. Ea a scos hârtia din mașină și i-a întins-o.

— Tu, Sanjo. În engleză, limba mea.

El a atins literele scrise de ea.

— Eu am mai văzut asta, a spus el, arătând spre cărți. Dar n-am știut că poate fi numele meu.

— Poate fi orice.

— Au puteri?

— Uneori.

— Nu le vreau.

Atunci și-a dat seama că el considera literele ca parte a „murdăriei“ sale, o bucățică din el, asemenea părului sau pielii sau excrementelor sale pe care le puteau fura dușmanii ca să facă farmece cu ele.

— Nu e murdăria ta.

El i-a dat hârtia înapoi.

— O s-o păstrez aici, a spus ea. O să fie la adăpost.

Fen nu s-a întors la prânz, așa că a putut să iasă mai devreme să-și facă vizitele la casele femeilor. De-acum mergea în aceste douăsprezece case de șase săptămâni. În fiecare locuiau câteva familii, în afară de bărbați și de băieții trecuți prin ritualurile de inițiere care dormeau în casele ceremoniale mai aproape de lac. În ciuda progresului pe care-l făcea cu vorbirea, simțea că ajunsese la o stagnare neașteptată cu femeile. Deși erau mai greu de abordat pentru că nu avea voie să intre în casele lor, bărbații erau mai vorbăreți, o includeau și pe ea în discuțiile lor despre cine cu cine ar trebui să se căsătorească, ce ar trebui plătit și cui anume, în timp ce femeile aveau mult mai puțină răbdare pentru flecăreală. Nu mai întâlnise până atunci un trib în care femeile să fie mai reținute decât bărbații.

Cum ploile întârziau, drumul era ca o coajă uscată, ca o placă de marmură sub tălpi. Fructele coapte se spulberau când se izbeau de pământ. Aerul încins se mișca printre copacii înalți făcând frunzele uscate să se lovească unele de altele și să trosnească. Insectele îi intrau în ochi și în gură, căutând umezeală.

La o cotitură a drumului a dat de Fen, care, împreună cu câțiva oameni, scobea cu niște pietre plate ultimele bucăți de

lemn din trunchiul deja golit. Ca de obicei, chiar atunci când făceau o muncă manuală, bărbații din tribul Tam purtau în jurul gâtului multe șiraguri de cochilii rotunde și galbene, brățări din fibre de bambus și acoperitori pubiene din blană de vulpe. Părul creț le era împodobit cu pene de papagal. În timp ce lucrau, șiragurile de cochilii pocneau ritmic. De un copac din apropiere erau proptite trei cranii înnegrite de timp ca să supravegheze și să binecuvânteze munca descendenților clanului. Unui craniu îi lipsea un maxilar. Nell a aruncat o privire în jur și, așa cum se aștepta, l-a văzut atârnând la gâtul lui Toabun, bătrânul clanului.

— Bună ziua, Fenwick.

— Bună ziua dumitale, mami, a răspuns el, îndreptându-și spatele.

Ceilalți bărbați s-au oprit din lucru să se uite la ei.

El s-a uitat pe furiș în coșul ei. Își scosese cămașa, și pieptul, plin de insecte și așchii de lemn, îi lucea de sudoare.

— Aaa, nelipsita mituire, ăăă, adică ademenire, înțeleg…

— Ei, la vremea asta, o să se bucure de câte o piersică dulce din conservă.

Avea un corp ca de atlet, atât de diferit de bărbații din familia ei. Jucase rugby la școală. Singura dată când îl întâlnise, tatăl ei îi spusese că Fen ar fi putut să joace pentru Wallabies[1] dacă ar fi vrut.

— Da’ nouă nu ne-ar plăcea? a spus el aplecându-se ca să se uite în decolteul rochiei ei. O piersică drăgălașă, rotundă și albă! a urmat el întinzând mâna.

Ea l-a oprit. Bărbații din spatele lor se înecau de râs.

În ultima vreme începuse să se dea în spectacol ca să-i amuze.

— Ce se petrece azi?

— Ce vrei să spui?

— Se-ntâmplă ceva. Nu ți-au spus nimic?

Nu știa și nici nu-i păsa. A sărutat-o, iar bărbații au plesnit mai departe lemnul bărcii chicotind.

— Ia treci mai bine la treabă, domnu' Fandoseală!

A cotit-o apoi pe cărarea femeilor și, când și-a întors capul, el se aplecase din nou asupra canoei. Nici urmă de carnet. Nici măcar nu-l adusese cu el.

Fen nu voia să studieze băștinașii, el voia *să fie* ca ei. Atracția lui pentru antropologie nu urmărea să reconstituie povestea omenirii. Nu era ontologică. Consta doar în a umbla fără pantofi, a mânca cu mâinile și a trage vânturi în public. Avea o minte ageră, o memorie fotografică și un dar atât pentru poezie, cât și pentru teorie – cu aceste calități o ademenise el zi și noapte timp de zece săptămâni pe vapor, pe drumul de la Singapore la Marsilia –, dar toate acestea nu păreau să-i producă prea multă satisfacție. Pe el îl interesa numai experiența, săvârșirea. Plicticos. Opusul trăirii. În vreme ce ea răbda umiditatea și saguul și lipsa instalațiilor sanitare doar de dragul gândirii. Când era mică, în timp ce alte fete își doreau ponei sau patine cu rotile, noaptea în pat ea își, dorea ca o șatră de țigani să-i intre pe geam și să o ia cu ei să o învețe limba și obiceiurile lor. Își închipuia cum, peste câteva luni, ar aduce-o înapoi acasă și, după multe îmbrățișări și lacrimi, ar povesti familiei ei tot ce aflase despre acei oameni. Poveștile ar dura zile întregi. Partea cea mai plăcută a închipuirii consta în reîntoarcerea acasă și în relatarea a ceea ce văzuse. Avusese întotdeauna în minte că undeva pe pământ

exista un mod mai bun de a trăi și că ea va fi cea care-l va descoperi.

În cartea ei, *The Children of Kirakira,* descria pentru publicul occidental felul în care își creștea copiii tribul din insula Makira a Arhipelagului Solomon. În ultimul capitol făcea o scurtă comparație între obiceiurile de creștere a copiilor în Kirakira și America. Manuscrisul nu l-a predat unei edituri universitare, ci lui William Morrow[2], care l-a acceptat imediat. Domnul Morrow a propus să extindă acele comparații pe parcursul mai multor capitole, ceea ce a bucurat-o, pentru că asta o interesa cel mai mult, dar, mai ales, pentru că avea un fel de a emite păreri nemaiîntâlnit până atunci în scrierile etnografice. După publicarea cărții, și-a dat seama că americanii nu se gândiseră niciodată că ar fi putut exista și un alt mod de a crește copiii. Erau uimiți de copiii Kirakira care își vâsleau singuri bărcile la trei ani, mai sugeau încă la vârsta de cinci și, într-adevăr, mai dispăreau în pădure sau pe plajă cu un iubit de orice sex la vârsta de treisprezece. Descrierile cercetărilor ei fuseseră cam prea explicite pentru publicul larg, și teoria ei că adolescența nu trebuia să fie atât de nefericită și răzvrătită cum era în America, s-a pierdut în tărăboiul ce a urmat. Lui Fen i-au plăcut banii aduși de carte, dar el plănuise ca numele lui să devină faimos, nu al ei. Numai că el nu scrisese decât o mică monografie despre tribul Dobu.

În motivația prezentată pentru bursă, ea susținea că va continua cercetările despre creșterea copiilor în civilizațiile primitive, dar tribul Tam o ademenea cu ceva mult mai ispititor. La început nu i-a venit să creadă, dar dovezile se adunau: răsturnarea tabuurilor, cumnate prietene între ele,

accent pe satisfacția sexuală a femeii. Ieri, Chanta i-a explicat că nu putea să plece să-și vadă un nepot bolnav într-un cătun îndepărtat pentru că vulva nevestei lui o va lua razna. Foloseau mult cuvântul „vulvă“. Când Nell a întrebat dacă o văduvă mai în vârstă s-ar mai mărita din nou, mai multe persoane i-au răspuns deodată: „Da’ ce? Ea n-are vulvă?“. Fetele hotărau singure cu cine să se mărite și când. Fen nu era de acord cu nici o concluzie pe care o formula ea pe această temă. El susținea că era orbită de dorința de a-i concepe astfel, și când îi arăta dovezile el răspundea că bruma de putere pe care o dețineau femeile era temporară și conjuncturală. Tribul Tam fusese alungat de Kiona și readus recent de administrația australiană înapoi pe pământurile lor de lângă lac. Mulți bărbați de-ai lor fuseseră uciși sau atrași în sclavie la mine, susținea el. Orice ar fi văzut ea aici nu era decât o aberație provizorie.

S-a hotărât să meargă mai întâi la ultima casă astăzi. De obicei era epuizată până ajungea acolo, așa că însemnările ei despre acele familii erau mai sărăcăcioase decât despre alții.

— *Baya ban*, i-a strigat o fetiță din prima casă.

— *Baya ban*, Sema.

— *Baya ban*, Nell-Nell.

— Nu vin…

Nell nu a putut să-și termine propoziția. Nu știa cum se spune *încă*.

— *Fumo*, a urmat ea după o vreme. Mai târziu.

În celelalte case pe lângă care trecea nu părea să fie nimeni. Nu ieșea fum prin acoperiș, nimeni nu se apleca peste prag să salute. Niște copii se jucau în spatele caselor. Îi auzea

alergând cu zgomot prin tufișuri, apoi urma un strigăt într-un singur glas când era prins vreunul din ei. La început, jocul se oprea din pricina ei. Aceiași copii care se jucau în casa ei dimineața dădeau năvală să se ascundă după case, uitându-se pe furiș, chicotind, chiar țipând. Dar acum nici nu o băgau în seamă, nici măcar nu veneau să vadă ce le aducea ea în coș. Acum știau că ea va veni la toate casele și vor putea să vadă bunătățile mai târziu.

La ultima casă de pe poteca femeilor ieșea fum. Erau aprinse toate cele cinci vetre, și mai apoi a auzit pași grei, mai degrabă alergând decât dansând. Auzea murmure, dar nu distingea cuvinte. În loc să strige de jos mai întâi, ea s-a urcat pe scară fără să scoată vreo vorbă. Pașii s-au întețit, zguduind toată casa. Cei dinăuntru păreau că se răstesc unii la alții în șoaptă.

Nell-Nell di lam, a spus ea înainte să dea la o parte pânza din scoarța de copac ca să intre.

Era destul de întuneric, toate obloanele erau trase și nu vedea prea bine. În partea din spate a casei lungi se auzea un zornăit ascuțit, ca și cum se mutau cochilii sau pietre, iar femeile șușoteau, izbind în podele cu picioarele goale. Malun a întâmpinat-o și i-a oferit suc de guava, așa cum făcea mereu. Apoi, când și-a limpezit privirea, a zărit saci de plasă de țânțari înșirați de-a lungul întregii case, dar numai din cei mari, nu și pentru copii. Vreo treizeci și ceva de femei – mult mai multe decât de obicei – stăteau pe jos. Unele aveau în poală plase rupte sau coșuri împletite pe jumătate, dar multe nu făceau nimic, ceea ce Nell era obișnuită să vadă la bărbați, dar niciodată la femei. Femeile de aici nu stăteau niciodată degeaba. Câteva și-au ridicat capetele și au salutat-o în șoaptă.

Malun s-a întors cu băutura. Avea fața scăldată de sudoare. În casă se simțea o umezeală mult mai mare decât cea normală, tropicală. În timp ce-i oferea lui Malun lucruri din coș, o studia cu atenție. Avea pupilele dilatate și, de-a lungul stomacului, i se prelingeau picături de sudoare. Avea o expresie ciudată, enigmatică și părea că se străduiește din greu să se concentreze. Nell s-a uitat în jur după nucile de betel, pudră de corali[3] sau păstăi de muștar – o combinație puternică despre care știa că o foloseau cei din tribul Mumbanyo ca să se drogheze. Sau poate că luaseră altceva. Erau amețite cu ceva, de asta era sigură. Unele păreau că nu pot să-și oprească buzele să zâmbească, cum făcea fratele ei la masă după ce șterpelise sticla de gin a tatei. Simțea cum sudoarea îi ardea fața și coapsele. Lucrase tot timpul cât fusese bolnavă sau rănită, lucrase cu oameni care-i spuneau minciuni, care sporovăiau și râdeau la fiecare întrebare, care nu o luau în seamă, o tachinau, o imitau. Toate, toate acestea făceau parte din munca ei, dar conspirația asta ciudată a acestor femei asudate părea să atingă un punct dureros, adânc din sufletul ei. Și-a luat coșul și a plecat. Pe când cobora scara era liniște, dar când s-a depărtat la câțiva pași, casa a răsunat într-un râs zgomotos.

1. Porecla echipei naționale australiene de rugby, provenită de la numele unei specii de cangur.
2. Fondatorul editurii William Morrow and Company, înființată în 1926, precursoare a editurii HarperCollins.
3. *Lime powder* (engl.), pudră obținută prin uscarea coralilor, folosită în amestecul pentru nucile de betel.

11

Șapte săptămâni. Am așteptat șapte săptămâni, dar apoi n-am mai putut aștepta nici o clipă. M-am urcat în canoe înainte de răsăritul soarelui și am pornit în viteză, strecurându-mă printre norii negri de țânțari și ocolind câte un crocodil care plutea în derivă ca o ramură de copac. Cerul strălucea de un verde deschis, asemenea miezului de castravete. Soarele s-a ivit dintr-odată, din cale-afară de strălucitor. Se făcuse foarte cald. Eu eram obișnuit cu căldura, dar, în dimineața aceea, deși canoea se mișca rapid, mă simțeam copleșit. Pe la jumătatea drumului, privirea a început să-mi licărească și să mi se întunece și a trebuit să trag la mal.

După felul cum am fost salutat, mi-am dat seama că băștinașii Tam fuseseră deja fermecați. Femeile din canoele din mijlocul lacului mă salutau atât de tare, încât le auzeam cu tot zgomotul motorului, iar niște bărbați și copii au coborât pe plajă și îmi făceau cu mâna cu gesturi largi, după obiceiul Tam. O schimbare vizibilă față de întâmpinarea reținută de acum șase săptămâni. Am oprit motorul, iar câțiva bărbați au venit să-mi tragă barca la mal, și, fără ca eu să rostesc vreo vorbă, doi tineri cu spinarea încovoiată, care aveau în părul lor creț ceva ce semăna cu niște fructe roșii, m-au condus pe o potecă, apoi pe un drum, de-a lungul caselor de inițiere[1] ce aveau deasupra intrării un uriaș chip cioplit, o față subțire,

mânioasă, cu trei oase groase trecute prin nări și o gură larg deschisă cu mulți dinți ascuțiți și cu un cap de șarpe pe post de limbă. Era mult mai bine făcută decât reprezentările rudimentare ale celor din tribul Kiona, cu trăsăturile mai clare, în culori (roșu, negru, verde și alb) mult mai vii și mai strălucitoare, de parcă vopselele ar fi fost încă ude. Am trecut pe lângă mai multe astfel de locuri ceremoniale, din pragul cărora bărbații le strigau pe călăuzele mele, iar ele răspundeau. La început m-au purtat într-o direcție, apoi, ca și cum eu nu aș fi băgat de seamă, s-au întors și m-au dus înapoi pe același drum, pe lângă aceleași case, până am dat din nou de lac. Și tocmai când credeam că nu intenționau altceva decât să defileze cu mine toată ziua prin sat, au cotit-o și s-au oprit dinaintea unei case mari, recent înălțate, cu un fel de verandă în față și cu perdele de pânză bleu cu alb atârnate la ferestre și la ușă. Am râs cu voce tare la vederea acestei ceainării englezești înconjurate de ierburi înalte în mijlocul sălbăticiei. La poalele scării amușinau niște porci.

De jos auzeam pași care făceau să scârțâie podeaua cea nouă. Perdelele de la ferestre și de la ușă se mișcau în ritmul lor.

— Salut, casă!

Auzisem asta mai demult într-un western.

Am așteptat să răspundă cineva, dar nu a ieșit nimeni, așa că am urcat și am rămas pe veranda îngustă. Am bătut într-un stâlp. Sunetul a fost absorbit de vocile dinăuntru, liniștite, aproape șoptite, dar persistente, asemenea zumzetului unui aeroplan care face raiduri. Am mai făcut un pas și am dat puțin perdeaua de-o parte. La început am fost izbit de căldură, și apoi de mirosul dinăuntru. În prima încăpere erau mai bine

de treizeci de băștinași Tam, pe podea sau cocoțați ciudat pe scaune, în pâlcuri sau singuri, fiecare cu câte ceva de făcut dinainte. Mulți erau copii și adolescenți, dar erau și bărbați, câteva femei care alăptau și niște bătrâne. Se mișcau prin încăpere preocupați, de parcă s-ar fi aflat într-o bancă sau într-o redacție. Dar o făceau în stilul caracteristic al Tami-lor, lăsați pe spate, cu tălpile goale ușor împinse înainte. La câteva minute, asemenea unui înotător care scoate capul afară după aer, eram nevoit să-mi întorc capul să respir aerul mai răcoros de afară, mai puțin încărcat de duhorile umane. În lipsa săpunului, a spălatului, fără doctori care să îndepărteze putreziciunea dinților sau a mădularelor, miasmele omenești sunt puternice chiar și afară în timpul ceremoniilor, dar, înăuntru, cu perdelele trase și cu focul aprins ca să alunge insectele, sunt de-a dreptul înăbușitoare Încetul cu încetul, în timp ce iscodeam cu privirea și scoteam capul afară după aer, mi-am dat seama câte lucruri aveau. Crezusem că cei două sute de hamali care-i transportaseră în ținutul Anapa fuseseră o exagerare, dar acum înțelegeam că trebuie să fi fost adevărat.

Își aduseseră rafturi pentru cărți și un dulap olandez și o mică sofa. Cel puțin o mie de cărți erau înșiruite pe rafturi sau împrăștiate în teancuri mari pe podea. Pe mese se aflau lămpi cu petrol. În încăperea cu plasă de țânțari se aflau două mese de lucru, nenumărate cutii cu hârtie de scris și indigo, echipament foto. Păpuși, cuburi, trenulețe de jucărie cu șine de cale ferată, un grajd de lemn de jucărie cu animale, lut de modelaj și materiale de colorat. Și o mulțime de cufere uriașe încă nedespachetate. În cealaltă cameră, mai mică, cu plasă de țânțari era o saltea, una adevărată, deși nu părea să aibă ramă

sau vreun suport, așezată direct pe podea, mult prea pretențioasă și nepotrivită pentru locul ăsta. Nu înțelegeam cum se făcea că băștinașii Tam nu le pipăiau obiectele, nu apăsau tastele mașinii de scris și nu le smulgeau paginile cărților, așa cum făcuseră cei câțiva copii Kiona pe care-i lăsasem să-mi intre în casă. Nell și Fen instituiseră o ordine – și o încredere reciprocă – la care eu nici nu aspirasem vreodată.

Tocmai când mă gândeam că ar trebui să nu mai trag cu ochiul la ei și să mă reîntorc în sat să-i caut, un băiețel din colț s-a răsucit și așa am dat cu ochii de ea. Stătea pe jos cu picioarele încrucișate, cu o fetiță în poală, în timp ce alta îi pieptăna părul. Îi arăta o cartolină unei femei așezate dinaintea ei. Femeia, al cărei prunc sugea zdravăn din sânul ei secătuit, a spus ceva și au izbucnit amândouă în râs. Nell a notat ceva și a ridicat o altă cartolină. Băștinașii Tam aveau un fel de a-și ține bărbia întinsă, de parcă ar fi avut sub ea floarea de piciorul cocoșului[2], iar Nell își ținea și ea bărbia la fel. După ce a terminat un teanc de cartoline, locul femeii a fost luat de un bărbat. Când s-a ridicat să ia ceva de pe masa de lucru, am văzut că le împrumutase și pasul tărăgănat.

Băiatul care se mișcase mai devreme a fost primul care a dat cu ochii de mine. A început să țipe, și ea și-a ridicat privirea.

Și-a liniștit oaspeții și s-a îndreptat spre ușă.

— Ai venit, a spus ea, de parcă se așteptase să nu mă mai vadă vreodată.

Sperasem să mă primească cu mai multă căldură. Purta ochelarii lui Martin.

— Lucrezi.

— Eu lucrez mereu.

— V-au sosit toate lucrurile. Și v-au construit și o casă… am spus eu prostește.

Era atât de scundă, la fel ca cei din tribul Tam, iar eu mă înălțam lângă ea ca un felinar. Fetița îi pieptănase părul care-i stătea acum ca o învălmășeală spumoasă. Încheieturile mâinilor îi erau prea subțiri, dar arăta odihnită și-i revenise culoarea în obraji. Mă simțeam copleșit de prezența ei, care era mai puternică în realitate decât în amintirea mea. Acum îmi dădeam seama cât de mult mă străduisem cu șase săptămâni în urmă să nu observ cât de atrăgătoare era. Nu-mi mai aminteam cum arătau buzele ei, cum cea de jos se adâncea în mijloc, răsucindu-se. Purta o bluză bleu cu picățele albe pe care nu o mai văzusem. Și asta o făcea să-i strălucească ochii. Faptul că purta ochelarii fratelui meu mă făcea să o simt cumva ca fiind a mea. Dar acum arăta extraordinar, însănătoșită și cufundată în treabă. Părea că nu știa ce să facă cu mine.

— Nu voiam să ratez euforia. N-am pierdut-o, nu-i așa? Spuneai că apare cam după două luni.

Părea că se abține să nu zâmbească.

— Nu, n-ai pierdut-o.

S-a uitat îndărăt la bărbatul căruia îi arăta cartolinele.

— Ne luasem gândul de la tine.

— Eu…

Toți se întorseseră spre noi ascultând vorbăria noastră ciudată. Teket mi-a spus că limba noastră îi sună ca și cum ai sparge nuci.

— N-am vrut să vă stau în cale.

Ea continua să mă privească prin ochelarii lui Martin, care îi făceau ochii caraghios de rotunzi.

— Adu-mi aminte cum se spune bună ziua.

— Bună ziua și la revedere se spun la fel. *Baya ban*, a spus ea. Repetate de câte ori te țin răbdările.

Apoi s-a întors cu fața spre încăpere, a arătat spre mine și a rostit câteva propoziții sacadate, repede, dar fără să simtă ritmul limbii, ceea ce m-a surprins. A dat ocol camerei spunându-mi numele fiecăruia, și eu am spus *baya ban*, persoana mi-a răspuns *baya ban*, și eu am spus din nou *baya ban*, iar Nell i-a tăiat vorba, spunându-mi numele următoarei persoane. După ce mi i-a prezentat pe toți, a strigat pe cineva de dincolo de paravan, unde presupuneam că era bucătăria, și și-au făcut apariția doi băieți, unul bondoc cu un zâmbet teatral, și altul mai înalt și mai șovăitor, cu niște pantaloni scurți prea lungi pentru el – ai lui Fen, evident – legați în talie cu o frânghie groasă, de sub care i se ghiceau fluierele ascuțite ale picioarelor. M-am salutat cu fiecare pe rând. Mai mulți copii chicoteau la vederea veșmintelor lui Bani, așa că el s-a retras iute după paravan, dar Nell l-a chemat înapoi.

— Ce făceai acolo cu cartolinele alea? am întrebat-o eu.

— Pete de cerneală.

— Pete de cerneală?

S-a amuzat de neștiința mea.

Mi-a făcut semn și am urmat-o în încăperea cu plase de țânțari, prin învălmășeala de picioare și de materiale. Masa cea mai apropiată de noi era îngrămădită cu hârtii și indigouri, carnete de notițe și dosare. Lângă mașina de scris se aflau câteva cărți deschise, cu rânduri subliniate și adnotări pe margine, cu un creion pus drept semn de carte într-una din

ele. Cealaltă masă de lucru era goală, fără scaun, doar cu o mașină de scris nedesfăcută din cutie pe ea. Îmi venea să mă așez la masa învălmășită, să citesc notițele și sublinierile, să răsfoiesc carnetele și să citesc paginile dactilografiate din dosare. Eram uimit să mai văd și pe cineva cu aceeași activitate ca a mea, chiar în toiul muncii. Uitându-mă la masă, mi s-a părut o treabă deosebit de importantă, deși, când mă uitam la propria mea masă, mi se părea lipsită de sens. M-am gândit cum, atunci, la Nengai, se dusese drept în camera mea de lucru, cu respect, aproape cu venerație, cum voise să mă ajute să dezleg misterul frunzelor de mango.

Dându-și seama că părul îi zbura în toate părțile în aerul acela umed și plin de miasme umane, a început să și-l împletească grăbită la spate, legându-l cu un elastic cu o singură mișcare rapidă. I-am zărit gâtul înalt. Ea mi-a întins cartolina de deasupra unui teanc mare. Chiar așa era, o pată de cerneală, o imagine ce nu înfățișa nimic anume, întinsă de o parte și de alta a liniei din mijloc, deși nu era făcută de mână și nu era îndoită pe mijloc.

— Nu înțeleg.

— Sunt cartolinele lui Fen, de la cursul lui de psihologie, a spus ea, zâmbind amuzată de nedumerirea mea. Stai jos.

M-am așezat pe podea, iar ea s-a așezat lângă mine și mi-a arătat cu degetul pata mare și neagră cu laturi identice.

— Ce ți se pare că e asta?

Nu credeam că a răspunde „nimic“ mi-ar aduce vreo notă mare, așa că am răspuns:

— Două vulpi care se bat pentru un vas?

Fără să comenteze ceva, mi-a arătat alta.

— Elefanți în cizme mari?

Și încă una.

— Nu cumva ar trebui să te abții să te hlizești la pacienții tăi?

Ea și-a strâns buzele.

— Nu mă hlizesc, a spus agitând cartolina în fața ochilor mei.

— Păsări colibri?

A pus cartolinele de-o parte.

— Fir-ar să fie! Poți scoate omul din contextul biologic, dar nu poți smulge biologia din el.

— Acesta e diagnosticul dumneavoastră definitiv, Herr Stone?

— Asta e ce-am observat. Evaluarea e un pic mai tulburătoare. Extrem, supărător de anormal. Elefanți în cizme mari?

A izbucnit într-un râs puternic. Am râs și eu și m-am simțit ușor ca fulgul și-aș fi putut să mă ridic până la tavan.

— Și ce poți să faci cu astea aici? am întrebat eu.

— Consider că aproape orice poate scoate ceva în evidență din psihicul unei civilizații.

Psihicul unei civilizații. Am încuviințat din cap, dar mă întrebam ce credea ea că însemna asta. Aș fi vrut să rămânem singuri cu o ceașcă de ceai dinainte și să discutăm despre asta, dar o aștepta treaba dincolo de plasa de țânțari și nu voiam s-o deranjez de la lucru mai mult decât o făcusem.

— Pot să mă uit și eu cum lucrezi?

— Bani ne face ceva de mâncare. Trebuie să-ți fie foame. Mai fac doar două interviuri și apoi ne putem duce să-l căutăm pe Fen. O să se bucure că avem un prânz ca lumea.

S-a așezat în același colț, lângă carnetul de însemnări, și a chemat o femeie numită Tadi. Eu m-am sprijinit de o bârnă câțiva metri mai încolo. Cartolinele arătau ca toate obiectele ținute în clima aceasta: șterse, zdrențuite, umede și mucegăite. Toate erau roase în același loc, în partea de jos în mijloc, acolo de unde le apuca cu degetul mare și cu următoarele două, așteptând răspunsul. Și avea destul de așteptat. Tadi se uita țintă la cartolina cu vulpile care susțineau o urnă. Ea nu văzuse nici vreo vulpe și nici vreo urnă vreodată, așa că habar n-avea ce să răspundă. Privea concentrându-se din cale afară. Era o femeie trupeșă, mamă a multor copii, după cum îi arătau sfârcurile lungi și pielea întinsă a burții care se plia în falduri ordonate, asemenea teancurilor de cearșafuri din dulapul mamei mele. Nu avea decât trei degete la mâna stângă și patru la dreapta. Nu avea prea multe podoabe, doar la încheietura mâinii o panglică subțire din coajă de arbore lalea cu o singură scoică trecută prin ea. Capul îi era ras asemenea tuturor celorlalte femei. Vedeam cum îi pulsează o venă pe țeasta capului. Și când m-a văzut că mă uit la ea, m-a privit drept în ochi câteva secunde până când mi-am ferit privirea. Singurele femei Kiona care m-au privit drept în ochi erau fie foarte tinere, fie foarte bătrâne. Pentru restul femeilor era tabu. Nell a lăsat cartolina în jos, și Tadi a răbufnit spunând ceva de genul: *koni* sau *kone*. Nell a notat și i-a arătat altă cartolină.

După Tadi a urmat Amun, un băiat de opt sau nouă ani cu un zâmbet larg. Amun s-a uitat de jur împrejur să vadă cine-l privește, și apoi a rostit un cuvânt care i-a făcut pe prietenii lui să râdă, iar pe cei mai vârstnici să-l dojenească. Nell a notat cuvântul, dar nu a fost mulțumită. Chiar înainte ca ea să

ridice cartolina următoare, băiatul a strigat un alt cuvânt nelalocul lui, așa că ea a chemat repede în locul lui o femeie care fuma din pipa lui Fen. Amun a străbătut încăperea și s-a lăsat în poala unei fete care s-a mișcat puțin ca să-i facă loc, fără să se oprească din repararea unei plase de pescuit. Ca și în cazul celorlalte femei, Nell o așezase pe aceasta chiar lângă ea și îi arăta cartolinele, de parcă s-ar fi uitat împreună la o revistă.

Servitorul lor, Bani, mi-a adus o ceașcă de ceai și o grămăjoară de biscuiți. Mi s-a părut că erau cam mulți, dar toți copiii din cameră au sărit în sus și au început să se învârtă în jurul meu scoțând niște sunete asemănătoare gemetelor. Am rupt biscuiții în bucățele cât mai mici și le-am dat tuturor.

Când a terminat, Nell s-a ridicat în picioare și i-a ușuit afară fără prea multă politețe, împingându-i cu mâinile spre ușă. Înainte de a ieși, ei au pus totul la loc în cutii, au așezat cutiile pe rafturi și, în câteva minute, s-a făcut ordine în casă, iar podeaua se zgâlțâia din pricina picioarelor care coborau pe scară.

— Ai un sistem strașnic!

Deși era cu ochii la mine, nu m-a auzit. Era încă absorbită în treaba pe care o făcea. Purta și ea în jurul brațului, chiar deasupra cotului, o panglică din scoarța arborelui lalea. Mă întrebam ce credeau ei despre femeia asta care-i bruftuluia și le nota toate reacțiile. Era caraghios cum, urmărind pe altcineva făcând asta, totul părea a fi ceva vulgar. Parcă aș fi fost mama, cu scârba asta care mă apucase dintr-odată. Și totuși, Nell se pricepea foarte bine, mult mai bine decât mine. Era sistematică, organizată, ambițioasă. Era ca un cameleon, cu felul ei nu de a imita, ci de a le reflecta reacțiile. Părea a nu

fi nimic conștient sau premeditat în ceea ce făcea. Era pur și simplu metoda ei de lucru. Mi-era teamă că nu o să pot să mă dezbar niciodată de postura mea de Englez printre Sălbatici, în ciuda respectului real pe care începusem să-l nutresc pentru cei din tribul Kiona. Dar ea, după numai șapte săptămâni petrecute printre ei, își însușise mai mult din felul de a fi al tribului Tam, decât aș fi putut face eu cu oricare alt trib, indiferent cât de mult timp aș fi petrecut cu ei. Nu-i de mirare că Fen s-a simțit descurajat.

— Stai doar să pun astea înapoi, a spus ea arătându-mi cartolinele și carnetul de notițe.

M-am dus după ea, vrând să-i văd încă o dată camera de lucru, să nu scap nici un pas din ceea ce făcea.

A pus cartolinele pe un raft și carnetul sub ele.

— Scuză-mă! Stai puțin, a spus ea, deschizând carnetul ca să-și mai noteze câte ceva.

În spatele ei, pe raftul de jos, se aflau peste o sută de astfel de carnete, nu din cele noi, ci unele ferfenițite. Cuprindeau, după câte îmi închipuiam, toate notițele ei zilnice începând cu luna iulie 1931. Nu îmi dau seama de ce mi-era din nou rău, mi se făcuse foarte cald și-mi jucau luminițe la coada ochiului. Nu voiam să vomit pe carnetele ei. M-am dat cu un pas înapoi și m-am pomenit întrebând-o ceva.

— Dimineața, mi-a răspuns ea, dar eu nu știam sigur ce o întrebasem.

Mi-a povestit că după-amiezile vizita casele de pe poteca femeilor. Spunea că mai făcea vizite și în alte două cătune ale Tamilor din vecinătate. Am întrebat-o dacă mergea singură.

— Nu e nici un pericol.

— Cred că ai auzit de Henrietta Schmerler[3].

Ea a încuviințat.

— A fost ucisă, am spus eu, încercând să ocolesc adevărul.

— Mai rău de-atât, din câte am auzit.

Ieșisem deja și o pornisem pe drumul ce se îndepărta de lac. Îmi trecuse greața, dar nu mă simțeam încă în apele mele. Sudoarea care-mi invadase corpul cu câteva minute în urmă era acum rece ca gheața.

— O femeie albă îi poate deruta, am spus.

— Așa e. Dar eu nu cred că ei mă percep ca femeie pe de-a-ntregul. Nu cred că le-a trecut prin minte să mă omoare sau să mă violeze.

— N-ai de unde să știi!

Auzi? Să nu se gândească la ea ca la o femeie? Cât mi-aș fi dorit și eu să reușesc asta.

— Iar uciderea este una din primele reacții firești ale oricărei ființe față de necunoscut.

— I-auzi!?! Dar nu a mea, cu siguranță.

Își născocise un fel de baston pentru glezna care o durea. Lovea cu el pământul cu forță chiar lângă degetele de la piciorul meu stâng.

— Mi se pare că acorzi femeilor aceeași atenție pe care o acorzi copiilor de-aici, poate chiar mai multă, am spus eu, amintindu-mi cât de iute s-a debarasat de Amun.

Și ea și bastonul ei s-au oprit brusc.

— Ai băgat tu ceva de seamă la ei? Sau ți-a spus Teket ceva?

— Nu, dar am văzut cum femeia aceea, Tadi, a îndrăznit să-mi înfrunte privirea și cum băiatul ăla…

— Nu avea siguranța obișnuită a băieților de vârsta lui?

Am râs de iuțeala cu care mi-a terminat propoziția. Mă privea înverșunată. Ce aveam de gând să spun de băiatul

acela? Aproape că nu-mi mai aduceam aminte. Soarele scorojea drumul, fără umbră, fără vreo adiere de vânt. Și forma sânului ei prin pânza subțire a cămășii.

— Cred că da.

Și-a izbit bastonul repede de pământul tare și uscat.

— Tu ți-ai dat seama de asta, în nici o oră ți-ai dat seama.

De fapt, eram acolo de două ore și jumătate, dar nu am vrut să ne ciondănim.

Cineva a strigat-o de undeva din josul drumului.

— A, a exclamat ea, continuând să meargă repede înainte. Trebuie să o cunoști pe Yorba. E una din favoritele mele.

Yorba venea și ea grăbită, trăgând după ea o altă femeie. Când ne-am apropiat, Nell și Yorba, vorbeau tare, de parcă se aflau încă departe una de cealaltă. Ca orice femeie din tribul Tam, Yorba avea o înfățișare simplă, cu țeasta capului rasă și cu o singură brățară pe mână, dar prietena ei purta podoabe din scoici și pene și o bentiță pe cap, încrustată cu gândaci de un verde strălucitor. Yorba, i-a prezentat-o lui Nell, iar Nell m-a prezentat pe mine lui Yorba și apoi prietena acesteia, care se numea Iri, mi-a fost prezentată mie, iar toate acestea au însemnat să ne spunem unii altora *baya ban* de vreo optzeci și șapte de ori. Prietena ei nu și-a ridicat ochii spre mine. Nell mi-a explicat că era fiica lui Yorba, care se măritase cu un bărbat din tribul Motu și venise în vizită pentru câteva zile. Stăteam încă în plin soare și presupuneam că vom porni mai departe să-l căutăm pe Fen, dar Nell le-a asaltat cu întrebări. Fata – care nu putea să fie cu adevărat fiica ei pentru că arăta cu câțiva ani mai bătrână decât Yorba – nu-și putea ascunde încântarea auzind-o pe Nell cât de stâlcit vorbea limba lor, ce pauze lungi făcea ca să-și caute cuvintele, și apoi le rostea pe

nerăsuflate fără accentul și ritmul cuvenit. Nell voia să știe cum îi vedea Iri acum pe cei din tribul Tam, după ce trăise mai mulți ani departe de ei. Amândouă femeile cărau în spate niște vase de ceramică în plase împletite și, curând, plăcerea se transformă în nerăbdare. Yorba a îmboldit-o pe Iri, trăgând-o de brățări. Nell nu le-a luat în seamă greutatea apăsătoare până când Yorba și-a ridicat mâinile de parcă avea de gând să o îmbrâncească pe Nell și a început să-i strige ceva ce părea a fi o seamă de injurii. Când a terminat, a luat-o de braț pe Iri și au șters-o cu tălpile lor goale.

Nell și-a scos carnețelul dintr-un buzunar mare cusut pe fustă și, fără ca măcar să se tragă mai la umbră, a scris patru pagini de mici hieroglife.

— Mi-ar plăcea să ajung cândva și la tribul Motu, a spus ea după ce și-a băgat carnețelul la loc, fără să-i pese câtuși de puțin de felul în care se terminase discuția lor. Nici n-am știut că Yorba are o fată.

— Asta nu poate să fie fiica ei.

— E ciudat, nu-i așa? Și eu am avut aceeași senzație.

— Probabil că și ei folosesc cuvântul fără să facă vreo diferență, ca și cei din tribul Kiona. Oricine poate fi fiică: o nepoată de soră, o prietenă, o nepoată de la un copil.

— Dar asta era fiica ei de-adevăratelea. Am întrebat-o.

— Ai întrebat-o dacă era fiica ei de sânge?

Nici măcar cuvintele *adevărat* sau *rudă de sânge* nu aveau același înțeles pentru ei.

— Am întrebat-o dacă Iri a ieșit din vaginul ei.

— Nu se poate! am exclamat eu în cele din urmă.

Eu nu auzisem niciodată cuvântul „vagin“ pronunțat cu voce tare până atunci, darămite de către o femeie în prezența

mea.

— Ba da. Mă asigur chiar din prima zi că primele cuvinte pe care le învăț sunt mama, tata, fiu, fiică și vagin. Sunt foarte folositoare. N-ai cum să fii sigur altfel.

A pornit-o din nou și am luat-o pe o potecă îngustă, iar ea lovea tufișurile cu bastonul și m-am gândit că asta mai degrabă o să stârnească șerpii decât să-i sperie. Eu, când mergeam prin buruieni, mă străduiam să trec cât mai neobservat cu putință.

Am ajuns într-un mic luminiș, ultimul petic de pământ neted înainte de junglă. Fen stătea sprijinit de un ciot, uitându-se la niște bărbați care vopseau cu suc de alge o canoe recent construită. Fără nici un carnețel, cu genunchii îndoiți, răsucind un fir de iarba elefantului. Mai întâi ne-au văzut ceilalți bărbați care i-au spus lui Fen. El a sărit în picioare, îndreptându-se spre noi.

— Bankson!

Barba îi crescuse neagră și deasă. M-a îmbrățișat așa cum făcuse atunci la Angoram.

— Ai apăru, în sfârșit, omule! Ce-ai pățit?

— Îmi pare rău că am venit așa pe neanunțate.

— Oricum servitorul meu e liber azi! Acum ai ajuns?

— Da, a spus Nell. Bani ne face ceva bun de prânz. Am venit să te luăm și pe tine.

— Ia te uită, ce noutate! a spus el, apoi s-a întors spre mine. Pe unde ai umblat? Ai spus că te întorci într-o săptămână.

— Așa am spus? Am crezut că e mai bine să vă dau un răgaz să vă instalați. Nu voiam să…

— Ascultă, Bankson, noi ne aflăm pe teritoriul tău, nu viceversa.

Chestia asta cu Sepikul care ar fi fost al meu mă irita nespus.

— Trebuie să punem capăt prostiei ăsteia chiar acum, să terminăm cu asta.

Eram conștient că vocea îmi suna mai aspru decât intenționasem, dar nu reușisem să mi-o îmblânzesc.

— Eu nu am mai multă pretenție de întâietate asupra triburilor Kiona sau Tam sau asupra fluviului Sepik decât oricare alt antropolog sau decât omul de pe lună. Nu sunt de acord cu împărțirea lumii primitive și cu atribuirea ei unor oameni care să aibă drept exclusiv asupra ei, excluzându-i pe alții. Un biolog nu ar pretinde că o specie sau o pădure e doar a lui. Dacă cumva nu ai băgat de seamă, am fost îngrozitor de singur aici timp de douăzeci și șapte de luni. Eu n-am vrut să mă țin departe de voi, dar aproape imediat ce ne-am despărțit, am simțit că v-am fost de folos îndeajuns și că nu ați mai avea nevoie de mine să mă țin scai de voi. Înălțimea mea îi poate tulbura pe unii și port ghinion pe teren, nu sunt de nici un folos. N-am reușit nici măcar să mă sinucid ca lumea. M-am ținut departe cât de mult am putut și abia acum îmi dau seama cât de nepoliticos am fost că nu am venit mai devreme. Te rog să mă ierți.

Au pornit din nou să-mi joace steluțe dinaintea ochilor și, dintr-odată, au început să mă doară și să mă mănânce ochii. Mi s-au întunecat privirile, dar am rămas în picioare.

— Mă simt foarte bine, am apucat să spun.

Apoi, după cum am aflat mai târziu, m-am prăvălit ca un copac retezat.

1. *Spirit house*, locul de inițiere a tinerilor către etapa de adult, unde li se transmiteau meșteșugurile, activitățile și artele părinților.

2. *Buttercup*, referire la un joc american în care copiii țin sub bărbie această floare galbenă și, dacă produce o reflexie sub bărbie, aceștia spun că le place untul.

3. Tânără cercetătoare americană, discipol al renumiților antropologi Ruth Benedict și Franz Boas de la Facultatea de Antropologie a Universității Columbia, căreia în 1931 i s-a dat permisiunea de a merge singură să facă cercetare de teren într-o rezervație a pieilor- roșii din Arizona, unde a fost violată și ucisă.

12

21.02 Bankson s-a întors, apoi a leșinat pe poteca femeilor și acum zace în patul nostru mistuit de febră. Îl ștergem cu cârpe înmuiate în apă și îi facem vânt cu frunze de palmier până ne dor încheieturile mâinilor. Tremură & tresare & uneori azvârle evantaiul de frunze cât colo. Nu găsesc nicăieri termometrul, dar cred că are febră foarte mare – sau poate doar așa pare datorită pielii sale de englez. Fără cămașă arată înfierbântat, ca o gâscă jumulită. Sfârcurile îi sunt ca ale unui copil după o scaldă rece, ca două mărgele tari pe trunchiul său mare. Doarme foarte mult și când își deschide ochii cred că e pe deplin conștient, dar nu e. Vorbește în dialectul Kiona și uneori spune și unele fraze în franceză cu un accent destul de bun. Fen bombăne despre felul cum Bankson ne-a evitat în tot acest timp ca apoi să apară bolnav, cum n-a vrut să ne deranjeze, dar acum stă în patul nostru măcinat de febră. Îmi dau seama că toate protestele astea ale lui dovedesc de fapt că e îngrijorat. Cuvintele lui aspre, privirile aspre – arată doar îngrijorare, nu mânie. Boala îl înspăimântă. Așa și-a pierdut mama. Dacă stau să mă gândesc, îmi dau seama acum că de fiecare dată când s-a aplecat asupra patului meu, certându-mă, hăituindu-mă să mă dau jos din pat o făcea de fapt din teamă, nu din furie. Nu crede că sunt atât de slăbită. Îi este doar groază că am să mor. Îi spun că febra lui B va ceda într-o zi două, dar el îmi înșiruie toți albii sau băștinașii pe care-i cunoaștem sau de care am auzit care au murit într-o criză de malarie. Acum l-am scos din casă, l-am trimis după apă cu Bani. Cu greu îl poți face pe B să bea ceva. Pare a-i fi frică de ceașcă. O dă la o parte ca pe evantaiul de frunze. Știu că-i este frică de mama lui, așa că acum câteva clipe i-am ridicat capul și i-a spus cu un accent britanic cât mai războinic: „Andrew, acum îți vorbește mama ta. Ai să bei apa asta imediat“. Și i-am vârât ceașca între buze și a băut.

23.02 Febra nu a scăzut. Încercăm de toate. Malun aduce supe & elixiruri. Îmi arată plantele din care sunt făcute, dar eu nu le cunosc. Bankson ar fi cel ce le-ar putea recunoaște. Dar am încredere în Malun. Mă simt mult mai

calmă de îndată ce intră ea pe ușă. Mă apucă de mână și-mi dă să mănânc tulpini de crin fierte, despre care știe că îmi plac atât de mult. N-am mai avut până acum o prietenă care să aibă grijă de mine pe teren. În toate relațiile mele, eu sunt de fapt cea mămoasă. Chiar și cu Helen. Astăzi Malun l-a adus pe vraciul Gunat care a pus farmece – bucățele de frunze și crenguțe – în colțurile casei și a intonat un cântec pe nas. Cântecul Tare și Dureros pe Nas, așa l-a numit Fen. Dacă nici asta nu te ucide, atunci vei trăi veșnic. Gunat își făcea griji că plasa de țânțari ține spiritele înăuntru, dar Fen l-a scos afară înainte ca el să se apuce s-o sfâșie.

N-am reușit să-i dau lui B mai mult de 2 linguri din supa adusă de Malun. Nici Fen n-a putut. Dar măcar a rămas acasă, n-a dat bir cu fugiții în vreo expediție. Stă aici acum, insistând să plec să-mi fac vizitele după-masă, îi schimbă cearșafurile lui B și-i pune cârpe ude pe frunte și-l ajută să folosească oala de noapte (o tigvă mare). Toate aceste îngrijiri mi-au șters orice îndoială și mă încurajează să cred că va fi un tată bun, dacă se va întâmpla și una ca asta.

24.02 Fen a găsit o hartă de navigație în barca lui B. E o chestie atât de complicată, o împletitură din nuiele de bambus pe care sunt lipite în diverse puncte mici cochilii de melci. O ții ridicată în dreptul cerului noaptea și aliniezi cochiliile după poziția stelelor ca să-ți dai seama unde ești. Este un instrument splendid. N-am mai văzut așa ceva. Tare mi-aș dori să ieșim cu barca la noapte și să învățăm să-l folosim și noi ca să ne găsim drumul de întoarcere.

26.02 B a fost destul de lucid în dimineața asta, cerându-și scuze de nenumărate ori și încercând să se dea jos din pat, insistând că ar trebui să ne lase în pace. Dar l-am pus la loc în pat și de-atunci tot doarme și aiurează.

27.02 Bankson a avut un fel de criză în timp ce eu eram plecată. Fen este impresionat & istovit dar nu mă lasă să-l schimb, nu pleacă de la patul lui, vorbește într-una, ca o Șeherezadă pe dos, de parcă vorbele lui l-ar putea ține în viață pe B.

13

Timpul se întindea ca un fir de păr tras de la ambele capete, cu fiecare clipă gata să se rupă. Întins, mai întins, tot mai întins. Totul era portocaliu. Degetele mele se jucau cu volanul unei perne din patul bunicii. O pernă portocalie. Anglia. Eram mic. Un băiat mic cu o erecție mică. Dacă nu apăsam cu mâna, se ridica cearșaful. O insectă ca un melc, de mărimea unei mașinuțe de jucărie se rostogolea peste mine, lăsând urme umede de cauciucuri. Era foarte cald era frig era foarte cald. Niște chipuri uriașe portocalii aplecate spre mine au dispărut cu totul. Nu puteam mereu să le ating. Din ochi îmi curgeau lacrimi. Penisul mă tot durea. M-am întors pe o parte și am alunecat într-un cartof dulce înghețat, tare și rece, și am adormit sau am căzut într-un alt somn. Am visat căldarea din spatele casei lui Dottie: de lemn, plină de mucegai verde, cu mânerul de sârmă care-ți rodea pielea când era prea plină. Am visat că îmi lipseau niște degete de la mâini. În jurul meu se mișcau niște oameni pe care știam că ar trebui să-i cunosc, dar nu aveam habar cine erau. Ochii îmi cântăreau zeci de kilograme fiecare. Când îi închideam, vedeam spiralele unei urechi uriașe și a trebuit să-mi forțez pleoapele să se închidă ca să nu le mai văd.

E un vierme în scula mea, m-am gândit.

— Așa să fie? a întrebat o doamnă.

Vocea îi suna de parcă ar fi zâmbit. Nu cred că vorbisem cu voce tare. Deși eram sigur că țineam ochii deschiși ca să evit urechea uriașă. Nu puteam să văd dacă era doica mea care vorbea cu un accent caraghios.

John era în Franța, nu în Belgia, zăcea gol pe un drum de țară. Martin a ieșit din niște tufișuri și i-au pus pe el jacheta de in a tatei. I-am strigat, dar nu s-a întors nici unul. Am țipat la ei iar și iar. Am încercat să fug, dar un om cu barbă m-a ținut locului, a scos un cuțit și mi-a scos cu blândețe niște larve de muscă albastră din rănile de pe abdomen.

Orice-ai face, Andrew, mi-a spus cândva mama, să nu plictisești lumea cu *visele* tale.

Nu știu dacă trecuseră câteva ore sau câteva zile până să-mi pot da seama unde eram. A fost un coșmar. Simțeam fum de țigară și auzeam țăcănitul unei mașini de scris. Camera mea era întunecată, dar vedeam în restul casei lungi și în cealaltă încăpere cu plasă de țânțari, unde o femeie cu o coadă pe spate, o coadă închisă la culoare pe bluza albă, scria la mașină. Lângă ea stătea un bărbat care fuma. Apoi s-a aplecat, sprijinindu-și mâna pe spătarul scaunului ei, ca să vadă ce a scris. Nell. Fen. M-am simțit atât de ușurat când i-am recunoscut, ca un copil care îi vede pe Mama și pe Tata.

— Doamne, Bankson, jigodie în călduri!

M-a împins într-o parte și apoi în cealaltă, a aruncat mizeria cuiva și a scos un alt rând de așternuturi.

— Poți să te ridici?

— Da, am spus eu, dar nu m-am putut ridica.

— N-are nimic.

M-a împins din nou și m-am pomenit cu cearșafuri curate sub mine și deasupra mea. Chipul lui strălucea de sudoare. Lângă pat se afla un scaun și s-a așezat pe el. Mi-a întins o ceașcă de apă. Am încercat să-mi apropii buzele de ea, dar nu am ajuns. El mi-a vârât un braț sub ceafă, mi-a ridicat capul spre cană și mi l-a ținut așa până am băut.

— Bine, bine, a spus și m-a lăsat din nou jos.

— Vrei să mai dormi?

Oare dormisem până atunci?

— Nu.

— Ți-e foame?

— Nu.

Transperantul de pânză de la fereastră era lăsat în jos și de afară se auzeau voci, de copii mai ales, și pătrundea o adiere de vânt fierbinte. Un tânăr se ducea la apă cu o boccea de pânză albă răsucită. Wanji.

— Hai să stăm de vorbă, am spus, ridicându-mi capul într-un unghi ascuțit.

— Despre ce-ai vrea să vorbim? m-a întrebat el, părând amuzat de idee.

— Povestește-mi despre mama ta, am răspuns eu.

Mă gândeam la mama mea, așa cum arăta când eram tânăr, la șorțul ei de bucătărie și la mâna ei lată și rece pe fruntea mea și la mirosul de pudră de portocale care-i ieșea de la subraț.

— Nu, nu vreau să vorbesc despre asta.

Începuse să mă doară capul și nu-mi venea în minte alt subiect. Dar am adormit fără să mai pot rosti vreo vorbă. Poate că îmi rămăseseră ochii deschiși, poate că nu-i păsa dacă

se închideau. Când i-am deschis din nou, vorbea despre tribul Mumbanyo.

— L-am văzut din nou după ce mi l-au luat înapoi. În ziua dinaintea plecării. Era rândul lui Abapenamo să-l hrănească și m-a lăsat să merg în urma lui.

Trăsese scaunul mai aproape de pat. Vorbea încet. Doi ani petrecuți în zonă ne făcuseră pe toți să arătăm mai slabi, dar clavicula lui Fen se ridica prea tare, încovoindu-se peste golurile întunecate de la baza gâtului, iar fața îi devenise ca o pană îngustă. Răsuflarea lui îmi întorcea stomacul pe dos și a trebuit să mă feresc din calea ei.

— Credeam că o fi în vreo colibă la jumătate de milă de-acolo, dar era la cel puțin o oră distanță dacă alergai.

Și-a coborât vocea, de abia i-o auzeam.

— Am ținut minte drumul. Jur că pot să mă duc înapoi acolo. Mi-l repet în minte în fiecare zi ca să nu-l uit.

S-a ridicat și s-a uitat pe fereastră și-ntr-o parte și-ntr-alta, apoi s-a așezat din nou pe scaun.

— N-ai să găsești nicăieri pe-aici așa ceva. Are sute de ani vechime. E mare, cel puțin un metru și jumătate. Și are tot felul de simboluri, Bankson, logograme sculptate în partea de jos care le prezintă povestea. Însă numai câțiva oameni din fiecare generație au învățat să le citească.

Cu toată apatia și durerea mea de cap, mi-am dat seama că așa ceva era extraordinar și imposibil totodată. Până atunci nu se descoperise nici un sistem de scriere la nici un trib din Noua Guinee.

— Tu nu mă crezi, dar eu știu bine ce-am văzut. Era în plină zi. L-am ținut în mână. L-am atins. După aia am făcut și niște desene.

Scaunul lui a scârțâit, și s-a întors cu niște hârtii. Folosise creioanele colorate ale lui Nell.

— Jur că așa arăta. Vezi astea?

Mi-a arătat un șir de semne care păreau a fi cercuri, puncte și zig-zaguri. Mă dureau ochii să-i mișc atât de mult.

— Uită-te la asta. Două puncte într-un cerc. Înseamnă femeie. Un punct, bărbat. V-ul acesta de aici cu două puncte, crocodil. Abapenamo mi le-a explicat pe toate. Bunic, război, timp. Toate logogramele. Acesta înseamnă a alerga. Au *verbe*, Bankson.

Era un bun desenator. Fluierul avea înfățișarea unui bărbat, cu un chip mare, mânios și vopsit și cu o pasăre neagră cocoțată pe umerii lui, al cărei cioc lung se încovoia peste cap și-i sfredelea pieptul. Și-n jos avea un penis neacoperit, în plină erecție. Și mai jos, după spusele lui Fen, se aflau șiruri verticale de cuvinte.

— Uită-te aici! a spus el răscolind hârtiile. Uite o hartă pe care am făcut-o în ziua aia. Ne-ar duce direct acolo. Ți-a luat al dracului de mult să vii înapoi, nu știu dacă mai avem timp. Trebuie să ne întoarcem acolo să luăm chestia aia.

— S-o luăm?

S-a auzit un scârțâit pe scară și a sărit cât colo ascunzându-și desenele la loc de unde le scosese, într-un cufăr negru de la capătul celălalt al patului. Scârțâitul s-a oprit, și el s-a uitat pe fereastră să vadă scara. Era o femeie care o căuta pe Nell-Nell și Fen i-a spus unde o găsea, arătându-i în susul drumului.

— Nu se poate să plecăm de-aici fără el. Data viitoare când mai venim, va fi în altă parte. Acum știu unde e. Am putea să-l vindem la muzeu pentru o grămadă de bani. Și se pot scrie cărți despre el. Cărți mai ceva decât *Children of Kirakira*. Ne-

am aranja pe *viață*, Bankson. Am putea fi precum Carter și Carnarvon[1] care l-au descoperit pe Tut. Am putea face asta noi amândoi. Suntem o echipă perfectă.

— Dar eu nu știu nimic despre Mumbanyo.

— Îi știi pe Kiona. Cunoști fluviul Sepik.

Trupul îmi era greu de parcă mi s-ar fi așezat pe el o sută de kilograme și mi-ar fi trecut prin țeastă câteva săgeți otrăvite.

— Știu că ești bolnav, frate. Nu trebuie să mai vorbim despre asta acum. Fă-te bine, și apoi putem să facem un plan.

Am visat fluierul, cu gura lui căscată și cu pasărea aia sinistră. Am visat urechi crestate și chipul lui Fen ca o pană îngustă.

Nell mi-a dat pastile din cele pe care i le dădusem eu. M-a făcut să beau apă. M-a îmbiat și cu mâncare, dar n-am putut să înghit. Mi se strângea stomacul numai când o vedeam. Nici n-a încercat să vorbească cu mine, în afară de aceste simple negocieri despre mâncare și băutură. S-a așezat pe scaun, nu atât de aproape de pat ca Fen, ci la vreun metru de piciorul meu stâng, citind și ridicându-se din când în când să-mi pună o cârpă udă pe frunte, făcându-mi uneori vânt cu un evantai mare, alteori uitându-se în sus, undeva deasupra capului meu. Dacă-i zâmbeam, îmi întorcea zâmbetul și erau momente când ba mă prefăceam, ba credeam că este soția mea.

Mi-am închis ochii, și Nell a dispărut, i-a luat locul Fen, care s-a așezat mult mai aproape, atingându-mă aproape cu evantaiul și udându-mi urechile cu cârpa plină de apă.

Cred că îmi povestea ceva despre șederea lui la Londra și despre ce s-a întâmplat după asta. Tot ce pot spune e că ce era

mare se tot micșora și ce era mic se tot mărea. O inversare uriașă, bruscă și înspăimântătoare. Îmi aduc aminte că nu eram în stare să deschid gura. După asta nu-mi mai aduc aminte nimic, doar că m-am trezit pe jos, aproape ținut în brațe de Fen. Striga tot felul de lucruri, cu șiroaie de salivă prelingându-i-se din gură. Apoi, a apărut o mulțime de oameni, Nell, Bani și alții pe care nu-i cunoșteam și m-au pus în pat, și când am deschis din nou ochii nu mai rămăseseră decât Fen și Nell și arătau atât de înspăimântați, că i-am închis la loc. Următorul lucru pe care mi-l amintesc este Fen, care mă bărbierea.

— Te scărpinai atât de rău, mi-a spus el, că am crezut că o să te jupoi de tot.

Mi-a ridicat capul ca să mă poată rade sub bărbie.

Prin plasa de țânțari am văzut-o pe Nell luându-l în brațe, liniștindu-l, în timp ce el tremura. Am auzit-o spunându-i:

— Te porți atât de bine cu el.

— Mai bine decât cu tine, nu?

— Cred că o să fii un tătic grozav.

— Crezi, dar nu ești sigură.

— Ai avut o criză, mi-a spus Fen. Ai înțepenit ca un mort, și-apoi te-ai încolăcit tot ca un șarpe, apoi ai înțepenit din nou și ți-a ieșit din gură o chestie galbenă și ți-ai dat ochii peste cap.

Făcea niște grimase groaznice și scotea niște sunete neomenești, iar Nell i-a spus să înceteze.

Mă dureau toate mădularele. Mă simțeam ca și cum fusesem azvârlit de pe acoperișul unui zgârie-nori din New

York.

Febra îmi trecuse. Cel puțin așa mi-au spus. Mi-au adus farfurii cu mâncare și păreau că se așteaptă să sar din pat.

M-am trezit, dar aveam ochii deja deschiși, și Fen vorbea. Păream că ne aflăm în mijlocul unei discuții. Devenisem un receptacul pentru gândurile sale eratice și nu părea să-i pese dacă dormeam sau eram treaz, dacă eram lucid sau amețit.

— Frații mei erau neastâmpărați, fiecare în felul lui. Dar eu am fost cel mai puțin iubit. Eram mic și isteț. Foloseam cuvintele într-un mod care-i supăra pe părinții mei. Îmi plăceau cărțile. Profesorii mă lăudau. Părinții mă snopeau în bătaie. Uram să muncesc la fermă. Voiam să plec de-acasă înainte de a mi se înfiripa gândul acesta. Într-un fel, mi-ar fi fost mult mai bine dacă aș fi fugit atunci, la trei ani, dacă mi-aș fi luat câteva lucrușoare și-aș fi pornit-o la drumul mare. Nimic n-ar fi putut fi mai rău. Fuseserăm crescuți fără să știm nimic, fără să gândim nimic. Rumegam mereu același lucru, ca vacile. Nici nu crâcneam. Făceam în așa fel încât să nu fiu bun de nimic și să pot rămâne la școală. Eram singurul care mergea la școală. Aveam norocul să am trei frați mai mari decât mine, altminteri tata n-ar fi îngăduit așa ceva.

— Și o soră, mi-am adus eu aminte.

— Ea era mai mică. La școală primeam ceva ce semăna oarecum cu afecțiunea. Acasă, chiar când reușeam să-i întrec pe frații mei cu ceva, nu primeam decât batjocură. Apoi mama a murit și lucrurile s-au înrăutățit.

— Cum a murit?

S-a oprit, neobișnuit să particip și eu la discuție.

— Gripă. S-a stins în cinci zile. N-a mai putut respira. Zgomotul pe care-l făcea era groaznic. Singurul lucru pe care l-am văzut prin ușa deschisă înainte ca mătușa mea să mă ia de-acolo a fost un picior gol atârnând pe marginea patului. Era albastru deschis.

În orele sau zilele acelea mi se părea că adormeam și mă trezeam în sunetul vocii sale.

— Eram cu totul scos din minți când m-am îmbarcat pe vaporul acela. Douăzeci și trei de luni petrecute cu vrăjitorii din tribul Dobu și apoi câteva zile la Sidney, unde am cerut de nevastă o fată despre care credeam că e iubita mea, dar m-a refuzat. O vrăjitoare Dobu îmi făcuse farmece înainte de a pleca, dar ce importanță mai are? În clipa aceea n-am vrut să mai aud de femei sau de antropologie. În prima seară la bordul vasului, am auzit-o pe Nell perorând la masa cea mare în timpul cinei și mi-am închipuit că ea a făcut o călătorie extraordinară de cercetare, cu niște revelații tâmpite despre natura umană și despre univers, și ăsta era ultimul lucru pe care voiam să-l aud. Dar cum eu eram singurul bărbat tânăr de pe vaporul acela, niște babe băgăcioase au tras sforile ca să dansez cu ea. Primul lucru pe care mi l-a spus a fost: „Mi-e greu să respir ca lumea“. Iar eu i-am răspuns că la fel mi se întâmpla și mie. Amândoi aveam un fel de claustrofobie, fiind închiși acolo, în cabinele acelea. De îndată ce am putut scăpa, am făcut o plimbare pe punte, prima din cele multe care au urmat. Cred că am străbătut o sută de mile în timpul călătoriei aceleia. Pe ea o aștepta un tip la Marsilia. Eu voiam să meargă mai departe cu mine la Southampton. Nu știa ce să facă. A

coborât ultima de pe vapor și tipul m-a văzut și-am fost sigur atunci că e a mea. Am citit asta pe chipul lui.

— Avea un corp de curvă. Nu semăna nici pe departe cu al maică-mii. Sâni mari, talie îngustă, șolduri pe măsura mâinii bărbătești. Aveam bănuiala oribilă că frații mei și cu mine plămădisem trupul acela, că dacă n-am fi făcut tot ce făcusem, ea n-ar fi ajuns așa cum era.

Vorbea atât de încet, că abia îi puteam distinge cuvintele.

— Doamne! Ferma aia era la dracu-n praznic. Habar n-avea nimeni ce se petrecea acolo. În afară de mama. Ea știa. Sunt sigur că știa.

Vocea i-a tremurat și și-a ridicat privirea la grinzile din tavan, ștergându-și lacrimile. Chipul îi arăta de parcă întunericul îl subțiase și mai mult. Apoi a întins mâna, și-a aprins o țigară și mi-a spus destul de calm:

— Nimic nu mă mai miră în lumea primitivă, Bankson. Sau mai bine zis, nu mă mai poate mira decât vreo urmă de simț al ordinii și eticii. Restul – canibalismul, infanticidul, atacurile, mutilarea – este de înțeles, aproape de înțeles. Eu am putut mereu să disting sălbăticia sub poleiala societății. Nu e prea departe de suprafață, oriunde te-ai duce. Chiar și la voi, englezoilor[2]. Pun pariu.

I-am auzit pe rogojinile pe care și le puseseră în încăperea cea mare cu plasă de țânțari, lângă mesele lor de lucru. Rogojinile scârțâiau și trosneau. Ei șopocăiau. Respirau. Ritmul inconfundabil al sexului. Un țipăt înfundat. Râsete.

Afară e lumină și el țipă. M-am întors și l-am văzut deasupra lui Bani, care stătea ghemuit lângă masă. Fen l-a plesnit peste urechi și el a căzut grămadă gemând.

— Unde e Nell?

Mi se părea că trecuseră zile întregi de când stătuse pe scaun lângă mine.

— A ieșit să numere pruncii. Crede că fac o treabă grozavă, așa că m-a promovat ca soră șefă.

Mă bărbierea din nou.

— Ești ca un urs, a spus el, deși el era mult mai păros ca mine.

Mirosea a țigări și a whiskey, mirosul specific al Cambridge-ului și al tinereții. Nu aveam nevoie și nici nu voiam neapărat să mă rad, dar îi trăgeam în piept mirosul mâinilor și al respirației. M-a șters cu un prosop uscat.

— Ai trei pistrui chiar sub buză.

Era beat, destul de beat și mă bucuram că am scăpat netăiat. S-a aplecat să-mi atingă pistruii și a continuat să se aplece până când mi-a atins gura cu gura lui. Nici nu i-am pus bine o mână pe piept, că a și sărit înapoi, ștergându-și buzele de parcă eu aș fi început.

Nell citea din romanul *Lumină de august*[3] pe care i-l trimisese o prietenă cu câteva luni în urmă. Fen stătea pe pat lângă mine și Nell, așezată pe scaun și care citea cu o ușoară emfază, cu aceeași prețiozitate cu care-și rostesc replicile actrițele americane. Citind cu glas tare, părea mai încrezută decât în viața ei de toate zilele când își folosea propriile cuvinte.

După prima propoziție, eu și cu Fen ne-am uitat unul la celălalt. El s-a strâmbat și ea m-a prins zâmbind.

— Ce-i? a întrebat ea.

— Nimic, am răspuns. E o carte bună.

— Da, nu-i așa?

— E o tâmpenie americană, naivă și tendențioasă, a spus Fen, dar citește mai departe.

Se purta atât de degajat cu mine, încât am început să mă întreb dacă nu cumva sărutul acela fusese o halucinație. După ce s-a oprit din citit, s-a suit și ea în pat și am rămas acolo toți trei, uitându-ne la insecte cum încercau să intre cu piciorușele prin plasă, discutând despre carte și despre alte povești occidentale asemănătoare cu cele din ea. Nell ne-a spus că atunci când se afla în Insulele Solomon se săturase într-atât să audă toate miturile lor despre căpeteniile tribului, *bigman*, și despre penisuri uriașe, încât le-a istorisit întreaga poveste a lui Romeo și a Julietei.

— Chiar le-am imaginat-o. Le-am jucat eu însămi scena balconului, înjunghierile. Bineînțeles că am plasat acțiunea într-un sat ca al lor, cu două cătune rivale și cu un vraci în locul călugărului și chestii de-astea. În fond, e o poveste tribală, dacă e să ne gândim, așa că nu mi-a fost greu să le-o apropii.

Stătea pe o parte, la fel stăteam și eu, cu fața spre ea, iar Fen stătea pe spate între noi, așa că puteam să-i văd doar jumătate din față.

— Și-n cele din urmă – mi-a luat mai bine de o oră, în limba aia împuțită, cu cuvinte de șase silabe – am ajuns la sfârșit. Julieta e moartă. Și ce credeți că au făcut băștinașii Kirakira?

Au râs. S-au prăpădit de râs. Li se părea cea mai nostimă glumă pe care au auzit-o vreodată.

— Într-un fel chiar așa e, a spus Fen. Eu aș prefera oricând o poveste despre *bigman* decât prostia aia.

— Cred că ei reacționează la ironie, am spus eu.

— Sigur că da, fără îndoială.

— Ciudat e că pentru ei ironia nu e niciodată tragică, doar comică, a urmat Nell fără să-i bage în seamă.

— Pentru că moartea nu e tragică pentru ei, cel puțin nu așa cum e pentru noi, am spus eu.

— Dar își plâng și ei morții.

— Simt tristețe, o mare tristețe, dar nu e tragic.

— Nu, nu e. Ei știu că strămoșii lor au un plan cu ei. Nu li se pare că e ceva este în neregulă. Tragedia se bazează pe ideea că se întâmplă o greșeală cumplită, nu-i așa?

— Prin comparație, noi suntem niște copii mari care dramatizează totul, am spus eu.

— Ei bine, copilul acesta trebuie să se ducă să se pișe.

Fen s-a ridicat și a luat-o în jos pe scară.

— Te rog să folosești latrina, Fen, i-a strigat Nell.

Nici n-a făcut prea mulți pași de casă, că s-a auzit jetul care izbea pământul cu putere.

— Asta o să dureze ceva… a spus ea.

Așa a fost. Noi stăteam față în față pe pat.

— Și-apoi o să…

Fen a tras un vânt.

— Asta era!

— *Togate*, a rostit Fen încet expresia pentru „scuzați-mă“ din limba Tam.

Am izbucnit în râs. Mi se limpezise mintea. Mâinile noastre se aflau la câțiva centimetri distanță pe locul cald unde stătuse trupul lui Fen.

1. Referire la faimosul arheolog egiptolog Howard Carter (1874-1939), descoperitorul mormântului lui Tutankamon, și la Lordul Carnarvon (1866-1923) care a finanțat excavațiile.
2. *Pommies* (engl.), termen folosit în special de australieni pentru a descrie în mod peiorativ înfățișarea și trăsăturile de caracter ale englezului tipic. Cuvântul se presupune a avea origini în abrevierea sintagmei *Prisoner Of her Majesty*, de unde a rezultat, prin abreviere, *POM*.
3. *Light in August*, roman de William Faulkner, apărut în 1931.

14

03.03 Bankson a plecat astăzi, așa că am petrecut 2 zile cu el într-o stare de sănătate destul de bună. L-am dus în celelalte cătune ale băștinașilor Tam – sau mai bine zis el ne-a dus pe noi cu barca lui care străbate lacul ca o săgeată, spre uimirea tuturor pescărițelor care trag la lopeți prin apă. În cătune am putut să studiem o mulțime de teme. Bankson vorbește dialectul Kiona și se poate înțelege cu o mulțime de oameni. Încearcă și el să adopte metodele noastre etnografice, dar nu-i prea vin la îndemână. Ai senzația că i-ar fi foarte greu să ceară un foc într-o cârciumă. Dar este un teoretician excelent. Vorbim la nesfârșit. Teme care pot cu siguranță să creeze tensiuni între mine și Fen devin discuții productive cu B. În prezența lui Fen devine mai rezonabil și poate și eu la fel. Bankson este de acord cu afirmația mea despre sursa de acumulare a puterii – femeile Tam – și putem toți 3 să purtăm discuții folositoare despre asta. B intuiește tendințele posesive ale lui F fără ca eu să-i fi spus vreo vorbă, așa cum s-a întâmplat aseară când vorbeam despre rolul sexelor în Occident și B & cu mine susțineam același lucru și mi-am dat seama cât de departe am putea merge cu prezumțiile noastre, dar B a deturnat discuția la tribul Dobu studiat de Fen chiar la momentul potrivit. El navighează cu acest subiect de parcă i-aș fi dat chiar eu harta de bambus și scoici pe care să ne-o arate tot timpul.

Aseară ne-a obligat să ieșim la o plimbare pe jos. Luna era aproape plină și arginta totul în jur, iar stelele la marginea cerului se răsuceau și cădeau iute și chiar și insectele păreau a fi așchii de meteoriți cazând din cer peste noi. Câțiva oameni care mai erau pe afară ne-au urmat pe drum în jos, dar când am luat-o pe poteca spre dealuri ne-au atras atenția în șoaptă și au făcut cale întoarsă. Cei din tribul Kirakira nu se temeau de noapte, dar Anapa Mumb și Tam sunt înspăimântați cu toții de spiritele din tufișuri care îți fură sufletul dacă le dai ocazia. Bankson a adunat niște ramuri putrede acoperite cu ceva ce el numea *hiri*, o ciupercă fluorescentă care arunca o lumină palidă pe unde umblam noi. F & B s-au luat la întrecere fentându-se unul pe celălalt și am urcat din ce în ce mai sus până când am dat de un lac

mic aproape rotund în mijlocul căruia se scălda luna. F și B s-au azvârlit de îndată în apă. Iar eu am considerat că trebuie să îmi ascund neputința de a înota – căci B s-ar arăta șocat și ar dori să mă învețe pe loc, iar F ar interpreta asta atât ca o critică, cât și ca o amenințare – așa că m-am bălăcit pe unde era apa mai mică și ne-am uitat la stele și am vorbit despre moarte și despre toți morții pe care-i știam și am încercat să facem un cântec cu numele lor.

Bankson ne-a povestit ce aflase el despre vechile atacuri ale tribului Kiona, cum la sfârșitul unei bătălii ucigașul se ridica în picioare în canoe și sălta capul dușmanului spunând: „Plec la dansurile mele frumoase, la ceremoniile mele frumoase. Strigați-i numele“. Iar învinșii de pe țărm strigau numele mortului lor și apoi le strigau învingătorilor care se îndepărtau: „Duceți-vă. Plecați la dansurile voastre frumoase, la ceremoniile voastre frumoase“. Bankson povestea că a încercat odată să-i explice despre război lui Teket și despre cele 18 milioane de morți, dar el nu înțelegea nimic, nici numărul și nici mulțimea de morți uciși într-un singur conflict. B spunea că nu s-a găsit trupul întreg al fratelui său în Belgia. Spunea că este cu siguranță mult mai civilizat să ucizi un singur om la câteva luni, să-i ridici capul ca să-l vadă toți, să-i pronunți numele și să te întorci acasă la ospăț, decât să măcelărești milioane de oameni fără nume. Stăteam nemișcați în apă și-n clipa aceea aș fi vrut să-l iau în brațe.

E ca un dans în care suntem toți trei. Dar avem un echilibru mai bun când se află și B cu noi. Severitatea, rigiditatea și hotărârea lui Fen atârnă greu într-un talger al balanței, față de firea mai flexibilă și mai adaptabilă a lui Bankson și a mea, contrabalansând în celălalt. Nu pot să nu mă gândesc cum aș putea folosi teoria asta rudimentară în cercetarea mea, adică rostul căutării echilibrului unei culturi – probabil că o cultură înfloritoare este o cultură care și-a găsit un echilibru similar printre oamenii săi. Nu-mi dau seama. Prea obosită ca să mi-o formulez mai departe. Poate că asta se-ntâmplă pentru că suntem amândoi un pic îndrăgostiți de Andrew Bankson.

15

La întoarcerea mea la Nengai, Teket mă aștepta pe țărm cu un bilet. După felul cum era împăturit în trei, am știut că era de la Bett. Mi l-a întins cu o mare ușurare, de parcă m-ar fi așteptat acolo, lângă apă, toată săptămâna cât am lipsit. Responsabilitatea îl apăsa din greu pe Teket. Ți-l puteai închipui la Charterhouse, un prefect zelos, un elev strălucit. Mi-a pus nenumărate întrebări și, pentru că bătrânii din tribul Kiona își transmit cunoștințele ca pe niște moșteniri secrete de familie, el trata cu mare grijă informațiile pe care i le împărtășeam. Când s-a ivit o dispută între clanul său și un alt clan despre sorgintea nopții, Teket mi-a cerut părerea. Eu i-am spus ceea ce credeam despre rotația zilnică a pământului și felul în care se învârte în jurul soarelui. După aceea el se referea evaziv la această chestiune drept „lucrul acela despre care știm noi doi“ și, ori de câte ori aduceam vorba, printre altele, despre soare sau despre lună, îmi arunca o privire complice.

Am luat biletul și, spre dezamăgirea lui Teket, l-am băgat în buzunar fără să-l citesc. După marginile umflate, mi-am dat seama că pagina fusese despăturită și împăturită la loc de nenumărate ori și mă amuza gândul că el stătuse să studieze mâzgăliturile mărunte scoțiene ale lui Bett.

L-am întrebat ce noutăți mai avea și mi-a spus că pruncul lui Tagwa-Ndemi era o fetiță atât de mititică, încât încăpea într-o nucă de cocos și că un hoț uns cu ulei de palmier ca să nu-l poată prinde nimeni a intrat în casa mătușii lui în puterea nopții și a furat trei coliere și o cochilie de melc. Amândoi fiii lui Niani au fost bolnavi, dar Niani n-a dormit toată noaptea și a stat de vorbă cu strămoșii, iar acum ei se simt mai bine. Mă îndreptam spre casă, dar Teket nu terminase. În noaptea când am plecat, a urmat el, Winjun-Mali a încercat să intre în sacul de țânțari al soției fratelui său, Koulavwan, dar mama lui l-a auzit și a țipat și Winjun-Mali a încercat să se ascundă între oalele din casă, dar l-a prins. A fost dus la o casă ceremonială unde i s-a dat ocazia să se apere. El a susținut că o văzuse pe Koulavwan dându-i o frunză de betel soțului surorii ei și că el voia să se asigure că îi rămânea credincioasă fratelui său plecat. Și a mai spus că vulva lui Koulavwan era prea mare pentru gustul lui. Când au auzit una ca asta, toate femeile care ascultau dedesubtul casei au început să strige și Winjun-Mai și-a luat sulița și a azvârlit-o în podea rănindu-i urechea mamei sale și tulburând astfel dezbaterea. Apoi tatăl lui Winjun-Mali s-a luat la ceartă cu tatăl lui Koulavwan despre prețul exorbitant al miresei. Tatăl lui Koulavwan i-a reamintit că atunci când erau mici tatăl lui Winjun-Mali se împăunase că el omorâse un om pe care îl ucisese de fapt tatăl lui Koulavwam. Arătând spre ciucurii de pe bățul pentru pudră de corali al tatălui lui Winjun-Mali, l-a întrebat dacă vreunul din ei reprezenta o ucidere adevărată. Înainte să se transforme într-o încăierare, tatăl lui Teket le-a strigat că pruncul din pântecele lui Koulavwan era făcut din sângele lor și că nu trebuie să se lupte între ei. Așa că, a urmat

Teket, am schimbat între noi nuci de betel și ne-am dus înapoi la culcare.

Cu câteva luni în urmă, aș fi fost foarte dezamăgit să fi pierdut toate acestea și m-aș fi grăbit să notez totul, dar acum nu le-am dat nici o importanță, nici nu m-am străduit să rețin ceva. El și-a tras răsuflarea ca să-și continue povestea, dar eu mi-am îndreptat degetul în jos, semn cu care mamele își potolesc copiii, și i-am spus să păstreze restul pentru mai târziu că eram prea obosit. Teket și-a ascuns cu greu dezamăgirea și a mai rămas o vreme ca să văd și eu asta. A plecat în cele din urmă.

Lui Teket i-ar fi plăcut să aibă pe cineva ca Nell. În ea ar fi găsit un suflet pereche, un prefect neobosit ca el. Ar fi petrecut ore întregi împreună, iar Nell l-ar fi interogat despre cine din ce vagin a ieșit, savurând toate detaliile pe care Teket le păstrase până la întoarcerea ei.

Rămas singur acasă, am făcut focul, am pus un vas cu apă la fiert, mi-am făcut un ceai și m-am așezat, deschizând biletul de la Bett.

`Înapoi în barcă. Rabaul nebun. Dor de tine. Unde ești? Nimeni nu știe. Să mă îngrijorez? Vino la mine, dulceață.`

Acum patru luni m-aș fi aruncat în canoe și-aș fi pornit-o țintă spre șalupa ei. Am suflat în ceai. Am să mă duc, de bună seamă, dar pentru cu totul alt motiv de data asta. Și Bett își va da seama. Știam cum o să se desfășoare: fără vreo vorbă, totul la vedere.

O să mă duc mâine dimineață. După ce am băut ceaiul, mi-am desfăcut bagajul. Wanji îmi spălase hainele. Cămășile erau împăturite perfect, ca și cum ar fi fost pregătite pentru

rafturile unui magazin. Pe de o parte, eram dezgustat de felul în care Nell și Fen foloseau băștinașii, de modul cum veneau ca o corporație și angajau localnicii, denaturând echilibrul puterii și al bunăstării și, prin aceasta, propriile lor rezultate. Dar pe de altă parte, vedeam cât de eficient era, cât de mult timp câștigai dacă nu-ți găteai sau nu-ți spălai singur hainele, așa cum făcusem eu în ultimii doi ani. Cu o seară în urmă, noi munceam toți trei în camera lor de lucru, dactilografiind notițele în timp ce Wanji aducea apă și arcașul a venit cu doi porumbei pe care Banji i-a gătit cu un sos de lămâie verde. Sosul era atât de condimentat, că făcea să-i sclipească obrajii și a trebuit să-mi țin bine mâinile ca să nu-i ating pielea.

Am tras fermoarul bagajului și m-am dus înapoi la apă. Aflat încă pe mal, Teket nu a fost surprins. Știa el bine ce stârnea o bucată dintr-asta de hârtie bej. Știa că o să mă întorc mâine pe la apusul soarelui, cu mai mult sânge sub piele și cu picioarele ușoare ca ale unui puști.

Bett se afla în timonerie, mâncând ceva galben dintr-o conservă. La auzul motorului, și-a aruncat nepăsătoare privirea spre mine și, când și-a dat seama că e al meu, a ieșit prin ușa mică și mi-a făcut semn cu mâna de la proră.

Nu ar fi trebuit să vin. Dacă ar fi existat vreo modalitate decentă de a-mi întoarce barca și de a o lua înapoi aș fi făcut-o. Cândva existase și un soț. Fuseseră colegi la Facultatea de Inginerie de la Londra, veniseră aici să construiască un pod în Moresby, dar până au terminat podul el a fugit la Adelaide cu o fată, iar Bett a semnat un contract pentru un pod la Angoram și și-a cumpărat șalupa asta ca să ajungă acolo. Și de-atunci locuia în ea. Bănuiam că are vreo patruzeci de ani, dar

nu discutaserăm niciodată despre vârsta noastră. Mi-am legat canoea de pupa ei, și ea mi-a întins mâna să mă urc în șalupă. Purta o bluză curată albă și mirosea a crini. Un parfum nou.

— Nu te-ai grăbit deloc.

— Abia m-am întors azi dimineață.

— De unde?

— De la Lacul Tam.

— Ai vânat?

Eu nu știam să mint, dar am încuviințat.

— Și e vânat bun acolo?

A simțit ceva, poate și pentru că nu i-am smuls imediat hainele de pe ea. Fără tragere de inimă, am ridicat o mână spre bluza ei.

Mă privea mișcător cum îi deschid nasturii. Asta mi-a plăcut. Nu voiam să întindă mâna și să-mi simtă lipsa de entuziasm. Dar de îndată ce i-am desfăcut bluza și i-am atins sfârcurile cu vârful degetelor și am simțit greutatea sânilor în palme, trupul meu a fost atras de această femeie, de trupul ei, și, spre ușurarea mea, am simțit o erecție zdravănă.

În ciuda acestei primiri, nu m-a dus niciodată în dormitor, ci mi s-a dăruit acolo, *en plein air*, printre frânghii și unelte și cutii. Era caldă și deloc străină și, deși nu eram în apele mele, am răcnit, în cele din urmă, peste umărul ei, către copacii care se clătinau din pricina animalelor speriate de zgomot. Am râs de un țipăt speriat, *eeeeeeeooooooooeeeeeee*, iar piepturile noastre se atingeau și se desprindeau cu zgomot.

Eram convins că puteam să mai fac asta de încă douăzeci de ori dacă aș fi putut să mi-o scot pe Nell Stone complet din minte.

Ea s-a lăsat pe dușumea și ne-am proptit amândoi de o cutie. Ne alungam insectele din părul pubian la fel ca maimuțele și am întrebat-o despre călătoria ei la Rabaul și mi-a spus că se întâlnise cu nepotul lui Shaw, care era ofițer administrativ în sud, și am încercat să ni-l imaginăm pe unchiul lui montând o piesă în Teritorii. Am considerat că întâmplările din săptămâna aceea de la Nengai erau suficiente, așa că i-am povestit despre hoțul uns cu ulei de palmier și despre Winjun-Mali și vizita lui în sacul de țânțari al lui Koulavwan.

— Dar pe mine de ce nu mă vizitează nimeni noaptea? a întrebat ea. Localnicii vâslesc politicoși pe lângă mine, de parcă barca mea ar fi un buștean nedemn să fie băgat în seamă.

— Barnaby are aproape același fel de barcă.

— A lui e verde.

— Nu se vor apropia niciodată de ceea ce cred că aparține unui oficial guvernamental. Dar dacă ai apărea așa cum ești acum, ai putea stârni un oarecare interes.

— Crezi?

Și-a rostogolit trupul gol spre mine. Nu mai aveam nimic altceva de zis, așa că am sărutat-o și i-am deschis picioarele și ne-am frecat unul de altul pe podeaua tare a punții. Apoi a intrat și s-a întors cu țigări și halate de baie și am fumat până la ora cinei. A făcut niște pește barramundi la grătar la provă și l-am mâncat cu muștar, împreună cu o sticlă de șampanie pe care o luase din Cooktown. Peste fluviu s-a auzit o plesnitură bruscă și o trombă mare de apă. În lumina slabă a amurgului, am zărit doi crocodili care se băteau. Le-am văzut boturile mult ieșite din apă, cu fălcile deschise, și apoi cel din

stânga și-a înfipt dinții în pielea tare a gâtului celuilalt și s-au scufundat amândoi în apa care s-a liniștit în urma lor după o vreme.

— Ce-a fost asta? Crocodili?

Ea și-a mijit ochii să vadă mai bine. Știam că are vederea proastă, dar nu mă întrebasem niciodată unde îi erau ochelarii și nici nu mă gândisem să i-i ofer pe-ai lui Martin.

***

A doua zi am plecat înainte de răsăritul soarelui. Apa era întunecată, fără să oglindească nimic, malurile erau tăcute. M-a lăsat să plec cu o cană de ceai și o cutie de caramele. De obicei, îmi dădea câte o sticlă de whiskey, și am simțit că bomboanele erau o insultă, un fel de retrogradare, dar le-am mâncat una câte una tot drumul înapoi spre casă.

16

M-am ținut departe de Lacul Tam vreo câteva săptămâni, timp în care am lucrat bine. Am început să chem oameni la mine acasă, nu atât de mulți cum făcea Nell în fiecare dimineață, dar grupuri mici. I-am invitat pe toți din familia lui Teket la o cină cu porc sălbatic împușcat de noi și cu pere din conservă. Teket a trebuit să-i convingă că erau bune de mâncat și nu erau blestemate. Bunicii lui i-au plăcut tare mult perele și sucul lor dulce și au luat cu ei acasă conserva goală, mândri de parcă le-aș fi dat câte o sută de lire fiecăruia. Am invitat-o la ceai pe Kaishu-Mwampa, bătrâna care nu voia să stea de vorbă cu mine, și pe nepoata ei. Nu le-a plăcut și le-am spus că e mai bun cu lapte și au râs când am încercat să le descriu ce e laptele, căci nu văzuseră niciodată o vacă. Câteva zile mai târziu, Tiwantu a anunțat că, după prima lună plină, va ava loc o ceremonie completă tradițională Wai pentru reușitele fiului său. Îmi aveam și eu mica mea euforie.

Ar fi putut să continue tot așa – cu munca mea de cercetare în Nengai, cu câteva scurte excursii la Lacul Tam – până în iulie, când plănuisem să plec. Dar a doua zi după ce Tiwantu a anunțat ceremonia, Teket a venit de la piață cu un bilet ce avea scrisul lui Nell.

17

I-a trezit un țipăt prelung, urmat de un potop de alte strigăte. Habar nu avea cât era ceasul. Cerul era negru, fără urmă de lumină.

În asemenea momente, Fen devenea și mai agitat – ca o felină. Dintr-o singură mișcare, s-a făcut nevăzut pe scară. Ea s-a grăbit să îl prindă din urmă. Zarva venea de pe poteca femeilor. Fen i-a spus ceva, dar ea nu l-a auzit.

Când a cotit, a dat de ceea ce se temea, o mulțime de trupuri care țipau. Se opriseră la câțiva metri de mulțimea bulucită, care se uita înăuntru, în casa lui Malun. Pe întuneric nu a putut distinge decât spatele înalt al lui Sanjo și brațele groase ale lui Yorba și căpșorul lui Amun, dar nu pentru mult timp. Se mișcau cu toții, frământându-se și strigând atât de tare, că nu mai putea vedea limpede. Mulți își smulseseră colierele, brățările și legătorile de la cap și le azvârliseră pe jos, plângând, îmbrățișându-se, urlând și împingându-se spre mijlocul mulțimii, spre ceea ce se întâmpla acolo, în învălmășeala aceea de trupuri.

Fen a luat-o de mână și și-a făcut loc mai în față. A strâns-o mai tare și a pornit cu ea prin mulțime.

— Trebuie să… a spus el, dar ea nu a mai auzit restul.

I-a scăpat mâna. Toți se împingeau înainte, a fost îmbrâncită, împinsă și luată la grămadă împreună cu ei. A

încercat să se tragă înapoi, să se țină pe picioare, dar fără nici un rezultat. Nu era sigură că voia să vadă ce se întâmpla acolo. Dar era obligată să înainteze, ca și cum o forță uriașă a Tamilor o împingea. Nu înțelegea de ce recunoștea atât de puțini oameni, de ce nu o recunoștea nimeni pe ea. Oamenii înnebuniseră, iar duhoarea respirației și sudorii atâtor trupuri turbate aducea cu mirosul acru de corp îngropat de viu. Era sigură că în mijloc se afla un mort. Spera să nu fie un copil. Doamne, Dumnezeule, fă, te rog, să nu fie un copil. Nu știa dacă nu cumva strigase asta cu voce tare. Avea în gură gust de vomă și sânge, dar nu credea să fie ale ei. Înaintea lor licărea un foc. Și atunci i-a văzut, pe Malun și pe un bărbat cu pantaloni verzi. Se aflau în picioare, dar el era aplecat peste ea, iar ea îl sprijinea cu mare efort, cu toată greutatea lui apăsătoare, bocind ca la mort. Dar el nu era mort. Pe spatele lui gol se vedeau cicatrice lungi și adânci, mult mai noi și mai rudimentare decât cele de inițiere, urme de bici fără vreun model anume, dar nu era mort.

`Vino de îndată ce primești asta. Xambun s-a întors,` îmi scria Nell.

18

În cea de a patra noapte a sărbătoririi întoarcerii lui Xambun, Fen s-a întors acasă gol pușcă, mânjit cu un ulei care mirosea a brânză râncedă, pretinzând că a dansat cu Isus, cu stră-stră-bunica lui și cu Billy Cadwallader.

Nell se afla la mașină, scriindu-i lui Helen.

— Cine e Billy Cadwallader? l-a întrebat ea.

— Vezi? Așa îmi dau seama că totul este de-adevăratelea. N-aș fi putut să inventez un nume ca ăsta. Era un băiat mic.

Se uita înapoi spre ușă, de parcă acești parteneri de dans ar fi putut veni după el acasă. Părul îi era plin de mărgele de lut vopsit, și pe pielea unsă cu ulei i se lipise cenușă. Își depărtase picioarele ca să-și țină echilibrul, dar se mai clătina încă. Era numai mușchi și oase, asemenea băștinașilor. N-ar fi refuzat niciodată o substanță halucinogenă, ar fi băut, mâncat, inhalat sau fumat orice i s-ar fi oferit.

— Știi, cred că… a început el bâțâindu-se, cu mărgelele zornăind, zâmbindu-i de parcă abia atunci ar fi băgat de seamă că era acolo. Cred că mama ar fi… ar fi…

— Știi cine era băiețelul?

Nu-i plăcea privirea lui.

— Da.

S-a apropiat de ea și mirosul era de nesuportat. Părea că se luptă din greu să găsească cuvântul potrivit sau orice fel de

cuvânt.

— Sex, a spus el în cele din urmă. Îmi place sexul, Nell. Sexul adevărat.

Din fericire, penisul nu-i dădea ascultare.

— N-are nimic de-a face cu…

S-a căznit din nou să-și găsească cuvintele, dar fără succes. Copiii, a bănuit ea că voise să spună.

S-a îndepărtat de parcă ea era cea care duhnea a hoit. Apoi s-a răsucit din nou, uitându-se încă o dată la ea.

— Muncești, Nell Stone? Bați mereu la mașină, bați și iar bați, ai atât de mult de scris, atât de mult de spus. Trebuie să fie foarte obositor să fii tot timpul Nell Stone.

Se pare că își găsise în cele din urmă cuvintele pline de vână.

— Sunetul blestematei ăleia de mașini e sunetul creierului tău blestemat.

A lovit tastele cu pumnul. Literele s-au ridicat și s-au învălmășit. Înainte de a-și da seama cât a stricat, el a împins cu putere mașina de pe masă. A căzut pe o parte. Brațul ei argintiu s-a rupt.

S-a răsucit și a ieșit din casă, cu mișcări nefirești, de parcă nu erau ale lui, coborând scara clătinându-se, de parcă-l trăgea cineva cu niște sfori. Mai demult, în prima lor lună petrecută pe teren, un bătrân băștinaș Anapa a venit la ea și i-a spus că nu era în siguranță să stea singură doar cu soțul ei și s-a oferit să-i fie el fratele. La vremea aceea, ea și cu Fen au făcut haz de asta. Dar se dovedise că avea nevoie de un frate. Avusese nevoie de el la Mumbanyo. Ar fi putut să aibă copilul dacă ar fi avut un frate atunci.

A stins lampa și a încercat să adoarmă. Inima îi bătea prea iute. A tras îndelung aer în piept de mai multe ori, dar bătăile nu se domoleau. Îi era teamă că se va întoarce.

S-a ridicat și s-a îmbrăcat cu hainele ei murdare. Wanji spălase ultima oară rufele cu trei zile înainte de reîntoarcerea lui Xambun. Pe țărm era mai puțină lume decât crezuse, doar vreo cincizeci de inși, vreo douăzeci dansau, iar ceilalți erau împrăștiați pe lângă ei. Toți dansatorii erau bărbați, cu mărgele în păr și Fen și cu tigve complicat curbate, legate în dreptul sexului. Dansul se concentra asupra acestor tigve, le făcea să salte sau se răsucească și să se îndrepte spre femei, care stăteau în pâlcuri uitându-se din când în când, amuzate, dar plictisite, asemenea unor bărbați care ar fi stat prea mult într-un club de striptease. Și iată-l și pe Fen, costumat pe deplin, rotindu-se, plesnindu-și tigva de cea a partenerului său, cu mișcări mai puțin dibace decât ale celorlalți. Toți cei care suflau din fluiere se duseseră la culcare, și singurul toboșar stătea proptit într-o parte bătând la tobă când și când. Mai erau câteva femei care scandau câte ceva sau băteau ritmul cu bețe sau pietre. Cele mai multe se adunaseră și stăteau de vorbă, abia aruncându-le câte o privire. Xambun nu era de găsit nicăieri printre ei.

Starea de spirit cu care venise Fen acasă era mult mai accentuată aici. Sărbătorirea luase o altă întorsătură. Bărbații erau încordați, drogați, unii abia ținându-se pe picioare, alții năpustindu-se încoace și-n colo, de parcă ar fi încercat să scape din propriile lor trupuri. Păreau animați de o disperare mută, diferită de furia crescândă a ceremoniilor Mumbanyo când se temea că oamenii erau pe punctul de a se înjunghia unii pe alții, nu cu tendințe ucigașe, ci sinucigașe, de parcă

lipsa de interes a femeilor, dispariția lui Xambun și lipsa ploii ar fi fost din vina lor.

Stătea lângă o femeie care se numea Halana și care i-a dat niște kava[1] și niște taro[2]. Și-a deschis carnețelul. Era a cincea noapte. Văzuse totul de-acum. Nu mai era nimic de adăugat. Parcă-l auzea pe Boas dojenind-o: totul este material, până și propria ta plictiseală; nu vezi niciodată ceva de două ori – să nu crezi că l-ai mai văzut înainte, pentru că nu ai văzut nimic. Acum lucrez, și-a spus în sinea ei, acesta era unul din trucurile cu care se convingea să mai privească încă o dată, să se uite mai bine, să se uite și mai departe. Halana a privit-o mirată. A început să o imite cum ținea creionul, rozându-i capătul, apoi s-a prefăcut că-l mănâncă cu totul, făcându-le pe prietenele ei să se prăpădească de râs.

Dansul a continuat, fără vreo direcție, fără vreun semn de început sau de sfârșit. La un moment dat, Fen i-a zâmbit. Îi trecuse mânia. Simțea că adoarme cu ochii deschiși. Și-n clipa aceea a băgat de seamă, undeva mai la stânga de locul unde se dansa, mai aproape de apă, licăritul unei luminițe. Și-a concentrat privirea. Era o mică licărire portocalie chiar deasupra stâncii care ieșea din malul fluviului. O țigară? S-a ridicat și a luat-o într-acolo, mișcându-se lejer, să nu atragă atenția, ca și cum ar fi pornit-o pe cărare spre casă, apoi a intrat în tufișuri către stâncă. Prin frunze a văzut că avusese dreptate: era o țigară și, aplecat peste ea, se afla forma abia văzută a unui bărbat.

Nu era ceva obișnuit la triburile pe care le studiase ca oamenii să stea singuri. Încă de mici, copiii erau atenționați să nu stea singuri. Așa se putea întâmpla ca spiritele să-ți fure sufletul, și trupul să-ți fie răpit de dușmani. Dacă ești singur,

mintea poate produce gânduri rele. Societatea inventase și proverbe pe tema asta. „Nici măcar maimuțele nu umblă singure” era proverbul Tam cel mai des auzit. Bărbatul de pe stâncă era Xambun, care nu stătea pe vine așa cum ar fi stat băștinașii Tam, ci jos, cu genunchii ușor ridicați și cu trupul aplecat spre ei, cu ochii pierduți dincolo de apă. Corpul îi devenise buhăit, în formă de pară, din pricina cărnii de vacă și a orezului cu care erau hrăniți minerii. Pantofii se puteau auzi mai bine decât tălpile goale – așa că el își putea da seama că ea era cea care se apropia –, dar nu s-a întors. Și-a dus țigara la gură. Mai purta încă pantalonii verzi de la mină, fără podoabe, mărgele, oase sau scoici.

Orice informator de genul acesta, un om care să fi fost crescut în cultura locală și să fie scos de acolo o vreme, în așa fel încât să poată să-și perceapă propriul neam dintr-o perspectivă diferită, cu posibilitatea de a compara comportamentul acestora cu un alt set de valori, era de neprețuit. Ba mai mult, unul care să fi fost expus unei culturi occidentale – nici nu credea că exista cineva care să fi beneficiat de un astfel de informator într-un loc atât de îndepărtat.

Voia să se îndrepte spre el. S-ar putea să nu mai prindă o astfel de ocazie altă dată. Și totuși i-a simțit nevoia de a fi singur. Simțea că îi cunoaște deja povestea pe de-a-ntregul: copilul erou, promisiunile celor care l-au momit, tratamentul de ocnă de la mină, evadarea periculoasă și fuga până aici, greutatea de a ascunde totul de familia care credea că s-a reîntors plin de glorie. Dar ea era conștientă că povestea pe care crezi că o știi nu este niciodată cea adevărată. Ea voia să afle povestea lui adevărată. Ce va spune el despre toate câte i

s-au întâmplat? Își închipuia cum ar fi să scrie o carte întreagă doar despre el.

Nu s-a mișcat, dar el s-a întors brusc, uitându-se drept la ea, și i-a spus să plece de-acolo.

Doar când se afla la jumătatea scărilor și-a dat seama că el nu îi vorbise în dialectul Tam, nici în pidgin, ci în engleză.

1. *Piper methysticum*, plantă din zona Pacificului, cu efecte sedative, anestezice și halucinogene.
2. *Colocasia esculenta*, plantă tropicală, originară din Asia de Sud-Est, folosită ca aliment de bază în Africa, Oceania, India.

19

15.03 Sărbătorirea reîntoarcerii lui Xambun nu se mai sfârșește. În fiecare dimineață mă gândesc că au pescuit cu siguranță toți peștii și au ucis toate păsările grase & porcii sălbatici, că cel puțin și-au istovit trupurile, dacă nu cumva și-au irosit toate proviziile de mâncare. Și în fiecare noapte mă gândesc că mâine, cu siguranță, totul va reveni la normal, femeile vor ieși pe lac la răsăritul soarelui, vizitatorii mei matinali se vor reîntoarce, vânzătoarele se vor duce la piață, dar nu se întâmplă deloc așa. Dorm toată ziua pentru că au stat treji toată noaptea. Chiar înainte de apusul soarelui, tobele încep să bată din nou și se aprind focurile și totul o ia de la capăt încă o noapte: mâncatul, băutul, dansul, țipatul, cântatul, plânsul.

Cineva din cătunul vecin tocmai s-a întors din ținuturile de coastă și a învățat niște dansuri noi care se dansează pe plajă. Până acum aceste dansuri erau interzise aici de generația mai vârstnică, dar le-au învățat cu toții săptămâna aceasta. Având în vedere că dansurile lor obișnuite implică balansarea penisului cu forță și iuțeală, precum și imitarea copulației cu o precizie și o durată reală, aceste noi dansuri păreau nevinovate ca un joc de copii. Bărbații și-au vopsit trupurile cu modele complicate pe care nu le văzusem desenate nici pe cele mai scumpe vase de lut. Toată lumea e împodobită cu cele mai neobișnuite cochilii înșirate în nenumărate coliere care fac atâta zgomot, de ești nevoit să strigi ca să te auzi.

Am terminat aproape 50 de carnete în aceste 5 zile și totuși simt că mor de plictiseală, știu că sunt o ciudată, că mă plictisesc frenezia, nălucirile și desfrâul public. Știu că, în calitatea mea de antropolog, se presupune că ar trebui să mă dau în vânt după aceste ocazii de a vedea desfășurarea simbolurilor unei culturi. Dar eu nu am încredere în gloate – sute de oameni la un loc, fără putința cunoașterii, doar cu instinctele cele mai simple: mâncat, băut, sex. Fen susține că dacă te debarasezi de propriul creier, descoperi altul, un creier al grupului, un creier colectiv, și aceasta este o formă entuziasmantă de conexiune umană pe care noi am pierdut-o în

concepțiile noastre individualiste, cu excepția momentelor când mergem la război. Și asta confirmă în totalitate teoria mea.

Să nu mai pomenesc de nerăbdarea mea de a merge la X, de a vorbi cu el, de a-l lua cu asalt, cum ar spune Bankson. Malun mi-a promis că o să-mi aranjeze o întâlnire cu el de îndată ce se termină ceremoniile. Ea îmi tot mulțumește, iar eu se pare că nu pot să o conving că noi n-avem nimic de-a face cu întoarcerea lui.

Tare aș fi vrut ca B să nu fi plecat înainte de sosirea lui X. Mi-ar prinde bine să am pe cineva cu care să vorbesc, cineva care să nu fie dus de pe lumea asta cu semințe de zorele[1] & un anume *honi* & cine mai știe ce. I-am dat lui Tadi un bilet pe care să-l dea vreunui Kiona când merge la piață, dar nu s-a dus. Nimeni nu a plecat de-aici de mai bine de o săptămână.

Am ajuns să mă gândesc la sărbătorirea asta a lui Xambun ca la un animal sălbatic care se mișcă & mănâncă, dar s-ar putea să nu mai plece niciodată.

1. Semințele de zorele (*Ipomonea tricolor*) au efect halucinogen datorită unei substanțe psihedelice chimice naturale asemănătoare cu LSD.

20

Până am ajuns eu acolo se terminase. Am oprit motorul, dar n-am auzit zvon de sărbătoare din nici o parte a satului. Pe plajă, ciorile și uliii șoricari se luptau să apuce mai bine din coastele unui porc sălbatic, și muștele năpădeau cojile de taro și de fructe din preajmă. Vetrele unde arsese focul erau reci, în nisipul bătătorit zăceau mărgele și pene îngropate pe jumătate și chiar și aerul părea secătuit de puteri.

Nivelul lacului era ceva mai scăzut decât data trecută când fusesem acolo, iar căldura avea o altă densitate. Mi-am tras canoea în iarbă și am pornit-o pe cărare, ducând cu mine motorul și o canistră cu benzină de rezervă.

În drum spre casa lor nu m-am întâlnit cu nimeni. Am recunoscut tăcerea, neclintirea istovită a unui sat stors de vlagă. Nu-mi păsa că pierdusem festivitățile. Eram sigur că Nell își notase totul impecabil. Dar discuția cu Xambun va oferi informațiile cele mai importante.

Prin ușa uneia dintre casele bărbaților atârna o pereche de picioare, de parcă omul nu mai fusese în stare să intre pe de-a-ntregul și se prăbușise acolo, în ușă. Asta mă făcea să mă gândesc la propriile mele rezerve de energie. Mă simțeam mult mai în formă, cum nu fusesem de mult, și mă amuzam aducându-mi aminte cum căzusem lat ultima dată când venisem aici. Am ascuns motorul și canistra sub casa lor și m-

am întors pe plajă după valiza mare pe care o adusesem cu mine. Ajuns înapoi la piciorul scării, i-am chemat încet, nevrând să-i trezesc în cazul în care dormeau. Neauzind nici un răspuns, am urcat în casă. Se aflau amândoi în încăperea cea mare cu plasă de țânțari, în fața mașinilor de scris.

Nici una din fotografiile lui Nell Stone, nici cele pe care le poți găsi în manuale și în cele două cărți biografice, nici măcar cele făcute pe teren nu o redau așa cum arăta de fapt. Nu aveai cum să îi vezi energia, bucuria care i se revarsă în ochi atunci când intri pe ușă. Dacă aș fi vrut să am o fotografie de-a ei, atunci aș fi vrut s-o surprind, chiar în momentul acela când a dat cu ochii de mine.

— Ai venit.

— Nu rămân mai mult de trei luni, am glumit eu, arătându-le geamantanul cel mare care părea și mai voluminos în casă.

Fen o privea cu atenție acum, și chipul ei și-a pierdut expresia spontană. Sărutul ei pe obraz a fost atât de rapid, că s-a terminat înainte de a-l simți. După care s-a tras înapoi. Mirosea cumva a ienupăr și salcâm galben, ca în grădina din spatele casei noastre din Grantchester.

— Ești întruchiparea gentlemanului antropolog. N-ai nevoie decât de… ia stai, stai așa!

A sărit în picioare și a țâșnit afară din încăperea cu plasă de țânțari, intrând în cealaltă, de unde s-a întors cu o pălărie, o pipă și un aparat de fotografiat.

— Haide, e prea întuneric aici.

— Nell, de-abia a ajuns omul ăsta, pentru numele lui Dumnezeu, a strigat Fen de pe scaunul lui, în loc de salut.

Arăta groaznic, cu cearcăne albăstrii sub ochi, iar pielea îi era pergamentoasă ca a unui bătrân. Pieptii cămășii i se

lipiseră de trup, grei de sudoare.

— E tipică, a spus ea, o s-o poată pune pe coperta cărții lui de memorii.

M-a pus să cobor înapoi pe scară cu geamantanul și să mă așez sub tamarinul din fața casei. A rupt o frunză mare de ferigă de lângă drum și mi-a pus-o pe umăr.

— Acum mușcă pipa.

Mi-am încleștat dinții pe pipă și m-am strâmbat, imitând cum puteam mai bine un bătrân profesor pe care l-am avut la Charterhouse.

— Perfect.

Dar ea râdea prea tare ca să poată face fotografia.

— Doamne, tot eu trebuie s-o fac și pe-asta.

Fen a coborât și mi-a făcut trei fotografii. Apoi i-am dat pălăria lui Nell, cu geamantanele și cu pipa, și i-am făcut și noi câteva fotografii. Un om a trecut grăbit pe lângă noi și Fen l-a strigat cerându-i să ne împrumute toiagul și colierele care-i atârnau greu. El ni le-a dat cam șovăitor și l-a privit îngrijorat pe Fen fotografiindu-se cu ele.

Nell se afla într-o stare bună de sănătate. Din câte mi-am dat seama, rănile i se vindecaseră și parcă nu mai șchiopăta atât de tare. Buzele îi erau roșii ca de copil. Se vedea că hrana tribului Tam îi pria; era mai rotofeie și pielea ei părea netedă ca săpunul. A trebuit să-mi stăpânesc tot timpul tentația de a o atinge – pe ea și toată viața care clocotea în ea…

— Ce-ți mai fac războinicii? m-a întrebat Fen pe când ne urcam din nou în casă.

Mi-am dat seama că era o întrebare de formă, pusă de cineva care se gândea la altceva, asemănătoare cu cele pe care mi le-ar fi putut pune tata când veneam acasă în vacanță, lui

stându-i mintea la vreun grup de celule sau de pene din coada vreunei păsări.

I-am răspuns că băștinașii Kiona îmi promiseseră un ritual Wai.

— Fantastic! a exclamat Nell. Putem să venim și noi?

— Sigur că da.

De mult nu mai avusesem ceva de așteptat cu atâta nerăbdare.

— Aici s-a terminat petrecerea, a spus Fen.

— Ai reușit să-i pui întrebări?

— Fen zice că ar trebui să ne comportăm mai distant cu el, să-l facem să ne abordeze el.

— Cum așa?

Eram de-a dreptul uimit. Nimic din stilul lor de hărțuială etnografică nu lăsa loc pentru „comportament distant“. De obicei ei băteau fierul cât era cald, și primul meu gând a fost să-i suspectez că mint și mi-a fost rușine.

Ne aflam în casă de-acum, și Fen turna ceva de băut, un suc fermentat de cireșe.

— Nu prea avem de ales, a râs el.

— Pe mine m-a gonit.

— Trebuie să-i mai lăsăm un răgaz, a spus Fen. Pe noi ne asociază cu mina acum.

— Dar are nevoie să vorbească despre asta cu noi, oameni care înțelegem prin ce a trecut.

— Nellie, dar tu nu știi prin ce a trecut el.

— Ba cum să nu știu. A fost un servitor supus prin contract lăcomiei occidentale.

— Unde? La ce mină? Cât timp? Poate că n-a stat acolo decât vreo trei luni, n-avem de unde ști. Iar tipul acela, Barton,

care administrează Edie Creek… E un om bun. Pun pariu că își vede de treabă cum se cade. Asta dacă Xambun o fi fost acolo.

— Din câte am socotit eu, a fost plecat de mai bine de trei ani. Malun păstrează toate frunzele…

— E, frunzele ei! a exclamat Fen, întorcându-se spre mine. Când am ajuns noi aici avea doar jumătate din câte are acum. N-ai de unde ști de cât timp e plecat.

— Barton nu e un om de bine. Face petreceri cu crocodili, Fen.

Nu știam la ce se referă.

— El pariază pe crocodil și servitorul lui moare.

— Asta e o prostie, știi și tu prea bine. Dar ce-ai acolo, Bankson? Data trecută nu cred că ți-ai adus nici măcar un rucsac.

— A trecut Minton pe la mine și a adus poșta și avea și pentru voi doi câte ceva.

Am desfăcut clemele valizei. Pusesem cele cinci scrisori ale lui Fen în buzunarul de pânză de pe o latură. Restul spațiului era ocupat de cele o sută patruzeci și șapte de scrisori pentru Nell.

— Pentru Schuyler Fenwick, am spus eu întinzându-i pachetul subțire cu scrisori. Îmi pare rău, tipule!

— Nu-i problemă, m-am obișnuit.

Și ea părea la fel de obișnuită cu asta. Fără uimirea sau bucuria pe care le anticipasem, a luat valiza și s-a pornit să-și sorteze foarte pragmatic maldărul de scrisori: de la familie la stânga, cele legate de muncă la dreapta, cele de la prieteni la mijloc. Nu s-a oprit asupra nici uneia, s-a uitat doar la adresa expeditorului și le-a pus în teancuri. Din când în când, câte un nume îi stârnea un mic zâmbet, dar de fiecare dată părea că

speră să fie de la altcineva. Fen și-a luat scrisorile și s-a dus în camera de lucru să și le deschidă.

M-am așezat pe canapea și am luat la întâmplare o revistă din teancul lui Nell. *New Yorker*, pe care nu o mai văzusem până atunci. Pe copertă avea un desen cu turiști la o cafenea din Paris. Era din 20 august 1932. Perspectiva era aplatizată, mesele păreau că plutesc în aer, chipurile erau geometrice, gen Picasso. Dintr-o țigară se înălța fumul ca un rotocol negru. Oboseala călătoriei de șapte ore în plin soare mă ajunsese din urmă și, deși intenționam să deschid revista, mâinile îmi erau prea grele și continuam să o țin închisă. Era un desen minunat, deși poate că gândeam așa pentru că nu mai văzusem de mult o lucrare de artă occidentală. Și m-a umplut de dor: meniul, carafele, fețele de masă cu pătrățele alb cu negru. În spatele meu s-a ivit un chelner. Mi-a luat comanda. Pui de porumbel, am spus eu. Apoi s-a întors spre Nell care i-a comandat petarde[1]. Și am râs amândoi, iar eu m-am trezit brusc.

Îmi era teamă că râsesem cu voce tare, dar Nell citea o scrisoare și nu m-a auzit cu siguranță. Iar eu mai simțeam în gât și în piept un balon de căldură care voia să se elibereze. Porumbei și petarde. La adăpostul revistei din poala mea, aveam o mică erecție.

— Bankson! m-a îmboldit Fen. Vreau să-ți arăt ceva.

M-am ridicat buimăcit și l-am urmat afară.

— E mai bine să te ferești din calea ei, când citește toate alea, a spus el.

— De ce?

— Primește scrisori de la toți țicniții din America, a răspuns el clătinând din cap. Toți îi cer sfatul, aprobarea.

Numele ei apărut pe orice a devenit brusc un sigiliu de aur fermecat. Și mai e și Helen!

Fen s-a oprit sub casa ceremonială cu chipul acela enorm și hain dominând deasupra noastră, cu limba neagră și țepoasă de șarpe atârnându-i din gură de un cot.

— Cine e Helen?

— O altă pupilă de-a lui Papa Franz Boas. Instabilă psihic. Cu toane negre de tot. A trebuit să-i cer lui Nell să înceteze să se mai întâlnească cu ea. Nell îi trimite câte treizeci de scrisori până primește una de la ea. Dar nu se învață niciodată minte. Îi este întotdeauna teamă de ce-i mai rău. N-ai văzut-o cum scotocea prin valiză după scrisorile de la Helen? Nici nu cred că a primit vreuna de data asta.

Era totuși un pachet, am dat eu să-i spun. Unul greu, dreptunghiular, cu numele și adresa lui Helen în colțul din stânga sus.

— Atunci îmi pare rău că v-am adus corespondența.

— S-o lăsăm să termine cu asta, a spus el și i-a strigat pe bărbații din casa ceremonială.

După ce am urcat pe scară și am pătruns prin gura feței aceleia hidoase, am dat de o altă intrare, mai strâmtă decât prima, roșie pe amândouă părțile. Mi-am dat seama că reprezenta partea de jos a unei alte sculpturi, ce înfățișa, de data aceasta, o femeie cu capul ras și cu sâni uriași care se înălța dominatoare deasupra noastră. Avea talia îngustă și picioarele desfăcute, iar intrarea prin care urma să pătrundem era de fapt o uriașă vulvă stacojie. Fen a pășit înăuntru fără să spună ceva.

Eu am mai zăbovit, încercând să văd cum era construită.

— Uite ce-i, a urmat Fen. Eu respect regulile lor privind interdicțiile. În casa asta n-a intrat nici o femeie vreodată. Așa că să nu-i spui lui Nell nimic despre ce vezi aici. N-o să facă altceva decât să se agite degeaba.

Interiorul unei case ceremoniale a bărbaților nu diferă cu nimic de cel al unui club de la Cambridge. Se vorbește cu voce scăzută, tot în grupuri, cu aceeași ușurință. Doar că nu era destinată celor care nu erau membri. Până și Fen, căruia părea să nu-i pese câtuși de puțin dacă se integra sau nu și care se purta de parcă lumea ar trebui să se adapteze la el, se îndrepta stânjenit către mijlocul încăperii lungi, ajustându-și privirile și căutând un om pe nume Kanup. Acesta era cel ce se ocupa de obiectele de artă ale băștinașilor Tam, cel care hotăra ce se păstrează și ce se vinde, care stabilea prețurile și încărca marfa în canoe și ținea socoteala câștigurilor. El trăise o vreme cu o femeie din tribul Kiona și, de îndată ce Fen a dat de el, a început să laude peste măsură arta tribului Tam, arătând de ce era mai presus decât cea a tribului Kiona sau a oricărui alt trib din zonă. Kanup era genul de om care îți atrăgea atenția și se asigura că ți-o ține trează. Vorbea excelent în dialectul Kiona și am fost uimit atât de bilingvismul lui perfect, cât și de cunoștințele sale. Mi-am lut notițe așa cum făceam întotdeauna când mă aflam pe teren, cu o concentrare totală și o nesiguranță deplină asupra folosului lor. Fen a dispărut iute undeva în partea din spate, mai întunecată, a sălii uriașe. După o vreme am auzit în spatele meu voci tot mai ridicate ce sunau a ceartă. Mi-era teamă că asta se întâmpla din pricina prezenței mele în casa lor, dar când am reușit să mă desprind de privirea fixă a lui Kanup, mi-am dat seama că toți se uitau spre spatele încăperii,

spre colțul întunecat unde se afla Fen. Nu vedeam ce face și nici cu cine era.

— Dar ce s-a întâmplat acolo, în spate? l-am întrebat în drum spre casă.

— Nimic.

— Și ce făceai tu acolo?

— Nimic. Mă odihneam, te așteptam.

Dar mințea și nici nu se străduia prea tare să o ascundă.

1. Joc de cuvinte intraductibil; în limba engleză *squab* înseamnă „porumbel“, iar *squib*, „petardă“.

21

Când ne-am întors acasă, lămpile erau aprinse, și Nell stătea pe podea înconjurată de scrisori deschise, cu un calendar mare în poală.

Fen s-a trântit pe canapeaua din spatele ei.

— Ei, Nellie, n-ai primit încă Premiul Nobel?

— Nevasta lui Stalin a murit în chip misterios și John Layard[1] s-a încurcat cu Doris Dingwall.

— Credeam că se află la Berlin cu poeții ăia, am spus eu, trăgându-mi un scaun într-un colț.

— Se pare că a făcut o depresie puternică, a încercat să se sinucidă, fără succes, apoi s-a dus acasă la Auden ca să termine el ce începuse. Leonie zice că Auden era cât pe ce să-i îndeplinească dorința, dar până la urmă l-a dus la spital. Apoi s-a întors în Anglia și i-a suflat-o lui Eric[2] pe Doris.

Profesori de antropologie la University College din Londra, Doris și Eric Dingwall erau vestiți pentru căsnicia lor lipsită de prejudecăți.

— Ce facem noi în noiembrie?

— Să fiu al dracului dacă știu! De ce?

— M-au invitat să țin un discurs la Congresul Internațional, a spus ea străduindu-se să-și domolească vocea de dragul lui Fen.

— Fantastic! am exclamat eu, încercând să abordez un entuziasm de tip american. Ce onoare!

— Și mă cheamă să fiu custode adjunct la muzeu. Vor să-mi dea și un birou în turn.

— Bravo, Nellie! Dar contul nostru din bancă cum mai e?

— Foarte bine, a răspuns ea zâmbind precaut.

— Acesta e ce cred eu că ar putea fi? a întrebat el, atingând cu degetul de la picior pachetul de la Helen de pe podea. Nu l-ai deschis.

— Nu.

Fen mi-a aruncat o privire cu înțeles, de parcă eu aș fi știut despre ce era vorba, când eu habar nu aveam.

— Haide, Nellie!

S-a aplecat și i l-a pus în poală.

— Hai să vedem! Și pe deasupra, am putea folosi asta, a spus el trăgând de sfoara groasă și cenușie cu care era legat pachetul.

Sub hârtia maronie de împachetat se afla o cutie, și în ea un manuscris subțire, nu mai mare de trei sute de pagini. Filele erau netede, aliniate perfect. Am rămas uimiți privindu-l, de parcă ar fi putut să ne vorbească sau să scoată flăcări. Nell făcuse și ea asta, luându-și sutele de carnețele de notițe, comprimându-le ca prin minune într-un teanc de coli de hârtie curate, nerăvășite, cu milioane de detalii așezate într-o anume ordine, din care să iasă o carte, ceea ce nici Fen și nici eu nu făcusem. Din acest punct de vedere, o astfel de transformare părea imposibilă.

Pe manuscris se afla un bilet cu un scris mărunt și îngroșat:

`Dragă Nell,`

În sfârşit! Sper ca tu și Fen să aveți răgazul să aruncați o privire. Nu e grabă mare. I-l dau și lui Papa azi și sunt sigură că o să-mi ceară să-l revizuiesc peste vară. Dacă lui Fen nu-i place cum i-am prezentat eu pe băștinașii Dobu, să-mi spună cinstit și fără ocolişuri. Tocmai a ajuns la mine prima ta scrisoare despre Mumbanyo. Par înfricoşători. Sunt convinsă că i-ați îmblânzit de-acum.

Cu toată dragostea,

H.

Amândoi au privit mult timp biletul, cam cât le-ar fi luat să citească o pagină întreagă. Tăcerea nu era liniștită, ci opusul liniștii. De parcă toți trei, Nell, Fen și Helen ar fi stat de vorbă fără ca eu să-i pot auzi.

— Vreți să ne uităm? Am întrebat eu. Să fac niște ceai?

— Ora ceaiului! a strigat Fen, imitând menajerele de la Cambridge. Grăbiți-vă!

— Să-l citim cu toții? a întrebat Nell ieșind din transă.

— De ce nu?

De-abia așteptam. Tânjeam după o idee nouă, un gând nou în cap. Am făcut repede ceaiul, strecurându-mă pe lângă Bani, încercând să mă fac cât mai puțin văzut în locul acela din casă atât de îngust.

Nell a început să citească de îndată ce am pus ceainicul și ceștile pe cufăr. În primele pagini, Helen susține că lipsa de înțelegere a obiceiurilor altor popoare de către civilizația occidentală este problema cea mai mare a omenirii și cea mai gravă problemă socială. Până la pagina douăzeci, îi menționase deja pe Copernic, Dewey, Darwin, Rousseau și *Homo Ferus* al lui Linnaeus, dăduse ocolul pământului de câteva ori și demonstrase că noțiunile de ereditate rasială, rasă pură sunt o prostie, cultura nefiind transmisă biologic, și că civilizația occidentală nu este rezultatul final al evoluției

culturii și că nici studiul societăților primitive nu reprezintă studiul originilor noastre.

În acest prim capitol, ea enunțase într-un limbaj simplu și cinstit multe dintre lucrurile pe care generația noastră de antropologi le gândea, dar nu le așternuse niciodată pe hârtie cu atâta claritate. Ne-a fost însă imposibil să ne oprim. Am citit pe rând. Îi devoram cuvintele. Ni se părea că scrisese cartea asta numai și numai pentru noi, ca un mesaj apăsat care spunea: „Mergeți mai departe. Puteți s-o faceți. Este important. Nu e pierdere de timp ce faceți voi“.

Nici cel mai puternic drog nu ar fi putut avea un efect mai puternic asupra mea. După ce citiserăm deja câteva capitole, venise Bani și ne spunea ceva cu voce tare. Se pare că încerca să ne spună că cina era gata. Am luat cartea cu noi la masa aranjată cu șervețele de pânză și platouri cu mâncare. Venise rândul lui Fen să citească și mai lua câte o îmbucătură printre propoziții. Cred că nu am apreciat cum se cuvine mâncarea, căci Bani a plecat fără să-și ia rămas bun și să spele vasele.

Fen continua să citească, în picioare, în spațiul mic ce servea de bucătărie, în timp ce eu și Nell spălam vasele. Când a ajuns la partea în care Helen îl acuza pe Malinowski că-i tratează pe băștinașii din insulele Trobriand[3] ca pe niște primitivi fără nici o distincție, a citit-o aproape strigând. Și apoi și-a ridicat ochii aprinși de pe hârtie:

— Mi se pare mie sau în astea trei pagini îi face praf pe Frazer[4], Spengler[5] și Malinowski?

Am râs toți trei deodată. Ne molipsiserăm de iconoclasmul, curajul și ambiția ei. Fen citea mai departe. Societățile primitive sunt mult mai ușor de studiat, recunoștea ea, decât mai complexa noastră civilizație occidentală, așa cum

cărăbușul i-a fost mai de folos lui Darwin să-și elaboreze teoriile decât ființa umană.

— Ce tâmpenie! s-a rățoit Nell. Ne-am certat de mii de ori pe tema cărăbușului. Și eu am învins de fiecare dată. Dar ea tot o bagă aici!

A scos un ciot de creion de undeva din păr și a dat să taie ultima propoziție.

— Stai așa! a oprit-o Fen. Las-o să zică până la capăt ce are de zis înainte să-i tai cuvintele.

Ne-am mutat pe canapea și eu am adus o carafă de „vin“ Kiona care avea gust de cauciuc îndulcit. Fen mi-a dat manuscrisul și am început să citesc. Capitolul se referea la băștinașii Zuni din New Mexico ce duceau o existență și aveau o „concepție despre existență“ complet diferită de restul triburilor din America de Nord, care foloseau adesea droguri și suc fermentat de cactus ca să dobândească spiritul „religios“.

— Parcă mă simt și eu un pic religios, a spus Fen. Nenorocirea asta e destul de tare.

Nell nu spunea nimic – mâzgălea în carnețel –, ceașca ei era goală pe jumătate, iar obrajii îi ardeau. Capătul creionului era ros și umed.

Alte triburi dansau până când făceau spume la gură sau convulsii ori halucinații, dar tribul Zuni dansa doar ca să prefacă natura în mod sistematic. „Tropăitul lor necontenit atrage ceața și o adună în nori grei de ploaie. Și forțează astfel ploaia să cadă pe pământ.“

Nell clătina din cap în timp ce eu citeam.

— Minunat, a exclamat ea.

— Groaznic! a protestat Fen, sărind în picioare și arătând cu degetul pagina. Uite, se vede chiar aici. Uite linia peste care nu poate trece. Aici își pierde autoritatea.

— Dar ne face să trăim momentul, a spus Nell. Chiar în miezul culturii.

— E o făcătură. Ea știe foarte bine că tropăitul picioarelor nu aduce ploaia.

— Bineînțeles, Fen. Dar ea descrie aici cum văd băștinașii Zuni chestia asta și o redă din punctul lor de vedere.

— E slabă de-a dreptul. Scrie pentru publicul larg, nu pentru omul de știință. E prea bună ca să facă o astfel de greșeală.

Această remarcă i-a închis gura lui Nell.

— Dar tu ce crezi, Bankson? m-a întrebat Fen. Ești de acord sau nu cu ploaia scoasă din pământ? Are dreptul un bun om de știință să recurgă la licențe artistice?

Am preferat să continui lectura. Ajunsesem la partea despre tribul Dobu. Cum Fen era singurul antropolog care studiase vreodată acest trib, descrierea făcută de Helen acestei culturi se inspira din monografia lui publicată în *Oceania*[6] și dintr-o serie de interviuri pe care i le luase la New York. Mă așteptam ca Fen să protesteze, dar el se arăta bucuros că Helen se lansa într-o descriere tulburătoare a unei societăți nelegiuite, ale cărei singure calități erau reaua voință și trădarea. În loc să fie un loc deschis comunității pentru dans, centrul satului era un cimitir. În loc să aibă grădini comune de zarzavat, fiecare familie își planta separat cartofii dulci pe un teren privat, stâncos, și se bizuia doar pe vrăji ca să-l facă să rodească, crezând că tuberculii de cartofi dulci bântuie noaptea pe sub pământ și numai vrăjile și farmecele îi

momesc să se reîntoarcă acasă, că fertilitatea unei grădini depinde doar de vrăji, și nu de cantitatea de semințe plantate.

— Așa ceva nu se poate! a exclamat Nell, lovind pagina cu mâna.

— Te îndoiești de iubita ta prietenă sau de dragul tău soț? Sau de amândoi?

— Asta nu era în monografia ta. I-ai spus tu asta?

— Sigur că da.

— Și tu chiar crezi că băștinașii Dobu nu văd vreo legătură între numărul semințelor și numărul plantelor?

— Da.

Am trecut repede mai departe. Pentru că nu aveau niciodată suficientă hrană și adesea erau aproape flămânzi, băștinașii Dobu născociseră o mulțime de superstiții în jurul cultivării plantelor. Li se părea că joaca, cântatul, râsul sau orice formă de bucurie nu erau pe placul cartofilor dulci, dar că a face sex în grădină era o activitate esențială pentru creșterea legumelor. Nevestele erau mereu învinuite pentru moartea soților lor și se credea că femeile puteau să-și părăsească trupul în timpul somnului ca să ucidă, așa că erau foarte temute. Erau în același timp foarte râvnite, în așa fel încât nici o femeie neînsoțită nu era ferită de avansurile bărbaților. Erau puritani și refuzau să discute despre sex, dar îl practicau masiv și declarau că le produce o mare satisfacție. Pentru ei satisfacția sexuală reciprocă era importantă. Simțeam că îmi ard obrajii pe măsură ce citeam. Din fericire, Fen era prea preocupat de cuvintele folosite de Helen ca să mă tachineze pe tema asta. Unul dintre farmecele cele mai importante era cel pentru a deveni invizibili, pe care-l practicau mai ales în cazul hoției și adulterului.

— M-au învățat și pe mine unul, a spus Fen. Încă îl mai știu pe dinafară. Nu se știe când îmi poate fi de folos.

„Băștinașii Dobu, încheia Helen, trăiesc fără să respingă coșmarul cel mai cumplit al omului despre ostilitatea universului.“

— Cred că sunt cei mai înspăimântători oameni de care am auzit vreodată, am spus eu.

— Fen era cam instabil psihic când l-am cunoscut, a spus Nell. Avea ochii holbați, uite-așa! a urmat ea, deschizând ochii cât putea de tare.

— Zi de zi, timp de doi ani îmi ieșisem din minți de frică!

— Eu n-aș fi rezistat nici măcar jumătate din timpul ăsta, am spus.

Mă gândeam însă că băștinașii aceștia semănau destul de mult cu el: tendințele paranoice, umorul negru, neîncrederea în plăcere, mania pentru secrete. Așa că nu aveam cum să nu pun la îndoială rezultatul cercetării lui. Când există un singur om specializat în studiul unui anumit popor, din analizele sale aflăm oare mai mult despre acel popor sau despre antropologul respectiv? Ca de obicei, m-am pomenit mai interesat de această suprapunere decât de orice altceva.

La un moment dat, Fen a adus niște conserve de sardele și de caise și ne-am apucat să mâncăm cu mâinile, simțindu-ne brusc stomacul la fel de înfometat ca mintea. Ne scoseserăm cu toții carnetele și făceam însemnări pentru Helen și pentru noi înșine, mânjind peste tot în timp ce încercam să citim, să scriem, să parlamentăm și să mâncăm în același timp.

Dacă ne-ar fi văzut cineva, ar fi putut spune că eram cu toții cuprinșii de febră și pe jumătate nebuni și poate că nu era chiar departe de adevăr, dar cartea lui Helen ne făcea să

simțim că am putea smulge stele de pe cer și crea lumea din nou. Pentru prima dată, mi-am dat seama cum aș putea și eu să scriu o carte despre tribul Kiona. Am făcut chiar și o mică schiță a lucrurilor pe care ar fi putut să le cuprindă. Și doar aceste câteva cuvinte din carnet le făcea să pară posibile.

Pe cer apăruse o lumină palidă, violetă, când Fen a ajuns spre sfârșitul paginilor, unde Helen făcea o ultimă demonstrație a ideii că fiecare cultură are propriile sale ținte și își orientează societatea pentru atingerea lor. Descria întreaga gamă a potențialului uman ca pe un arc de cerc, fiecare cultură reprezentând o secțiune de trăsături din acel arc. Aceste ultime pagini îmi aminteau de finalul unui spectacol cu focuri de artificii, azvârlite simultan în sus și care explodează unul după altul. Ea susținea că, din pricina accentului pe care Occidentul îl pune pe proprietatea privată, libertatea noastră este mult mai restrânsă decât în multe societăți primitive. Spunea că într-o cultură, o discuție aplicată asupra trăsăturilor dominante era adesea un tabu; în cultura noastră, de exemplu, nu era permisă o dezbatere cinstită asupra capitalismului sau războiului, sugerând că aceste trăsături dominante deveniseră compulsive și disproporționate. Homosexualitatea și intrarea în transă erau acum socotite anormale, în timp ce în Evul Mediu oamenii fuseseră sanctificați pentru intrările lor în transă, iar după cum arată clar Platon, în Grecia Antică homosexualitatea era „principala cale către o viață mai bună“. Conformismul creează tulburări funcționale, susținea ea, și tradiția poate deveni de natură psihopatică. Ultimele ei propoziții îndemnau la acceptarea relativismului cultural și la tolerarea diferențelor.

— Se vede că e scris de o persoană absolut anormală! a exclamat Fen, aruncând ultima pagină. O adevărată deviantă paranoică. Devine cam isterică aici, la sfârșit, de parcă lumea întreagă e pe punctul de a se duce de râpă.

Nell m-a surprins privind-o.

— Ce?

— Arăți de parcă ai încerca să urmărești nouă direcții diferite de gândire.

— Patruzeci și trei, mai bine zis. Mai bine ne-am duce la culcare înainte să ne explodeze capetele.

Nell a coborât scara ca să înfășoare o frunză de banană pe ultima treaptă, semn că nu primește oaspeți.

— Bun! Până la noi dispoziții, am închis prăvălia.

Fen a dat pe gât ultimele rămășițe din vinul de cauciuc ce i se prelingea acum pe bărbie și s-a șters cu dosul palmei. Și-a scos cămașa, s-a șters la subraț cu ea și a azvârlit-o în maldărul de rufe pentru Wanji.

— La culcare[7], milady! a spus el, imitându-mi accentul englezesc și luând-o de braț în timp ce se îndreptau spre dormitor. Noapte bună!

M-am îndreptat spre rogojina mea din camera lor de lucru, simțindu-mă un pic asemeni cățelului familiei care a fost dat afară peste noapte. Nu închisesem ochii când s-au trezit primele animalele, călcând pe ramurile care trosneau, împiedicându-se prin frunzișuri și scoțând sunete stridente, apoi oamenii, tușind, mormăind, gemând, strigând. Hohote zgomotoase de râs ale femeilor care se îndreptau spre canoe, vâslitul lor și cântecele care străbăteau dincolo de ape. Zgomot de talgere, dojeniri și râsete, pescărușii care lovesc apa cu aripile și vulpile zburătoare izbindu-se de copaci. În cele din

urmă am adormit. Am visat că eram pe o bucată de ghețar, stând pe vine ca un băștinaș, și sculptam un simbol uriaș din gheață. Dar gheața se topea și, deși tăiam adânc – ceva cu două linii tăiate la mijloc, o hieroglifă ce înmănunchea paragrafe întregi de înțelepciune –, gheața se prefăcea în zloată și picioarele îmi alunecau în mare.

M-am trezit în sunetul mașinii de scris, scârțâitului unui creion și în foșnetul mai încet al mâinii care-l urmează. M-am răsucit pe o parte, așteptându-mă să o văd pe Nell la masa din bucătărie, dar era Fen. Nu s-a oprit. Nu m-a văzut că mă uitam la el. Stătea aplecat peste hârtie, cu chipul schimonosit de concentrare, ținându-și îndelung răsuflarea și dându-i drumul apoi pe nas cu zgomot. Dacă n-aș fi văzut ce făcea, aș fi putut crede că stătea pe closet. Când a auzit mișcare în dormitor, s-a oprit, și-a adunat hârtiile și a mers cu ele afară.

Nell a apărut îmbrăcată așa cum dormise, cu niște pantaloni largi de bumbac și o cămașă verde deschis. Ne-a făcut câte o cană de cafea cu lapte praf și s-a așezat unde stătuse Fen mai înainte. Nu-mi dădeam seama dacă era zece dimineața sau patru după-masa. Lumina pătrundea prin crăpături din toate părțile. Mă simțeam ca un elev în vacanță. Ea stătea cu amândouă picioarele ridicate pe scaun, sprijinindu-și cana pe genunchi. M-am așezat în fața ei, cu manuscrisul lui Helen între noi.

A apucat colțurile paginilor cu degetul mare și le-a lăsat apoi să revină la loc.

— Mereu scria la cartea asta, dar de la o vreme aveam bănuiala că n-o s-o mai termine niciodată. Credeam că m-am lecuit de ea în felul acesta. Și acum – prin comparație, cartea mea pare ca un caiet de amintiri dintr-o excursie în

Cincinnati. Ce face ea aici e gândire, nu glumă. În timp ce eu am adunat pietricele drăgălașe, ea a înălțat o adevărată catedrală.

Eu mai simțeam încă încordarea visului, simbolul pe care încercam să-l gravez în gheața ce se topea. Și mi s-a părut amuzant că ea năzuia să construiască o catedrală, în timp ce eu mă luptam să scrijelesc un singur simbol.

— Tu râzi de mine cum îmi plâng de milă!

— Ba nu.

Mi-am amintit de povestea pe care mi-a spus-o despre cum rămăsese fără scuipat în dulap. Parcă o aveam în fața ochilor pe fetița de patru ani.

— Ba da, așa faci.

— Nu, nu râd, am spus eu, fără să mă pot stăpâni să zâmbesc. Tot așa mă simt și eu.

— Ba nu, uită-te la tine. Ce sprințar și relaxat ești, cu rânjetul ăla pe față!

— Cred că Fen și-a început catedrala azi dimineață.

— A scris?

— O mulțime de pagini!

Părea surprinsă, fără să fie impresionată.

— Umblă după tot felul de idei care nu duc nicăieri până la urmă. Și acum, Xambun se află aici, iar el nu vrea să mă ajute. Eu nu am voie să intru în casa bărbaților. Cu cât mă agit mai tare, cu atât refuză mai abitir și o să plecăm de-aici peste cinci luni fără să-l fi chestionat.

— Păi, aș putea să vorbesc eu cu el…

— Nu, te rog să nu o faci. O să își dea seama că am vorbit despre asta și o să fie și mai rău.

Voiam să o ajut, să-i ofer ceva. Așa că i-am povestit, cât de delicat am putut, despre cea de a doua intrare în casa bărbaților pe care o văzusem în ziua precedentă.

— Adică vrei să zici că intri prin *labiile* ei? a întrebat ea, întinzând mâna după carnetul de notițe. Vezi, acesta e genul de lucruri pe care mi le ascunde cu bună știință.

— Poate că vrea să le respecte tabuurile.

— Lui Fen nu-i pasă nici cât negru sub unghie de tabuurile lor. Și nici nu ar trebui să o facă. Noi ne străduim să punem cap la cap informații despre cultura asta, iar eu am un partener care îmi ascunde lucruri.

Și-a ascuțit un creion și m-a pus să îi povestesc din nou de la capăt, cu mai multe amănunte. Mi-a pus o mulțime de întrebări, care au stârnit o discuție despre vulvă și despre modul în care folosesc această imagine diferitele triburi de pe valea Sepikului. În cele din urmă, am simțit că i-am oferit, dacă nu o discuție cu Xambun, măcar ceva de care se va putea folosi. I-a schimbat complet starea de spirit și mi-am dat seama cât de stimulativ ar fi să lucrez pe teren cu femeia asta. Discuția noastră a revenit la manuscrisul de pe masă. Am citit din nou primul capitol, făcând adnotări pe margini. Am rescris începutul și am mers în camera de lucru ca să-l bată la mașină. Mesele erau așezate una lângă cealaltă, eu dictam cu voce tare ce scriseserăm amândoi, iar ea scria la mașină. Am trecut la capitolul următor, citind amândoi în gând, oprindu-ne la anumite pasaje, adesea la aceleași fragmente, făcând observații pentru Helen. Neluând în seamă frunza cea mare de banană de pe scară, câțiva copii s-au urcat în casă. Stăteau dincolo de plasa de țânțari și se uitau la noi, încercând din când în când să imite sunetele ciudate pe care le scoteam.

Fen s-a întors chiar când ajunseserăm la capitolul despre tribul Dobu. Nu i-a plăcut să ne vadă singuri pe amândoi lucrând la cartea lui Helen, și a rămas bosumflat până când Nell l-a făcut să povestească despre bărbatul care era convins că farmecele lui pentru a-l face invizibil funcționau perfect și se furișa în casele femeilor care-l ciomăgeau la ușă de fiecare dată. Apoi a descris o vrajă pentru dragoste pe care i-o făcuse un vraci cu o zi înainte de a pleca. Și credea fără putință de tăgadă că din pricina aceea se îndrăgostise atât de repede de Nell pe vapor, în drum spre casă.

Nell a plecat să-și facă vizitele, iar Fen și cu mine am prins ultima parte a unui ritual de scarificare[8] la casa de inițiere. Cel ce urma să fie inițiat, un băiat de nici doisprezece ani, se văita și era ținut cu forța pe un buștean de un grup de băieți mai mari, în timp ce câțiva bărbați îl tăiau, făcându-i sute de crestături pe spate și pe umeri. Apoi picurau în fiecare rană un amestec de citrice ca să facă pielea să se umfle și cicatricele să se ridice și să ia forma și înfățișarea pielii de crocodil. Bușteanul se îmbibase cu dâre lungi de sânge. Când au terminat, l-au uns cu ulei și curcumă și l-au mânjit cu lut alb și l-au dus, plângând și pe jumătate conștient, într-un loc izolat până avea să se vindece.

Am pornit-o cu Fen spre plajă. Văzusem sute de asemenea scarificări, dar nu mi-era ușor să asist, îmi simțeam picioarele moi și mă ardea în piept. Ne-am așezat pe nisip și nu știu dacă am schimbat vreun cuvânt.

În seara aceea ne-am adunat pentru binecuvântarea colibelor cu proviziile de hrană, care se goliseră de-a binelea după toate festivitățile dedicate lui Xambun. Ne înghesuiam cu toții în locul strâmt din jurul șoproanelor, dar în

apropierea mea și a lui Fen nu stătea nimeni, în timp ce Nell ținea în brațe o fetiță, un alt copil în cârcă și alți câțiva în poală. Adulții purtau plantele totemice ale tribului lor. În fiecare șopron au fost duși câte doi cartofi dulci și au fost binecuvântați și implorați să se înmulțească. Au înălțat cântări și rugăciuni îndelungate către strămoși. Îmi era cald și mă simțeam obosit și destul de amețit de la ritualul la care asistasem. Undeva în tufișuri se afla băiatul acela singur, într-o colibă mică, plângând orbit de durere.

Fen mi-a dat un ghiont și i-am urmărit privirea spre un bărbat aflat la marginea mulțimii. Chiar dacă n-aș fi aflat despre el, aș fi spus că arăta diferit. Era destulă lume lângă el, bărbați de vârsta lui și, destul de aproape, chiar o fată, dar părea mult mai singur, mult mai absent decât orice alt băștinaș pe care-l văzusem vreodată. La sfârșitul ceremoniei, a fost chemat să vină la ușa unui șopron, dar nu s-a clintit. Mulțimea îl îmbia și, în cele din urmă, i s-a adus o ghirlandă de tuberculi pe care i-au agățat-o de gât. Și-a ridicat puțin capul. Asta părea să fi fost tot ce a putut face ca să nu rupă ghirlanda cea grea. Ar fi trebuit să cânte rugăciunea finală, dar nu a făcut-o și, după câteva clipe, Malun a ieșit în față și a cântat-o în locul lui.

În drum spre casă am vorbit despre el. Nell era de acord cu mine referitor la starea lui de spirit, dar Fen credea că exagerăm. Lui i se părea că Xambun se comporta ca oricare tânăr revenit acasă după ce fusese plecat mai mult timp: ușor dezorientat, căutându-și un nou drum. Nell voia să înceapă să stea de vorbă cu el imediat. Voia ca Fen să se ducă să-l caute într-una din casele bărbaților, dar el a convins-o că băiatul mai avea nevoie de câteva zile ca să se acomodeze și că vor

căpăta informații mai bune de îndată ce va reveni la vechiul lui ritm de viață.

1. John Layard (1891-1974), unul dintre primii antropologi moderni promotori ai metodei de cercetare cunoscută drept „observare participativă“, autor al lucrării *Stone Men of Malekula.* A studiat și psihologia cu Carl Gustav Jung și a scris o carte despre analiza viselor, *The Lady of the Hare.* În anii ’20 a trăit la Berlin, unde a devenit mentorul poeților britanici W.H. Auden și Christopher Isherwood.
2. Eric Dingwall (1891-1986), antropolog și psiholog britanic.
3. Arhipelag de atoli de coral pe coasta de est a Noii Guinee.
4. Sir George James Frazer (1854-1941), antropolog scoțian, printre inițiatorii studiilor moderne de mitologie și religie comparată.
5. Oswald Arnold Gottfried Spengler (1880-1936), istoric și filozof al istoriei germane.
6. Revistă trianuală fondată în 1930, care acoperă teme de antropologie socială și culturală despre popoarele din Australia, Melanezia, Polinezia, Micronezia și Asia de Sud-Est.
7. *To Bedfordshire*: joc de cuvinte intraductibil; Bedfordshire este un comitat din estul Angliei. Denumirea are în compoziție și substantivul *bed* care înseamnă „pat“.
8. *Scarification* (engl.), acțiune prin care, în urma unor tăieturi, zgârieturi sau aplicării unui fier încins se obțineau, prin cicatrizare, efecte ornamentale asemănătoare tatuajelor.

22

Acum am un biograf, un tânăr care poartă cămașa scoasă din pantaloni și ochelari cu lentile groase. Mama îi face ceai și el începe să-mi pună întrebări. Și e o întrebare la care se pare că vrea să ajungă în cele mai multe cazuri, întrebarea cu care revine în toate vizitele, uneori păstrată pentru finalul discuției, alteori pusă de-a dreptul de la început, sau intercalată la mijloc, crezând că o să mă păcălească. Cum ați conceput Schema? M-am gândit mult de ce nu voiam să-i răspund. Parțial din pricina rușinii – deși cuvântul cu greu îi poate cuprinde pe de-a întregul toată profunzimea – care mă împiedică să-i răspund. Un alt motiv este că inocența noastră sau, mai bine zis, totala noastră ignoranță față de ceea ce se pregătea pentru Germania și pentru lumea întreagă este acum aproape imposibil de înțeles. Și încă mă mai întreb: dacă n-am fi conceput noi Schema, dacă n-am fi avut acea experiență împreună și dacă n-aș fi rămas la ei, ci m-aș fi dus înapoi la băștinașii Kiona, s-ar mai fi întâmplat tot ce a urmat?

Era târziu în cea de a treia noapte a șederii mele la Lacul Tam, noaptea în care s-au aliniat planetele.

Ne întorsesem la masa din bucătărie. Recitisem din nou cartea lui Helen, adnotând pe margini fiecare pe rând.

— Mă tot gândesc că trebuie să existe o metodă de a ordona toate astea, a spus Nell. Am văzut cum ea își împânzește notițele cu schițe și diagrame.

— Ce vrei să spui?

Dar eu știam, desigur, ce gândea. Le văzusem, le visasem.

— Adică să ordonezi arcul? a întrebat Fen.

Și eu și ea am rostit dintr-odată același cuvânt. *Orientare*.

— Ideea că toate culturile au tendința puternică să tragă într-o singură direcție, în detrimentul celorlalte direcții.

Și în timp ce ea vorbea, eu trăgeam prima linie.

„În detrimentul celorlalte direcții." Simțeam cum vorbele ei scot acea linie din mine și, în același timp, axa pe care-o trasam trăgea cuvintele din gura ei. Și totuși simțeam gheața ce se topea, aveam sentimentul unei iminențe. Și am tăiat linia în două. Așa cum făcusem și în vis.

Pricepând acum pe de-a întregul, Fen a arătat spre partea de sus a paginii, deasupra liniei verticale.

— Mumbanyo.

A arătat apoi în josul paginii.

— Anapa.

Ne-am năpustit la bucata aceea de hârtie, fiecare cu creionul lui, strigând și scriind în cele patru puncte ale busolei numele triburilor și apoi ale țărilor. Nu-mi mai aduc aminte dacă ne-am oprit în clipa aceea să formulăm criterii, să definim fiecare direcție a busolei. După câte știu, ne-am năpustit să facem asta instinctiv, căzând complet de acord că americanii sunt nordici, ca și Mumbanyo, și că italienii veneau în sud, ca Anapa. La vest erau Zuni și la est Dobu și alte triburi dionisiace nord-americane. A trebuit să mai adăugăm și sud-estul pentru tribul Baining și nord-estul pentru Kiona. Cum nu

mai aveam loc pe hârtie, am dat fuga să mai adăugăm câte o pagină în toate cele patru părți ale paginii inițiale, lipindu-le cu suc de smochine, după care ne-am întrecut care mai de care să ne punem ideile pe hârtie. Stăteam aplecați unul lângă altul, cu mâinile care ni se încrucișau, cu respirațiile rău mirositoare și nespălați ca lumea de doi ani, și mă simțeam ca și cum aș fi fost din nou în Anglia cu frații mei care mă luau și pe mine în seamă la vreun proiect urgent de-al lor, când făceau o căsuță de păsărele sau scenografia uneia din piesele complicate ale lui Martin.

Până la urmă am reușit să formulăm definiții pentru fiecare din punctele busolei noastre. Culturile pe care le-am plasat în vectorul nordic erau agresive, posesive, pline de forță, succes, ambiție, egoism. Inconștientul, spunea Nell. Prin comparație, culturile sudice erau caracterizate prin responsabilitate, căldură, sensibilitate, empatie și erau pașnice. La apus se aflau administratorii raționali care prețuiau eficiența lipsită de emoție, pragmatismul, extrovertirea, în timp ce răsăritenii erau spirituali, căutători, introvertiți, interesați mai degrabă de problemele vieții decât de rezolvarea lor.

Temperamentul lui Fen nu-i permitea să se dizolve la infinit în gândirea noastră colectivă; s-a lăsat prins o vreme, apoi ne-a dat de-oparte, de parcă ar fi vrut să tragă aer în piept. Când Nell a vrut să pună câte una din funcțiile conștiinței enunțate de Jung în câte un pătrat, Fen i-a îndepărtat creionul de pe foaie cu dosul mâinii.

— Nu pricepi o iotă din asta!

— Explică-mi tu, atunci!

— E mult mai complex decât ce aveți voi aici. Există șaisprezece combinații de dominare.

— Ia zi, care sunt? a întrebat ea, întorcând pagina carnetului.

Dar el nu a vrut să-i spună.

— Nu i-ai pus și pe băștinașii Tam, am spus eu, cu gândul să mai atenuez tensiunea.

— Hai, spune-mi! l-a îndemnat ea.

Dar el a clătinat din cap.

— Haide, Fen, zi mai departe!

Omisiunea fusese premeditată.

— Ce importanță are părerea mea? Doar a ta contează.

— Ce tot spui acolo?

— Ce vreau eu să spun… a început el, strângând creionul cu amândoi pumnii, e mascarada asta că facem chestia asta împreună, când știm amândoi că lumea va afla despre tribul Tam doar ceea ce crezi tu despre ei.

Apoi întorcându-se spre mine, a urmat:

— Ea crede că-i cunoaște pe bărbații Tam. Crede despre ei că sunt vanitoși și bârfitori ca femeile occidentale. Ea crede că a descoperit această mare inversare de roluri sexuale, dar nu a stat nici o clipă cu oamenii ăștia. Ea nu face canoe și nu construiește case cu ei așa cum fac eu. Nu dă doi bani pe notițele mele.

— Dar tu nu ai nici un fel de notițe! Nu mi-ai dat aproape nimic.

— Optsprezece pagini într-o singură zi despre înrudirile prin încrucișare sexuală.

— Care s-au dovedit a fi pornit de la o premisă falsă.

Ea și-a coborât privirea pe hârtia noastră și a tras aer în piept să se calmeze.

— Ai să-ți scrii propria carte, Fen. Ai să scrii ce vezi tu și…

— Și cine o s-o citească? Cine o să citească chestia *aia*, când va exista o carte pe aceeași temă de Nell Stone? a izbucnit el, azvârlind cât acolo creionul. O să-mi blestem zilele dac-o fac, o să-mi blestem zilele dacă n-o fac! a urmat el, lăsându-se moale pe scaun.

— O să-ți blestemi zilele dacă nu-ți vezi de treaba pentru care ai venit aici. Și eu la fel, a spus Nell, trântindu-și creionul pe masă. Tu pui bărbații Tam și eu am să pun femeile Tam.

L-a așteptat pe el să scrie primul. A durat o vreme, se lăsase o tăcere stânjenitore, dar în cele din urmă, s-a ridicat și a trecut bărbații Tam în pătratul de nord-est, agresiv, dar artistic. Ea a plasat femeile Tam în cel de nord-vest.

Și toate acestea au dus la o altă re-aranjare, căci am despărțit bărbații de femei, considerând că, în timp ce etosul masculin reprezintă de obicei cultura în sens larg, femeile echilibrează această cultură prin tendința lor spre ideal.

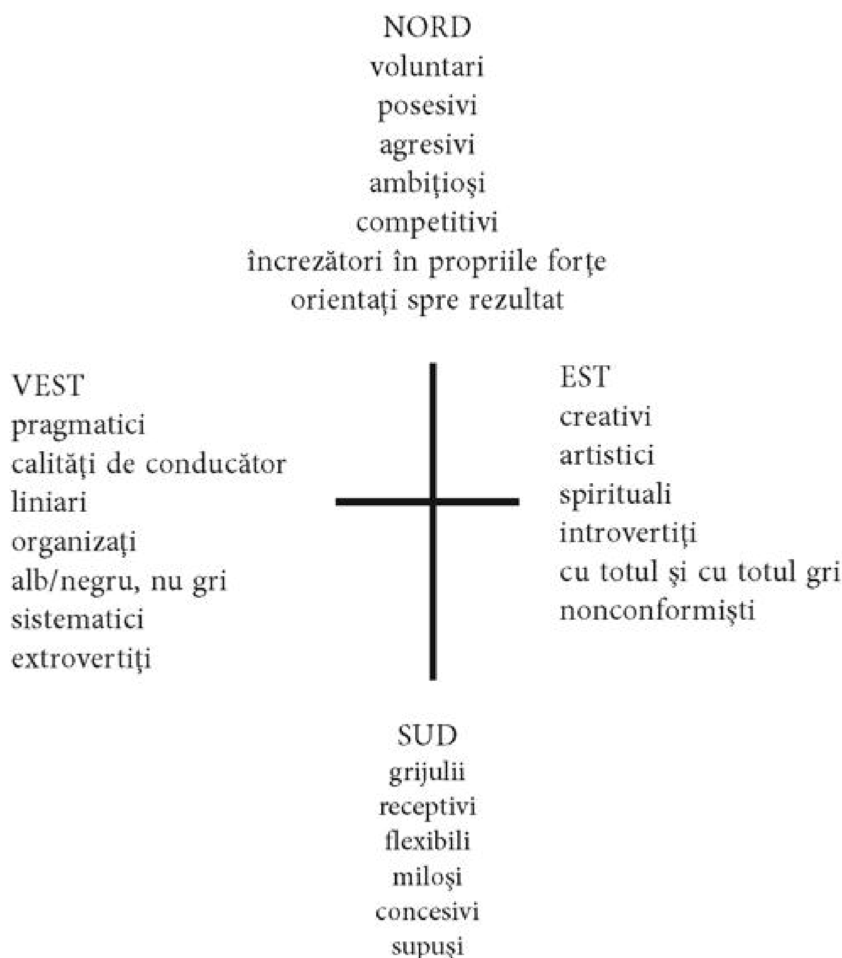
— Ca un fel de termostat încorporat, a spus Nell.

Fen a încercat să se opună, continuând să rămână bosumflat, dar era la fel de vrăjit de idee ca și noi. Am vorbit despre femeile pe care le cunoșteam, despre felul în care se opuneau normelor bărbaților occidentali agresivi. Orele treceau. La un moment dat, înaintea ivirii zorilor, am auzit bubuituri în cer și am ieșit afară să vedem dacă chiar se întâmpla, dacă începeau într-adevăr ploile, dar nici pomeneală. Căldura era apăsătoare și umedă și ne-am gândit că ne-ar prinde bine să înotăm înainte de a ne culca.

Și-n timp ce bâjbâiam pe potecă înapoindu-ne de la plajă, unul dintre noi a întrebat:

— Oare ar funcționa și pentru indivizi în general?

Și am lut-o la fugă tot restul drumului și ne-am năpustit să facem o altă schemă. Încă mai păstrez foaia aceea, încrețită de apa ce ne picura din păr.

Era ușor să plasezi oamenii. Am început cu personalități puternice și faimoase: visătorul, spiridușul Nijinsky[1] în est și necruțătorul Diaghilev[2] cu bățul în mână în vest, Hoover în nord și Edna St Vincent Millay[3] în sud. Am adăugat colegi,

prieteni, rude. În timp ce Fen și Nell se ciorovăiau dacă să pună pe cineva numit Leonie în nord-est sau pur și simplu în est, eu l-am plasat pe Martin în est, lângă Helen, și pe John lângă mama lui Nell, în nord-vest. Dar Nell m-a prins.

— Și mama ta?

— Nordică până în măduva oaselor.

Ea a râs, de parcă bănuise că așa era.

— Dar noi unde ne situăm? a întrebat Fen. Trebuie să ne punem și pe noi.

— Tu ești din nord, eu din sud, și Bankson tot din sud.

— Ei, ce intim! a exclamat Fen.

— Ar trebui să mă simt insultat? am întrebat eu brusc, sperând să risipesc tensiunea.

— Nicidecum! a urmat el, arătând spre sud. După Nell, a fi sudic înseamnă a fi perfect. Uite cine mai e acolo, cu tine: Boas, bunica ei, surioara ei care a murit înainte de a rosti vreo vorbă.

— Încetează, Fen!

— Scuze! Eu nu sunt dintre nătăfleții ăia mici care să se extazieze la fiecare gând de-al tău și să oblojească fiecare tăietură și mușcătură de insecte.

— Dar nu despre noi e vorba aici, Fen.

— Ba bine că nu!

— Hai mai bine să ne ținem de… a dat Nell să zică, dar un trosnet cumplit și un foșnet prin acoperișul de stuf au oprit-o.

Probabil că erau șobolani care alergau după ceva.

— Șarpe, a spus Fen.

A alunecat iute în jos pe un stâlp și dus a fost.

— Nu pot să sufăr șerpii, am spus eu.

De fapt mi se strânsese stomacul doar la auzul sunetului.

— Nici eu, a spus Nell.

— Naiba să vă ia de sudici lași ce sunteți! a exclamat Fen.

După aceea, totul a continuat bine o vreme.

Am mers mai departe. Soarele a răsărit și a apus din nou. Credeam că eram pe cale de a da naștere unei teorii importante. Parcă și vedeam schema noastră desenată cu creta pe tablele sălilor de curs din universități. Ni se părea că făceam ordine într-o lume răvășită, dezorganizată și ne-etichetată. De parcă am fi decodat-o. De parcă am fi eliberat-o. Nell și cu mine am declarat că nu ne identificaserăm niciodată cu cultura noastră, cu valorile și așteptările ei. Ore întregi aveam senzația că pătrundeam târâș în creierul celorlalți. Vorbeam la modul abstract despre relații, despre felul în care se potrivesc temperamentele. Nell spunea că firile opuse se înțeleg bine, iar eu m-am grăbit să fiu de acord, chiar dacă nu credeam asta, sperând că nici ea nu credea. Spunea că sudicii sunt mai puțin posesivi în iubire, mai înclinați către poligamie.

— Asta e ceea ce ăia din anturajul ei numesc dragoste liberă, a precizat Fen. Parteneri multipli. Și tu crezi la fel, Bankson?

— Nu.

Era singurul răspuns pe care i-l puteam da în situația aceea.

— Ei, poftim! Uite un sudic posesiv! i-a trântit-o el lui Nell.

Mai târziu, când Fen s-a dus la căcătoare, cum o numea el, ea m-a întrebat:

— Tu crezi că e natural să dorești să posezi o altă persoană?

— Natural? Nu tu m-ai învățat să mă feresc de cuvântul ăsta?

Când Fen era cu noi puteam să-mi înfrânez atracția pentru ea, dar ori de câte ori ieșea din încăpere, simțeam cum această atracție umple aerul.

Ea a zâmbit, dar era serioasă.

— Instinctiv atunci, biologic? De ce sunt atât de multe triburi care își împart totul: hrana, adăpostul, pământul, veniturile, dar poveștile lor se învârt întotdeauna în jurul fratelui sau prietenului cuiva care-i fură femeia?

— Ai dreptate. Mitul creației la tribul Kiona se referă la un crocodil care se îndrăgostește de nevasta fratelui său și fug amândoi să întemeieze un alt trib.

— Dar tu ai simțit asta vreodată, impulsul de a poseda pe cineva?

— Da.

Dar m-am abținut să-i menționez cât de recent se întâmpla asta.

— Poate că, la urma urmei, nu sunt un adevărat sudic.

Apoi, ca să-i abat gândul, i-am povestit despre Sophie Soules, o franțuzoaică cu care fusesem logodit pentru o scurtă perioadă de timp în vara când a murit Martin și despre faptul că, după ce ne-am despărțit, tatăl ei m-a obligat să scriu o declarație care să-i ateste virginitatea.

— O declarație în care să spui că nu ai posedat-o. Și era adevărat?

Chiar că era indiscretă.

— Desigur, am început eu făcând apoi o pauză, că nu era adevărat.

Ea a râs.

— Și ce a însemnat ea pentru tine? Vin sau pâine?

— Ce vrei să spui?

— Asta e dintr-un poem de Amy Lowell care ne plăcea nouă la facultate. Vinul e ceva emoționant și senzual, pe când pâinea e ceva familiar și esențial.

— Presupun că vin.

— Și s-ar fi prefăcut în pâine?

— Nu știu.

— Nu se întâmplă mereu așa.

— Nu, bănuiesc că nu.

Ea a răsucit creionul pe masă cu palma și apoi și-a ridicat ochii spre mine.

— Eu și cu Helen ne-am iubit, mi-a spus.

— A!

Asta explica o mulțime de lucruri.

A râs de exclamația mea și mi-a povestit că s-au cunoscut la primul curs de antropologie cu Boas. Helen, care era cu zece ani mai mare, era asistenta lui. S-au legat pe dată și, deși Helen era măritată și avea o casă la White Plains, rămânea în oraș multe nopți pe săptămână. Ea o încurajase pe Nell să meargă să studieze tribul Kirakira, dar i-a trimis scrisori mânioase acuzând-o că a părăsit-o. Apoi a luat-o prin surprindere, întâmpinând-o pe cheiul din Marsilia cu vestea că și-a părăsit bărbatul.

— Dar tu îl întâlniseși pe Fen.

— Da, îl cunoscusem pe Fen. A fost groaznic. Înainte de povestea cu Helen, aș fi spus că, în cultura noastră, dorința de a poseda pe altcineva este mai degrabă masculină decât feminină, dar cred că și temperamentul intră aici, a urmat ea lovind cu creionul pe schema noastră.

— Și ea a fost pâine pentru tine?

Și-a scuturat capul încetișor.

— Pentru mine, oamenii sunt întotdeauna vin, niciodată pâine.

— Poate d-aia nu vrei să-i posezi.

Fen nu s-a întors decât după mai bine de o oră. Avea fața îmbujorată și strălucitoare, de parcă ar fi stat afară în ger. Nici unul dintre noi nu l-a întrebat unde a fost. Am continuat să lucrăm la Schemă până când Fen și-a ridicat privirea și a întrebat:

— Mă întreb ce va fi copilul.

— Fen!

— Ce copil?

— Copilul nostru, a spus el.

S-a lăsat pe spate, profund satisfăcut de stupoarea mea.

Mie mi s-a părut foarte neplăcută toată această situație, nu i-am putut privi pe nici unul dintre ei și nici nu mi-a venit în minte vreo vorbă pe care să le-o spun.

— Deci nu i-ai spus, Nellie? N-ai vrut să-și facă griji?

Așadar, în felul acesta mă vedea ea, ca pe cineva care se îngrijora inutil pe seama ei?

Oare asta însemna pentru ea un bărbat sudic? În cele din urmă am reușit să bălmăjesc ceva ce aducea a felicitări, mi-am cerut scuze și am ieșit.

Am luat-o pe poteca bărbaților. Sub o casă, câțiva porci se luptau între ei și se tăvăleau pentru niște resturi de mâncare. Cerul era puțin luminat și nu-mi mai dădeam seama dacă era în amurg sau la răsărit. Mă aflam la șapte ore depărtare de locul meu de muncă și eram acolo de nu știu câte zile. Nell era însărcinată. Ea și cu Fen făcuseră un copil. Cât timp fusesem

cu ei, mi-era ușor să mă conving că ea nu alesese încă definitiv. Și avea și ea o vină în toate astea. Se uita cu ochi strălucitori într-ai mei când aveam vreo idee care-i plăcea. Sorbea orice cuvânt rosteam și reacționa. Când trecusem numele lui Martin pe hârtie, mângâiase literele cu vârful degetelor. Simțeam în unele privințe că făceam un fel de sex al minții, al ideilor, al cuvintelor, al sutelor și miilor de cuvinte, în timp ce Fen dormea, își făcea nevoile sau dispărea. Dar sexul pe care îl făcea el produsese un copil. Al meu nu avea nici un rost.

De unde se terminau casele, drumul se despica în trei: drept înainte o lua spre cătunul învecinat, la stânga, spre apă, iar la dreapta, spre poteca femeilor. Drept înainte la intersecția aceasta am văzut două siluete printre copaci, un bărbat și o femeie. Nu se atingeau. Dacă n-aș fi știut, aș fi putut spune că bărbatul era alb, nu din pricina culorii mai deschise a pielii sale, pe care nu o puteam vedea pe întuneric, ci din felul cum stătea, cocoșat, cu greutatea adusă dinainte. Pe măsură ce m-am apropiat, i-am auzit că se certau, fata vorbind pe un ton rugător, iar când a dat cu ochii de mine, bărbatul a luat-o în direcția mea, dar s-a oprit brusc. S-a răsucit pe călcâie și i-a spus ceva fetei, apoi au pornit-o iute pe poteca femeilor. Xambun. El fusese. Și în clipele acelea cînd se îndrepta spre mine, crezuse că sunt Fen.

Am coborât spre plajă. Era pustie, iar apa era neobișnuit de retrasă. Canoele erau înșirate cu toatele, și a mea la fel, pe plajă în sus. Stranele lui Fen. Să fi început el să-l intervieveze pe Xambun fără știrea lui Nell? O vreme m-am plimbat de colo colo, apoi am rămas pe loc cam mult timp și am simțit că mi se urcă ceva pe picior pe sub pantalon și mi-am scuturat piciorul.

Un scorpion. L-am strivit cu piciorul și scrâșnetul carapacei și al oaselor fragile m-a umplut de satisfacție. Am luat-o repede prin nisip către casă. Aveau lămpile încă aprinse. Am apucat scara cu mâinile și le-am auzit vocile. M-am dus sub casă să aud mai bine.

— Dar eu nu văd, Nell? Văd aici, dinaintea ochilor, și aud în vocea ta și simt pe pielea mea. Nu inventez nimic.

— Ba așa faci. De-aia ești nordic. Vrei să ții oamenii ferecați. O singură conversație de-adevăratelea cu altcineva și…

— Vai! a început el pe un ton ascuțit, tu ești sudic și eu sunt tot sudică, iar el e un dobitoc. Las' că recunosc eu asta! Așa a fost cu mine acum trei ani. Iar acum eu sunt Helen pe nenorocitul acela de chei.

— Extrapolezi totul…

— Așa e, extrapolez, Nell. Desăvârșit, ca un excelent om de știință ce sunt. Toată chestia asta e un mod de a vă fute voi doi chiar aici, sub ochii mei.

— Asta e ridicol și îți dai și tu seama.

— Eu n-am să fiu niciodată unul din rebuturile tale, Nellie.

— Să nu…

— Nici gând.

— Vorbesc serios.

— Ducă-se dracului, Nell.

Când am intrat eu, Nell aduna hârtiile noastre cu schema. Nu m-a privit.

— Ai venit! a spus Fen.

— Eu mă duc să închid puțin ochii, a spus Nell.

Eu muream de somn, dar voiam să-l împiedic cât mai mult să se ducă lângă ea. Am turnat câte o băutură pentru amândoi

și m-am așezat pe canapeaua care era cu fața spre dormitorul lor. Nell a luat o lampă cu ea, a mai scris ceva așezată în pat, apoi a stins lumina. Fen m-a urmărit cum o priveam. Era prea întuneric ca să poți vedea ceva, dar eu o cunoșteam deja, îi știam sânii și ceafa, rotunjimea feselor și adâncitura genunchiului. Îi știam osciorul rupt din gleznă și cicatricele de pe piele și degetele rotunde și scurte de la picioare.

El mi-a povestit despre o scrisoare pe care o primise de la un prieten din Rhodesia de Nord, care îi povestea cum i se furaseră pantofii și cum îi căutase în tot satul. Era o poveste lungă care se termina cu pantofii găsiți în trompa unui elefant și Fen o spunea fără haz.

— Ce nostim, am spus eu.

— E absurd, a spus el.

N-a râs nici unul dintre noi.

Când s-a ridicat să se ducă la culcare, i-am spus că o să plec dimineață. De fapt aveam de gând să plec după ce adormeau ei. Ei i-ar fi mai bine, trăsesem eu concluzia, dacă n-aș mai fi prin preajmă ca să-l înfurii.

— Nu, nu. Nu poți pleca, a protestat el, așezându-se la loc.

— De ce nu?

— Am nevoie de tine aici. Amândoi avem nevoie de tine. Trebuie să mergem mai departe cu teoria asta.

— Dar n-aveți nevoie de mine pentru asta. Nu e specialitatea mea să fac tipologii de personalitate.

— Nu pot să-ți explic totul acum, a spus el coborându-și vocea și aruncând o privire spre dormitorul ei. Dar trebuie să rămâi. Îmi pare rău. Am fost…

Și-a luat capul în palme și și-a trecut unghiile prin păr cu zgomot.

— M-am purtat groaznic. Sunt destul de tensionat zilele-astea. Mai stai încă o zi măcar. O jumătate de zi. Pleacă mâine după-masă, te rog.

Și am acceptat prostește, egoist.

1. Vaslav Nijinsky (1889/1890-1950), dansator de balet și coregraf rus de origine poloneză.
2. Serghei Pavlovich Diaghilev (1872-1929), critic de artă, impresar de balet, fondatorul companiei Ballets Russes. Acesta l-a îndrumat pe Nijinsky și i-a regizat multe spectacole. Cei doi au fost iubiți vreme îndelungată.
3. Edna Vincent Millay (1892-1950), poetă americană, laureată cu Premiul Pulitzer pentru poezie în 1923.

23

21.03 Creier în flăcări. Mă simt de parcă dezgropăm ceva și ne găsim, ne cunoaștem pe noi înșine, descojindu-ne straturile de educație ca pe vopseaua scorojită. Nu sunt în stare să descriu complet încă. Nu înțeleg. Știu doar că atunci când F pleacă și eu încep să vorbesc cu B, simt că pronunț – și aud – primele cuvinte pe de-a-ntregul cinstite din viața mea.

24

M-am trezit din pricina unor suspine. Nell. În dureri. M-am ridicat de pe rogojină și am țâșnit prin plasa de țânțari. Am găsit-o așezată pe podea în partea din față a casei, cu o fată care tremura și plângea de mama focului în brațele ei. Era fata din noaptea trecută, cea care se certa cu Xambun. Nell a zâmbit văzându-mă dezbrăcat și, cum fata continua să plângă, m-am retras în camera mea. Fata abia își găsea răsuflarea ca să poată articula câteva cuvinte, și Nell i-a răspuns ceva pe un ton liniștitor. *Tatem mo shilai* sau cam așa ceva. El o să se întoarcă. După o vreme s-au ridicat și Nell i-a șters fața și a condus-o afară, în jos pe scară. Când s-a întors, eu îmi pusesem pantalonii și cămașa.

— A fost mare tărăboi azi dimineață. I-a spus ea lui Bani pe care nu-l văzusem în spatele paravanului de la bucătărie. Ia povestește-mi.

Am trecut prin plasa de țânțari și m-am așezat la masă cu ea. Era din nou îmbrăcată cu cămașa verde deschis, care era acum udă de lacrimile fetei.

Bani ne-a adus cafeaua. Eu i-am mulțumit, iar el a zâmbit și i-a spus ceva lui Nell.

— Zice că vorbești la fel ca verii lui Kiona.

Apoi mi-a întins o bucată de hârtie.

```
Bankson,
Știu că voiai să pleci, dar ce mai contează câteva zile în plus în paradis? Acum ori niciodată! Să nu te superi că nu te-am invitat și pe tine. Cineva trebuie să stea cu Nell și tu ești cu siguranță bărbatul sudic cel mai nimerit pentru asta.
```

— A luat canoea ta, a spus ea, iar fata era Umi, iubita lui Xambun. S-au certat și el i-a spus că o să plece curând. Să se mute în Australia. Și-acum a plecat cu Fen. Tot timpul ăsta – toate momentele alea când Fen tot ieșea din casă – el complota cu Xambun. Nici măcar nu-l intervieva, ci complotau pur și simplu cum să se ducă să ia blestematul acela de fluier.

M-am gândit la felul în care se tot făcea nevăzut, cum i se schimba starea de spirit, cum nu se putea concentra. Felul în care Xambun s-a îndreptat spre mine noaptea trecută, ca și cum m-ar fi așteptat, ca să se retragă mai apoi, după ce a văzut că nu eram Fen.

— Ce fraieră am fost să nu îmi dau seama ce se va întâmpla, a spus ea, m-a mințit săptămâni de-a rândul.

Și mie ce-mi spusese? Că știa drumul, că se va schimba luna viitoare. Că o va lua în susul fluviului. Nu-l va auzi nimeni. Nu va ști nimeni. Îl subestimasem complet. Crezusem că inerția lui e totală, că se bălăcea în sentimentul de oportunitate ratată și ghinion.

— I-a promis bani lui Xambun, sunt convinsă de asta, a spus ea. Bani cu care să se mute în Australia.

Neavând motor, mi-ar fi trebuit mai bine de o zi ca să-i prind din urmă. Poate am să găsesc vreo șalupă care să mă ducă în ținutul Mumbanyo.

— O să adun câțiva oameni, am spus eu ridicându-mă în picioare. O să găsim o cale de a-i opri.

— Acum n-ai face decât să-i dai de gol, să înrăutățești lucrurile și mai tare.

Am stat pe loc, nehotărât, lipsit de tărie.

— Rămâi aici, te rog.

Ei se aflau la ore întregi depărtare. Era singura dată când aș fi rămas singur cu ea. M-am așezat la loc.

— Te temi pentru siguranța lui? am întrebat-o eu.

— Și-a luat și pușca cu el. Mă tem mai mult pentru ei.

— N-o să vină după el până aici?

— Dacă o să-l vadă, ar putea s-o facă. Dar vor suspecta alte triburi mai întâi. Băștinașii Mumbanyo au mulți dușmani, a urmat ea mototolind hârtia. Să-l ia naiba!

Capetele a vreo cinci-șase copii s-au ivit în prag, la mijlocul scării, gata să urce până sus dacă erau poftiți. I-a privit cu drag. Asta era ceea ce dădea un sens vieții ei.

— Hai să ne apucăm de treabă, i-am spus eu.

Ea le-a făcut copiilor semn să intre.

Mi-am petrecut restul dimineții cercetând cercetătorul. Era din nou în elementul ei, așezată cu picioarele încrucișate pe podea, înconjurată de un cerc de copii, ținând încă trei înghesuiți în poală. Jucau un joc cu bătăi din palme în care se ține ritmul și trebuie să strigi pe rând niște răspunsuri. Ea era în stare să bată ritmul lovindu-și coapsa cu mâna stângă, în timp ce cu dreapta lua notițe și își striga și răspunsul în dialectul Tam când îi venea rândul. Când fata cea mai mititică și-a strigat și ea replica, toți s-au tăvălit pe jos de râs. Nell nu a înțeles și, de îndată ce un băiat mai mare și-a putut reveni din râs, i-a explicat ce spusese, și Nell a dat drumul unui hohot puternic și s-au pornit să râdă din nou cu poftă.

După o vreme, s-a mutat în mijlocul altui grup, apoi la altul. Toți erau conștienți cumva că trebuiau să-și aștepte rândul să beneficieze de atenția ei – nimeni nu o întrerupea când lucra cu un grup. Bani le-a adus tot felul de gustări toată dimineața, așa că nu și-au irosit energia. Eu am privit totul de pe scaunul din dreptul mesei, până când, după o discuție cu un bătrân, Nell m-a chemat la ea și m-a întrebat dacă auzisem de ceva ce se numea *bolunta*. Ea spunea că părea ceva asemănător cu ceremonialul Wai. Iar Chanta, omul acela, îl văzuse doar o singură dată. Mama lui era din tribul Pinlau.

Eu nu auzisem niciodată de acest trib sau de orice alt trib care să aibă un astfel de ritual asemănător cu Wai.

— Era mic când l-a văzut.

— Câți ani avea?

Nell l-a întrebat. El a clătinat din cap. Ea l-a întrebat din nou.

— Cinci sau șase, așa crede.

Am încercat să socotesc cât trecuse de-atunci. El era neobișnuit de bătrân pentru zona aceea, avea chipul sfrijit, scofâlcit, cu lobul urechii stângi căzându-i aproape orizontal pe o umflătură de pe maxilar. După cum arăta, chel, știrb, doar cu degetul mare și câte un alt deget la fiecare mână, trebuia să fi avut peste nouăzeci de ani. Și-a dat imediat seama că, deși Nell era cea care îi vorbea, întrebările erau ale mele, așa că s-a uitat direct la mine când a răspuns, cu ochii limpezi, fără cataracta care împăienjenea privirile atâtor băștinași, chiar și a copiilor.

— Era un ceremonial?

— Da.

— Cât de des era practicat? am întrebat.

— Am văzut foarte puțin, a tradus Nell.

Dar nu-i adresase întrebarea mea, căci îl întrebase deja cât de mult văzuse. Eu am zâmbit auzind asta și ea a ridicat din umeri. L-a întrebat din nou.

Nu știa. Nell i-a reamintit că nu putea spune una ca asta. Ea îi interzisese să dea acel răspuns.

— Ba îmi aduc aminte puțin.

— Care sunt lucrurile alea puține pe care le-ai văzut?

— Am văzut fusta mamei mele.

— Cine purta fusta mamei tale?

Chanta părea rușinat auzind asta.

— Spune-i că e ceva obișnuit, am intervenit eu. Spune-i că e ceva obișnuit la băștinașii Kiona.

Așa a făcut, iar Chanta s-a uitat de la unul la altul cu ochii lui limpezi, neștiind dacă era o glumă.

— Spune-i că e adevărat. Spune-i că am trăit doi ani cu băștinașii Kiona.

Chanta părea să se îndoiască tot mai mult. Părea că dă înapoi.

Nell și-a ales cuvintele cu grijă. A pronunțat multe propoziții, arătând spre mine ca și cum aș fi fost o tablă de scris într-o sală de clasă. Folosea un ton grav și atent, aproape de venerare.

— I-am văzut pe unchiul și pe tata în haine de îndrăgosteală, a spus el.

— Poți să le descrii?

— Coliere de scoici, colan de sidef, panglici în talie, fuste de frunze. Lucruri pe care le îmbrăcau fetele. Pe vremea aia.

— Și ce făceau unchiul și tatăl tău îmbrăcați așa?

— Se învârteau în cerc.

— Și-apoi?

— Se tot învârteau.

— Și ce făceau cei care se uitau la ei?

— Râdeau.

— Credeau că e caraghios?

— Foarte caraghios.

— Și după aceea?

A dat să zică ceva, dar s-a oprit. L-am îmbiat să continue.

— Și apoi mama a ieșit din tufișuri. Și mătușa și verișoarele mele.

— Și ele cu ce erau îmbrăcate?

— Aveau oase în nas, erau acoperite cu vopsele și noroi.

— Erau vopsite?

— Da, pe față și pe piept și pe spate.

— Erau îmbrăcate ca bărbații?

— Da.

— Ca războinicii?

— Și mai purtau și altceva?

— Nu.

— Și ce au mai făcut?

— Nu am văzut și restul.

— De ce?

— Am plecat.

— De ce?

Tăcere. În ochi îi tremurau lacrimile. Era clar că era o amintire tulburătoare. M-am gândit că se cuvenea să ne oprim.

— Ce purtau femeile? a întrebat Nell din nou.

Nu a răspuns.

— Ce purtau femeile?

— V-am spus deja.

— Da?

Tăcere.

— Te-a supărat ceva atunci?

— Tigvele pentru penisuri, a șoptit el. Ele purtau tigve pentru penis. Am fugit. Eram un băiat prostănac. Nu înțelegeam. Am fugit.

— Așa poartă și femeile Kiona, i-am spus eu. Asta poate fi tulburător.

— Kiona?

Chanta m-a privit ușurat. Și apoi a izbucnit în râs, dând drumul unui hohot puternic asemenea unui lătrat.

— Ce e așa de nostim?

— Eram un băiat prostănac, a urmat el, copleșit de râs. Mama purta o tigvă de penis, a spus el sugrumat de râs, și chipul i s-a boțit și mai tare, până când nu a rămas decât o pereche de ochi umezi și i s-a ivit gingia de sus ca o felie neagră și netedă. Părea că-și eliberează trupul de o tensiune foarte puternică.

Nell râdea împreună cu el și nu îmi dădeam seama ce se întâmplase: cine pusese întrebările, la ale cui întrebări răspundea, cum am scos povestea asta de la el, care nu voise să o spună, ținând-o ascunsă toată viața. *Bolunta.* Ei *vor* să-și spună poveștile, mi-a spus ea odată, doar că nu știu întotdeauna cum să o facă. Eu aveam ani de școală la activ, ani îndelungați de teren, dar adevărata mea învățătură – metoda asta de a insista pe care aveam să mă bizui întreaga mea carieră – am învățat-o atunci, de la Nell.

După prânz, a adunat câteva lucruri într-o pungă.

— Pleci să-ți faci vizitele?

— O să stau mai puțin azi. Nu mă mai duc și în celelalte cătune, doar la casele femeilor de aici.

— Nu-ți schimba programul din cauza mea. Eu o să mă duc să-l caut pe Kanup. Să mă țin un pic după el.

— Îmi pare rău că Fen a făcut una ca asta. Că a șters-o cu barca ta. Că te-a lăsat priponit aici.

— Nu sunt priponit. Aș putea să plătesc pe cineva să mă ducă înapoi acasă dacă aș vrea, am spus eu roșind de propria-mi sinceritate.

Ea a zâmbit. Era frumoasă cum stătea acolo, cu cămașa ruptă peste pantalonii largi de bumbac, cu plasa pe umăr.

— Ia și niște țigări cu tine, a spus ea și a plecat.

Kanup de-abia aștepta să audă ce știam eu despre vânătoarea lui Fen și a lui Xambun. Căci asta credeau cu toții, că Fen și Xambun plecaseră la vânătoare de mistreți. M-a dus într-o cameră mai dosnică din casa bărbaților unde, spunea el, bărbații vorbeau despre expediția asta. M-am așezat pe rogojina groasă de trestie și le-am împărțit țigări, ceea ce mi i-a făcut iute prieteni pe mulți dintre ei. Chanta era și el acolo și izbucnea în râs ori de câte ori ni se încrucișau privirile. Kanup se străduia să traducă, deși era clar că nu se pricepea deloc, așa că am prins doar fragmente din lunga lor conversație. Acum că Xambun plecase, puteau să vorbească despre el. Unii se simțeau jigniți că nu fuseseră luați și ei în expediție, dar sentimentul general era că făcuse bine că plecase. Spiritul lui o luase razna, spuneau ei. Și nu se întorsese cu el. Înainte fusese un om de foc, acum devenise un om de cenușă. Nu mai e același, spuneau ei, așa că a plecat să-și caute spiritul și să-l

aducă înapoi în trupul lui. S-au rugat la strămoșii lui, rostindu-le numele lungi, și la duhurile pământului și ale apelor. Îi urmăream cu câtă fervoare se rugau la toți zeii ca sufletul lui Xambun să se reîntoarcă în trupul său. Din ochii strânși le țâșneau lacrimi și brațele se umpluseră de broboane de sudoare. Mă îndoiam că cineva s-ar fi rugat în felul ăsta pentru mine sau că s-ar fi rugat defel.

***

Nu am auzit-o apropiindu-se. Băteam la mașină notițele din ziua aceea.

— Ce-mi place sunetul ăsta! a spus ea din afara plasei de țânțari, și am tresărit.

— Sper că nu te deranjez. Notițele mele își pierd repede înțelesul dacă nu le transcriu.

— Și ale mele la fel.

Cum îmi zâmbea larg, strălucea și mi se părea încântătoare.

— Aproape am terminat.

— Stai cât vrei. Oricum aia e mașina de scris a lui Fen.

S-a dus în dormitor și a revenit cu o altă mașină de scris. A pus-o pe masa de alături.

Încercam să mă concentrez, dar eram conștient că picioarele ei se află în stânga mea, sub masă, îi simțeam degetele care băgau hârtia în mașină și buzele care se mișcau ușor în timp ce-și citea notițele. De îndată ce s-a pornit să bată într-un ritm rapid, care nu era deloc surprinzător, sunetul m-a făcut să-mi concentrez gândurile, și clapele noastre au început să răsune deodată. Am băgat de seamă că împingea cu mâna

hârtia la sfârșitul rândurilor. Mașina era minunată, ca un porumbel gri deschis, cu taste de fildeș, dar era ciobită într-un colț și avea brațul argintiu rupt de la bază.

A smuls o pagină și a vârât cu zgomot alta nouă.

— Nu cred că scrii cuvinte de-adevăratelea, i-am spus.

Mi-a întins pagina scrisă. Fără paragrafe, aproape fără semne de punctuație și cu o margine extrem de îngustă. *Tavi stă nemișcată îi cad pleoapele aproape adormită corpul se leagănă și Mudama scoate cu grijă păduchii aruncându-i în foc zgomotul unghiilor prin șuvițele de păr, concentrare gingășie dragoste pace pieta.*

M-am uitat la propriile mele cuvinte: *În lumina acestei conversații cu Chanta și a proximității regiunii sale natale, Pinlau, se poate trage concluzia că se aflau și alte triburi învecinate care au practicat și ele cândva un fel de ritual de travestiți.*

— E un soi de roman de avangardă ce faci tu, i-am spus.

— Vreau numai să mă pot transpune în momentul acela când o să citesc asta peste un an de zile. Ceea ce cred acum că e important s-ar putea să nu mi se pară important atunci. Dacă o să-mi pot reaminti *sentimentul* avut când am stat în după-masa asta cu Tavi și Mudama, atunci am să pot să-mi readuc în minte toate detaliile pe care nu le-am socotit destul de importante ca să le notez.

Am încercat și eu să fac ca ea. Am scris o descriere completă a lui Chanta cu tumoarea, cu mâinile fără degete și ochii lui umezi și limpezi. Am transcris toate dialogurile pe care mi le aminteam, ceea ce era mult mai mult decât cuprindeau notițele mele, deși în momentul respectiv credeam că am notat totul. Tare îmi plăcea sunetul mașinilor

noastre de scris, părea că suntem o mică orchestră care făcea un gen ciudat de muzică. Mă simțeam de parcă aș fi fost părtaș la ceva și munca mea ar fi fost importantă. Ea întotdeauna mă făcea să simt că munca noastră era importantă. Apoi mașina ei de scris s-a oprit și ea m-a privit îndelung.

— Nu te opri, a spus. Felul cum bați la mașină îmi face creierul să funcționeze mai bine.

Când am terminat, am mâncat pește uscat și niște turte învechite de sago. Prin ușă se vedeau fulgerele lungi, scânteietoare. Apoi a urmat o bubuitură despre care am crezut că e un tunet.

A aprins o spirală de țânțari și ne-am așezat pe prag cu ceștile de ceai în mână.

— Sunt tobe, a spus ea. Bătăile lui Fen și Xambun. Le menesc să fie în siguranță în noaptea asta.

I-am povestit ce auzisem în casa bărbaților, care sperau că spiritul lui Xambun se va reîntoarce. Auzeam oamenii care se adunau lângă tobe. Niște femei au trecut pe sub casa noastră cu copiii după ele, unul din ei ținând o păpușă croșetată, primită probabil de la Nell. Dincolo de dealurile din nord, de unde va răsări curând luna, se vedeau încă fulgere. Simțeam că am găsit în fine un locșor și pentru mine pe lumea asta.

Am vorbit de Schema noastră.

— Personalitatea depinde de context, la fel și cultura, a spus ea. Anumiți oameni reușesc să scoată la iveală anumite trăsături ale noastre. Nu crezi? Dacă, de exemplu, aș avea un soț care mi-ar spune: „Felul cum bați la mașină îmi face creierul să funcționeze mai bine“, nu mi-ar mai fi atât de

rușine de tendința mea compulsivă de a munci. Nu-ți dai mereu seama cum te pot forma alți oameni. La ce te uiți?

Nu mă uitam la nimic anume. Încercam doar să nu mă uit la ea. Luna nu se vedea încă, iar lacul nu era vizibil decât în cele câteva secunde cât lumina fulgerul. Dar aerul se mișca. Am simțit pe brațe și pe față ceva ce aducea cu o adiere răcoroasă, dar nu era vânt, nici măcar o briză, ci doar un curent de aer care se resimțea diferit, de parcă cineva aflat la câțiva metri mai departe ar fi deschis iute o cutie de gheață. Am întins mâna să simt mai bine și, de parcă aș fi chemat-o, o pală de vânt mi-a lovit palma. Dintr-odată copacii s-au cutremurat, și iarba din jurul casei a foșnit.

— Hai să mergem jos, pe nisip, să chemăm ploaia, a spus ea.

— Ce?

— Hai să dansăm, ca Zuni.

Și-a luat-o în jos pe scară, pornind în fugă pe potecă. Am mers după ea. Cum era să nu o urmez?

Nici unul din noi nu știa vreun dans de chemat ploaia, dar am improvizat. Ea susținea că Zuni aveau pentru ploaie cuvântul *ami*. Era o înșelăciune, pentru că oricum venea ploaia, totul se clătina atât de tare și, după ce scuturase palmierii înalți de deasupra noastră, vântul gonise deasupra apei, iar cerul se făcuse negru și coborâse foarte jos. Dar noi continuam să frământăm nisipul cu picioarele și să-l invocăm pe Ami și să strigăm orice cuvânt care știam că înseamnă ploaie, ud și apă și, dintr-odată, s-a întunecat și mai tare și s-a făcut și mai rece, iar vântul s-a întețit. După aceea a urmat imediat senzația de ploaie, de ploaie adevărată, chiar cu câteva clipe înainte de a se porni de-a dreptul. Ne-am ridicat

fețele spre cer, am întins mâinile înaintea noastră. Stropi grei ne loveau, alungând insectele care se lipiseră de noi. Ploaia izbea cu putere în apa lacului și mi-au trebuit câteva minute să mă obișnuiesc cu zgomotul. În anotimpul uscat nu-ți dai seama de tot ce ascunde locul ăsta, dar acum toate sunetele și miresmele reveneau, stârnite de vânt și umezeală, florile, rădăcinile și frunzele împrăștiindu-și toate parfumurile. Până și lacul scotea un miros înțepător de turbă, pe măsură ce îl năpădea ploaia. Nell părea mai mică și mai tânără și mi-o imaginam la treisprezece ani, la nouă ani, o fetiță de la o fermă din Pennsylvania, și nu puteam face altceva decât să mă uit întruna la ea. Nu-mi dădeam seama că nu vorbeam.

— Cred că ar trebui să mergem înăuntru, a spus ea.

Am crezut că a vrut să spună să ne întoarcem acasă, dar s-a depărtat de mine și și-a descheiat nasturii rochiei și a lăsat-o să-i cadă în nisip. Și a pornit-o spre apă doar în sutien și într-o pereche de chiloți americani, dintr-aceia care se prelungesc pe coapse.

— Eu nu știu să înot, așa că ai face bine să vii încoace.

Mi-am scos iute pantalonii și cămașa. Apa era mai caldă decât aerul și am avut senzația că fac prima baie după doi ani. M-am scufundat până la gât și mi-am lăsat picioarele să plutească la suprafață, în timp ce ploaia izbea apa ca o pânză de argint.

Chiar nu știa să înoate. Cum de nu băgasem de seamă mai înainte? Eu mă roteam de jur împrejur, dar ea se ținea dreaptă, sărind pe vârful degetelor. Sigur că voiam să mă ofer să o învăț să înoate, să o țin așa cum mă ținuse și pe mine mama în râul Cam, să-i simt greutatea pe brațe, tivul sutienului pe degete, chiloții subțiri și uzi care ieșeau la

suprafață. Le simțeam pe toate foarte bine fără să le ating de fapt și m-am pomenit nevoit să înot mai departe de ea ca să încerc să atenuez efectele, ca apoi să mă apropii din nou, să aud ce-mi spunea prin ploaia puternică.

Ploaia încă mai răpăia pe când ne-am întors în fugă spre casă. Ne-am pus niște haine uscate, fiecare în întunericul încăperii noastre cu plasă de țânțari. Eu am scos la iveală din bunătățile ei niște biscuiți australieni ce arătau destul de vechi, iar ea m-a întrebat dacă se întâmpla vreodată să nu-mi fie foame. I-am spus că eu sunt de două ori mai mare decât ea, ceea ce a dus la o dispută despre câți centimetri sunt între noi, după care ne-am măsurat pe un stâlp, făcând câte un semn cu briceagul și calculând diferența. Eu țineam centimetrul întins bine, cu degetele umede de la apă și prăfuite de biscuiți. Patruzeci și trei de centimetri.

— Pare mult mai mult așa, pe orizontală. De sus în jos nu pare atât de dramatic, nu-i așa?

Stăteam aproape de stâlp, iar ea trișa înălțându-se pe vârful picioarelor și ridicându-și fața; ploaia răpăia pe stufărișul de deasupra noastră și nu știam cum s-o sărut fără s-o ridic până la buze. Ea a râs de parcă aș fi spus asta cu voce tare.

Ne-am dus înapoi pe canapea și nu știu cum de am început să-i povestesc despre mătușa Dottie și New Forest și călătoria mea în Galapagos în 1922.

— Tata a sperat că după călătoria aia o să mă fac biolog, dar singurul lucru valoros pe care l-am descoperit a fost că îmi place clima caldă și umedă. Spre deosebire de asta a voastră.

Aproape că i-am atins cu degetele brațul cu cicatrici.

— Din partea mamei, mă trag din niște cultivatori zdraveni de cartofi din Pennsylvania. Să mă vezi iarna, frigul îmi dă energie.

— Nu cred c-aș vrea să văd, am râs eu.

Dar o vedeam mai mult decât mi-aș fi închipuit.

Mi-a povestit mai multe despre strămoșii ei crescători de cartofi și despre cum au scăpat de Marea Foamete, ceea ce m-a dus cu gândul la „Balada părintelui Gilligan“[1] și am ajuns să recităm poezii.

După război învățasem pe de rost mare parte din poemele lui Brooke, Owen și Sassoon[2] și aproape mă convinsesem că fuseseră scrise de John. Sau de Martin, care chiar scria poezie. Poeții războiului erau legați cu totul de frații mei și de tinerețea mea și mi-a venit să plâng când am ajuns la finalul „Tăriei inimii“[3], la partea aceea despre lacrimile care nu sunt veșnice, dar nu am plâns. A făcut-o Nell pentru amândoi.

Mă străduiesc să nu-mi amintesc prea des de aceste clipe, căci sfârșesc ocărându-mă că nu am îndrăznit să o sărut. Credeam că vom avea timp. În ciuda tuturor evidențelor, eram convins că mai aveam timp. Prima greșeală a dragostei. Poate singura greșeală a dragostei. Timp pentru tine și timp pentru mine[4], deși nu m-am dat niciodată prea mult în vânt după Eliot. Era căsătorită. Era însărcinată. Și ce-ar fi contat la urma urmei? Cu ce s-ar fi schimbat situația dacă aș fi sărutat-o atunci, în noaptea aceea? Totul. Nimic. Imposibil de știut.

Am adormit recitând. Nu mai știu sigur care dintre noi a vorbit ultimul și ce poem era. Ne-am trezit când micuța Sema și Amini ne înghionteau în picior.

1. „The Ballad of Father Gilligan“, de William Butler Yeats.

2. Rupert Brooke, Wilfred Owen, Siegfried Sassoon, poeți englezi de la începutul secolului XX, care au descris în operele lor ororile războiului.
3. „Hardneess of Heart“, de Edward Shillito.
4. Referire la poemul lui T. S. Eliot, „The Love Song of J. Alfred Prufrock“.

25

Dimineața a început ca și cea dinainte, cu copii care i se cățărau în poală, cu jocuri și hohote de râs. Bani mi-a adus cafeaua și am lucrat la mașina ei de scris. Câțiva băieți se holbau prin plasa de țânțari. Chanta nu a venit, dar m-am gândit mai mult la discuția cu el și mi-am notat câteva întrebări pe care să i le pun lui Teket când o să se-ntoarcă.

Dintr-odată, Nell i-a gonit pe toți din casă, mult mai devreme decât de obicei.

— Ce se întâmplă? am strigat eu.

— Azi nu-s mame, nici femei adulte, a spus ea.

A început să-și pregătească plasele cu care își făcea vizitele. Era îmbrăcată cu rochia albastră cu care o văzusem prima dată.

— Se petrece ceva. Așa a fost și luna trecută și pe mine nu m-au primit. De data asta nu mă mai las dată de-o parte. Mă întorc la vremea ceaiului.

Și dusă a fost.

Până la vremea ceaiului s-ar putea întoarce și Fen.

Mi-am petrecut câteva ore uitându-mă la rafturi și la teancurile de cărți din jurul lor. Își aduseseră atât de multe cărți, romane americane de care nu auzisem vreodată, lucrări etnografice care luaseră premii despre care habar nu aveam,

cărți ale unor sociologi și psihologi cu nume ciudate din California și Texas. Un întreg univers despre care abia dacă știam că există. Aveau și un maldăr de reviste. Am citit despre alegerea lui Roosevelt și despre ceva ce se numea Cyclotron, un accelerator de particule care le forțează să se rotească în cercuri de accelerație de peste un milion de electronvolți, moment în care se dispersează și formează un radiu de tip nou. Aș fi stat acolo să citesc toată ziua, dar a venit Kanup să mă întrebe dacă nu vreau să merg la pescuit.

L-am urmat până la apă. Cerul era senin și soarele bătea din plin, dar pământul era brăzdat din cauza furtunii, plin de ferigi uriașe și frunze, nuci și fructe tari, necoapte. Am înaintat strivind sub picioare maldăre de resturi ca să ajungem la barca lui de pe plajă. Pe apă se aflau deja multe canoe vâslite de bărbați. L-am întrebat de ce pescuiau bărbații în ziua aceea și nu femeile.

El a zâmbit și mi-a spus că femeile sunt ocupate. Părea că vrea să lase mai mult de înțeles, fără să spună propriu zis.

— Femeile au luat-o razna azi.

Ne-am verificat năvoadele și-am pornit. Bărbații din tribul Tam sunt născuți și făcuți să fie meșteșugari: olari, pictori, cioplitori de măști. Dar erau – după cum am aflat în după-amiaza aceea – pescari îngrozitor de proști. Se certau și se insultau între ei. Rupeau plasele slabe cu degetele. Nu păreau să înțeleagă cum funcționau capcanele. Vocile lor puternice speriau peștii. M-am distrat de minune privindu-i. Dar în tot acest timp, mă uitam și spre partea cea mai îndepărtată a lacului care lucea întunecat, de unde ar fi putut apărea în orice clipă canoea mea.

Eram bucuros când ne-am reîntors pe țărm, abia așteptând să beau ceaiul cu Nell și să petrec singur cu ea puținul timp ce ne mai rămânea. Dar Kanup voia să spele barca, i se părea că miroase a pește, deși nu prinsese nimic, și să astupe o mică gaură, așa că ne-am dus să luăm niște clei de la el de-acasă. Am strigat-o pe Nell când am trecut pe lângă casa noastră, dar nu mi-a răspuns nimeni.

Când ne-am reîntors pe plajă, ea stătea în apă până la glezne, cu ambele mâini în dreptul ochilor, scrutând suprafața lacului. L-a auzit pe Kanup și s-a întors și ne-a văzut. Și-a lăsat brațele să-i cadă pe lângă corp.

— Mi-au spus că ai plecat!

— Să plec?

— Da. Chanta mi-a spus că ai plecat cu o barcă.

— Am fost la pescuit cu Kanup.

— O, slavă Domnului!

— Chiar am crezut că te-ai dus după ei, a urmat ea apucându-mă de mânecile cămășii.

— Cam târziu pentru așa ceva.

Kanup se dusese la barca lui, dar eu nu m-am dus după el să-l ajut, pentru că Nell nu m-a lăsat. Se agățase de cămașa mea și-i studia pânza albă, simplă. Se purta diferit.

— Am crezut că te-ai dus la Bett.

— La Bett?

— Da, pentru că ea are barcă.

Uitasem de Bett și de barca ei. Și că-i povestisem lui Fen despre ea.

— Îmi pare rău, a spus ea râzând, deși părea că plânge. A dat drumul mânecilor cămășii și și-a șters repede fața.

— Am avut o zi foarte ciudată, Bankson.

Nu-mi puteam lua ochii de la ea. Parcă făcea o vrajă, parcă mi se dezvăluia. Părea rănită și vulnerabilă. Se purta de parcă între noi s-ar fi petrecut deja multe, ca și cum timpul ar fi luat-o la goană și ne-am fi iubit deja.

— Ce s-a întâmplat?

— Hai acasă.

Am ridicat din umeri în semn de scuză față de Kanup, deși nu eram sigur că a înțeles-o. Dar în clipa aceea nimic nu mă mai putea despărți de Nell. Am mai aruncat o ultimă privire spre orizont. Nu se vedea nimic. Mai aveam un pic de timp. Am pornit-o în spatele ei pe potecă.

Nu am băut ceai. Ea a turnat whiskey pentru amândoi și ne-am așezat la masa din bucătărie, unul în fața celuilalt.

— Nu știu dacă o să mă crezi.

— Sigur că am să te cred.

S-a ridicat în picioare.

— Îmi pare rău, dar cred că ar trebui să scriu toate astea mai întâi.

S-a dus la masa de lucru și a vârât o coală de hârtie în mașina de scris. Așteptam să aud țăcănitul mașinii. Nimic. S-a întors și s-a așezat la masă.

— Poate chiar trebuie să-ți spun ție mai întâi.

A luat o înghițitură zdravănă de whiskey. Avea un gât frumos, neatins de tropice. A pus paharul jos și m-a privit în ochi.

— Dacă aș încerca să-i povestesc asta lui Fen, nu m-ar crede. Ar spune că am inventat sau că nu am…

— Haide, Nell, spune-mi.

— De îndată ce am apucat-o pe poteca femeilor, am simțit la fel, aceeași nemișcare ciudată ca data trecută când m-au

ținut la distanță. M-am dus direct la ultima casă, de unde ieșea fum pe toate trei coșurile și toate ferestrele erau ferecate. M-am furișat prin draperie înainte să mă poată opri cineva și m-a izbit drept în față aerul încins, urât mirositor și umed, asemenea unei saune puturoase. Mă sufocam și am încercat să îmi scot nasul un pic afară să iau aer, dar Malun m-a tras înapoi și mi-a luat coșul și mi-a spus că era *minyana* și hotărâseră cu toatele că pot să rămân.

Minyana. Nu mai auzise cuvântul acela până atunci. Când și-a mai ajustat privirea în întunericul din încăpere, a zărit niște bucăți negre rotunde care fierbeau pe plite în vase cu apă puțină. Încăperea era plină de femei, mult mai multe ca de obicei, și nici una nu repara vreo undiță, nu împletea vreun coș și nu alăpta vreun copil. De fapt, nu erau copii deloc acolo. Unele aveau grijă de vasele de pe foc, în timp ce altele stăteau întinse pe rogojini de-a lungul pereților. Dintr-odată, toate bucățile negre au fost azvârlite în sus cu mare zgomot. Erau pietre, netede și rotunde, care fierbeau în vasele plate de pământ. Femeile au lăsat apoi pietrele și au plecat de lângă foc, aducând niște vase micuțe pe care le încălziseră. Fiecare femeie de pe rogojină avea dinainte o femeie de la foc. O bătrână numită Yepe a condus-o pe Nell la o rogojină.

— Am încercat să-mi scot carnetul de notițe din coș, dar ea m-a oprit și m-a pus să mă întind pe jos.

Yepe s-a ghemuit lângă ea și i-a desfăcut stângace rochia, neobișnuită cu nasturii. Apoi a băgat mâinile în vas. Le-a scos pline de ulei și i le-a pus pe gât, începând să o maseze încet, coborând ușor pe spate, frământând-o cu mâinile care i se mișcau încet în uleiul gros.

— Și asta se petrecea pe toate rogojinile, masajul intețindu-se, iar femeile – și aici trebuie să știi că femeile astea muncesc de se spetesc și nu se răsfață, bărbații Tam sunt cei care au parte de mai multă desfătare, ei stau degeaba, pictându-și ceramica și trupurile și flecărind –, ei bine, femeile astea au început să geamă și să gâfâie.

Nell s-a ridicat să ia sticla de whiskey și când a venit înapoi s-a așezat lângă mine, a umplut paharele și și-a sprijinit picioarele de stinghia scaunului meu.

— Ești sigur că vrei să-ți povestesc mai departe?

— Sigur că da.

Masajul a devenit erotic, Yepe și-a vârât mâinile sub ea și i-a apucat sânii și i-a frecat sfârcurile cu degetul cel mare, apoi și-a mutat mâinile pe fese, împingându-le tare carnea în sus și în jos, apăsându-și degetele pe anus. Femeile de pe rogojini făceau mult zgomot de-acum, trupurile lor nemaistând pasive, ci mișcându-se odată cu mâinile. Unele încercau să-și ducă mâna între picioare sau să se răsucească, dar nu erau lăsate. *Bo nun*, a spus cineva. Nu încă. Yepe s-a dus înapoi la plită și, cu un băț bifurcat, a scos pietrele fierbinți din vase și le-a pus pe o bucată de pânză din coajă de copac, aducându-le la rogojină. Femeile așezate s-au răsucit toate deodată. Au început să țipe când pietrele erau frecate cu ulei.

— Ei, și probabil că-ți poți imagina restul, a spus ea.

— Nu, nu pot. Am o imaginație îngrozitoare.

— Yepe mi-a pus o piatră aici, a spus ea, desfăcându-și câțiva nasturi ai rochiei sale albastre și ducându-mi mâna direct pe burta ei. Și a mișcat-o încet în cercuri.

Avea pielea uleioasă, caldă încă. Îmi mișcam mâna în cercuri mici pe pielea întinsă a burții ei, deși voiam să o ating

peste tot, să-i simt fiecare oscior, fiecare părticică a trupului care se lipise de mine.

— Încet, a împins piatra în sus, spre claviculă.

Iar eu am făcut ce a spus ea și mâna mea i-a atins sânii (azi nu purta sutien), care erau mai plini decât crezusem, și s-a mișcat de-a lungul claviculei de mai multe ori.

— Și înapoi în jos, de mai multe ori peste sfârcuri.

Ea se uita la mine și eu la ea. Ochii noștri nu se plecaseră și nici nu se închiseseră. De atâtea ori mi s-a părut un mister plăcerea femeii, când ar fi trebuit să descoperi te miri ce mărunțiș, iar ea, la fel ca tine, să nu știe încotro să privească.

— Apoi a întors piatra pe o parte și a coborât-o…

Am sărutat-o. Sau, cum a susținut Nell mai târziu, m-am năpustit asupra ei. Nu știam cum s-o ating peste tot și cât mai repede. Nu-mi aduc aminte când ne-am scos hainele, nici eu, nici ea, dar ne-am trezit goi, râzând de giugiulelile noastre și, când și-a coborât mâna să mă atingă, a zâmbit și a spus că nu era chiar ca piatra, dar merge și așa.

— Ce ușurare! a spus ea, pe când stăteam încleștați, plini de insecte și de praf.

— Chiar așa?

— Îți mai aduci aminte elefanții în cizme mari?

— Pata de cerneală?

— Aceea era o cartolină despre sex. Trebuia să vezi ceva legat de sex. Și tu ai spus că erau elefanți în cizme mari. Asta m-a pus pe gânduri. Auzi la el!

De pretutindeni se auzeau tot felul de sunete – de pe plajă, din grădini, de pe câmpul din spatele potecii femeilor.

Dacă nu aș fi înțeles, aș fi putut spune că nu erau sunete omenești.

— Multă activitate sexuală în noaptea asta, a spus ea. Se pare că bărbații sunt un pic amenințați de pietre. În noaptea cu *minyana* au nevoie să se asigure că femeile îi mai doresc încă.

— Hai să ne mai asigurăm o dată!

***

În noaptea aceea nu am dormit deloc. Ne-am mutat pe rogojina mea și am stat de vorbă, lipindu-ne trupurile unul de altul. Mi-a spus că băștinașii Tam credeau că dragostea pornește din stomac, și când li se frângea inima umblau ținându-se de burtă. „Ești în stomacul meu“ era cea mai tandră declarație de dragoste.

Știam că Fen se putea întoarce dintr-o clipă într-alta, dar nu am pomenit de asta.

— Cei din tribul Mumbanyo își omoară gemenii, mi-a spus ea spre dimineață. Pentru că doi copii înseamnă doi iubiți diferiți.

A fost singura dată când a făcut aluzie la el sau la sarcina ei.

Nu l-am auzit pe Bani când a urcat în casă. Trebuie să fi fost acolo de mult, încercând mai întâi să dea răgaz spiritelor noastre să revină în corp, căci, atunci când ne-a trezit, vocea îi era stridentă și plictisită.

— Nell-Nell! striga el atingând cu buzele plasa subțire, fantomatică de țânțari. *Fen di lam. Mirba tun.*

Ea a sărit în sus de parcă ar fi mușcat-o un șarpe. Bani a luat-o înapoi pe scară.

— E pe la mijlocul lacului.

— La dracu!

— La dlacu! m-a imitat ea maimuțărindu-se.

I-am atins spatele în timp ce bâjbâia căutându-și rochia. S-a oprit și m-a sărutat și am simțit prostește că totul va fi bine.

Nu ar fi trebuit să ne grăbim. Când am ajuns la malul apei, barca era încă departe. Am fi putut să rămânem în pat, să mai facem dragoste încă o dată.

— A oprit motorul prea repede.

Știam că acum l-aș fi găsit vinovat pentru orice!

— N-ar fi avut cum să deranjeze pe nimeni de la așa o distanță.

Încerca să vină pe furiș, bănuiam eu.

Nell își ferea ochii cu mâna, deși nu era o dimineață însorită. Părea că soarele nu se arăta deloc pe cerul coborât, metalic. Nu ploua, dar era atât de umed că ni se părea că respirăm apă. Aș fi vrut să mă atingă, să mă revendice, dar rămăsese neclintită ca o mangustă, cu ochii țintă la barca ce se vedea tot ca un punct, îndreptându-se încet spre țărm. I-am atins ceafa, părul scurt care îi ieșea din coadă. Mă simțeam pe cât de expus și de lipsit de apărare se poate simți un om.

— Doamne sfinte, fă să nu fi luat fluierul acela! se ruga Nell.

Siluetele din barcă s-au mai conturat: una era așezată la pupă, cealaltă era în picioare la mijlocul bărcii. Dar se aflau încă atât de departe. Aș fi vrut să mă duc înapoi în pat cu ea și nu puteam suporta că eram nevoiți să stăm acolo și să așteptăm ca el să și-o ia înapoi. Și îi purtam pică lui Bani că

îmi furase aceste ultime momente, chiar dacă Fen ar fi putut să o găsească în brațele mele.

Bani și alții câțiva se aflau mai încolo pe plajă, vorbind însuflețit și râzând, retrăind – eram sigur – cele întâmplate noaptea trecută, pregătindu-și poveștile pentru Xambun.

Nell strângea din ochi. Își uitase ochelarii acasă.

— Ce vezi? m-a întrebat ea. Ei spun că a fost o vânătoare bogată. Spun că au prins ceva mare, un mistreț sau un cerb.

Timp de câteva clipe așa și părea: o vânătoare bogată, un animal trântit peste prova șubredei mele canoe.

Dar mai apoi unul din prietenii lui Bani a scos un țipăt. Și am văzut și eu ce văzuse el.

Silueta din mijloc nu era un om, ci un stâlp lung și gros, la pupă era Fen care vâslea, și ceea ce părea a fi trupul unui animal era Xambun trântit de-a latul provei.

— Ce e, Andrew? a întrebat Nell, parcă jelindu-se.

Cred că era singura dată când mi-a spus pe numele de botez.

Am cuprins-o în brațe și i-am spus încetișor la ureche. În spatele nostru s-au pornit țipete care nu se mai opreau. Laturile bărcii mele erau mânjite de sânge. Când barca s-a apropiat suficient, Bani și ceilalți au intrat în apă până la gât ca să-l ridice pe Xambun. I-au ridicat trupul și l-au dus pe sus pe brațe până la țărm.

Fen repeta la nesfârșit același lucru: *Fua nengaina fil.* Nu știam ce înseamnă. În jur se auzeau plescăieli și bocete, iar Xambun i-a fost predat lui Malun care venise în goană pe țărm. S-a prăbușit pe nisipul ud cu fiul ei, al cărui sânge nu mai curgea, iar pielea lui luase culoarea lemnului. Nell s-a smuls din brațele mele și s-a dus la ea. Și-a încolăcit brațele în

jurul lui Malun, dar ea a dat-o de-o parte. Malun urla și-l zgâlțâia pe Xambun, cu lacrimile, saliva și sudoarea prelingându-i-se pe trup în timp ce se mișca, de parcă ar fi crezut că ar fi putut răsturna universul cu toată forța ei.

Fen s-a chircit în apa joasă de la mal. Chipul lui era mai îngust decât mi-l aminteam, ca un tăiș ce sfâșia aerul, cu fruntea albă, dar în rest mânjit de sânge. Și piepții cămășii erau plini de sânge închegat.

— *Fua nengaina fil,* le-a strigat el, de parcă s-ar fi aflat tot în barcă, și ei ar fi fost la sute de metri depărtare.

I s-a adresat direct lui Malun, și lacrimile brăzdau dâre palide prin sângele uscat de pe chipul lui. Când l-a auzit, Malun a țipat ca un animal înjunghiat. L-a împins cu amândouă brațele de pe trupul fiului ei.

— Nu a fost vina mea, Nell. Ne-au atacat prin surprindere. Kolekamban ne-a înconjurat.

I se vedeau rănile făcute de săgeți: una la tâmplă și alta în piept. Lovituri rapide, precise.

Pe plajă apăreau tot mai mulți oameni care ne înconjurau, îngrămădindu-se să-l vadă pe Xambun. De-abia mai putem respira. De undeva, din spatele meu, s-a pornit o tobă despicată cu bubuituri groaznice, puternice, atât de tari încât puteau fi auzite de orice ființă sau spirit de pe lac. Sunetul m-a zguduit.

M-am lăsat pe vine lângă Fen.

— Au văzut că erai tu? l-am întrebat.

Și-a ridicat fața răvășită spre mine și a părut că zâmbește.

— Nu, nu m-a văzut nimeni. Am fost invizibil, a spus el, apoi s-a întors către Nell. Am făcut farmecul și am devenit invizibil.

Dar Nell încerca încă să o liniștească pe Malun, străduindu-se să o cuprindă în brațe și să-i aline disperarea.

— Te-au văzut plecând cu fluierul lor? l-am întrebat pe Fen.

— Nu m-au putut vedea pe mine, ci doar pe Xambun.

— Dacă te-au văzut, atunci o să vină după tine.

— Nu m-au văzut, Bankson, Nellie.

I-a apucat fața lui Nell și i-a întors-o spre el.

— Nellie, îmi pare rău.

Capul i-a alunecat pe pieptul ei și a început să dea drumul unor suspine pe care nu le-a auzit nimeni în toată hărmălaia aia.

Am ieșit din mulțime ca să-mi aduc barca ce se depărtase de țărm. Am tras-o înapoi pe poteca ce ducea la casa lor. Fluierul era înfășurat în prosoape și legat cu sfoara de la manuscrisul lui Helen, gros cât coapsa unui bărbat. L-am scos și am înclinat barca. Apa amestecată cu sânge s-a scurs în nisip. Am îndreptat-o la loc, iar când m-am ridicat, m-a luat amețeala și m-am așezat. Peste tot în jurul meu, oamenii se lăsaseră copleșiți de durere, plângând, jelind și cântând în grupuri, așezați pe nisip, trupurile femeilor lucind încă de uleiurile din ziua precedentă.

Câțiva bărbați pe care nu i-am recunoscut, bătrâni care se mânjiseră deja cu noroi mortuar, s-au apropiat de canoe. Unul s-a uitat atent la motor, fără să-l atingă, ținându-se departe, de teamă că s-ar putea porni din nou, dar ceilalți doi s-au dus direct la fluier și au început să tragă de sfoară.

Fen a strigat ceva și s-a apropiat în fugă.

— Doamne, Isuse Cristoase, Bankson, nu-i lăsa să-l atingă.

A dat să-l apuce, dar cei doi bărbați l-au împins. Fen s-a repezit la el, l-a apucat cu o mână, împingându-i pe bărbați cu

cealaltă.

— Ai grijă, Fen. Fii atent, i-am spus eu încetișor.

Bărbatul cel mai trupeș a început să-i pună întrebări, una după alta, insistente și precise. Fen îi răspundea serios. La un moment dat, și-a pierdut cumpătul și a părut că se dezvinovățea îndelung. Omul cel trupeș nu avea răbdare să-l asculte. Și-a ridicat mâna și apoi a arătat spre fluier. Fen a negat. El l-a întrebat din nou, și Fen a negat din nou, mai apăsat, și așa s-a încheiat discuția.

După ce oamenii aceia s-au îndepărtat, Fen mi-a zis:

— Vor să îngroape fluierul cu Xambun.

— Pare a fi tot ce mai poți face pentru ei, având în vedere că...

— Să-l bag în pământ să putrezească? După tot ce-am pățit?

— Nu e cazul să-i mânii acum.

— Vai, nu e cazul acum? m-a imitat el cu amărăciune. De când te-ai făcut și tu expert în tribul meu?

— Dar a fost omorât un om, Fen.

— Nu te băga, Bankson, pricepi? Poți să faci măcar o dată asta?

A luat fluierul și a plecat cu el, ținându-l cu stângăcie.

Cei trei bărbați se duseseră mai încolo pe plajă, lângă un grup mai mare de bărbați adunați lângă toba despicată. Bătăile se opriseră, și ei ascultau ce le spuneau bărbații mânjiți cu noroi.

Atunci mi-am dat seama ce se întâmpla. Ei își dădeau seama că Fen nu îl dusese pe Xambun să vâneze, ci să atace, iar acum Fen nu voia să împartă prada cu spiritul lui Xambun. Fără fluier, Xambun nu-și va găsi liniștea, le va face tuturor numai necazuri. Aveau nevoie să-l ia. Vedeam asta în ochii lor.

Era poate doar începutul a ceea ce le trebuia ca să răzbune moartea lui Xambun.

Mi-am croit din nou loc prin mulțime până la Nell. Ținea ochii închiși. Malun era mai liniștită și o lăsa pe Nell să-i mângâie spinarea.

— Trebuie să plecăm. Trebuie să plecăm de aici acum, i-am spus apăsându-mi obrazul pe tâmpla ei, simțindu-i părul pe buzele mele. Haide, trebuie să plecăm.

— Nu se poate, mi-a spus ea fără să deschidă ochii. Nu acum. Nu așa.

— Ascultă-mă, i-am spus, apucând-o de amândouă mâinile.

— Trebuie să ne urcăm în barcă și să plecăm.

Ea s-a smuls din mâinile mele.

— Nu plec nicăieri. Nu o las.

— Nu suntem în siguranță. Nimeni nu e în siguranță.

— Eu îi cunosc. Nu ne vor face rău. Nu sunt ca băștinașii tăi Kiona.

— Vor să ia fluierul.

— Să-l ia.

— N-o să li-l dea niciodată, Nell. Mai bine moare decât să li-l dea.

— Nu putem pleca. Ăștia sunt oamenii mei.

Vocea i s-a frânt. A înțeles. Știa despre zeii lor și despre cum își cereau iertare... și despre simțul brutal de posesiune a lui Fen. Fața ei mică era mânjită cu sânge și nisip și părea că nu urâse niciodată pe nimeni mai mult ca pe mine atunci pentru judecata mea de bun-simț. S-a mai împotrivit o vreme, după care am scos-o din mulțime și am luat-o în sus pe plajă. Oamenii continuau să vină pe nisip. I-am văzut pe Chanta și pe Kanup și pe micul Luquo, care țipa după fratele lui. Dar

nici unul nu ne-a oprit. Oamenii de la tobe se uitau la noi cum plecăm, dar nu au venit după noi.

Fen stătea pe un scaun, cu fluierul lângă el. Nell s-a dus direct în dormitor. El a sărit și s-a dus după ea.

— Nu intra aici.

— Nell, trebuie să-ți spun ceva.

— Nu.

— Am vorbit cu Abapenamo. Ei chiar mi l-au dat mie. Fluierul era un dar. Îmi aparține de drept.

— Tu crezi că-mi mai pasă al cui e acum? Ți-a murit un om pentru el, Fen. Xambun e *mort*.

— Știu, Nellie, știu.

S-a lăsat în jos și i-a cuprins picioarele cu brațele.

M-a pătruns o scârba cumplită.

— Fen, ridică-te, i-am strigat prin plasa de țânțari. Strânge-ți lucrurile. Plecăm!

Am luat canoea și am dus-o la o plajă mai mică unde au venit și ei după aia. Am încărcat geamantanele mele, sacii lor și cufărul cel mic. Îi găsisem ochelarii lângă rogojina mea și i-am dat când nu se uita Fen la noi. Ea și i-a pus fără să-mi mulțumească și și-a întors capul către cealaltă plajă, unde se adunase întreg satul.

— Să nu le atragi atenția, am spus eu încetișor. Doar urcă-te în barcă!

Fen s-a suit cu fluierul.

— Să știi că nu mai are benzină, a spus el de parcă ar fi fost vina mea. A trebuit să vâslesc mai tot drumul înapoi.

Foarte bine, m-am gândit eu. Asta mi-a lăsat mai mult timp cu soția ta.

— Mai am încă o canistră chiar aici, am spus eu. N-ai luat-o când mi-ai furat barca.

Am conectat țeava de benzină la canistră și am dat la pompă. Motorul a pornit din prima. Câteva capete micuțe s-au ridicat și s-au răsucit spre noi. Doar copiii care se jucau în apă au auzit zgomotul motorului.

— *Baya ban!* a țipat micul Amini din apă.

Nell s-a ridicat în picioare și i-a strigat cu o voce joasă și răgușită:

— *Baya ban!*

— *Baya ban!*

— *Baya ban!* a strigat din nou Nell.

Am vrut să-i spun să înceteze, dar bărbații de lângă tobe, din partea cea mai îndepărtată a plajei, păreau să nu audă zarva.

Nell a început să bolborosească numele fiecărui copil care-i făcea cu mâna, adăugându-le și numele clanului și cel al strămoșilor materni și paterni, până când vorbele s-au învălmășit și bocetul ei a devenit incoerent. Copiii înaintau mai departe în apă, pe când noi ne depărtam, și loveau puternic apa pe lângă barcă, strigând lucruri pe care nu le înțelegeam.

Plecați. Duceți-vă la frumoasele voastre dansuri, la frumoasele voastre ceremonii. Și noi ne vom înmormânta morții.

Cerul părea atât de jos și de întunecat. Pentru o clipă m-am simțit complet dezorientat și nu eram sigur încotro să îndrept barca, cum să ajung la fluviu. Apoi mi-am adus aminte de

canalul dintre dealuri și am accelerat, iar motorul a acoperit toate vocile. Canoea s-a ridicat, a șovăit o clipă și-apoi a țâșnit atingând ușor apa întunecată a lacului.

Am oprit o șalupă de îndată ce am ajuns pe fluviul Sepik. Era plină de misionari din Glasgow care aveau de gând să se răspândească – ei și credința lor – prin toată zona. Am văzut cum li se clatină toată încrederea când au dat cu ochii de noi.

— Veniți de la război? a reușit să îngaime unul din ei, dar apoi, de îndată ce am urcat la bord, s-au îndepărtat cu toții de noi.

Nici noi nu le-am oferit prea multe ocazii să stăm de vorbă, deși unul dintre ei mi-a cumpărat canoea și motorul pe mult mai mult decât valorau. Nell a încercat să mă convingă să nu o vând, să plec direct la Kiona. Dar eu eram hotărât să plec cu ei la Sydney și aveam nevoie de bani. În timp ce Fen vorbea cu mecanicul să se ducă să le adune restul bagajelor, i-am spus lui Nell că aș merge și la New York dacă m-ar lăsa să vin cu ea. Ea și-a închis ochii, dar nu a mai apucat să-mi răspundă, căci Fen s-a întors la locul lui.

26

Ne-am cazat în Sydney, la Black Opal din George Street. Nell a insistat să aibă cameră separată. Recepționerul ne-a înregistrat în catastiful lui drept Nell Stone, Andrew Bankson, Schuyler Fenwick și mi-a făcut plăcere să le citesc numele scrise separat și să văd cum Nell își primește propria cheie, la camera 319, deasupra camerelor primite de mine și de Fen.

Fără să facem măcar o baie, ne-am dus la Banca Commonwealth, apoi la casa de bilete a linei maritime White Star, unde Nell și Fen și-au luat două bilete până la New York. Sperasem să fie nevoiți să aștepte săptămâni întregi ca să găsească locuri pe un vapor, dar, din pricina economiei șubrede – spunea omul de la bilete –, majoritatea vapoarelor erau goale pe jumătate. Calgaric va pleca peste patru zile. Bancnotele pe care i le-au îndesat pe tejghea mi s-au părut false. Un ventilator electric arunca aer spre noi, deși era o zi răcoroasă. Nell purta peste bluză un jerseu care o făcea să arate ca o studentă. Totul era anapoda: ventilatorul, podeaua tare, părul bine pieptănat și papionul omului aceluia, mirosul de piele tăbăcită și de bomboane de mentă. Aș fi vrut și eu un bilet pe vaporul acela. Aș fi vrut să i-l rup bucățele pe al ei și să o iau cu mine înapoi la Kiona.

Nefiind în stare să ne reîntoarcem la pereții oprimanți ai hotelului Black Opal, nici să ne ducem la vreun restaurant, ne-

am plimbat. Am încercat să mă obișnuiesc cu zgomotul pașilor și al traficului, cu sutele de chipuri rozalii și tumefiate care lătrau în engleza australiană care îmi răsuna respingător în urechi. Până și firmele magazinelor și reclamele mă copleșeau. FRIGIDERUL DUMNEAVOASTRĂ PE GAZ SE AFLĂ AICI, DOAMNĂ. CELE MAI BUNE LUCRURI DIN VIAȚĂ VIN ÎN FOLIE. Cu toate acestea mă simțeam nevoit să le citesc pe toate. Senzația aceasta, că ceea ce-mi era familiar îmi apărea cu totul nou și șocant, o mai simțisem când mă reîntorsesem din prima mea călătorie de teren. De data asta era de nesuportat. Niciodată nu-mi dădusem seama mai bine ca acum că străzi ca acestea erau făcute de către oameni lași și amorali pentru folosul lor, de oameni care-și făceau banii din cauciuc sau zahăr, din cupru sau oțel, în ținuturi îndepărtate, și apoi se întorceau aici, unde nimeni nu le punea la îndoială practicile, felul cum se purtau cu oamenii, lăcomia lor. Ca și ei, nici pe noi nu ne va întreba nimeni aici cum de-am făcut să moară un om.

Înainte ca Fen să fi văzut numărul camerelor, eu alesesem camera 219, cea de sub camera lui Nell. A doua zi dimineață, când am auzit ușa ei deschizându-se și închizându-se la loc, m-am îmbrăcat repede și am coborât în camera unde se servea micul dejun. Nu începuseră încă să servească masa, și încăperea era goală, în afară de Nell care stătea într-un colț, ținând ceașca de ceai cu ambele mâini, de parcă ar fi fost o tigvă de cocos. M-am așezat pe scaunul din fața ei. Nici unul dintre noi nu dormise.

— Singurul lucru mai rău decât să nu fii în camera aia e să fii acolo, a spus ea.

Aș fi avut atâtea să-i spun. Voiam să-i mărturisesc ce se întâmplase, cum de lăsasem să se întâmple una ca asta, de ce o făcusem. Voiam să-i spun că Fen îmi spusese clar de la bun început că nu voia altceva decât fluierul acela și că eu nu am făcut nimic să-l opresc, am profitat doar, din plin, de absența lui. Dar voiam să-i spun toate acestea întins lângă ea, ținând-o în brațe.

— Ar fi trebuit să plec după el de îndată ce am văzut biletul.

— Nu ai fi putut să-l prinzi din urmă, a spus ea, trecându-și degetul pe marginea ceștii. Și oricum, nu ai fi putut să-l convingi să facă altfel.

Purta jerseul acela din nou. Și nu și-a ridicat ochii spre mine.

— Am vrut să-mi petrec timpul ăla cu tine, i-am spus. Niciodată nu mi-am dorit ceva mai mult în toată viața mea.

Aceste ultime cuvinte m-au surprins. Adevărul lor m-a făcut să încep să tremur. Cum nu mi-a răspuns, i-am zis:

— Nu regret. A fost perfect.

— Și asta face cât o viață de om?

— Ce să prețuiască cât o viață de om? a întrebat Fen care intrase printr-o ușă laterală din spatele meu.

— Fluierul tău, a spus Nell.

El s-a încruntat, de parcă ea ar fi fost un copil care spusese o obrăznicie, și i-a spus unui chelner care se îndrepta spre noi să-i aducă un scaun. Se îmbăiase și se bărbierise și mirosea a Occident.

Și am luat-o din nou la pas. Am străbătut Galeria de Artă din New South Wales. Am privit acuarelele lui Julian Ashton și

o nouă expoziție de pictură aborigenă pe scoarță de copac. Ne-am așezat la o cafenea cu mese afară, exact ca în desenul din *New Yorker*. Am comandat lucruri pe care nu le mai văzusem de ani de zile: vițel, friganele galeze, spaghete. Dar nici unul din noi nu a luat mai mult de câteva înghițituri din fiecare.

La întoarcere spre hotel, am văzut că șchiopătatul lui Nell se accentuase.

— Nu e din cauza gleznei, ci a pantofilor ăstora pe care nu i-am purtat de doi ani de zile, mi-a spus ea.

Când am trecut pe lângă o farmacie, am rămas mai în urmă și m-am strecurat înăuntru. Fata de la tejghea arăta pe jumătate aborigenă, lucru rar pentru un vânzător în Sydney la vreme aceea. Mi-a întins cutia fără să rostească vreun cuvânt.

— Cred că sunt în stare să plătesc singur pentru plasturii neveste-mii, a spus Fen, dându-mă la o parte ca să-i dea el banii.

La hotel, recepționerul ne-a dat un bilet de la Claire Iynes, o antropologă de la Universitatea din Sydney, care ne invita la cină.

— De unde a știut că suntem aici? a întrebat Nell.

— Am sunat-o eu ieri, a răspuns Fen.

Voia să-i povestească despre fluier.

— La cină? Cum să mergem noi la o cină, Fen?

— E un magazin de haine la câțiva pași de-aici, domnișoară, a spus recepționerul, și un coafor peste drum. Vă aranjează ei imediat.

Taxiul ne-a dus până la Double Bay, unde locuiau Claire și soțul ei, chiar deasupra Redleaf Pool.

— Lux, nu glumă! a exclamat Fen cu capul scos pe fereastră, uitându-se la casele mari de pe malul apei. Claire s-a ajuns, a urmat el băgându-și capul înapoi. Cu ce s-a măritat?

— Minerit, cred. Argint sau cupru, a răspuns Nell.

Erau primele cuvinte rostite de când primiserăm invitația.

Fen s-a strâmbat la mine

— Lui Bankson nu-i place când coloniștii se-ntreabă de unde provin banii.

Nu a fost ceva fastuos, nouă persoane adunate la o masă mică în ceea ce părea a fi un salon. Sufrageria cea mare se afla în partea cealaltă a casei, mult prea imensă pentru patru perechi și chibițul lor englez. Nimeni nu știa cum să se poarte cu mine. Nici nu mă duceam acasă, nici nu-mi terminasem munca de teren. Nu ne gândiserăm la asta. Ieșea în evidență doar că eu venisem după ei până acolo fără vreun motiv anume. Cred că așteptasem în tot acest răstimp ca Fen să-mi spună: „Ce cauți aici, Bankson? De ce naiba nu ne lași în pace?“. Pentru că singurul motiv, pe care îl știa și el la fel de bine ca mine, era că eram îndrăgostit de nevasta lui. Ar fi putut să mă dea în vileag oricând, chiar acolo, în fața martorilor din casa familiei Iynes, dar a răspuns: A fost bolnav. A avut crize. Am crezut că ar trebui să consulte un doctor.

A urmat o discuție lungă despre doctorii din Sydney și despre cine ar fi mai nimerit să fie consultat pentru boli tropicale necunoscute. În cele din urmă, Fen a schimbat vorba povestindu-le despre „invenția“ noastră, cum o numea el, despre schema noastră și ne-am petrecut cea mai mare parte a serii distribuindu-i în Schemă pe invitații și cunoștințele

noastre comune care nu erau puține. Un bărbat cu o mustață mare și groasă o cunoștea pe Bett dintr-un proiect pe care-l făcuse la Rabaul; un altul studiase zoologia la Cambridge cu tata. Claire părea să cunoască fiecare antropolog pe care îl pomeneam și ne-a pus la curent cu bârfa din domeniu din trei țări diferite.

Fen strălucea între atâția oameni noi, scoțând la iveală toate poveștile despre băștinașii Mumbanyo cu care mă amuzase cândva și pe mine. Îl urmăream cum își învârtea vinul în pahar, cum mânca creveți cu furculița de argint, cum primea un foc de la o brichetă gravată, omul acesta pe care-l văzusem făcându-și nevoile pe marginea unei canoe din coajă de copac, mânjit de sângele altui om. Mi-am dat seama atunci că toată remușcarea pe care ne-o arătase fusese o prefăcătorie. Era exuberant, ca un om care era pe cale de a-și începe partea cea mai bună a vieții. Își trăgea energia din confuzia mea și a lui Nell.

Fusesem așezat lângă doamna Isabel Swale. Arthur, soțul ei, matolit deja când sosiserăm noi, se îmbătase până într-o stare de muțenie totală și urmărea tâmp conversația, ca un câine care fuge după o minge de tenis în timpul jocului. Doamna Swale m-a asaltat cu întrebări despre tribul Kiona fără să asculte răspunsurile, astfel că interogatoriul ei era incoerent și nu aducea nici pe departe a conversație. Piciorul ei stâng, care se ivea prin crăpătura rochiei, se apropia tot mai mult de mine și, la vremea desertului, se lipise de-a binelea de-al meu. Toate gesturile ei – felul în care își apropia buzele de urechea mea, își da capul pe spate cuprinsă de un râs inexplicabil, îmi examina negreala de sub unghii – ar fi dat de înțeles celorlalți de la masă că am fi început o legătură intimă

fulgerătoare. Nell mi-a aruncat câteva priviri directe și nimicitoare și m-am trezit încântat să văd orice tresărire a ei față de mine. La celălalt capăt al mesei, Fen discuta pe șoptite cu Claire Iynes.

După cină, colonelul Iynes a invitat bărbații să se uite la colecția lui de arme străvechi, iar Claire a condus doamnele spre terasa din spate pentru digestive. Am rămas mai în urma bărbaților și l-am auzit pe Fen spunându-i cu voce scăzută colonelului că și el poseda un obiect rar, după care m-am întors. Pe un culoar îngust dinaintea bucătăriei, am oprit-o pe Nell apucând-o de încheietura mâinii.

— Te descurci destul de bine în mijlocul civilizației, mai ales cu doamnele! mi-a spus ea. Mult mai bine decât ai lăsat de înțeles până acum.

— Te rog, hai să nu ne mai jucăm de-a nimic.

Chipul ei era palid și supt, așa cum o văzusem prima dată.

— Rămâi cu mine, i-am spus. Rămâi cu mine și vino cu mine înapoi la Kiona. Rămâi cu mine și o să merg oriunde vrei tu. În Fiji, am urmat eu disperat. În Bali.

— Mă tot gândesc cum, atunci când am ajuns acolo, am crezut că Xambun era un zeu, un spirit. Vreun mort care avea puteri deosebite. Și-acum chiar e mort.

A dat să spună altceva, dar s-a oprit și s-a lipit de mine.

Am ținut-o în brațe cât a plâns. I-am mângâiat părul răvășit și ușor încâlcit.

— Rămâi cu mine aici. Sau lasă-mă să vin cu tine.

M-a tras în jos spre ea ca s-o sărut. Caldă. Sărată.

— Te iubesc, mi-a spus ea, cu buzele încă lipite de ale mele.

Dar asta însemna un refuz.

Pe drumul de întoarcere către oraș a tăcut, apoi s-a dus direct în cameră fără să ne adreseze un cuvânt vreunuia dintre noi.

Fen mi-a arătat o sticlă de coniac pe care i-o dăduse colonelul.

— Bem un pahar repede? Ne-ajută să dormim.

Mă îndoiam că el ar avea vreo problemă să adoarmă, dar l-am urmat în camera lui. Nu voiam să mă duc, dar o parte a sufletului meu simțea că am putea să ne înțelegem. În situația asta, un bărbat Kiona i-ar fi oferit celuilalt câteva sulițe, un topor și niște nuci de betel și femeia ar fi fost a lui.

Camera lui Fen era identică cu a mea, doar că era la celălalt capăt al culoarului. Aceiași pereți verzi și aceeași cuvertură albă croșetată pe patul de o persoană. El a turnat coniac în cele două pahare de pe tava de lângă pat și mi-a întins unul mie.

Bagajele îi erau desfăcute lângă fereastră, dar fluierul nu se afla acolo. Camera nu avea nici debara și nici dulapuri și nu ar fi încăput în micul scrin de lângă ușă.

— E sub pat.

Și-a așezat paharul la loc pe tavă și a tras fluierul de sub pat rostogolindu-l. Era încă înfășurat în prosoape și legat cu sfoară, dar ceva mai larg acum, de parcă s-ar fi plictisit să-l tot desfacă și să-l facă la loc.

— E minunat, Bankson. Mult mai frumos decât mi-l aduceam eu aminte. Încrustat cu hieroglife peste tot.

S-a aplecat să dezlege sfoara.

— Nu, nu vreau să-l văd.

— Ba da, vrei.

Avea dreptate. Voiam să-i dovedesc că mințea. Să aibă tribul Mumbanyo, atât de izolat și însingurat, un sistem de scriere ideografică? Nicidecum. Oricât de mult aș fi vrut să-i dovedesc că nu avea dreptate, nu i-aș fi lăsat plăcerea să mi-l arate.

— N-ai decât! În cazul ăsta o să ai de așteptat până va fi sub sticlă. Claire și colonelul cred că o să am oferte pe alese de la muzee, când o să fiu gata.

S-a așezat pe pat și mi-a făcut semn spre un scaun negru de lângă perete.

— Trage-ți și tu unul.

Fluierul înfășurat era pe jos între noi. Mi-am dat coniacul peste cap din două înghițituri. Mă gândeam să mă ridic și să plec, dar Fen mi-a umplut din nou paharul, înainte să apuc să fac vreo mișcare.

— Nu l-am furat, a spus el. Mi-a fost dat într-o ceremonie cu două nopți înainte de a pleca. M-au învățat cum să am grijă de el și, când îi duceam la gură niște pește uscat cu lingura, am văzut scrierea încrustată în lemn. Abapenamo spunea că doar oamenii de vază pot să o învețe. Eu l-am întrebat dacă și eu sunt om de vază, și el mi-a spus că sunt. Apoi a dat buzna Kolekamban cu cei trei frați ai săi. Susținea că fluierul a aparținut întotdeauna clanului lor, nu clanului lui Abapenamo, și l-au luat cu forța. Câțiva din oamenii lui Abapenamo au vrut să se ducă după ei, dar eu știam că o să se termine urât. Așa că i-am împiedicat. Am menținut pacea. Fiul lui Abapenamo mi-a spus unde îl vor duce și mi-am închipuit că o să pot să vin înapoi. Știam că n-aș fi putut să plec din zonă fără el. N-ai cum să lași baltă așa un mister omenesc. Dar eu

am vrut să-l redobândesc pe cale pașnică, fără să fie cineva rănit.

Am lăsat eșecul mizerabil al acestei strategii să planeze în încăpere. M-am gândit cum inițial mă rugase pe mine să-l întovărășesc în această incursiune, îmi ceruse să-mi risc viața pentru închipuirile sale. Aș fi putut să fiu eu cadavrul din canoe.

— Dar de ce nu au tras în tine, Fen?

— Ți-am spus, am folosit vraja Dobu.

— Fen!

Îmi dădeam seama că voia să mă convingă de asta, dar și că dorea să-mi rețină atenția. Se purta ca un copil care nu vrea să fie lăsat singur pe întuneric.

— Cred că Xambun a vrut să moară, a urmat el. Cred că a încercat să moară.

— Cum? am întrebat eu.

— În prima noapte, ne-am culcat câteva ore în tufișurile de lângă sat. Când m-am trezit, l-am găsit cu revolverul meu în mână.

— Ațintit către ceva?

Nu, îl ținea doar în mână. Nu cred că pe mine voia să mă omoare. Poate că-și aduna curajul să se împuște. I l-am luat și nu a mai pus mâna pe el după aceea. Ne-am stabilit traseul și am așteptat până la apusul soarelui. Știa să umble tăcut, pe furiș, probabil ar fi fost un vânător excelent, dar, după ce am luat fluierul, a devenit neglijent, ca și cum ar fi vrut ca lumea să știe că suntem acolo. Ne aflam departe de sat, dar ne-au auzit, la început, niște câini. Eram conștient că puteam ajunge până la canoe, ceea ce am și făcut, dar nu s-a potolit. A început să strige o grămadă de prostii și l-aș fi tras în jos, dar a trebuit

să pornesc motorul și să scot barca de acolo. Nu pricep. Îi promisesem un sfert din banii de pe chestia asta.

Era greu să-mi dau seama cât era de crezut din toată povestea lui. Nu eram sigur că mai avea vreo importanță oricum. Xambun era mort. Vaporul Calgaric pleca a doua zi la prânz.

Am dat să mă ridic de pe scaunul negru.

— Te-am văzut pe plajă cu ea. Nu sunt prost. Tu știai că o să plec și eram sigur că nu o să mă oprești. Dar n-ai să poți să o ai pe Nell așa cum poți avea alte fete. Spune ea că e sudică, dar ea nu se încadrează în Schemă. Ea e cu totul altă tipologie. Crede-mă.

Mi-a umplut din nou paharul. Băusem aproape toată sticla.

— Ce tipologie?

— Al dracului să fiu dacă te-aș lăsa să descoperi.

De data asta m-am ridicat în picioare. S-a ridicat și el.

— A trebuit să pun mâna pe fluierul acela. Nu înțelegi? Trebuie să existe un echilibru. Un bărbat nu poate să rămână așa, neputincios – lucrurile nu funcționează așa. Ce aveam să fac, să scriu și eu cărțulii după ea, să fiu mereu în umbra ei? Aveam nevoie de o lovitură mare. Cărțile despre chestia asta o să se scrie singure.

— Se vor scrie cu sânge, Fen.

Pe drumul meu înapoi pe culoar se aflau scările ce duceau la etajul trei. Am șovăit, după care am mers mai departe în camera mea. Am deschis ușa cât de încet am putut, ca să nu-mi audă mișcările, așa cum i le auzeam și eu pe ale ei. Nu voiam să o trezesc și nici nu voiam să știe că băusem cu Fen. M-am trântit îmbrăcat pe pat și am rămas cu privirea la stucatura albă, răsucită. Era liniște. Speram că reușise să

adoarmă. Patul părea mai confortabil decât în nopțile precedente și, în ciuda ușoarei amețeli, Fen avusese dreptate: coniacul avea să mă facă să dorm. Și m-am lăsat dus de el.

M-am trezit cu niște bubuituri. Din ce în ce mai puternice. Apoi s-a deschis ușa ei. Tot ce-am auzit erau pași și voci joase, mai întâi în prag, apoi în toată camera mică. Pe măsură ce vocile se întețeau, și pașii se mișcau mai iute, înainte și înapoi deasupra mea. Ceva s-a izbit tare de podea. M-am pomenit în sus pe scări lovind în ușa ei înainte ca mintea să realizeze ce făceam.

— A venit iubitul tău, l-am auzit pe Fen spunând.

— Lasă-mă să intru.

Un bărbat de pe culoar a strigat la mine:

— Tacă-ți gura!

S-a deschis ușa. Nell era în cămașă de noapte la capătul patului.

— Ai pățit ceva?

— Nu, n-am nimic, a răspuns ea. Vă rog, haideți să nu ne dea afară de aici!

— Nellie vrea să meargă la poliție, să mă bage la răcoare. Și poate să te facă pe tine următorul ei servitor. Dar poți să uiți de toate astea! a urmat el, aplecându-se să-și aprindă o țigară. Băștinașii se omoară între ei. Nimeni nu o să mă pună *pe mine* după gratii pentru asta. Cât despre fluier, să fim serioși, nu e chiar blestemata aia de friză de pe Partenon, de care nimănui nu i-a păsat cum a pus Elgin[1] mâna pe ea, în afara câtorva greci sentimentali.

— Vreau doar ca guvernatorul să știe că ar putea izbucni probleme între triburile Mumbanyo și Tam, atâta tot.

Vocea ei era subțire și-mi suna străină.

— Nell, am spus eu.

Ea și-a scuturat capul cu putere auzindu-mi tonul.

— Te rog, du-te la culcare, Bankson. Ia-l pe Fen și plecați.

Fen m-a urmat afară din cameră fără să protesteze.

Când am ajuns la etajul al doilea, am întrebat:

— Ce s-a întâmplat acolo sus?

— Nimic. Frecușuri conjugale.

L-am apucat și l-am împins în zid. Corpul îi era complet relaxat, de parcă era obișnuit cu așa ceva.

— Ce a fost zgomotul pe care l-am auzit acolo? Ce s-a izbit pe jos.

— Sacul ei, era pe pat și i l-am trântit pe jos. Dumnezeule mare!

A așteptat să-i dau drumul, și apoi a deschis ușa camerei.

M-am întors în camera mea și am rămas mult timp în mijlocul ei, cu ochii în tavan, dar nu am mai auzit nimic tot restul nopții.

A doua zi dimineață, la ușa mea am găsit un sac de rufe al hotelului, plin pe jumătate. L-am luat înăuntru și am scos lucrurile unul câte unul: o pereche de pantofi de piele, un pieptăn de carapace de broască țestoasă, o brățară de argint și rochia ei albastră, șifonată. La fund era un bilet pentru mine.

Ai făcut deja atât de multe pentru mine, încât îmi este rușine să-ți mai cer încă ceva. Te rog să-i dai lucrurile astea lui Teket, când te duci înapoi, și să-i ceri să le ducă la Lacul Tam când se va duce în vizită acolo. Brățara este pentru Bani, pieptenul pentru Wanji, rochia pentru Sali și pantofii pentru Malun. Spune-i să-i transmită lui Malun că o țin strâns în stomacul meu. Verișoara lui Teket va ști cum să-i spună asta.

Te rog să mă lași să plec. Nu mai spune nimic, căci înrăutăţeşti lucrurile. O să încerc să repar ce se mai poate.

Pe chei, vaporul se înălța măreț deasupra tuturor. I-am ajutat cu bagajele, am fugit după un hamal.

— Ultima dată când poți să-i mai tragi clopotele! a spus Fen.

Fluierul era înfășurat și legat strâns și l-a lăsat jos cu grijă ca să îmi strângă mâna.

M-am întors către ea. Chipul îi era mai mic și mai rigid, mai nefericit. Ne-am îmbrățișat. Am ținut-o strâns îndelung.

— Nu vreau să te las să pleci, i-am suflat în ureche.

Dar am lăsat-o. Am lăsat-o să plece. Și au urcat pe vapor.

1. Referire la Lordul Elgin, nobil și diplomat scoțian, ambasador britanic la Poarta Otomană (1799-1803), care a adus în Marea Britanie frizele de pe Partenon, aflate în prezent la British Museum, în centrul unei dispute despre proveniența obiectelor de patrimoniu ale unei țări străine.

27

M-am reîntors la băștinașii Kiona. Teket m-a pedepsit pentru lunga mea dispariție nevorbindu-mi în primele două zile. Câteva bătrâne mi-au făcut morală în numele lui, dar nimănui altcuiva nu părea să-i pese, și copiii și-au reluat obiceiul de a mă urma peste tot, milogindu-se să-i las să se joace cu colțul meu de porc și așteptând să le arunc orice – o cutie goală de conserve, o panglică consumată de la mașină de scris, un tub de pastă de dinți gol – pentru a se distra. Veniseră în fine și ploile, și fluviul crescuse, fără să inunde încă. Femeile mergeau în grădini înveșmântate în ponchourile lor de frunze ascuțite și copiii înălțau ceva ce semăna a castele din noroi.

Au făcut și ceremonialul Wai pe care mi-l promiseseră. În ciuda tuturor interviurilor, a sutelor de întrebări adresate sutelor de băștinași Kiona, înțelesesem totul pe dos. Îmi scăpase întreaga lui complexitate. Parțial obscenă, parțial istorică și parțial tragică, ceremonia stârnea o gamă mai largă de emoții decât îmi dădusem eu seama prima dată. Era o reînscenare a provenienței lor din crocodil și a trecutului lor canibalic. Erau readuși la viață pentru scurt timp strămoșii prin purtarea măștilor lor mortuare de lut de către urmași. Femeile vopsite în culori de războinici și cu tigve pentru penis fugăreau bărbați în fuste de trestie până îi doborau la pământ,

apoi își frecau fesele goale de picioarele bărbaților – cea mai mare insultă pentru băștinașii Kiona –, făcându-i pe cei care se uitau să le dea lacrimile de râs. Am stat lângă Teket și familia lui și am notat la fel de multe despre reacțiile lor, cât am scris despre ceremonia propriu-zisă. În noaptea aceea am stat până târziu, sprijinit de arborele meu de cauciuc, și i-am scris lui Nell o scrisoare de cincisprezece pagini pe care nu avea s-o primească până la vară.

Două zile mai târziu, am plecat.

Aranjasem cu Minton să vină să mă ia, să mă ducă la Lacul Tam și apoi să mă lase în Angoram, de unde aș fi putut aranja să mă reîntorc la Sydney. Teket s-a învoit să vină cu mine la lac și să mai rămână apoi la verișoara lui.

Minton a venit devreme, binedispus până când s-a urcat în barcă Teket de îndată ce mi-a încărcat bagajele.

— Stai așa! a protestat el, nu vreau d-ăștia în barca mea.

M-am bucurat că nu-l plătisem încă.

— O să mă duc cu Robby atunci.

Robby era alt barcagiu, mai scump. Am început să-mi scot bagajele din șalupă.

— Poate să stea în spate, acolo unde stau femeile.

— Ba o să stea unde are el chef.

E foarte probabil ca Teket să fi înțeles exact cum decursese discuția noastră, dar nu a lăsat să se vadă nimic. Ne-am așezat acolo unde stăteau femeile, cu sacul de rufe al hotelului Black Opal cu daruri între noi.

Îmi era greu să-i povestesc lui Teket ce se întâmplase. Îl cunoștea pe Xambun din vizitele la verișoara lui. I-am redat

explicațiile lui Fen pentru faptul că Xambun fusese împușcat, și nu el. Teket mi-a spus că nu auzise niciodată ca cineva să încerce să se lase omorât – în dialectul Kiona nu există cuvântul „sinucidere“ – și a râs de ideea că un alb credea că poate să fie invizibil. Dacă băștinașii Mumbanyo l-ar fi împușcat pe Fen, spunea Teket, întregul sat ar fi fost prins și băgat în închisoare. Desigur că au țintit spre Xambun.

Minton nu mai fusese pe Lacul Tam. L-am condus noi pe canale. Îmi făceam griji că o să se împotrivească să-și împingă barca prin ele, dar nu făcea decât să se mire, rânjind:

— E al dracului de aiurea, omule!

Apoi am ieșit în largul lacului, și barca lui a țâșnit pe apele întunecate mult mai repede decât mersese vreodată canoea mea, iar eu nu eram pregătit să ajung atât de repede.

Lacul se umflase, plaja ajunsese doar o fâșie îngustă aproape de ierburi. Țânțarii erau mult mai agresivi acum. De îndată ce barca a încetinit, ne-au năpădit în roiuri. Vedeam acoperișul casei lor. Mi se părea imposibil ca Nell să nu fie în spatele perdelei alb cu albastru din ușă.

Zgomotul bărcii a atras atenția. L-am ajutat pe Minton să o lege, în timp ce Teket era întâmpinat călduros de verișoara lui și de familia ei. Ea nu era dintre cele care veneau la Nell dimineața, și Nell îmi spusese că e timidă, conștientă că era străină acolo și evita să fie intervievată. Am observat un șir de bărbați mai vârstnici pe malul de deasupra plajei care ne priveau de sus. Am băgat de seamă ușurat că nu erau înarmați cu sulițe sau arcuri. Teket i-a văzut și el. Ne-am uitat unul la celălalt. Apoi el a trimis-o pe verișoara lui să îi caute pe Malun și pe ceilalți.

Înțelegeam că eu nu eram binevenit în sat, așa că Teket a așteptat cu mine pe plajă. După ceva timp, au venit. Mergeau strâns, unul lângă altul, cu Malun la mijloc. Avea chipul țeapăn și încrâncenat. Ea și Sali erau acoperite cu noroi funerar.

Ne-am ghemuit cu toții în nisip și eu le-am împărțit darurile de la Nell. Bani și-a împins brățara de argint în sus pe braț, iar Wanji a fugit cu pieptenul, strigând către prietenii săi. Sali a tresărit uimită când am scos rochia din sac, de parcă aș fi scos-o chiar pe Nell însăși. A întins-o pe nisip lângă ea, dar i-a pus o mână în partea de sus, ca și cum ar fi putut s-o ia la fugă. Și ea și Malun aveau o crustă pe cicatricea de la degetul tăiat în memoria lui Xambun.

I-am întins lui Malun punga cu pantofii. După destul de mult timp, și-a aplecat capul să vadă ce era înăuntru, dar nu i-a scos. Privirea i-a rămas aspră. M-am bucurat că Nell nu era acolo s-o vadă. Am rugat-o pe verișoara lui Teket să le spună că lui Nell îi părea îngrozitor de rău, că voise să își ceară iertare cum putea mai bine. I-am spus lui Malun că Nell-Nell o ținea strâns în stomacul ei. Auzind asta, chipul lui Malun a cedat, dar a rămas nemișcată și nu și-a șters lacrimile care îi brăzdau dâre întunecate prin noroiul uscat.

Bani a cerut să vorbească numai cu mine. Am făcut câțiva pași pe plajă. Cu puținele cuvinte englezești pe care le învățase de la Nell, mi-a spus:

— Fen om rău.

Și apoi, pentru cazul în care nu l-aș fi înțeles, a repetat în pidgin, despre care nu aveam habar că o cunoștea:

— Em nogut man.

Eu am încuviințat din cap, dar el nu a fost mulțumit, așa că a spus din nou în engleză:

— El o rupe.

Prin urmare, era adevărat. Am făcut socoteala – prea târziu – a tuturor celor rupte: glezna, ochelarii, mașina de scris.

Când am plecat, Malun era încălțată cu pantofii maro și Sali își pusese rochia ca pe o eșarfă, iar bărbații mai erau încă pe malul de deasupra noastră.

Teket ne-a făcut semn să plecăm. Ne-am luat rămas bun unii de la alții. Nu simțeam că ne despărțim și, de fapt, nici nu era așa. Eu aveam să mă întorc de multe ori la băștinașii Kiona.

Minton a dat cu spatele și ne-am îndepărtat încet de țărm. M-am hotărât să-i telegrafiez mamei să-i mai cer niște bani și să plec direct la New York de la Sydney. Nu am să mai aștept. Barca a căpătat viteză și s-a îndreptat iute spre canale.

— Nu-i un trib prea primitor, nu-i așa? a spus Minton. Negroteii ăia de pe mal păreau gata să te sfâșie dacă ar fi avut ocazia.

28

?.04 Am făcut-o. Zace la cinci stânjeni adâncime[1]. Mă ascund aici deocamdată, în biblioteca de la clasa a treia. Ciudat cum un vapor ne-a unit și acum ne dezbină. Lasă-l să turbeze. Să turbeze pe toate oceanele. Dar va turba singur. Mâine mă dau jos la Aden. Și mă întorc înapoi la Sydney. El e vin și pâine și îl am adânc în stomac.

1. Referire la versurile faimoase din *Furtuna* de W. Shakespeare (Act I, Scena 2): „Full fathom five thy father lies/ Of his bones are coral made".

29

Când am ajuns la Sydney, am aflat că nu venea nici un vapor decât peste două săptămâni, așa că mi-am pierdut timpul pe-acolo, plin de nerăbdare, încropindu-mi un fel de birou la hotelul Black Opal, fără să lucrez prea mult. Mă duceam prea devreme și prea des la o cârciumă numită „Cat and Fiddle“. Mama mi-a trimis mai mulți bani, deși nu i-am spus că nu ne vom întâlni decât în cele două zile cât va acosta vaporul la Liverpool și că mergeam mai departe în America.

Cu o zi înainte de a pleca, mi-am adunat curajul să mă duc la Galeria de Artă să mai văd picturile pe pânză din scoarță de copac. Voiam pur și simplu să mai calc pe unde umblaserăm împreună, să mai stau pe unde stătuserăm. Probabil că se apropia acum de Continent, mă gândeam eu. Pe drum, am trecut pe lângă magazinul de unde cumpărasem plasturii și pe lângă cafeneaua *New Yorker*. În holul muzeului, m-am auzit strigat.

— Ia te uită, cineva s-a îmbăiat!

Era doamna Swale, tovarășa mea de la cina familiei Iynes. M-a luat de braț și nu și-a mai aruncat nici o privire înapoi la grupul cu care venise. Eram conștient de mirosul ei, diferit de izul de rădăcină al femeilor Kiona sau al lui Nell la vremea când ne-am cunoscut, totuși un miros anorganic menit să acopere celelalte mirosuri.

Am urcat scările spre expoziție. Și-a început interogatoriul: de când sunt aici, când o să plec, nu mâine, n-aș putea să-mi schimb biletul? Și chiar înainte de a intra în sala de expoziție, m-a privit destul de serioasă, mult mai serioasă decât m-aș fi așteptat să arate chipul ei.

— Mi-a părut atât de rău să aud de soția prietenului dumitale.

— Ce vreți să spuneți?

Într-o clipă mi-am simțit buzele ca de cauciuc. De fapt tot corpul părea că se desprinde de mine.

Ea și-a acoperit gura și a clătinat din cap și a spus dintr-o suflare că-i pare rău, credea că știu.

— Ce să știu? am strigat eu în încăperea vastă.

A avut hemoragie. Chiar înainte de a ajunge la Aden. Doamna Swale și-a pus palma pe mâna mea și mie mi-a venit să i-o împing.

— Știai că era gravidă?

— Gemeni, am spus eu înainte de a mă îndepărta. Credea că s-ar putea să aibă gemeni.

De la muzeu, m-am dus direct s-o văd pe Claire. Nu era acasă, și am așteptat câteva ore în casa ei enormă, ascultând bătaia orologiilor și lătratul câinilor și vânzoleala servitorilor de parcă lumea luase foc. Când a venit în cele din urmă și mi-a văzut fața, și-a scăpat pachetele pe jos și a poruncit să ni se aducă whiskey. Nutream o vagă speranță ca Isabel Swale, cu lipsa ei de înțelegere, să fi auzit greșit, dar Claire mi-a risipit-o în câteva clipe.

— Nu au putut opri sângerarea.

S-a oprit, tatonând să vadă cât mai puteam suporta. Am privit-o țintă și am răsuflat adânc.

— Cel mai cumplit e că Fen a insistat ca trupul să-i fie aruncat în mare. Părinții ei sunt disperați. Sunt convinși că ascunde ceva. L-au dat în judecată pe el și pe căpitanul vasului. A fost așa o dramă!

Părea destul de plictisită de moartea lui Nell.

Mi-a mai turnat un pahar și, în adierea ușoară a mișcărilor ei, am simțit din nou mirosul fabricat al acestor femei. Soțul ei, a ținut ea să-mi precizeze destul de apăsat, era plecat pentru câteva zile.

Tot ce voiam era să chem un taxi și să fiu dus în camera mea. Dar se pare că nu am fost în stare să cer asta și am rămas locului tăcut, dorindu-mi ca paharul să nu-mi mai tremure când îl duceam la buze. Simțeam că nu pot să trag aer în plămâni. M-am gândit cum Fen și Nell s-au întâlnit pe un vapor: Îmi este greu să respir ca lumea, spusese ea. Și apoi am cedat. Nefiind o sudică, Claire s-a străduit să mă aline cu vorbe de doi bani și mângâieri stângace pe mână, dar, de îndată ce am putut sta pe picioare, m-a pus într-o mașină care m-a dus înapoi în oraș.

30

Pe vaporul SS Vedic, m-am plimbat pe punte, am stat îndelung dinaintea balustradelor, n-am vorbit cu nimeni, numai cu marea. Au fost momente când mi s-a părut că o văd acolo, în apă, așezată cu picioarele încrucișate și zâmbind, de parcă tocmai aș fi intrat în încăpere. Alteori, apa era neagră ca spațiul însuși, sinistră în enormitatea ei. Ea se afla acolo. Dar nu știam unde. Fen o aruncase în mare. Iar ea nici măcar nu știa să înoate. Lucruri pe care încă nu le puteam crede nici pe jumătate. Mă aplecam peste balustradă și urlam la golul din față. Nu-mi păsa dacă mă aude cineva. Speram că John și Martin, ale căror voci le auzeam întotdeauna când simțeam că pocnesc, se vor face auziți și acum, dar și ei rămâneau tăcuți, părându-le prea rău pentru mine sau fiind prea îngroziți ca să facă haz ca de obicei.

Am trecut în Marea Java. Luna începea să se rotunjească.

Odată, Nell îmi povestise cum un bărbat din tribul Mumbanyo a vrut să omoare luna[1]. Descoperise că nevasta lui sângera în fiecare lună și o acuza că mai are și un alt soț. Ea a râs de el și i-a spus că toate femeile sunt măritate cu luna. Atunci am să omor luna asta, i-a spus omul, și s-a suit în canoe și după mai multe zile a ajuns la copacul din care, legată cu sfoară de rafie de cea mai înaltă ramură, luna sărea pe cer. Dă-te jos ca să te omor, i-a spus omul lunii, căci mi-ai furat

nevasta. Luna a râs. Toate femeile sunt nevestele mele mai întâi, a spus ea. Așa că, de fapt, tu mi-ai furat mie nevasta. Asta n-a făcut decât să-l înfurie pe om și mai tare și s-a suit în pom pe craca cea mai de sus și a tras de funia de rafie. Cum nu se clintea, el a început să se cațere pe frânghie către lună. Curând brațele i s-au îngreuiat și, deși se urcase destul de mult deasupra copacului, tot nu ajunsese mai aproape de lună. Haide, dă-i drumul acum, i-a spus luna. Și omul, care nu mai avea putere, a dat drumul la mâini și a căzut drept în canoea lui și a vâslit către casă ca să-și împartă mai departe nevasta cu luna, așa cum făceau toți bărbații.

Orice englez înalt, gânditor, ușor dezaxat e menit să atragă închipuirea romantică a vreunei fete, și s-a găsit una din Shropshire care s-a ținut după mine vreo săptămână, dar a înțeles până la urmă că tăcerile mele întunecate nu vor înflori în mărturisiri de dragoste și s-a înhăitat cu un soldat irlandez.

Vaporul a intrat și a ieșit din Colombo, Bombay, Aden. La o zi depărtare de Suez, am dat peste notițele cu Schema noastră înghesuite într-un colț al unuia din cuferele mele. Nu-mi aduceam aminte când le-am pus acolo. De fapt, eram sigur că nu le pusesem. Le-am netezit pe biroul de nuc din cabină. Era rezultatul unei nebunii, paginile acelea unsuroase mâzgălite cu trei scrisuri diferite, dar eram încă preocupat și m-am pus pe lucru. Am scris monografia repede, mai repede decât am scris orice altceva vreodată. Amândoi au fost cu mine cât am scris, amândoi sfătuindu-mă, necăjindu-mă, contrazicându-mă, râzând de mine și aprobându-mă, în cele din urmă. Am scris cu mai multă convingere decât am simțit vreodată pentru ceva în toată viața mea. Am vrut să-mi reușească

pentru ea, am vrut să prelungesc acele clipe de la lacul Tam cât se putea de mult. Am crezut că voi scrie tot drumul, dar, pe când am ajuns la Genova, am terminat și am pus-o la poștă acolo. Am semnat-o cu toate cele trei nume ale noastre.

Revista *Oceania* a publicat-o în următorul număr și a fost inclusă în câteva antologii publicate anul următor. O vreme, Schema a devenit lecție de bază la cursurile din mai multe țări. În 1941 am aflat că Eugen Fischer din Berlin a inclus versiunea germană în listele de lecturi pentru cel de al Treilea Reich. El mai adăugase un capitol final în care susținea că nemții sunt nordici, temperamentul necruțător nordic fiind superior, și că Schema noastră era încă o dovadă suplimentară a nevoii programului nazist de purificare rasială. Nu mă consola câtuși de puțin că monografia se afla în compania unor lucrări de Mendel și Darwin. Dacă n-aș fi știut despre această listă, poate că nu m-aș fi învoit atât de ușor să-mi pun la dispoziție cunoștințele despre Sepik pentru cauza războiului atunci când am fost contactat de un ofițer OSS, poate că nu aș fi ajutat la salvarea acelor trei spioni americani din Kmindimimbut. Și poate că nu ar fi fost măcelărit întreg satul Olimbi. Atât am de spus acum, la sfârșit, despre încercările mele de a-mi găsi iertarea.

După Genova ne-am oprit în Gibraltar și, în cele din urmă, la Liverpool.

Ce ciudat cum poți să distingi în mulțime, de la o distanță de peste șaptezeci de metri și după doi ani și jumătate, acea siluetă cunoscută, părul alb dat într-o parte, mâinile duse la gură!

După toate scrisorile acelea aspre, tăioase, cu amenințări că mă dezmoștenește, cu morală despre nevoia de științe concrete, mama mi s-a lăsat grea în brațe, suspinând.

— N-a mai crezut că ai să te întorci, mi-a explicat prietena ei care o adusese cu mașina la Liverpool. A avut niște vise îngrozitoare.

Nu eram cu nimic mai bun decât un stâlp, sprijinind-o pe mama pe cheiul acela înțesat, pe când toți pasagerii pe care nu-i cunoscusem se loveau de noi, în timp ce se avântau spre brațele altora. Timp de patruzeci și șapte de zile nu vorbisem decât cu oceanul, nu mai dormisem de la Sydney. Mama și-a venit în fire, mi-a spus că arăt groaznic și m-a condus la mașina prietenei ei, unde ne-am așezat pe bancheta din spate și m-a ținut de mână. Nu îi scrisesem nimic despre ce se întâmplase și totuși părea că știe tot. Am simțit din nou în nări mirosul de smoală și funingine al Angliei și umezeala mi s-a instalat deja în oase. Vaporul Vedic era acum luminat, în amurg. Peste două zile își va începe călătoria spre New York, fără mine, peste o altă întindere de goliciune. Prin parbriz, am aruncat o ultimă privire către mare, care era încrețită și agitată, ca un mușchi gros care ține strâns orice cuprins.

1. În original se face referire la lună ca la un substantiv masculin, *moon*.

31

Am fost în America o singură dată. Nu e ușor să o eviți, dar am reușit să o fac ani de zile. Am refuzat invitații, am renunțat la posturi de profesor. Dar, în primăvara anului 1971, când mi-au trimis anunțul despre deschiderea Sălii despre Popoarele din Pacific la Muzeul American de Istorie Naturală, care conținea pe frontispiciu o fotografie a unei case ceremoniale și dedesubt un citat din cea mai recentă carte a mea despre băștinașii Kiona, m-am simțit obligat să întreprind această călătorie.

Înainte de deschidere mi s-a oferit o vizionare privată. Pe măsură ce înaintam pe podelele mochetate, mă cântăreau și îmi urmăreau reacțiile directorul muzeului, președintele comitetului director și câțiva mari sponsori. Erau expuse păpuși de umbre din Bali[1], un steag Maori, o armură Moro. Era și o dioramă a unui sat din Insulele Solomon cu un exemplar din *The Children of Kirakira* pe un raft din spate, dominând scena asemenea unei zeități.

— Și aici, a spus directorul pe când dădeam colțul, se află partea dumneavoastră de lume.

Eram uimit, o secțiune întreagă dedicată triburilor de pe fluviul Sepik. Cu ani în urmă donasem muzeului puținele mele posesiuni Kiona, fără să mă aștept să le mai văd din nou, și iată-le acum, expuse și etichetate în vitrine de sticlă, asemenea

cărăbușilor mătușii Dottie: ceștile mele din coji de nucă de cocos pictate, bastonul și harta de navigație din melci, monedele din scoici, câteva figurine de lut ce mi se oferiseră la plecare. Paginile dintr-un număr din noiembrie 1933 al revistei *Oceania* ce conținea un studiu despre Schemă se aflau și ele în vitrină, rupte fâșii așa cum cerusem eu. Alături se afla un panou care explica întâmplarea fericită a întâlnirii celor trei autori ai studiului la Angoram, în Ajunul Crăciunului din anul 1932, felul în care teoria noastră a fost deturnată de către naziști, refuzul meu ulterior de a fi republicat și cerința mea de a fi scos definitiv din toate programele universitare de pe glob. După cum preciza prezentarea, acele eforturi nu au făcut decât să-i crească popularitatea. Lângă articolul sfâșiat din *Oceania* se aflau cărțile mele și cartea pe care editorul lui Nell o reconstituise din notițele ei din Noua Guinee, carte care avusese și mai mare succes decât prima. Un alt panou relata despre moartea lui Nell pe mare, dispariția lui Fen și lunga mea carieră. Deși muzeul nu poseda artefacte de-ale lui Nell și Fen de pe fluviul Sepik, un tânăr antropolog mersese recent pe urmele lor și adusese obiecte de la băștinașii Anapa, Mumbanyo și Tam.

Fen chiar se făcuse nevăzut. Nici unul dintre cunoscuții mei nu mai auzise de el de ani de zile. Singurul care susținea că-l zărise era Evans-Pritchard, care credea că-l văzuse în zona râului Omo din Etiopia la sfârșitul anilor ’30, dar, când l-a strigat pe nume, omul a tresărit și s-a îndepărtat iute.

Lacrimile nu sunt nesfârșite, îmi repetam eu în gând. Așa am reușit să parcurg distanța considerabilă dincolo de aceste vitrine, dincolo de reproducerea uriașă a fotografiei pe care Fen ne-o făcuse mie și lui Nell, cu geamantanul meu cel mare,

cu pipa și cu pălăria lui și cu frunzele de sago pe umeri. Am trecut repede mai departe. Era singurul chip în care puteam trece mai departe. M-am oprit, totuși, când am dat de o mască mortuară Tam. Peste oase fusese întins noroi ca să refacă chipul, pe cap i se lipise păr de la un om viu. Noroiul uscat căpătase culoarea bej, iar de-a lungul nasului, pe obraji și în jurul buzelor avea dungi albe de războinic. În orbite avea câte o scoică mică ovală cu partea de dedesubt în sus, crăpătura alungită cu marginile zimțate semănând uimitor cu un ochi închis cu gene. Încă cinci scoici erau lipite pe frunte ca o coroană. Tocmai șirul acesta de scoici mi-a atras atenția. Erau neregulate. Cea din mijloc era mai mare, nu era de fapt o scoică, ci un nasture, un nasture de fildeș, perfect rotund înfipt în fruntea de lut. Am întins mâna spre el. Dar s-a lovit de sticlă. Nu a zgâlțâit-o, dar a făcut un zgomot puternic, urmat de o tăcere bruscă în jurul meu.

— Ați văzut pe cineva cunoscut acolo? a întrebat unul din sponsori, iar ceilalți au râs stânjeniți.

În găurile nasturelui erau prinse rămășițe de fire albastre. M-am forțat să trec mai departe la exponatul următor. Era doar un nasture. Era doar o rămășiță de ață. Dar de la o rochie albastră, șifonată, pe care o descheiasem cândva.

1. *Shadow puppets*, păpuși folosite în teatrul de umbre.

Mulțumiri

Deși această lucrare este o ficțiune, a fost inspirată inițial de o întâmplare descrisă în biografia *Margaret Mead: A Life*, de Jane Howard, din 1984 și de lecturile mele ulterioare din orice am găsit despre antropologii Margaret Mead, Reo Fortune și Gregory Bateson și despre puținele luni petrecute de aceștia împreună în anul 1933, în zona fluviului Sepik, în ceea ce atunci se numea Teritoriul Noii Guinee. Am împrumutat elemente din viețile și trăirile acestor trei oameni, dar am spus o poveste diferită.

Majoritatea triburilor și satelor din cartea mea sunt fictive. Nu veți găsi pe hartă nici Tam și nici Kiona, deși am folosit elemente ale triburilor reale pe care le studiau la vremea aceea Mead, Fortune și Bateson: Tchambuli (numit acum Chambri), Iatmul, Mundugumor și Arapesh. Cartea pe care o numesc *Arc of Culture* este alcătuită după modelul lucrării *Patterns of Culture* de Ruth Benedict.

Următoarele cărți m-au ajutat imens în munca mea de cercetare: *Naven* de Gregory Bateson, *With a Daughter's Eye: A Memoir of Margaret Mead and Gregory Bateson* de Mary Catherine Bateson, *Patterns of Culture* de Ruth Benedict, *The Last Cannibals* de Jens Bjerre, *Return to Laughter* de Elenore Smith Bowen, *One Hundred Years of Anthropology* editată de J.O. Brew, *The Way of All Flesh* (*Și tu vei fi țărână*) de Samuel

Butler, *To Cherish the World: Selected Letters of Margaret Mead* editată de Margaret M. Caffrey și Patricia A. Francis, *Sepik River Societies: A Historical Ethnography of the Chambri and Their Neighbours* de Deborah Gewertz, *Women in the Field: Anthropological Experiences* editată de Peggy Golde, *Margaret Mead: A Life* de Jane Howard, *Papua New Guinea Phrasebook* de John Hunter, *Kiki: Ten Thousand Years in a Lifetime*, *An Autobiography from New Guinea* de Albert Maori Kiki, *Margaret Mead and Ruth Benedict: The Kinship of Women* de Hilary Lapsley, *Gregory Bateson: The Legacy of a Scientist* de David Lipset, *Argonauts of the Western Pacific* de Bronislaw Malinowski, *Rain and Other South Sea Stories* (*Ploaia și alte povestiri*) de Somerset Maugham, *The Mundugumor* de Nancy McDowell, *Blackberry Winter: My Early Years* de Margaret Mead, *Coming of Age in Samoa* de Margaret Mead, *Cooperation and Competition Among Primitive Peoples* editată de Margaret Mead, *Growing Up in New Guinea* de Margaret Mead, *Letters from the Field 1925-1975* de Margaret Mead, *Sex and Temperament: In Three Primitive Societies* de Margaret Mead, *Four Corners: A Journey into the Heart of Papua New Guinea* de Kira Salak, *Malinowski, Rivers, Benedict and Others: Essays on Culture and Persoanlity* editată de George W. Stocking Jr, *Observers Observed*: *Essays on Ethnographic Fieldwork* editată de George W. Stocking Jr, *Village Medical Manual: A Layman's Guide to Health Care in Developing Countries – Volume II: Diagnosis and Treatment* de Mary Vanderkooi MD.

Le sunt recunoscătoare următorilor pentru că au citit cu atenție și inteligență variantele de lucru ale acestei cărți: Tyler Clements, Susan Conley, Sara Corbettt, Caitlin Gutheil, Anja

Hanson, Debra Spark, sora mea Lisa, agenta mea extraordinară Julie Barer, William Boggess, Gemma Purdy și iubita, minunata mea redactoare Elisabeth Schmitz. Sunt de asemenea recunoscătoare lui Morgan Entrekin, Deb Seager, Charles Woods, Katie Raissian, Amy Hundley, Judy Hottensen și tuturor celor de la Grove Atlantic. Ochiul atent de antropolog al Lizei Bakewell a fost de neprețuit. Mulțumiri călduroase pentru Inn by the Sea, unde am terminat editarea, beneficiind de răsfăț la preț redus. Aceleași mulțumiri pentru Cornelia Walworth, care m-a dus la librărie în ziua aceea.

Mulțumiri speciale și veșnice soțului meu, Tyler, și fiicelor noastre Calla și Eloise. Toată dragostea mea pentru voi.